

Josip Čerina ♦ Roman Domović ♦ Tomislav Šulj

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992.

ARHIVSKO - MEDIJSKO - MEMOARSKO
GLEDIŠTE

Josip Čerina ❖ Roman Domović ❖ Tomislav Šulj

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992.
arhivsko – medijsko – memoarsko gledišče

Nakladnici:

Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb
Udruga hrvatskih vojnih invalida Domovinskog rata Donat, Zadar

Za nakladnike:

dr. sc. Ante Nazor
Vitomir Burčul, prof.

Autori:

dr. sc. Josip Čerina
dr. sc. Roman Domović
Tomislav Šulj, mag. hist.

Urednica:

dr. sc. Julija Barunčić Pletikosić

Recenzenti:

dr. sc. Ivan Radoš
dr. sc. Bernard Miočić

Lektura i korektura:

Julija Barunčić Pletikosić

Fotografije:

Hrvatski branitelji – svjedoci vremena

Novinski članci:

Znanstvena knjižnica Zadar

Računalna obrada:

Jakov Đinđić, obrt Muscul Fiber

Tisak:

AKD d.o.o. Zagreb

Naklada:

600 primjeraka

Zagreb, 2022.

ISBN: 978-953-8354-13-7

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i
sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001133211.

SADRŽAJ

<i>Predgovor</i>	7
Uvod	11
ARHIVSKO GLEDIŠTE STANJA PRIJE, TIJEKOM I POSLIJE AKCIJE <i>JAGUAR</i>	13
Zračna luka Zemunik i radarska postaja Križ; od početka agresije do potpisivanja <i>Sarajevskog primirja</i> 2. siječnja 1992.	13
Od <i>Sarajevskog primirja</i> do početka akcije <i>Jaguar</i> (17. svibnja 1992.)	21
Pripreme za oslobađanje Križa	33
Razlog i okolnosti pokretanja vojne akcije <i>Jaguar</i>	37
Vojna akcija <i>Jaguar</i> (17. – 22. svibnja 1992.)	43
<i>Prvi dan, 17. svibnja 1992.</i>	43
<i>Drugi dan, 18. svibnja 1992.</i>	47
<i>Treći dan, 19. svibnja 1992.</i>	50
<i>Četvrti dan, 20. svibnja 1992.</i>	52
<i>Peti dan, 21. svibnja 1992.</i>	55
<i>Šesti dan, 22. svibnja 1992.</i>	57
Osvetnički udari srpskog topništva (22. do 26. svibnja 1992.)	63
Značajke i posljedice borbi za brdo Križ	68
Borbe nakon oslobađanja Križa	69
Manjak motivacije na srpskoj strani	71
Stradavanja pripadnika srpskih snaga	72
Stradavanja na hrvatskoj strani; cijena i značaj osvajanja Križa	74

TIJEK AKCIJE JAGUAR KROZ MEDIJSKA I MEMOARSKA GLEDIŠTA	77
<i>Večernji list</i>	77
<i>Vjesnik</i>	79
<i>Slobodna Dalmacija</i>	81
<i>Prilog iz epizode Maslenica i Medački džep</i>	83
<i>Prilog HRT-a o akciji Jaguar</i>	85
<i>Nedjelja, 17. svibnja 1992.</i>	87
<i>Ponedjeljak, 18. svibnja 1992.</i>	89
<i>Utorak, 19. svibnja 1992.</i>	91
<i>Srijeda, 20. svibnja 1992.</i>	91
<i>Četvrtak, 21. svibnja 1992.</i>	93
<i>Petak, 22. svibnja 1992.</i>	95
SVJEDOČANSTVA SUDIONIKA VOJNE AKCIJE JAGUAR	102
<i>Mario Benić, Enio Begonja, Božidar Budiša, Denis Bračić, Boris Bralić, Branko Burčul, Vitomir Burčul, Nenad Curiš, Ante Delija, Dinko Denona, Marinko Franić (Kamura), Željko Franić (Cigo), Dragan Fuzul, Vlade Fuzul (Šagle), Mladen Karaban (Solejac), Hrvoje Kero, Marijan Kero, Željko Kralj, Miro Labus, Grozdan Lisica, Tomislav Matešić, Bruno Milin, Boris Nadinić (Staljin), Željko Perić, Denis Perkov, Krsto Sikirić, Frane Šarić, Vinko Šimunić Bujanj, Ante Šindija, Niko Šindija, Neven Torbarina, Ivan Vitanović, Marin Žepina</i>	
ZAKLJUČAK	198
LITERATURA I IZVORI	199
<i>Kratice</i>	201
<i>Kazalo osobnih imena</i>	202
<i>Kazalo zemljopisnih naziva</i>	204
<i>Popis postrojbi i organizacija</i>	205
<i>Bilješka o autorima</i>	206

Predgovor

Vojnom akcijom *Jaguar* u svibnju 1992. oslobođeno je uporište srpskih snaga na brdu Križu, dominantnoj i strateški važnoj uzvisini iznad Bibinja i Sukošana pokraj Zadra. Tijekom jeseni 1991. uporište na Križu srpske su snage koristile za motrenje, izviđanje i borbena djelovanje prema gradu Zadru i okolnim naseljima, a s toga su mjesta izvješćivale pojedine jugoslavenske televizijske postaje, služeći se ratnom propagandom u prenošenju informacija o napadima na Zadar. Uporište na Križu, koje je u smjenama držalo 50 do 60 pripadnika Jugoslavenske narodne armije (JNA), bilo je dobro utvrđeno i zaštićeno minskim poljima, no s druge strane zbog izoliranosti i činjenice da su se smjene izmjenjivale preko područja koje nije bilo pod kontrolom hrvatskih ni srpskih snaga, imalo je i manjkavosti, pa su česte diverzije hrvatskih snaga dovodile do nezadovoljstva, straha i pada morala kod pripadnika srpskih snaga i JNA, zbog čega su bile česte pojave napuštanja položaja, što je u konačnici utjecalo i na ishod akcije *Jaguar*.

Iako su nakon potpisivanja *Sarajevskoga primirja* početkom siječnja 1992. u Hrvatskoj prestala veća ratna djelovanja, a potom su u proljeće 1992., u skladu s mirovnim planom Cyrusa Vancea, na okupirano područje RH došle Mirovne snage Ujedinjenih naroda (UN), srpske snage u zadarskom zaleđu nastavile su povremeno topništvom s Križa djelovati po Zadru i okolici, pri čemu je stradavalo civilno stanovništvo. Kako bi se otklonila ta opasnost i omogućilo prometovanje na tom dijelu Jadranske magistrale, donesena je odluka o pokretanju akcije *Jaguar* i oslobađanju Križa. Akcija je započela 17. svibnja 1992., a blokada Križa trajala je šest dana, tijekom kojih je srpsko topništvo gotovo svakodnevno tuklo po širem zadarskom i biogradskom području pri čemu su stradavali civili, uz brojna materijalna razaranja. Akcija je uspješno okončana 22. svibnja 1992. oslobađanjem Križa i predajom neprijateljskih vojnika, čime je bila uklonjena neposredna opasnost za grad Zadar i prometovanje Jadranskom magistralom, a uspjeh ove vojne akcije bio je od velikog značaja za provođenje budućih oslobodilačkih operacija na tom dijelu bojišnice, prije svega *Gusara (Maslenice)* u siječnju 1993. godine.

O akciji *Jaguar* dosad je objavljena knjiga *Operacija „Jaguar“ oslobađanje brda Križ* Ivana Vitanovića, zapovjednika 2. bojne 159. brigade, u kojoj su detaljno opisane okolnosti predaje neprijateljskih vojnika na Križu i završetka akcije i koja je bila poticaj za nastavak proučavanja ove akcije te njezine važnosti. Knjiga *Vojna akcija Jaguar 1992.: arhivsko – medijsko – memoarsko gledište* kroz tri različita pristupa i perspektive donosi detaljan prikaz tijeka akcije *Jaguar*, te posljedica i značaja akcije na tom području.

Prvi dio knjige sadrži detaljnu raščlambu događaja koji su neposredno prethodili akciji *Jaguar* kao i provedbe akcije koju je napisao povjesničar Tomislav Šulj, koristeći arhivsko gradivo srpskih snaga, prije svega 9. korpusa JNA, pohranjeno u Hrvatskom memorijalno-dokumentacijskom centru Domovinskog rata, kao i, u manjoj mjeri, hrvatskih snaga, primarno 159. brigade koja je bila nositelj borbenih djelovanja tijekom akcije *Jaguar*, uz sudjelovanje dijela specijalne policije

PU Zadar i topništva 112. brigade Hrvatske vojske. Posebnu vrijednost u prikazu i kronologiji akcije *Jaguar* autor je donio uspoređujući primarne arhivske izvore i relevantnu literaturu s iskazima sudionika akcije *Jaguar* koji se nalaze u posebnom dijelu knjige. Razumijevanju konteksta zbivanja te posljedica topničkoga djelovanja srpskih snaga tijekom akcije *Jaguar* po civilnim ciljevima u gradu Zadru i široj okolici doprinijeli su i dijelovi medijskih izvješća u vrijeme trajanja akcije, a detaljno su opisani u zasebnom, drugom dijelu knjige. U njemu su autori Josip Čerina i Roman Domović na temelju objava u dnevnim novinama koje su svakodnevno izvješćivale sa zadarskoga područja tijekom trajanja akcije *Jaguar* te nekoliko medijskih prikaza akcije nakon rata, analizirali medijsku sliku o navedenoj akciji. Dio toga teksta donosi komparativnu analizu navedenih medijskih prikaza i dijelova Ratnog dnevnika 180. mtbr 9. korpusa JNA čije su jedinice sudjelovale u borbama oko Križa. U prvom i drugom dijelu knjige usporednom je analizom arhivskih izvora te izjava sudionika akcije i medijskih izvješća iscrpno prikazana priprema i tijek akcije *Jaguar*, okolnosti koje su joj prethodile kao i posljedice i važnost akcije koja je većoj mjeri zaustavila topničke udare prema Zadru i okolici. Treći dio knjige donosi iskaze 33 sudionika akcije *Jaguar* koje je prikupio i uredio autor Josip Čerina krajem 2021. te predstavljaju vrijedno memoarsko gradivo popraćeno brojnim fotografijama koje su oni ustupili na korištenje.

Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata (dalje Centar), uz Udrugu hrvatskih vojnih invalida Domovinskog rata Donat iz Zadra jedan od nakladnika ove knjige, osnovan je, između ostaloga, radi prikupljanja, sređivanja i objavljivanja arhivskoga gradiva iz Domovinskog rata, a jedna od njegovih zadaća je i prikupljanje i objavljivanje memoarskoga gradiva – sjećanja, izjava i zapisa sudionika Domovinskoga rata, kako bi informacije o tom razdoblju hrvatske povijesti bile što dostupnije istraživačima i cjelokupnoj javnosti. Iako se drži sekundarnim gradivom, bez memoarskog gradiva nije moguće u potpunosti razumjeti povijest, posebice događaje o kojima ne postoje izvori ili su oni oskudni. Upravo sjećanja i zapisi neposrednih sudionika događaja iz Domovinskoga rata često otkrivaju nepoznate događaje ili nepoznate aspekte dobro poznatog događaja, a njima je moguće nadopuniti postojeće dokumente i pomoći da informacije o pojedinom događaju i općenito razdoblju Domovinskog rata budu što cjelovitije. Uz to, prikupljanjem i objavljivanjem memoarskoga gradiva pokazuje se poštovanje i zahvalnost prema sudionicima pojedinih događaja i hrvatskim braniteljima, koji su svojim životima, te prije svega odgovornošću, hrabrošću i žrtvom zadužili zajednicu kojoj pripadaju. Stoga je i ovaj memoarski dio knjige u kojemu su svoja sjećanja na iste događaje tijekom priprema i trajanja akcije *Jaguar* ispričali u najvećoj mjeri pripadnici 2. bojne 159. brigade Hrvatske vojske i njihovi zapovjednici, iznimno vrijedan u nadopunjavanju postojećih i u knjizi analiziranih arhivskih izvora, relevantne literature i medijskih izvješća. Zabilježeni iskazi stilski nisu mijenjani, a u tekstu su napravljene samo nužne jezične i pravopisne izmjene, kako se njihova autentičnost ne bi izgubila.

Sadržaj ove knjige, podijeljen u tri osnovna dijela – arhivsko, medijsko i memoarsko gledište, donosi nove spoznaje o pripremama i tijeku akcije *Jaguar* na području Križa, iz kojih je vidljivo koliko je ta vojna akcija bila važna kako bi se prije svega otklonila trajna i neposredna opasnost

za stanovništvo šireg zadarskog područja. Uspjeh vojne akcije *Jaguar* i oslobađanje srpskog uporišta na Križu imalo je veliku važnost i za daljnji tijek događaja na tom dijelu bojišnice uoči dolaska Mirovnih snaga UN-a u Hrvatsku u proljeće 1992. jer se oslobađanjem uporišta na Križu i crta razgraničenja pomaknula dalje prema Benkovcu čime se djelomično smanjila mogućnost ovladavanja priobaljem i presijecanja Jadranske magistrale na dionici Bibinje – Pakoštane, tada jedine komunikacije koja je povezivala Zadar sa Šibenikom i Splitom. Do dolaska snaga UN-a pripadnici 159. brigade HV-a već su držali položaje oko Zračne luke u Zemuniku i postupno stjecali kontrolu nad civilnim dijelom Zračne luke, što je bio preduvjet za njezino vojno oslobađanje u operaciji *Maslenica* u siječnju 1993.

Zbog važnosti vojne akcije *Jaguar* kao i novih spoznaja i podataka o njezinoj pripremi i provođenju, ova knjiga interdisciplinarno je djelo kojim se bave povijesne te informacijske i komunikacijske znanosti i važan je prilog istraživanju ratnih događaja iz razdoblja Domovinskog rata u Hrvatskoj.

Urednica knjige

UVOD

Na početku Domovinskog rata na zadarskom području snage JNA i pobunjenih Srba najprije su ovladale njegovim zaleđem. Zadarska bojišnica, u širem smislu, operativno je područje koje je obuhvaćalo podvelebitski dio i prostor rubnih dijelova Ravnih kotara. Nastavljajući sa zauzimanjem dominantnih visova, srpske snage u rujnu 1991. zauzele su podvelebitsko područje uspostavivši borbeni položaj na koti 199 Dračevac s namjerom nadzora i Masleničkog ždrila čime je bila onemogućena komunikacija Dalmacije s ostatkom Hrvatske, što je bio uvod u opći napad na grad Zadar.¹ Srpske su snage, podržane iz zraka i s mora, 4. – 6. listopada 1991. izvele snažan napad na Zadar. Zaustavljene su na rubnom dijelu grada upornom obranom hrvatskih snaga, na crti Bokanjac – Bili brig – Ploča – Dračevac. Nakon toga uslijedilo je primirje u kojem je dogovoreno izvlačenje snaga Jugoslavenske narodne armije (JNA) iz vojarni u priobalnim gradovima. Postignuto primirje omogućilo je reorganizaciju hrvatskih snaga na širem zadarskom području.² Snage JNA su nakon izvlačenja iz priobalnih gradova i nakon što nisu uspjele izbiti na obalu Jadranskog mora svoje djelovanje usmjerile na zauzimanje pojedinih manjih područja pod hrvatskim nadzorom unutar okupiranog teritorija, pri čemu su posebno teški zločini nad civilnim stanovništvom i hrvatskim braniteljima počinjeni 18. i 19. studenoga 1991. u Škabrnji i Nadinu. U dva su dana, 18. i 19. studenoga, u Škabrnji ukupno ubijena najmanje 42 civila, a poginulo je ili u zarobljeništvu ubijeno 14 branitelja. U Nadinu je 19. i 20. studenoga smrtno stradalo 11 civila i dva branitelja.³ Krajem 1991. srpske snage pokrenule su operaciju Udar '91. s ciljem odsijecanja juga Hrvatske i izbijanja na more, odnosno blokade i osvajanja Zadra, pri čemu su snage 180. mtbr JNA i 3. brigade TO Benkovac ostvarile samo djelomičan uspjeh osvojivši dio zadarskog zaleđa na smjeru Pridraga – Novigrad – Paljuv – Podgradina.⁴ Sporazum o primirju potpisan u Sarajevu 2. siječnja 1992., potom i međunarodno priznanje Republike Hrvatske 15. siječnja 1992. omogućili su stabilizaciju stanja na bojišnici i nastavak pregovora o raspoređivanju Mirovnih snaga UN-a. Tada je uža obranograda Zadra bila na crti: selo Briševo – zaselak Baričevići – Bili brig – Ploče – Dračevac – naselje Bibinje – Sveti Martin – selo Galovac. Bilo je iznimno važno sačuvati obrambene položaje u selu Suhovare i naselju Zemuniku Donjem radi nadzora srpskih snaga po dubini.⁵ Prostor pod nadzorom hrvatskih snaga odnosio se na usko područje ograničeno na priobalna naselja te se ovladavanje Križem kao dominantnom uzvisinom ponad Bibinja činilo kao logično rješenje za uklanjanje neposredne opasnosti za grad Zadar. U širem smislu, ovladavanjem ovim agresorskim uporištem, kojim se omogućuje nadzor i prema unutrašnjosti, značajno bi se smanjila operativna prednost srpskih snaga. Jednako tako, pomicanjem crte bojišnice prema Benkovcu, dijelom bi se smanjila mogućnost njihova ovladavanja priobaljem i presijecanje Jadranske magistrale na dionici

1 Rakić i Dubravica, 2009.

2 Čerina, 2008: 422.

3 Prema podacima HMDCDR-a.

4 Nazor, 2015.

5 Čulina i Nikitović, 2017: 195.

Bibinje – Pakoštane, jedine komunikacije koja je povezivala Zadar sa Šibenikom i Splitom. Položaj JNA na Križu bio je usječen u borbeni raspored hrvatskih snaga te su s te točke neprijateljski vojnici imali nadzor nad gotovo cijelim zadarskim područjem. Položaj je držala smjena od 50-ak vojnika pripadnika 3. mtč 1. mtb 180. mtbr, koji su uz pješačko naoružanje imali na raspolaganju topničko naoružanje i protuzrakoplovne strojnice. Proveli su dodatno inženjerijsko osiguranje, a sve to kako bi bili sposobni vršiti kružnu obranu kao otpornu točku do dolaska pomoći iz obližnje Zračne luke Zemunik. Dakle, položaj na brdu Križ nije služio samo za motrenje i navođenje, već i za borbeno djelovanje. Važnost ovog položaja za srpske snage i JNA došla je do punog izražaja tijekom opsade grada Zadra početkom listopada 1991. kada su iz tog smjera uspjele nakratko probiti obranu hrvatskih snaga na Dračevcu. Neposredno vođenje i zapovijedanje vodilo se upravo preko Križa koji je tada srpskim snagama bio i važno uporište za elektroničko izviđanje i upravljanje topničkom paljbom. Redovita smjena pripadnika JNA vršila se asfaltnim putem na relaciji Zračna luka Zemunik – Babindub – putem na zapadnom dijelu bibinjskog polja – Sasavac – brdo Križ i natrag, a potom preko Igljica briga, makadamskim putem sredinom bibinjskog polja do brda Križ. Hrvatske su snage pokušale nekoliko puta spriječiti dolazak novih smjena na brdo Križ, koje su krećući se okolnim poljskim putovima u bibinjskom polju nailazile na mine koje su postavile hrvatske izvidničko-diverzantske skupine. Stoga su srpske snage odlučile minirati obje strane puta od Igljica briga prema Križu i unutarnjeg pojasa uz ogradu radarske postaje, tako da su opskrbu i smjenu svojih vojnika na Križu provodili tek jednim „sigurnim“ putem. Zbog svakodnevnog neprijateljskog djelovanja s Križa, navođenja topničke paljbe iz dubine po civilnim objektima u gradu Zadru i obližnjim naseljima te držanja Jadranske magistrale na dionici Zadar – Sukošan pod paljbenim nadzorom, kretanje je bilo moguće samo noću. U takvim okolnostima, u svibnju 1992. hrvatske snage odlučuju se za ograničenu vojnu akciju oslobađanja brda Križa, iako je prvotno bio razrađen plan za napadnu operaciju s ciljem oslobađanja šireg prostora u zadarskom zaleđu.⁶ Nositelj borbenih aktivnosti u akciji kodnoga imena *Jaguar* bila je 2. bojna 159. brigade HV-a.

6 Kaleb, 2004: 283-287.

ARHIVSKO GLEDIŠTE STANJA PRIJE, TIJEKOM I POSLIJE AKCIJE *JAGUAR*

Zračna luka Zemunik i radarska postaja Križ; od početka agresije do potpisivanja *Sarajevskog primirja* 2. siječnja 1992.

U sklopu Vojnopomorske oblasti Jugoslavenske narodne armije (JNA) za područje sjeverne i srednje Dalmacije bio je zadužen 9. korpus sa sjedištem u Kninu, koji je osnovan 1988. od 9. motorizirane divizije JNA.⁷ U drugoj polovici kolovoza 1991., 9. korpus otvoreno se uključuje u borbe na strani pobunjenih Srba. Na širem području zadraskog zaleđa nositelj borbenih djelovanja snaga JNA bila je 180. motorizirana brigada (mtbr) sa sjedištem u Benkovcu. Snage 180. mtbr bile su dodatno ojačane postrojbama Teritorijalne obrane (TO) pobunjenih Srba kao i raznim paravojnim grupama. U neposrednom zaleđu grada, u Zračnoj luci (ZL) Zemunik⁸ bila je smještena Vojna vazduhoplovna akademija, odnosno zračne snage 105. lovačkog avijacijskog bombarderskog puka.⁹ Sve snage i kapaciteti smješteni u ZL Zemunik bili su zapovjedno podređeni zapovjedniku 180. mtbr, pukovniku Tripku Čečoviću.¹⁰ Nositelj borbenih djelovanja na širem prostoru oko ZL Zemunik bio je 1. motorizirani bataljun (mtb) iz sastava 180. mtbr, kojem je od kraja listopada 1991. na mjesto zapovjednika bio postavljen major Ljupčo Vodeničarski.¹¹ Po strukturi 1. mtb bio je ustrojen od komande bataljuna, odjeljenja veze, 1., 2. i 3. motorizirane čete, minobacačke čete 120 mm, protuoklopne čete, minobacačkog voda 82 mm, lakog artiljerijsko raketnog voda PVO (larv PVO) i pozadinskog voda.¹² Po brojnom stanju i popisu ljudstva 1. mtb brojao je 734 vojnika, od čega je njih 456 pripadalo motoriziranim pješničkim četama bataljuna.¹³ U ZL Zemunik također

7 Sastav korpusa bio je sljedeći: komanda s prištapskim postrojbama, 180. motorizirana brigada sa sjedištem u Benkovcu, 221. motorizirana brigada sa sjedištem u Kninu, 316. motorizirana brigada sa sjedištem u Sinju, 9. mješoviti artiljerijski puk, 557. mješoviti protuoklopni artiljerijski puk, 9. inženjerijski bataljun, 70. bataljun veze, 98. sanitetski bataljun, 9. automobilski bataljun i 9. četa ABHO-a.

8 Zaraćene strane različito su tijekom pa i nakon rata nazivale prostor vojne i civilne zračne luke na Zemuniku. Najčešće su korišteni nazivi „aero-baza“ ili „avio-baza“, rjeđe „vazduhoplovna baza“ i „zrakoplovna baza“. U ovom radu cjelokupan prostor civilne i vojne zračne luke nosit će naziv: Zračna luka Zemunik.

9 Do novih preustroja, odnosno premještanja ljudstva i tehnike zbog ratnih okolnosti, u Zemuniku su do kraja lipnja 1991. djelovale postrojbe: Vazduhoplovna vojna akademija, 105. lba puk (školski puk u čijem je sastavu 333. avijacijska eskadrila), 249. lovačko-bombarderska avijacijska eskadrila, 676. protivpožarna avijacijska eskadrila i 84. vazduhoplovna baza Zemunik (84. vb). Šulj, 2016: 308-336.

10 Tripko Čečović, koji je iz čina potpukovnika izvanredno promaknut u čin pukovnika 5. listopada 1991., po zapovjednoj odgovornosti bio je nadređen i potpukovniku Stevanu Tkaču, koji je od srpnja preuzeo zapovjedništvo nad 84. vb Zemunik, te je od njega mogao tražiti da podigne zrakoplove za borbenu djelovanje. U tom slučaju Tkač bi od Komande ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane JNA trebao tražiti odobrenje za izvršenje te zadaće. Da je Čečović nadređen Tkaču može se zaključiti iz dnevnika 1. bataljuna 180. mtbr 9. korpusa JNA gdje se za dan 31. 12. 1991. (utorak) navodi: „5,50: K-dant brigade puk Čečović zvaao p.puk Tkača i naredio da se podigne avijacija i da gađa rajon Briševo – Poljice i Galovac – D. Zemunik“. HR-HMDCDR, 7., kutija 44., Ratni dnevnik 1. mtb 4. pmibr Pirov (dalje: Ratni dnevnik 1. mtb/180. mtbr) 9. korpusa JNA.

11 U Ratnom dnevniku 1. mtb zabilježeno je da je 25. listopada 1991. „izvršena zamena komandanta bataljuna, kap. I kl. Savić Jovicu zamenio je major Vodeničarski Lj.“ Isto.

12 HR-HMDCDR, 7., kutija 45., Struktura 180. mtbr za 1991. i 1992. godinu.

13 Isto.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

je bila smještena postrojba 63. padobranske brigade JNA, jačine ojačanog voda, te dijelovi snaga TO. Dobro popunjene ljudstvom, naoružane oklopom i sredstvima protuzračne obrane te snage preuzele su kontrolu i nad civilnim dijelom Zračne luke. Od početka listopada 1991. zrakoplovna baza u Zemunik pretvorena je u ključno uporište iz kojega su snage JNA pokretale pješačko-oklopne napade, vršile udare topništvom te borbeno djelovale zrakoplovstvom prema Zadru i okolici. Sudeći po ratnim dnevnicima 180. mtbr, kao i podacima prikupljenim obavještajnim radom, u ZL Zemunik je krajem 1991. bilo smješteno od 800 do 1000 vojnika.¹⁴

U takvim okolnostima vojno uporište na brdu Križ, dominantnoj uzvisini ponad Bibinja, koje je zapovjedno i logistički ovisilo o ZL Zemunik, bilo je od velikog značaja za snage agresora. Naime, zbog vizualne kontrole nad Zadrom i velikim dijelom zadarskog zaleđa na Križu je bila smještena dobro utvrđena radarska postaja namijenjena motrenju i navođenju. Važnost ovog položaja za elektroničko izviđanje i upravljanje topničkom paljbom pokazala se tijekom opsade Zadra, početkom listopada 1991., kada je agresor nakratko uspio probiti obranu na Dračevcu. Neposredno vođenje i zapovijedanje u napadima na Zadar iz tog smjera vodilo se upravo preko Križa. Pritom, uporište je imalo i medijski važnu ulogu jer zbog vizualnih mogućnosti s Križa su izvješćivale neke jugoslavenske televizijske postaje, koje su na taj način gotovo uživo prenosile tijekom rata na prilazima i u gradu Zadru. Tako je 5. listopada 1991., tijekom općeg napada na Zadar, izvijestitelj TV Prištine slikovito opisao panoramsku sliku koja se s Križa pružala prema Zadru: „Ovdje smo na šest kilometra od Zadra, na jednoj osmatračnici iznad sela Bibinje. Eno, vidite Zadar tamo. Na sve strane okolo je dim. Tuče se svim sredstvima.“¹⁵ Potom je izjavu dao zapovjednik oklopnog bataljuna 221. motorizirane brigade 9. korpusa JNA major Milosav Milošević, koji je javnosti objašnjavao tijek borbe, pritom pokazujući predjele Zadra po kojima se izravno tuklo s Križa, što je i zabilježeno kamerom. U kasnije snimljenom dijelu priloga snimatelj je kamerom približio predjele Zadra po kojima su snage JNA djelovale topništvom, a također je snimio izlazak tenka, transportera i pratećih pješačkih snaga s Križa, koje su prometujući prema Bibinju odlazile na borbena djelovanja kod Dračevca. Procjena vojnika s oklopnog vozila koji je za TV Prištinu izjavio da će do kraja dana prodrijeti u Zadar, nakon što iskoriste napade padobranskih i združenih postrojbi oklopnog pješaštva i TO, nije se obistinila. Naprotiv, u mjesecima koji su uslijedili upravo je prometnica prema Križu postala područje velikog stradavanja agresorskih snaga.¹⁶ Sve do pokretanja općeg napada na Zadar snage smještene na uporištu Križ bile su na određeni način izolirane od ratnog sukoba, pa samim time i zaštićenije u odnosu na pješačke snage na području ZL Zemunik. O tome jasno govori i podatak da tijekom općeg napada 6. listopada 1991. većina vojnika iz 3. motorizirane čete (mtč) 1. mtb 180. mtbr, koja je bila stacionirana na Križu, nije htjela krenuti u napadna djelovanja prema Zadru. U Ratnom dnevniku 1. mtb navodi se: „Nedelja, 06. 10., 12.00. 80 % vojnika iz 3. mtč odbili da idu na zadatke. Preduzete su potrebne mere“, nakon čega su,

14 Navedene podatke potvrdio je pukovnik-pilot Vladimir Zarić, koji je nakon ustrojavanja Izdvojenog zapovjednog mjesta (IZM) Zadar obnašao dužnost obavještajnog časnika pri Obavještajnom odjelu IZM-a Zadar. Šulj, 2016: 308-336.

15 HR-HMDCDR, 18, Digitalna zbirka dokumenata.

16 Isto.

zajedno s pripadnicima 2. motorizirane čete i „dobrovoljcima“ ipak angažirani za napad smjerom Murvica – Musapstan.¹⁷

Uporište na Križu pretvoreno je u jako pješačko uporište koje je u smjenama držalo od 50 do 60 pripadnika 3. mtč 1. bataljuna 180. mtbr. Tako Ratni dnevnik 1. mtb 18. studenoga 1991. bilježi: „Subota, 23. 11. 1991. g. 11.00. U sastav bataljona pristiglo 59 v/o i RVS. Isti su raspoređeni na OT Križ.“¹⁸ Potom se, nakon dva tjedna, bilježi da je 60 vojnika preuzelo smjenu na Križu. „Petak, 6. 12. 1991. g. 11.00. Izvršena zamena ljudstva iz rezervnog sastava na objektu Križ. Zamenjeno 60 vojnika i starešina.“¹⁹ Sve do borbi za oslobađanje uporišta na Križu u svibnju 1992. redale su se smjene vojnika vrlo sličnog brojčanog opsega. Treba istaknuti činjenicu da se već krajem 1991. javlja problem osiguravanja dovoljnog broja ljudstva za držanje položaja na Križu, što su zapovjednici 180. mtbr uglavnom rješavali angažmanom rezervista i vojnih obveznika srpske nacionalnosti s okolnog područja Ravnih kotara, odnosno općina Benkovac i Obrovac. Do problema s popunom došlo je zato što je hrvatska strana neprekidno vršila razne oblike borbenih djelovanja, čime je ostvarila stanje trajne opasnosti i nesigurnosti za sve pripadnike agresorske vojske na Križu. Posebno opasno bilo je prometovanje prema Križu, odnosno povratak vozilima u matičnu bazu u ZL Zemunik, prilikom čega su snage 1. bataljuna 180. mtbr pretrpjele brojne napade i stradavanja ljudstva i tehnike.

Borbena djelovanja hrvatske strane prema Križu mogu se svesti na tri najčešća oblika: miniranje prometnica, diverzantski napadi pješačkim oružjem, koji bi uslijedili uglavnom nakon naleta vozila na postavljene mine, te udari topništvom i pješačkim naoružanjem po samom uporištu na Križu. Iako se bilježe u izvješćima i u Ratnom dnevniku 1. mtb, otvoreni pješački napadi bili su rijetki i za pretpostaviti je da je njihovo provođenje bilo pokretano u svrhu postizanja psihičkog pritiska na snage koje su držale uporište na Križu. Prva borbena djelovanja u smjeru Babinduba i Križa hrvatska strana pokrenula je već tijekom prvog općeg napada na Zadar 5. listopada 1991. godine. Pripadnici 4. brigade Zbora narodne garde (ZNG) odlučili su se na pokretanje protuudara jer je to bio jedini način da zaustave oklopno-pješačke snage koje su iz tog smjera nadirale prema Zadru.²⁰ U protuoklopnoj borbi uništen je jedan, a onesposobljen je drugi tenk „nakon čega se neprijatelj povlači na polazne položaje prema Križu“.²¹ Istodobno je druga borbena skupina 4. brigade krenula u protunapad iz smjera repetitora na Dračevcu te je nakon snažnog okršaja agresorske snage natjerala u bijeg prema Babindubu i Križu: „Kod neprijatelja je zavladao panika, dijelom i neposlušnost, a tenkovi se vraćaju na polazne položaje na području Križa i Babinduba.“²² Pokrenuti protunapadi hrvatske strane bili su riskantni i pogibeljni, jer poginulo je šest, a ranjeno 17 pripadnika 4. brigade ZNG-a,²³ no donijeli su željeni učinak. Osim što su protunapadom oklopna

17 HR-HMDCDR, 7., kut. 44., Ratni dnevnik 1. mtb/180. mtbr 9. korpusa JNA.

18 Isto.

19 Isto.

20 „Dana 4. listopada neprijatelj pokreće napad i na pravcu Babindub – Dračevac – Ploča i Križ – Dračevac, koristeći se svim raspoloživim sredstvima. Ujutro 5. listopada kreće u odlučujući proboj prema gradu Zadru preko Ploče i Dračevca.“ 4. gardijska brigada Hrvatske vojske Paučić, 2011., 102-107.

21 Isto.

22 Isto, 103.

23 Isto.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

vozila s pješastvom JNA potisnuta natrag prema Križu, tog dana bilježe se prva stradavanja i prva dezertiranja pripadnika iste postrojbe, koji su bili raspoređeni na liniji Babindub – Križ.²⁴

Iako su se nakon gubitka velikog dijela zadarskog zaleđa i provođenja općih napada na Zadar nalazile u izrazito nepovoljnoj situaciji, hrvatske snage počele su provoditi opsežnija borbena djelovanja prema području Babindub – Križ već u studenom 1991. godine. Prvo veće stradavanje vojnika JNA od udara hrvatskog topništva bilježi se 18. studenoga, tijekom okupacije Škabrnje, kada su od izravnog pogotka granate poginula dvojica, a teško je ranjen jedan vojnik 3. mtč na položaju Babindub.²⁵ Prvi veći napad pješačkim i minobacačkim oružjem na smjeru ZL Zemunik – Križ zabilježen je 19. studenoga 1991. kada su minobacačima napadnuti svi položaji 1., 2. i 3. mtč, a u 22.15 sati zabilježeno je: „Otvorena vatra na 3. mtč u rejonu Babin dub. Napad jačine jednog voda ‘plavih’ otpočeo s pravca s. Dračevac. Isti odbijen.“²⁶ Uporište Križ napadnuto je paljbom iz minobacača 22. studenoga,²⁷ a krajem studenog bilježi se i prvi uspješan učinak miniranja prometnice koja je vodila od ZL Zemunik prema Križu. Ratni dnevnik 1. bataljuna 180. mtbr zabilježio je: „Četvrtak, 28. 11. 1991. g. 07.00. Vozilo za prevoz hrane za ljudstvo na izdvojenom objektu Križ, krećući se iz pravca civilnog tornja u pravcu Križa, naleteo na PT minu. Pri tome je došlo do povrede vozača i suvozača.“²⁸ Potom se 30. studenoga 1991. bilježi pokušaj ubacivanja borbene skupine hrvatskih snaga na području između Babinduba i Križa, očito izveden u cilju pripreme noćne zasede.²⁹ U zadnja dva dana studenoga 1991. bilježe se udari minobacačima po Križu iz smjera Bibinja.

Napadne akcije hrvatske strane, koje su započele i povremeno su provedene u studenom, postale su svakodnevne i vrlo učinkovite tijekom cijelog prosinca 1991. godine. Ratni dnevnik 1. bataljuna 180. mtbr krajem 1991. i početkom 1992. bilježi svakodnevne diverzije prema širem prostoru ZL Zemunik i na prometnici prema Križu, pa se mogu istaknuti samo najučinkovitije. Tako je 7. prosinca 1991. kamion JNA koji je u pratnji borbenog oklopnog vozila (BOV) prometovao prema Križu, oko 500 metara prije dolaska na uporište oštećen prilikom prelaska preko ukopane protuoklopne mine.³⁰ Kamion je bio teže oštećen, no nije bilo ljudskih žrtava jer su se u kabini vozili samo vozač i suvozač. Na mjesto diverzije interventno je upućen vod pripadnika padobranske postrojbe, a došao je i zapovjednik bataljuna, major Ljupčo Vodeničarski. Po približavanju padobranaca i inženjerijskog vozila oštećenom kamionu „iz pravca Dračevca otvorena je streljačka vatra iz automatskog oružja i mitraljeza. Grupa koja je dolazila k vozilu morala je da zauzme zaklone i da se izvuče iz tog tučenog mesta na sigurno mesto“, a potom se pod paljbom po vozilima morala izvući prema

24 Primjerice 6. listopada 1991. ranjeno je šest vojnika, a pobjegla su trojica. HR-HMDCDR, 7., kut. 44., Ratni dnevnik 1. mtb/180. mtbr 9. korpusa JNA.

25 HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, 18. 11. 1991., Izvještaj o pogibiji dvojice vojnika (Miroslava Markovića i Milana Petkovića). U izvješću se navodi da su vojnici poginuli nakon napuštanja skloništa kako bi dostavili mine za vlastitu topničku posadu, što dovoljno govori o ubojitom djelovanju hrvatskog topništva.

26 HR-HMDCDR, 7., kut. 44., Ratni dnevnik 1. mtb/180. mtbr 9. korpusa JNA.

27 „Dejstvo mb 120 mm „plavog“ po rejonu Križ.“ Isto.

28 Isto.

29 „Subota, 30. 11. 1991. godine, 23.00. Između Babinog duba i Križa pokušaj ubacivanja grupe. Ista odbijena.“ Isto.

30 „Subota, 7. 12., 13. 45. Motorno vozilo T-150 T-11 registarski broj N 950 prilikom povratka na Križ iz pravca Babinduba na 500 metara od objekta Križ naletelo na PT minu postavljenu od strane zengista. Vozilo je zakačilo drugim levim točkom na minu. Isto je oštećeno.“ Isto.

Babindubu.³¹ U izvješću koje je podnio komandi 180. mtbr, major Vodeničarski naveo je kako je to već drugi slučaj da motorna vozila na tom području nailaze na postavljene mine „što upozorava na opreznost i obazrivost pri svakom pokretu m/v u pravcu Križa“.³² Prepad na prometnici prema Križu rezultirao je odmazdom topništva JNA po Zadru, nakon čega se na cijeloj liniji zadarske bojišnice razvio snažni obostrani obračun topništvom i pješačkim naoružanjem.³³ Hrvatske snage nastavile su tijekom prosinca provoditi diverzije i pritom su bile aktivne u različitim dijelovima dana. Tako se u kasne noćne sate 11. prosinca 1991. bilježi primicanje grupe vojnika položajima oko Križa, koji su potom zapalili šumsko raslinje, zbog čega su posljedično iz ZL Zemunik poslani padobraneci na intervenciju oko Križa. Cjelokupnu situaciju iskoristila su tri vojnika iz napadnute 1. mtč koji su tijekom noći pobjegli na slobodni hrvatski teritorij.³⁴

Intenziviranje napadnih djelovanja hrvatske strane posljedično je dovelo do pojave velikog broja dezertiranja pripadnika 1. mtb. Zapovjednik 1. mtb u posebnom izvješću koje je poslao komandi 180. mtbr imenovao je 45 ročnih vojnika 1. i 3. mtč iz „decembarske generacije '90“, koji su od 7. do 27. prosinca dezertirali s položaja, što je nazvao karakterističnom pojavom u postrojbi.³⁵ Iz tog razloga zapovjednici 180. mtbr i 9. korpusa JNA sve češće počinju obilaziti ljudstvo na položajima kako bi motivirali vojnike. Tako se 12. i 13. prosinca 1991. bilježi dvodnevni obilazak zapovjednika brigade pukovnika Tripka Čečovića, koji je u pratnji pukovnika Mesuda Hasotića iz komande 9. korpusa obišao Križ, kao i postrojbe na položajima u Murvici, Musapstanu, Crnom i Babindubu.³⁶ Čečović se u svrhu dizanja morala duže zadržao na Križu jer zabilježeno je da je ondje „razgovarao sa celokupnim sastavom“.³⁷ Unatoč trudu obilasci visokih zapovjednika nisu ostvarili očekivani učinak jer se drugog dana tijekom Čečovićevog obilaska postrojbi 1. mtb bilježi podatak da je u različitim dijelovima dana iz 1. i 3. mtč dezertiralo 10 vojnika.³⁸ Hrvatska strana osim diverzijama vršila je pritisak i povremenim minobacačkim udarima koji su bili prilično učinkoviti. Tako se 14. prosinca 1991. bilježi da je uporište na Križu bilo izvrgnuto minobacačkoj paljbi „iz smjera Dračevca, Bibinja, Ploče (škole i igrališta), Sv. Martina“ te iz neimenovanog smjera prilikom čega je ranjen vojnik na Križu.³⁹ Tijekom cijelog tog dana trajale su obostrane topničke borbe, pripadnici JNA megafonom su bili pozivani na predaju, a cjelokupnu pomutnju iskoristila su dvojica vojnika koji su dezertirali s položaja.⁴⁰

31 HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, 7. 12. 1991. g., Izveštaj o oštećenju motornog vozila.

32 Isto.

33 „Subota, 7. 12., Otvorena vatra iz topova 76 mm 'ZIS' bez odobrenja. Zamenik komandira baterije strogo upozoren da bez odobrenja ne sme da otvara vatru prema Zadru.“ HR-HMDCDR, 7., kut. 44., Ratni dnevnik 1. mtb/180. mtbr 9. korpusa JNA.

34 „Sreda, 11. 12. 1991. g., 22.35. Uočena grupa sa pravca Križa na desno krilo čete kod VMB 82 mm. 22.45 Neprijateljska pešadija primaknula se na 200 m od Križa i okružila ih sa svih strana. 23.00 U rejonu VP VMB 82 mm iz sastava 1. mtč zapaljena šuma koja gori većim intenzitetom na tri mesta. 23.10 Upućena grupa padobranaca u izviđanje i obezbeđenje desnog boka 1. mtč [...] 23.50 Dezertirala tri vojnika iz 1. mtč.“ Isto.

35 HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, Benkovac, Analiza vanrednih događaja u bataljonu za proteklih 6 meseci.

36 Isto.

37 Isto.

38 Isto. Tog dana dezertiralo je devet Albanaca i jedan Bošnjak.

39 Isto. (Borbe su tog dana trajale od 10.00 do 19.00 sati kada su prekinuta borbena djelovanja.)

40 Isto.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

U razdoblju od 17. do 23. prosinca 1991. hrvatska strana pokrenula je više napada na pripadnike 1. mtb. Tako se 17. prosinca, kada je u ZL Zemunik pristiglo 60 rezervista koji su upućeni kamionima na preuzimanje smjene na Križu, bilježi nova veća diverzija na prometnici ZL Zemunik – brdo Križ. U brzo organiziranoj akciji hrvatske snage napale su kod Babinduba kolonu vozila koja je vraćala staru smjenu vojnika s Križa: „Utorak, 17. 12., 12.00. Kolona vozila krećući se iz pravca Križa prema Babinom dubu na oštroj krivini napadnuta sa snajperskom streljačkom i MB vatrom. Ista se bezbedno izvukla do Babinog duba.“⁴¹ Nakon pristizanja kolone na Babindub ti položaji bili su izvrnuti minobacačkom udaru iz smjera Dračevca, odakle je također udareno po Križu. Uslijedio je odgovor teškog topništva JNA, a obostrani topnički okršaji završeni su tek oko 23.00 sata.⁴² Iako rijetko, u vršenju topničkih udara s ciljem pritiska na uporište na Križu bilježili su se i pokušaji pješačkih napada, kao 18. prosinca 1991.: „Sreda, 18. 12. 1991., 21.15. Izvršen pešadijski napad neprijatelja na Križ. Isti odbijen dejstvom MT i MB 82 mm.“⁴³ Može se pretpostaviti da je do ovog sukoba došlo jer je istovremeno bila organizirana akcija izvlačenja šest tona eksploziva iz kamenoloma u neposrednoj blizini Križa.⁴⁴ Vinko Šimunić Bujanj, koji je u to vrijeme bio pripadnik 112. brigade HV-a, opisao je razloge zbog kojih su se organizirali napadi prema Križu, poput onog 18. prosinca 1991.: „Od početka rata, najveća opasnost i problemi za mještane Bibinja i promet Jadranskom magistralom dolazila je s neprijateljskog uporišta na brdu Križu. Pješačka satnija Bibinje bila je raspoređena na borbeni položaj od Požara do Duboke drage s glavnom zadaćom uporne obrane prostora ponad naselja Bibinja. Prvi ozbiljniji napad na neprijateljske snage zbio se 18. prosinca 1991. kada smo iz barutane podno Križa izvukli veliku količinu eksplozivnih sredstava u dogovoru s Omerom Mičićem koji je organizirao blokadu sjeverne strane brda Križa.“⁴⁵ U takvim okolnostima nedavni posjet položajima pukovnika JNA Tripka Čečovića nije rezultirao dizanjem morala vojnika, jer bilježe se novi slučajevi dezertiranja i izražavanja kolektivnog nezadovoljstva.⁴⁶ Zbog toga je 19. prosinca 1991. postrojbe 1. bataljuna 180. mtbr osobno obišao načelnik štaba 9. korpusa JNA general-major Ratko Mladić. No, očito ni Mladić nije imao uspjeha u motiviranju ljudstva, jer već od sutradan iznova se bilježe novi napadi hrvatskih snaga, a time i novi slučajevi dezertiranja. Unatoč opasnostima od stradavanja ili uhićenja tijekom bijega, vojnici 1. mtb sve češće su se odlučivali na bijeg, vjerojatno i zato što su napadi hrvatskih diverzanata postajali sve učinkovitiji. Hrvatska strana je dan nakon posjeta Ratka Mladića izvela dotad najučinkovitiju napadnu diverziju, udarivši naštićenu kolonu vozila koja je prometovala prema Križu. Osmišljenom

41 Isto. (Borbe su toga dana trajale od 12.00 do 23.00 sata kada su prekinuta borbena djelovanja.)

42 Isto.

43 Isto.

44 „Upravo je zapovjednik bibinjske satnije Bujanj sa svojim ljudima nedavno izveo uspješnu akciju izvlačenja eksploziva iz skladišta 'Zadrance'. Barutana u kojoj je bio eksploziv nalazila se u kamenolomu u neposrednoj blizini utvrde Križ. Eksploziv je bio noću izvučen i smješten u jedan kamion te sklonjen na sigurno mjesto. S tom akcijom izvlačenja eksploziva bio sam upoznat, jer je grupa mojih izviđača s Dračevca koje su predvodili Omer, Crni i Milivoj tada Bujanju i njegovoj ekipi osiguravala prostor bojišnice ispred kamenoloma s dračevačke strane.“ Vitanović, 2012: 96.

45 Iskaz Vinka Šimunića Bujanja, 22. 10. 2021.

46 Primjerice 16. prosinca 1991. u Ratnom dnevniku 1. mtb bilježi se da su pripadnici 1. voda 2. mtč napustili položaje i od potpukovnika Milanovića, koji je bio u obilasku položaja na bojišnici, zatražili da im omogući smjenu i povratak u vojarnu. HR-HMDCDR, 7., kut. 44., Ratni dnevnik 1. mtb/180. mtbr 9. korpusa JNA.

zasjedom hrvatski vojnici 20. prosinca 1991. nanijeli su snagama agresora prilične gubitke: jedan je vojnik poginuo, a nekoliko ih je ranjeno te su uništena dva kamiona, dvije cisterne i jedno borbeno oklopno vozilo. U dnevniku 1. bataljuna 180. mtbr detaljno je opisano: „Petak, 20. 12. (13.30 – 16.45). Kolona vozila za prevoz hrane i vode za Križ krenula je s Babinog duba u sledećem redosledu: BOV, TAM 150 T-11 (hrana), dve cisterne za vodu i TAM-110 T-7 (sa padobrancima). U rejonu raskrsnice puta Dračevac – Križ – Babin dub BOV je desnim prednjim točkom naišao na minu. Kolona se zaustavila. Otvorena je minobacačka i streljačka vatra. Da im ne bi naneli veće gubitke kolona je nastavila ka Križu. Odmah je vozilo sa hranom produžilo i stiglo na Križ. Prva cisterna je krenula i naišla na minu koja je postavljena na delu krivine puta i zakačila zadnjim levim točkom na minu. Tom prilikom poginuo je vozač druge cisterne, a jedan vojnik iz BOV-a dobio je prelom desne natkolenice (zatvoreni prelom) [...] Otvorena minobacačka vatra iz MB 82 mm po Križu iz rejona Bibinja i Zadra. Uništen jedan MB 82 mm, a jedan oštećen. Uzvraceno dejstvom BVG po istom rejonu.“⁴⁷

U knjizi Ivana Vitanovića *Operacija Jaguar – osvajanje brda Križ* opisano je kako su brigadni izviđači 112. brigade Hrvatske vojske (HV) po njegovoj zapovijedi u noći 19. na 20. prosinca pripremili zasjedu na najosjetljivijem dijelu prometnice između Babinduba i Križa te su postavili PTM-3 mine na najveću krivinu gdje je „svako neprijateljsko vozilo dolazeći na tu krivinu sjeklo dio asfaltnog puta i prelazilo izvan asfalta na zemlju“.⁴⁸ Mine su postavljene u pretpostavci da će barem jedno vozilo kotačem skrenuti s asfaltiranog puta i aktivirati jednu od mina, što se i dogodilo: „Snažna eksplozija je odmah onesposobila BOV. Prva cisterna koja se kretala odmah iza BOV-a u pokušaju da izbjegne sudar s BOV-om skreće s ceste i tog trenutka nagazila je i ona na minu i prednji dio cisterne bio je raznesen. Uglavnom sva vozila bila su dobro oštećena i ostala zaglavljena na toj krivini ceste za Križ. U istom trenutku mi smo s našeg položaja zapucali kratkim rafalima zbog boljeg efekta iznenađenja. Kod neprijatelja nastao je opći kaos i pomutnja.“⁴⁹

Sutradan, 21. prosinca, snage 180. mtbr organizirale su inženjerijsko uklanjanje vozila i oštećene tehnike. U svrhu prevencije od potencijalnih napada na snage zadužene za uklanjanje, tri zrakoplova JNA raketama i strojnicama prvo su napala područje Dračevca.⁵⁰ Potom je pokrenuta velika akcija čišćenja terena koju su osiguravali pripadnici padobranske postrojbe i tenkisti: „Subota, 21. 12. 1991., 12.30. Organizovana akcija razminiranja puta ka Križu od Babinog Duba, radi raščišćavanja istog i obezbeđivanja nesmetanog snabdevanja jedinice na Križu. U akciji učestvovali: pionirsko odelenje, vod padobranaca, posada tenka sa jednim tenkom.“⁵¹ Ratni dnevnik ne navodi takav podatak, ali sudeći prema knjizi Ivana Vitanovića, kao i po sjećanjima sudionika okršaja, akcija čišćenja terena i deblokiranja tog dijela prometnice bila je neuspješna, zbog čega su od tada prema Križu snage JNA prometovale smjerom Babindub – Svrđla – Široki klanac – Križ.⁵² Upravo

47 HR-HMDCDR, 7., kut. 44., Ratni dnevnik 1. mtb/180. mtbr 9. korpusa JNA.

48 Vitanović, 2012: 82.

49 Isto, 83.

50 „Subota, 21. 12. 1991. godine, 12.00. Tri borbeno aviona ispoljila dejstvo raketama i mitraljezima po Dračevcu i neutralisali ciljeve.“ HR-HMDCDR, 7., kut. 44., Ratni dnevnik 1. mtb/180. mtbr 9. korpusa JNA.

51 Isto.

52 Prema podacima iz knjige Ivana Vitanovića i iskazu Vinka Šimunića Buhnja 22. 10. 2021.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

zbog ovog neuspjeha toga dana bilježi se i dezertiranje petorice vojnika iz 1. mtč,⁵³ a potom vrlo intenzivne obostrane topničke borbe. Na djelovanje brigadne artiljerijske grupe (BRAG) po Ploči i Dračevcu hrvatska strana nije ostala dužna te je s drugih lokacija, iz smjera antene te kamenoloma otvarala vatru minobacačima i pješačkim naoružanjem po Križu.⁵⁴ Može se pretpostaviti da je upornost hrvatske strane tog dana isprovocirala komandu 180. mtbr, jer topništvo JNA potom je u kasnim noćnim satima granatiralo Dračevac i Ploču. „Uzvraćeno vatrom BVG po Dračevcu i Pločama, Ispaljeno 250 mina“, kratko se u Ratnom dnevniku opisuje kolikom je mjerom tog dana topništvo JNA uzvratilo na borbena djelovanja hrvatske strane.⁵⁵

Intenzivirana borbena djelovanja i sve veći broj stradavanja unosili su dodatni strah i nova nezadovoljstva pa se idućih dana opet bilježe brojna dezertiranja iz redova 1. mtb. Tako su 23. prosinca 1991. iz samog uporišta na Križu, „iz sastava 1./3. mtč dezertirala četiri vojnika u pravcu Dračevca“.⁵⁶ Zbog velikog broja dezertiranja dolazi do problema popune pa se bilježe povremeni dolasci manjih ili većih skupina vojnika, poput one 23. prosinca 1991. kada se od 45 novih rezervista njih 15 šalje u redove 1. čete, a s 30 rezervista se popunila 3. mtč.⁵⁷ Problem popune bio je rezultat velikog broja dezertiranja, ali i činjenice da su novi vojnici već po samom pristizanju na bojišnicu bili izloženi opasnostima, posebno na području oko Križa. Iako je krajem 1991. i tijekom prvih dana 1992. bio pokrenut novi val napada srpskog agresora na Zadar, stanje se na ovom dijelu bojišnice u potpunosti promijenilo u odnosu na razdoblje do sredine studenog 1991. godine. Naime, snage 3. mtč koje su bile razmještene na uporištu na Križu i na Babindubu više nisu bile zaštićenije u odnosu na snage 1. mtč smještene na i oko ZL Zemunik, nego su trpjele napade, stradavanja, pa i ljudske gubitke. O tome da se situacija po njihovu sigurnost itekako pogoršala dovoljno svjedoči službeno izvješće o dezertiranjima iz sastava 1. mtb. Za razliku od 1. mtč gdje se dezertiranje pojavljuje još od ljeta 1991., u 3. mtč prvi slučajevi bježanja zabilježeni su tek početkom listopada 1991., odnosno od početaka uporabe tih snaga u općem napadu na Zadar.⁵⁸ Potom, od razdoblja kada snage 3. mtč postaju izložene napadima hrvatskog topništva i diverzantskih skupina, dezertiranja postaju učestalija. U službenom popisu dezertera iz 1. mtb 180. mtbr stoji da je od 5. listopada do 24. studenog 1991. iz 3. mtč pobjeglo 11 vojnika, nakon čega su u manje od mjesec dana, od 24. studenoga do 23. prosinca 1991., pobjegla čak 23 vojnika.⁵⁹ Prema službenom izvješću, ukupan broj dezertera iz 1. mtb 180. mtbr do kraja 1991. bio je čak 109 vojnika: iz 1. mtč 55, iz 2. mtč 10, iz 3. mtč 34 i iz voda minobacača 120 mm 10 vojnika.⁶⁰ To nije bio konačan broj onih koji su pobjegli ili odbili boriti se u redovima agresorske vojske, pa čak ni u redovima 1. mtb, jer u Ratnom dnevniku bataljuna navodi se da su 27. prosinca šestorica vojnika dezertirala iz jedinice, a njihova imena ne

53 HR-HMDCDR, 7., kut. 44., Ratni dnevnik 1. mtb/180. mtbr 9. korpusa JNA.

54 Isto.

55 Isto.

56 Isto.

57 Isto.

58 HR-HMDCDR, 7., kut. 45., Pregled vojnika-dezertera iz jedinice 1. mtb.

59 Isto.

60 Isto.

nalaze se na službenom popisu 109 dezertera iz 1. mtb.⁶¹ Iz redova 1. mtb najviše su bježali Albanci, potom Hrvati, no bježali su vojnici svih nacionalnosti, u najvećoj mjeri ročni vojnici: Jugoslaveni, Makedonci, Muslimani i Srbi, što upućuje na zaključak da je već tijekom 1991. razlog bježanja bio i strah, a ne samo nacionalno i ideološko opredjeljenje.⁶² No nisu bježali samo ročni vojnici, nego i vojni obveznici srpske nacionalnosti sa šireg područja sjeverne i srednje Dalmacije, poput 12 vojnika iz „SO Drniš, koji su i pored upozorenja napustili položaj pod izgovorom da oni hoće da brane svoje kuće u reonu Drniša, a ne ovdje“.⁶³

Dezertiranje vojnika u nesigurnim okolnostima, čak i usred borbenih djelovanja, bila je opasna radnja jer vojnici su u takvim okolnostima riskirali stradavanja, baš kao što su riskirali mogućnost da budu uhićeni i strogo kažnjeni.⁶⁴ Naime, uz to što su vojnici JNA bili ugroženi na položajima, bili su izloženi izravnoj opasnosti tijekom prometovanja prema uporištu na Križu. Pritisak kojem su brojnim diverzijama izložile protivničke vojnike nije bio cilj, nego sredstvo kojim je hrvatska strana trebala ostvariti konačan cilj, a to je onemogućavanje ubojitih djelovanja topništva s Križa prema Zadru i okolici. Do ostvarenja tog cilja trebalo je načiniti mnoge korake od kojih su neki vrlo djelotvorno pokrenuti već krajem 1991. godine.⁶⁵ Po svemu navedenom može se zaključiti da je pritisak hrvatske strane u cilju oslabljivanja snaga JNA na tom području bio i više nego učinkovit. Taj pritisak se krajem godine najviše očitovala organiziranjem brojnih napada i diverzija na potezu Babindub – brdo Križ.

Od Sarajevskog primirja do početka akcije *Jaguar* (17. svibnja 1992.)

Iako je nekoliko dana ranije s hrvatskim ministrom Draženom Budišom potpisao primirje, koje je trebalo trajati od katoličkog do pravoslavnog Božića, 30. prosinca 1991. zapovjednik 9. korpusa JNA general-potpukovnik Vladimir Vuković izdao je zapovijed o pokretanju napadne operacije s ciljem odsijecanja juga Hrvatske te blokiranja i osvajanja Zadra.⁶⁶ Vodstvo 9. korpusa donijelo je

61 HR-HMDCDR, 7., kut. 44., Ratni dnevnik 1. mtb/180. mtr 9. korpusa JNA.

62 Zapovjednik 1. mtb Voeničarski naveo je podatak da je od 45 vojnika koji su pobjegli tijekom prosinca 1991. njih šest bilo srpske i makedonske nacionalnosti. HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, Benkovac, 05. 02. 1992., Analiza vanrednih događaja u bataljonu za proteklih 6 meseci.

63 Isto.

64 Ratni dnevnik 1. mtb navodi više neuspješnih pokušaja dezertiranja. Posljednji takav slučaj tijekom 1991. zabilježen je 25. prosinca, kada su „Petrušev Emil i Ivanov Vlado iz 2. mtč pokušali bjekstvo i uhićeni su u Kninu“, a na osnovi podatka da se nalaze u kninskoj bolnici može se zaključiti da su bili izvrgnuti nasilju zbog pokušaja bijega. HR-HMDCDR, 7., kut. 44., Ratni dnevnik 1. mtb/180. mtr 9. korpusa JNA.

65 Diverzant 112. brigade HV-a Denis Bračić prisjeća se: „Trebalo istaknuti izvidničko-diverzantske aktivnosti koje smo obavljali krajem 1991. godine, kao pripadnici 112. brigade, s ciljem da se prisili neprijateljske snage na promjenu smjera za smjenu za neprijateljsko uporište Križ. Bile su to brze i kratke akcije, postavljanje mina iznenađenja i zasjede... [...] Namjera je bila da se neprijatelja preusmjeri na novi smjer za smjenu snaga na brdu Križu što ih je moglo izložiti većoj opasnosti od djelovanja naših snaga iz smjera brda Sveti Martin i s Dračevca.“ Iskaz Denisa Bračića, 11. 11. 2021.

66 U Žitnici su Dražen Budiša i general JNA Vuković, zapovjednik 9. korpusa JNA, potpisali sporazum o primirju, međusobnom nenapadanju, odnosno dogovor koji se zvao „Primirje od Božića do Božića“. Primirje je trebalo biti na snazi od 25. prosinca 1991. do 7. siječnja 1992. godine. Nazor, 2015.

takvu odluku znajući da bi osvajanjem teritorija na području sjeverne Dalmacije pobunjeni Srbi i JNA poboljšali operativno-taktički položaj svojih postrojbi prije dolaska mirovnih snaga UN-a. Pod vodstvom generala Ratka Mladića, sutradan, 31. prosinca, započela je vojna operacija *Udar '91*, tijekom koje su snage 180. mtbr JNA i 3. brigade TO Benkovac osvojile dio zadarskog zaleđa na smjeru Pridraga – Novigrad – Paljuv – Podgradina. Na drugim dijelovima dalmatinskog bojišta operacija nije imala uspjeha. Uz podršku moćnog topništva, ali i zrakoplovstva, agresor je izvodio snažne oklopno-pješačke udare, no hrvatske snage uspjele su odbiti napade, koji su bili posebno snažni na području Donjeg Zemunika.

Borbe na širem području Zemunika bile su intenzivne jer zapovjedni kadar 9. korpusa JNA bio je svjestan kako će ZL Zemunik u postojećem rasporedu snaga, unatoč oružanoj nadmoći, ostati izložena udarima hrvatske strane. Zapovjednici JNA upozoravali su na tu mogućnost još tijekom razdoblja u kojem su osvajali hrvatski teritorij. Tako je pukovnik Suad Hamzić u prosincu 1991. na seminaru zapovjednog kadra 9. korpusa JNA o iskustvima u dotadašnjem izvođenju borbenih djelovanja 9. korpusa kao predstavnik zrakoplovstva predložio da korpus nužno mora eliminirati otpor branitelja oko Zemunika koji je za JNA od „strategijskog značaja [...] posebno za operativnost i efikasnost jedinica RV i PVO“.⁶⁷ No, agresorska vojska svoj naum nije uspjela ostvariti u napadima tijekom 1991., tako ni u zadnjem silovitom napadu pokrenutom 3. siječnja 1992. godine.⁶⁸ Naime, dan ranije, 2. siječnja 1992., uz posredovanje Cyrusa Vancea, osobnoga izaslanika glavnog tajnika UN-a, predstavnici Republike Hrvatske i JNA potpisali su u Sarajevu sporazum o potpunom prekidu vatre u Republici Hrvatskoj. Sporazum se temeljio na dogovoru o deblokadi vojarni JNA i povlačenju JNA iz Hrvatske te primjeni mirovnoga plana UN-a.⁶⁹ Nakon što je u 18.00 sati 3. siječnja 1992. nastupilo *Sarajevsko primirje*, operacija *Udar '91* okončana je uglavnom neuspjehom.⁷⁰ Nakon neuspjeha na smjerovima napada Suhovare – Poličnik i Smoković – Donji Zemunik JNA je prešla u obranu. Zbog tog neuspjeha tehnika i objekti pobunjenih Srba i JNA u Zračnoj luci ostaju u

67 Govoreći na seminaru pukovnik Hamzić je naglasio: „U toku poslednjih borbenih dejstava je propuštena prilika da se očiste 'džepovi' u zoni koju kontroliše korpus, pa tako i oni koji ugrožavaju sam aerodrom, posebno onaj 'džep' u selu D. Zemunik. Predlažem da se sledeća takva prilika ne propusti.“ Seminar o dosadašnjim iskustvima o izvođenju borbenih dejstava. *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995. Dokumenti*, knjiga 19., 9. korpus JNA (1991.), 2016., 401-403.

68 RH, MORH, GS OSRH, III. ZP OSRH Knin, VP 2134 Zadar, Rašćlamba bojnih djelovanja 1991. zadarskog zaleđa, studeni 1997., navodi: „Svoje tenkovske postrojbe JA pregrupirala je 03. 01. 92. godine u jutarnjim satima iz područja Novigrada u područje Zemunika Gornjeg, rasporedivši se u s. Smoković i ZB Zemunik, te s. Drače napadajući istovremeno i s. Suhovare. Topničku pripremu je počeo iz s. Smokovića u 04. 30. Tenkovski djeluje s položaja Kostovića mosta i vatrom iz PZ strojnice razmještenih sa ZB Zemunik. S pješačkim snagama jedne satnije ojačane oklopno-mehaniziranom satnijom napao je Zemunik Donji i to: – prvim pravcem Smoković – Smrdelj – Zemunik Donji s jednom satnijom pješadije, 3 tenka i 1 OT. – drugim pravcem ZB – cestom prema Zemuniku, sa snagama jačine jednog pješačkog voda 3 tenka i 1 OT. – treći pravac Zemunik Gornji – Goleš – Zemunik Donji sa snagama jačine jedne pješačke satnije ojačane 1 OT.“

69 Nazor, 2011: 123.

70 Unatoč vrlo ambiciozno zamišljenom planu, JNA je s pobunjenim Srbima nakon četiri dana borbe osvojila Novigrad i tri susjedna naselja. Civilno stanovništvo pošlo je u zbjeg prema Zadru, a oni civilni, napose s područja Paljuva, koji nisu napustili svoje domove bili su izloženi teroru ili likvidacijama. Time je bio zaokružen i teritorijalni maksimum Republike Srpske Krajine u čiji sastav je od morskih površina ušlo cijelo Karinsko more, dobar dio Novigradskog mora, ali i prometno vrlo važno Novsko ždrilo čime je presječena kopnena veza između sjeverne i južne Hrvatske. Operacijom *Udar '91* pobunjenici ipak nisu ostvarili mogućnost izravnog ulaska na more. Raguž, J., „Operacija Udar '91 – okupacija Novigrada 1991./1992.“ *Novigrad nekad i sad*, 2016., 586-606.

dometu hrvatskog topništva. Isto tako i ljudske snage koje su čuvale taj prostor, na smjeru ZL Zemunik – Babindub – brdo Križ, bile su izložene sve većim opasnostima. Naime, obostrana borbena djelovanja, iako nižeg intenziteta, nastavila su se izvoditi na području zadarskog zaleđa i nakon stupanja na snagu *Sarajevskog primirja*.

Političko vodstvo pobunjenih Srba, koje je 19. prosinca 1991. proglasilo Republiku Srpsku Krajinu (RSK), početkom veljače 1992. nerado je prihvatilo Vanceov mirovni plan koji je predviđao razmještanje snaga UN-a i povlačenje postrojbi JNA s okupiranih dijelova Hrvatske.⁷¹ U rasporedu agresorske vojske nije došlo do značajnih promjena, osim što je brojno stanje u postrojbama donekle umanjeno te je započet proces predaje položaja i vojnih sredstava u ruke pobunjenih Srba. Naime, komanda 9. korpusa pripremala se za plansko povlačenje s okupiranih područja Hrvatske, a pritom je vodila računa da čvrsto osigura pomoć vlastima pobunjenih Srba u ustroju i opremanju njihovih snaga, Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP) i TO-a RSK. Tijekom travnja i svibnja 1992. vršena je primopredaja objekata, materijalno-tehničkih sredstava i položaja između 9. korpusa i snaga MUP-a i TO-a RSK u sklopu čega su Vladi RSK predane sve nekretnine, zemljišta u garnizonima Knin, Benkovac i Zemunik kao i sav vojni stambeni fond. Ratne jedinice korpusa trebale su predati opremu i naoružanje postrojbama pobunjenih Srba, a vojnici koji su željeli ostat na teritoriju na kojemu su postrojbe dotad bile mogli su to učiniti.⁷² Unatoč svojoj potrebnjoj organizacijskoj i materijalnoj pomoći prijelazno razdoblje bilo je zahtjevno i problematično za pobunjene Srbe, uglavnom zbog loše organizacije i nesnalaženja, što je pak dovelo do problema sa slabom popunom postrojbi i držanjem položaja na liniji bojišnice.⁷³

Iz tih razloga promjene nastale stupanjem na snagu *Sarajevskog primirja* više su išle na ruku hrvatskoj stranici koja je sve do pristizanja Mirovnih snaga UN-avršila neprekidan pritisak, provodeći aktivnu obranu i brojne diverzantske akcije. Hrvatska strana također je imala organizacijskih problema, ponajprije zbog pokrenutog procesa demobilizacije i preustroja vojnih snaga. Zbog toga što će kasnije preuzeti ulogu nositelja oslobođanja Križa treba istaknuti da je 1. veljače 1992. ustrojena 159. brigada HV-a, a zapovjednikom je imenovan Frane Šarić. Zadaća joj je bila da u suradnji sa 112. i 134. brigadom HV-a sprječava eventualne pokušaje prodora agresorske vojske na smjerovima: Škabrnja – Galovac – Debeljak i Gornji i Donji Zemunik – Galovac – Zračna luka Zemunik – Sukošan, te Crno – Zadar. Domicilna 159. brigada ustrojena je od gotovih samostalnih

71 Dana 11. prosinca 1991. predstavljen je Vanceov plan o razmještanju mirovnih snaga u bivšoj Jugoslaviji. Plan je imao cilj omogućiti prekid sukoba i stvaranje uvjeta za konačan dogovor o političkom rješenju sukoba u Hrvatskoj. Važnije odrednice tog plana bile su: razdvajanje sukobljenih strana, razmještanje UN-ovih snaga, povlačenje svih snaga JNA iz Hrvatske, stavljanje teškog naoružanja pobunjenih Srba pod nadzor UN-ovih snaga, povratak svih prognanika i izbjeglica, itd. Barić, 2005: 147-150.

72 Radoš, 2018: 50-53.

73 Slijedom odredbi Vanceova plana, 2. lipnja 1992. izvršena je primopredaja položaja između snaga 9. korpusa JNA i postrojbi TO RSK, odnosno Zonskog štaba TO Sjeverna Dalmacija. Međutim, umjesto provedbe demobilizacije u zaštićenim područjima pobunjeni Srbi su ustrojili osam brigada Posebne jedinice milicije (PJM), ali s vojnim načinom djelovanja. HR-HMDCDR, 2., Komanda 9. korpusa, str. pov. br. 674-1, 1. 6. 1992., Preuzimanje zone odgovornosti, obaveštenje.

bojni na prvoj crti obrane. Izvršena je popuna, postavljeno je zapovjedništvo i ostale formacije, kompletirana je topnička potpora.⁷⁴

Unatoč Sarajevskom primirju obje zaraćene strane nastavile su borbenu djelovati, iako nižim intenzitetom. Snage agresora uglavnom su koristile topništvo, a hrvatska strana provodila je na tom prostoru česta diverzantska djelovanja, ponajviše udarajući na prometnu komunikaciju između Križa i ZL Zemunik. Brdo Križ bilo je jako dobro utvrđeno i opasano gustim minskim poljima te je dodatno minirano početkom 1992. godine. No zbog izoliranosti, a posebno zbog činjenice da su se ljudstvo i logistika morali smjenjivati prometujući preko područja koje nije bilo ni pod čijom kontrolom, obrana jakog uporišta imala je i slabih točaka. Tih opasnosti bili su svjesni vojnici koji su čuvali uporište, odnosno morali prometovati prema Križu ili ZL Zemunik. Već 4. siječnja 1992. Ratni dnevnik 1. mtb bilježi da „pripadnici dopunskog bataljona iz Knina“ nerado preuzimaju novu smjenu na Križu, a trojica „vojnih obveznika [...] su izbegli da idu u jedinicu“. Istog dana bilježi se dezertiranje šestorice pripadnika 1. mtč.⁷⁵ Strah vojnika, koji je rezultirao nevoljkošću za preuzimanjem položaja na Križu bio je opravdan. Naime, ubrzo je hrvatska strana izvela diverziju s teškim posljedicama po vojnike koji su prevozili hranu na Križ. „7. 01. 92. Utorak, 15.50. Prilikom dovoženja ručka za jedinicu koja se nalazi na objektu Križ jedno m/v je naišlo na postavljenu PT minu. Tom prilikom su povređeni kap. Dobrivoje Aleksić i por. Saša Zečević. Radi se o težim povredama.“⁷⁶ Opis okolnosti njihovog ranjavanja, koji je zapovjednik 1. mtb uputio komandi 180. mtbr, na najbolji način svjedoči o opasnostima kojima su zbog snalažljivosti diverzantskih postrojbi bili izloženi pripadnici JNA na tom području. Naime, njih dvojica su prilikom dolaska na Križ poduzeli sve mjere i kontrolirali prometnicu, ali to u povratku nisu napravili zbog čega je došlo do nailaska vozila na minu, koja je očito bila postavljena u međuvremenu, i do teškog ranjavanja.⁷⁷ Nadalje, na temelju podatka da je izvlačenje dvaju onesposobljenih motornih vozila izvršeno tek za tri dana,⁷⁸ možemo zaključiti da inženjerijske postrojbe više nisu mogle računati na solidnu oružanu zaštitu kao ranije (zrakoplovstvo, padobrance, topništvo). Idućeg dana, 8. siječnja 1992., bilježi se i nezadovoljstvo postrojbe na položajima Travičine glave, koja kolektivno želi napustiti opasne položaje i vratiti se na područje Drniša, a bilježi se i neuspjeli pokušaj dezertiranja sedmorice pripadnika 1. mtč.⁷⁹

Česte diverzije i prepadi borbenih skupina hrvatskih snaga primorale su komandu 1. mtb da

74 Kaleb, 2004: 19-20. U službenoj raščlambi MORH-a kratko je opisano ustrojavanje i ratni put brigade: „159. brigada se ustrojava 31. 01. 1992. g. iz sb 'Škabrnje', sb 'Grad Zadar' i 4/112. brigade. Temeljem zapovijedi Sektora Zadar br. 512-03-92-10 od 29. 01. pristupilo se preustroju i popuni dobrovoljačke bojne 'Kralj Tomislav', koja ulazi u sastav 159. brigade [...] Ustrojavanje brigade započeto je 07. 02. 1992., međutim brigada je operativna od početka jer je naslijedila već postojeće postrojbe. Snage jačine jedne satnije ulaze u sastav TG-134, a postrojba se demobilizira 31. 07. 1992. g.“ RH-MORH, GS OSRH, III ZP OSRH Knin, VP 2134 Zadar, Raščlamba bojnih djelovanja 1992. zadarskog zaleđa, Zadar, 1999. Osim navedenih pješačkih, u ustroju brigade djelovali su: mješoviti topnički divizion, bitnica protuzračne obrane, vod veze, inženjerijski vod, izviđački vod i pozadinska satnija.

75 HR-HMDCDR, 7., kut. 44., Ratni dnevnik 1. mtb/180. mtbr 9. korpusa JNA.

76 Isto.

77 HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, Benkovac, Dana 5. 2. 1992., Analiza vanrednih događaja u bataljonu u proteklih 6 mjeseci.

78 „Petak, 10. 01. 92., 11.00. Organizirano je izvlačenje m/v na Križ. Izvučena su dva m/v.“ HR-HMDCDR, 7., kut. 44., Ratni dnevnik 1. mtb/180. mtbr 9. korpusa JNA.

79 Isto.

promijeni rutu kretanja smjerom: Babindub – Igljica Stan – Igljica brig – Potok – Križ,⁸⁰ te da prilaze prometnici Babindub – Igljica brig – Križ dodatno osigura minama.⁸¹ Zbog čestih prepada i neuspjeha da se prometovanje osigura inženjerijskim zaprečivanjem uskoro je, po četvrti puta, promijenjena ruta kretanja, smjerom: Babindub – Staro – Dumoštak – Potok – Križ.⁸² Inženjerijske postrojbe 180. mtbr pojas uz makadamski put kroz bibinjsko polje osigurale su protupješačkim minama.⁸³ Također, zbog čestih miniranja snage JNA od 11. siječnja 1992. počinju koristiti tenk T-34, koji je služio isključivo za osiguravanje puta, odnosno razminiranje minskih polja na putu koji vodi ka Križu: „Subota, 11. 01. 92., 11.00. U jedinicu je stigao T-34 razminirač mina koji je pripremljen za razminiranje i upućen na pravac Babin Dub – Križ.“⁸⁴ Tenk koji je služio za čišćenje terena od mina donekle je donio sigurnost, ali se i dalje bilježi nezadovoljstvo vojske idućih dana na Križu, koji su tražili da napuste položaj: „Vojnici iz 3. mtč, i to pripadnici rezervnog sastava tražili su smenu. Posle razgovora s njima vratili su se na položaj.“⁸⁵ Pripadnici iste čete koji su smješteni na položajima Babindub i Travičina glava također su izražavali nezadovoljstvo, pa se tako 18. siječnja 1992. bilježi da je grupa od 12 vojnika iz SO Drniš napustila položaje na Travičinoj glavi te se odbila vratiti, zbog čega je sutradan 19. siječnja 1992. odvedena u istražni zatvor zbog dezertiranja iz jedinice.⁸⁶ Nisu samo vojnici nerado izvršavali dužnosti, nego je i dio zapovjednika zahvatio defetizam pa se 19. siječnja bilježi: „Iz jedinice je dezertirao por. Đorđević Ljubomir pom. k-ta za OBP koji je pored zabrane i naređenja k-ta bataljona napustio jedinicu.“⁸⁷ Pad morala, koji se u redovima 1. mtb bilježi neposredno nakon stupanja na snagu *Sarajevskog primirja*, prilično će porasti idućih mjeseci, odnosno u razdoblju u kojemu će hrvatska strana dodatno ojačati pritisak. Naravno, česta organiziranja diverzija, stalni pokreti i izlaganje opasnosti nosili su rizik i uzrokovali stradavanja i na hrvatskoj strani. Najveće stradanje tijekom izvođenja borbenih aktivnosti prema Križu zbilo se 17. siječnja 1992. kada je poginuo pripadnik 112. brigade HV-a Nikola Mackanić,⁸⁸ a nekoliko ih je ranjeno. Ratni dnevnik 1. mtb detaljno je zabilježio okolnosti stradavanja: „Petak, 17. 01. 1992., 12.30. Na putu Babin Dub – Križ u reonu bare grupa od 4 pripadnika ZNG je pokušala postaviti PT mine. Po odobrenju k-danta VaBe otvorena je vatra na njih. Po otvaranju vatre isti su ušli u naše minsko polje pri čemu je 1 poginuo, a jedan je teže ranjen.“⁸⁹

80 „U prvoj polovici siječnja 1992. godine na tom pravcu uništeno je terensko motorno vozilo – ‘kampanjola’ pa su se morali odlučiti na treći pravac opskrbe: Babindub – Igljica Stan – Igljica brig – Potok – Križ.“ Iskaz Vinka Šimunića Bubnja, 22. 10. 2021.

81 U knjizi Jadranka Kaleba, koja se većim dijelom temelji na uporabi dnevnih izvješća domicilnih postrojbi iz ratnog vremena, za 25. siječnja 1992. navodi se: „Sve se više uočava kako JNA postavlja i premješta minska polja oko uporišta brda Križ.“ Kaleb, 2004: 18.

82 „Početkom veljače 1992. prekinuta je i ta prometnica uništenjem teretnog vozila TAM 110. Uvidjevši da nigdje nisu sigurni, angažirali su inženjerijsku satniju za zaprečivanje protupješačkim minama prostora oko jedinog preostalog pristupnog puta za opskrbu radarske postaje na brdu Križu: Babindub – Staro – Dumoštak – Potok – Križ. Temeljem prikupljenih podataka procijenili smo da su bočne strane puta osigurali s oko četrismo protupješačkih mina.“ Iskaz Vinka Šimunića Bubnja, 22. 10. 2021.

83 Ministarstvo unutarnjih poslova, RCZ, MIS HCR-a, posjećeno 14. 9. 2021.

84 HR-HMDCDR, 7., kut. 44., Ratni dnevnik 1. mtb/180. mtbr 9. korpusa JNA.

85 Isto.

86 Isto.

87 Isto.

88 U Ratnom dnevniku 1. mtb krivo se navodi prezime Mackanović. Isto.

89 U opisu stradavanja još se navodi: „Podaci za poginulog su sledeći: Nikola Madenović[...] Ranjenog pripadnika

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Osim što su gusto minirali putove koji vode prema Križu, inženjerijske snage 180. mtbr dodatno su osigurale prilaze uporištu, minirajući taj prostor s 260 protupješačkih mina PROM-1. Položaj na Križu ojačan je topničkim oružjem i protuzrakoplovnim strojnicama te je provedeno dodatno inženjerijsko osiguranje, a sve to u cilju kako bi u slučaju napada na Križ ljudstvo 1. mtb bilo sposobno vršiti dugotrajnu kružnu obranu do dolaska pomoći iz obližnje ZL Zemunik. Konačno, kako bi imale što bolji nadzor, snage JNA su 150 do 200 metara vidnog prostora oko Križa temeljito očistile spalivši nisku vegetaciju.⁹⁰ Unatoč brojnim aktivnostima u svrhu poboljšanja sigurnosti obruč oko Križa sve se više stezao, a zbog čestih diverzija bilježio se sve veći broj stradanja pripadnika 1. mtb. Iz tog razloga su se, kako na ZL Zemunik tako i na Križu, javljali česti problemi s ljudstvom koje je bilo sve manje motivirano ratovati, a pogotovo držati dugotrajne smjene. Ratni dnevnik 1. mtb 180. mtbr bilježio je česta nezadovoljstva, kao i uspješne i neuspješne pokušaje dezertiranja tijekom 1992. godine. Tako se 23. siječnja 1992. u ratnom dnevniku 1. mtb bilježi novo kolektivno nezadovoljstvo rezervnih vojnika iz Knina: „Ppuk Milanović Tihomir razgovarao je sa vojnicima sa Križa. Svi vojnici koji su došli iz Knina traže da budu zamenjeni ili sutra svi zajedno napuštaju položaj i idu za kuću. Jedinica pod rukovodstvom kap. Bjelanovića kolektivno je odbila da uzme hranu, ali je hrana na intervenciju ppuk. Milanovića istovarena iz vozila. Ppuk Milanović lično se uverio u teškoće pri kretanju ka Križu i transportu hrane.“⁹¹ Postrojba nezadovoljnih vojnika na Križu bila je napadnuta te noći, u jedan sat poslije ponoći: „Neprijatelj je iz streljačkog naoružanja otvorio vatru na objekat Križ.“⁹² Daleko opasnije od pješačke i od vatre iz minobacača kojom se povremeno udaralo po Križu bilo je prometovanje prema uporištu, pogotovo kada ono nije bilo osigurano pratnjom tenka T-34. Tako se 24. siječnja 1992. bilježi da je izvršena zamjena nezadovoljnih kninskih vojnika-rezervista s novom smjenom „vojnicima iz Lad-a PVO i Obrovca“, ali se također bilježi da se tog dana pokvario tenk T-34: „Hrana je otpremljena bez tenka T-34 koji je pokvaren i ne može da ide ispred m/v i da savlađuje put.“⁹³ Zbog nagomilanog straha vojnicima 1. mtb 180. mtbr stručnu pomoć 26. siječnja 1992. došao je pružiti „ppuk. Petar Kostić, profesor psihologije na VAKOV Beograd“, a za pretpostaviti je da rezultati „psiholoških ispitivanja i testiranja“ vjerojatno nisu bili tako zadovoljavajući kako je opisano u Ratnom dnevniku.⁹⁴ Zbog potpisanih primirja, tijekom veljače i ožujka bilježi se značajno smanjenje borbenih aktivnosti, ali ne i njihov trajni prestanak. I dalje je dolazilo do pokušaja ubacivanja manjih diverzantskih skupina, s jasnom namjerom djelovanja prema Križu. Tako se, primjerice, za 31. siječnja 1992. u dnevnom izvješću komande 9. korpusa JNA navodi podatak: „U 15.00 časova na prostoru između s. Dračevac i Babin Dub jedna grupa od 12 pripadnika ZNG izvodila taktičko uvežbavanje prema objektu Križ.“⁹⁵ Isto tako bilježe se udari pješačkim naoružanjem (teškim

su izvukli i uputili su se u pravcu Debeljaka.“ Isto.

90 Marić, Šiljeg i Sabolović, 2018., 87-112.

91 Potpukovnik Mladenović u tom razdoblju obnašao je dužnost pomoćnika zapovjednika 180. mtbr za moralno vaspitanje. HR-HMDCDR, 7., kut. 44., Ratni dnevnik 1. mtb/180. mtbr 9. korpusa JNA.

92 Isto.

93 Isto.

94 Isto.

95 Komanda 9. korpusa, Str. pov. br. 4-355, 31. 1. 1992., Dnevni operativni izvještaj, Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. - 1995., Dokumenti, knjiga 20., 9. korpus JNA (1992.), 2017., 152-153.

strojnicama i protuoklopnim sredstvima) i minobacačima, kao 1. veljače 1992.: „Izvršen je napad na objekat Babin Dub i to streljačkim naoružanjem i ‘ZOLJAMA’. Na položaj je ispaljeno i 4 TM. Dejstvo neprijatelja je bilo iz rejona mesnice. Odgovoreno je streljačkom vatrom.“⁹⁶ Diverzantske aktivnosti, pokušaji ubacivanja borbenih skupina u dubinu, provedeni u svrhu stjecanja kontrole nad prostorom pod ničijom kontrolom, često su se bilježili u Ratnom dnevniku 1. mtb, kao npr. 9. ožujka 1992.: „Grupa od 6 neprijateljskih vojnika pokušala je ubacivanje na pravcu civilna PSS – Križ. Ista je otkrivena, otvorena je streljačka vatra na nju i ista se povukla nazad.“⁹⁷

Iako su borbe u tom razdoblju jenjavale, ipak su povremeno zabilježeni pješачki borbeni okršaji, koji bi potom uglavnom rezultirali obostranim djelovanjem topništva. Tako je primjerice 6. ožujka 1992., kada se na putu za Križ pokvario tenk T-34, zabilježen topnički okršaj obje strane.⁹⁸ Ratni dnevnik 1. mtb 180. mtbr zabilježio je da su navečer snage agresora prvo topnički djelovale prema Donjem Zemuniku, nakon čega je snažno odgovoreno oruđem ZIS iz smjera Mostara Zemuničkog, po kojem je onda udareno minobacačima 120 mm, a borbena djelovanja topništvom istovremeno su se odvijala i na drugim dijelovima zadarskog zaleđa.⁹⁹ Neovisno o smanjenom intenzitetu borbenih djelovanja hrvatska je strana bila iznimno aktivna, očito pripremajući se za nadolazeće borbe. Tako se primjerice 10. ožujka 1992. bilježi paljenje borove šume između objekata na Babindubu i brda Sveti Martin, prostora s kojeg su se izvodili česti udari streljačkim naoružanjem.¹⁰⁰ Važno je naglasiti da se unatoč smirivanju otvorenih borbenih djelovanja u razdoblju veljača – ožujak 1992. komanda 1. mtb i dalje suočavala s problemom motivacije ljudstva za ratovanje u zadarskom zaleđu. Tako zapovjednik bataljuna, major Ljupčo Vodeničarski 10. ožujka 1992. izvješćuje komandu brigade da „moral jedinica narušavaju v/o koji se ne vraćaju sa odsustva ili se uopšte ne vrate u jedinicu“ te da „popuna ljudstvom ide vrlo slabo“, odnosno da je „popunjenost jedinice na kritičnoj točki“. ¹⁰¹

Razdoblje prividnog primirja predstavljalo je i dalje opasnost za vojnike 1. mtb, napose za one koji su prometovali ka Križu, zbog čega je i zapovjednik bataljuna Vodeničarski u izvješćima komandi brigade od njih višekratno tražio osposobljavanje ili zamjenu tenka T-34.¹⁰² Apeli Vodeničarskog bili su opravdani jer svako prometovanje ka Križu bilo je rizično i stoga je osiguranje kolone motornih vozila tenkom bilo od velikog značaja za sigurnost vojnika. U tom i u narednom razdoblju tenk T-34 se sve češće kvario što je unosilo dodatni nemir pripadnicima 3. mtč. Stoga je već u izvješću od 22. ožujka 1992. zabilježeno traženje vojnika 3. mtč da se tenk T-34 osposobi jer „ljudstvo se plaši i ne želi bez tenka na Križ“. ¹⁰³ Problem je predstavljala i nemotiviranost ljudstva, pa se zapovjednik 1. mtb Vodeničarski komandi 180. mtbr sve češće žalio, zbog čega je i sam bio prisiljen pokretati

96 HR-HMDCDR, 7., kut. 44., Ratni dnevnik 1. mtb/180. mtbr 9. korpusa JNA.

97 Isto.

98 Isto.

99 Isto.

100 HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, 11. 03. 1992., Dnevni izvještaj.

101 Isto.

102 Primjerice 17. ožujka 1992. Vodeničarski traži komandu brigade da upute „1 tenk za potrebe transporta hrane na Križ“. HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, 17. 3. 1992., Dnevni izvještaj.

103 HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, 22. 3. 1992., Dnevni izvještaj.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

disciplinske postupke. Tako je 6. travnja 1992. podnio prijavu protiv kapetana Ćire Bjelanovića, zapovjednika 3. mtč. U kaznenoj prijavi je naveo kako je Bjelanović 2. travnja 1992. službeno zatražio otpust iz bataljuna kako bi otišao kući, odnosno prijavio se u miliciju Krajine.¹⁰⁴ Iako je zahtjev Bjelanovića odbijen te mu je Vodeničarski zapovjedio „da se odmah vrati na objekat Križ gde je bio komandir“, sutradan je ustanovljeno da se Bjelanović nije vratio na položaj.¹⁰⁵ Zbog kršenja zapovijedi Vodeničarski je predložio pokretanje krivičnog postupka protiv Bjelanovića, no očito ipak nije odgovarao za samovolju, jer je nastavio obnašati dužnost zapovjednika 3. mtč. Sve to govorilo je i o stanju na uporištu na Križu, ali i o problemu demotiviranosti jednog dijela profesionalnog časničkog i dočasničkog kadra u redovima JNA. Očito je da su problemi s motivacijom zapovjednika uporišta Križ trajali već duže vrijeme, a u Ratnom dnevniku zabilježeni su još sredinom siječnja 1992., tijekom kolektivno izraženog prosvjeda svih vojnika. Sigurno je na motivaciju djelovao i napad hrvatskih snaga iz zasjede 8. veljače 1992., koji se zbio upravo prilikom preuzimanja dužnosti na Križu. U Ratnom dnevniku 1. mtb zabilježeno je kako je zapovjednik bataljuna tog dana oputovao iz ZL Zemunik u Benkovac na suđenje grupi dezertera, a vozila koja su prevozila Bjelanovića s novom grupom vojnika ka Križu bila su napadnuta vatrom iz pješačkog oružja.¹⁰⁶

Početak travnja iznova se povećao opseg borbenih djelovanja i napada hrvatskih snaga prema tom području. Već 5. travnja 1992. u Ratnom dnevniku 1. mtb zapisano je: „Tenk ostao u kvaru u 14.15 na putu za Križ“,¹⁰⁷ te se za isto razdoblje bilježi: „prilikom smjene jedinice i dotura hrane na objekat Križ na jedinicu otvorena vatra iz automatskog oružja i snajpera, iz pravca crkve sv. Martin i objekta Dračevac“.¹⁰⁸ Osim što dokazuje od kolikog je značaja bila pratnja tenka, na primjeru ove zasjede može se zaključiti da su ranije odrađene pripremne aktivnosti, poput paljenja šumskog raslinja na tom području, omogućile hrvatskim snagama veću učinkovitost u djelovanju na vozila koja su prometovala prema Križu. Treba istaknuti da je istog dana, 5. travnja 1992., udareno i po samom uporištu na Križu, a na paljbu strojica „iz reona Bibinje – Sv. Martin po položaju voda na Križu odgovoreno povremeno topovskom vatrom“.¹⁰⁹ Snažni udari srpskog topništva uglavnom su uslijedili nakon napada pješačkim oružjem ili minobacačima na položaje 1. mtb. O razvoju tako zapodjenutih okršaja, kao i o količinama utrošenog streljiva svjedoči izvješće komande 557. mješovitog protuoklopnog artiljerijskog puka komandi 9. korpusa JNA o topničkom djelovanju hrvatskih snaga po srpskim položajima u zoni odgovornosti postrojbe te njezinom odgovoru za dan 7. travnja 1992.: „Točno u 18.30 čas. otvorena je mitraljeska vatra po našim položajima u s. Smoković, Murvica, Musapstan, Crno, Travičina glava, Babin dub, Križ kao i na naše KM sa njihovih položaja. Ta je vatra potpomognuta dejstvom MB 82 mm po selu Smoković, z. Relići, kao i minobacačima iz zadarskih i bokanjačkih položaja po Murvici i Musapstanu. Ta je vatra pojačana

104 HR-HMDCDR, 7., kut. 49., VP 4380/7, Benkovac, 6. 4. 1992., Komandi VP 4810 Benkovac, Predlog za pokretanje krivične prijave za kapetana Bjelanović Ćiru.

105 Isto.

106 HR-HMDCDR, 7., kut. 44., Ratni dnevnik 1. mtb/180. mtbr 9. korpusa JNA.

107 Isto.

108 Tijekom tog napada stradali su kapetan Milenko Stanković i dvojica vojnika, HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, 6. 4. 1992., Predmet: Stanković Milenko i dr. Izveštaj o ranjavanju i povredama.

109 HR-HMDCDR, 7., kut. 44., Ratni dnevnik 1. mtb/180. mtbr 9. korpusa JNA.

dejstvom haubičkih oruđa iz rejonu Bokanjac, Poljaci, Visočani [...] Utrošili smo: projektila za top MT 12 100 mm 42 komada, metaka za PA top 20 mm 720 komada, metaka za PA mitraljez Browing 800 komada, metaka za streljačko naoružanje (mitraljezi AP) 1600 komada. Oštećen nam je jedan top 76 mm 42 ZIS (nastojat ćemo ga popraviti u našoj radionici).¹¹⁰ Aktiviranjem bojišnice u travnju počelo je novo razdoblje napadnih djelovanja, a postupno se počinju bilježiti i sve češći pješački napadi na položaje agresora, pri čemu srpske snage trpe stradanja. Tako se 4. svibnja bilježi više ubacivanja borbenih skupina duž bojišnice zadarskog zaleđa, pri čemu su u pješačkom napadu na Travičinu glavu u 7 ujutro bila ranjena dvojica vojnika, a potom su trojica ranjena u topničkom obračunu.¹¹¹ U istovrijeme (u 7.20 sati) iz zasjede je „u reonu Stara karaula – Crno“ bilo napadnuto vozilo, potom i položaji na Staroj karauli pri čemu je jedan vojnik poginuo, a sedam ih je ranjeno.¹¹² Istoga dana iznova je iz smjera Bibinja i Sukošana tučeno po objektima na Križu.¹¹³ Povećanje napadnih aktivnosti tijekom travnja i početkom svibnja 1992. obnovilo je stare probleme u 1. mtb. jer se zapovjednik bataljuna Vodeničarski često žalio na manjak ljudstva te na pojave dezerterstva i defetizma i kod vojnika i kod zapovjednog kadra. Tako je 29. travnja 1992. nadređene izvjestio da je 20 vojnika iz jedinice samovoljno napustilo položaje te je za njima pokrenuta tjeralica. Potraga za dezerterima urodila je tek djelomičnim uspjehom jer od 20 njih tek sedam se vratilo nakon nekoliko dana, a za ostalima se nastavila potraga. Vodeničarski je obavijestio nadređene o problemima popune, odnosno da je „popunjenost bataljuna 59 % ili 437 vojnika i starešina“. Vodeničarski je istaknuo i da nedostaju „vozači za m/v“, što je bilo izravno povezano s brojnim diverzantskim akcijama na kolone motornih vozila koje su prometovale ka Križu. U istom izvješću Vodeničarski se žalio na rad nekih zapovjednika, pa je tako zbog niza prekršaja i iskazanog defetizma predložio da se pokrene krivični postupak protiv poručnika Miroslava Polovine. Ništa manje kritičan nije bio ni prema zapovjedniku 2. mtč kapetanu Špiri Radmiloviću, za kojeg je naveo da „neradom i neodgovornošću negativno utiče na svoje podčinjene“. Ponovno je, kao i mjesec dana ranije, u izvješću iskazao nezadovoljstvo radom zapovjednika 3. mtč Čire Bjelanovića, zapovjednika uporišta na Križu, s kojim je, kao i poručnikom Stevom Ljubičićem, obavio razgovor u kojem su „upozoreni za njihove nedostatke“.¹¹⁴ Da će problem motivacije zbog stalnih djelovanja prema Križu i dalje ostati, dao je naslutiti 30. travnja 1992. kada je u dnevnom izvješću zabilježeno kako je hrvatska strana cijelu večer iz više smjerova tukla po svim položajima 1. mtb, ovog puta i VBR-om, što je snage agresora prisililo na sklanjanje u štićene objekte. Zapovjednik bataljuna zatražio je hitnu popunu streljivom za topništvo, protuoklopno oruđe, ali i pod točkom 5: „pod hitno poslati majstore za popravak tenka na Babin dubu ili dovesti drugi tenk“.¹¹⁵

110 Komanda 577. mpoap, Str. pov. br. 337-2, 8. 4. 1992., Dnevni raport, *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Dokumenti*, knjiga 20., 9. korpus JNA (1992.), 2017., 152-153.

111 HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, 04. 05. 1992., Izveštaj o ranjavanju vojnika dana 04. 05. 1992.

112 U izvješću se navodi da je poginuo Boris Pucarte da su povrijeđeni vojnici nakon sukoba prevezeni u Zemunik, a nakon ukazane prve pomoći na daljnju medicinsku obradu u Benkovac. Isto.

113 HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, 05. 05. 1992., Dnevni izveštaj.

114 HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 180. mtb, Zemunik, 29. 04. 1992., Referisanje po datim pitanjima za referisanje.

115 HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, 30. 04. 1992., Dnevni izveštaj. (U izvješću se navodi kako se zbog sklanjanja u skloništa dogodilo samo jedno ranjavanje vojnika, pa se može pretpostaviti da su topnički udari tog dana bili intenzivni.)

Treba istaknuti da su izvješća koja je tijekom travnja i početkom svibnja 1992. Vodeničarski slao komandi brigade bila pisana vojnički racionalno. Štoviše, čini se da je zapovjednik 1. mtb bio svjestan svih problema. Suočeni s promjenom stanja na bojišnici, s rastućim defetizmom i problemom popune Vodeničarski je upozoravao nadređene da će hrvatska strana napadnim aktivnostima pokušati osvojiti dijelove okupiranog teritorija. Katkad je to činio vrlo otvoreno, kao 30. travnja 1992. kada je komandi brigade podnosio izvješće o snažnim topničkim obračunima prethodnog dana: „Neprijatelj je jučerašnjim dejstvima pokazao da ne haje za primirje, već mu je glavni cilj nanošenje gubitaka u redovima naših snaga i zauzimanje teritorija koji je pod kontrolom naših snaga.“¹¹⁶ Ovdje treba napomenuti da po pitanju morala u tom razdoblju ništa bolja situacija nije bila ni u drugim dijelovima 180. mtbr na području Ravnih kotara. Tako se, primjerice, zapovjednik 2. mtb kapetan Marko Despot 4. svibnja 1992. otvoreno obratio komandi brigade, zatraživši hitnu popunu ljudstvom. Despot je opisao kako im hrvatska strana stalnim diverzantskim aktivnostima unosi nered „na čitavom prostoru odbrane 2. mtb, što ustaše uveliko koriste (dolazak proljeća, op.a), gađajući snajperima, brovinzima, raketama, itd.“ Iz tog razloga Despot je hitno zahtijevao „dodatnu mobilizaciju svih onih koji do sada nisu omirisali barut i svežu ljudsku krv. Pa bilo mišom ili silom. U Benkovcu i okolini ima po našoj proceni barem dva bataljona takvih đubradi koji se šeću gradom, a koji bi mogli volu rep iščupati, a nisu nigde [...] Prvu liniju odbrane Benkovca – Zeleni Rast brani cca 50 ljudi. Ako je to po vama dovoljno, onda mirno spavajte.“¹¹⁷

Dostupni izvori svjedoče o problemima morala, ali i o brojnim organizacijskim problemima snaga 9. korpusa, zbog čega je razdoblje prije konačnog preuzimanja linija razgraničenja od strane Mirovnih snaga UN-a bilo pogodno za poduzimanje napadnih aktivnosti na zadarskoj bojišnici. Naime, dolazak Mirovnih snaga UN-a bio je predviđen za razdoblje od kraja ožujka do kraja travnja 1992., a sredinom svibnja započela je predaja zona odgovornosti snagama UN-a, službeno nazvanima UNPROFOR (eng. United Nations Protection Force).¹¹⁸ Iz tog razloga hrvatska strana ostvarila je dodatan pritisak prema položajima na Križu. Već 1. svibnja bilježi se da su hrvatske snage povremeno borbenu djelovale po položajima JNA, kao i da su „otvarale pešadijsku vatru iz pravca Bibinja i Sukošana po položajima naših jedinica na Križu“.¹¹⁹ Sljedećih dana bilježe se novi napadi, posebno serija napada protuoklopnim sredstvima i bestrzajnim topom (BST) na više dijelova bojišnice 4. svibnja 1992. godine.¹²⁰ No istog dana u večernjim satima hrvatsko topništvo djelovalo je po cijelom području okupiranog zadarskog zaleđa, tako i po Križu.¹²¹ Ta i druga borbena djelovanja hrvatskih snaga prouzročila su nova dezertiranja i pokušaje napuštanja bojišnice u zadarskom zaleđu.¹²² Broj dezertiranja rastao je pa je i zapovjednik 2. mtč kapetan

116 HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, 30. 04. 1992., Dnevni izvještaj.

117 HR-HMDCDR, 7., kut. 45., 2. mt. bataljon, 04. 05. 1992., Komandi 180. mt. brigade, Dnevni izvještaj.

118 Radoš, 2018: 51.

119 HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, 02. 05. 1992., Dnevni izvještaj.

120 U napadima diverzantskih skupina pješačkim oružjem i protuoklopnim sredstvima tog dana poginuo je jedan vojnik TO-a (Boris Pucar), a u borbama oko Travičine glave ranjeno je šest vojnika, uglavnom teže. HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb Komandi 180. brigade, Izvještaj o ranjavanju vojnika 04. 05. 1992.

121 HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, 05. 05. 1992., Dnevni izvještaj.

122 Bilježi se više zahtjeva za otpust onih koji su dragovoljno popunili redove agresorske vojske, a uglavnom se kao razlog navodi bolest ili nesposobnost, poput primjerice Jovice Đujića koji je „bio na frontu kao dobrovoljac puna

Špiro Radmilović nakon višetjednog iskazivanja nezadovoljstva samovoljno napustio dužnost. Zbog dezerterstva iz jedinice 5. svibnja 1992. zapovjednik 1. mtb Vodeničaraki protiv Radmilovića je podnio krivičnu prijavu, istaknuvši kako je riječ o „starešini koji je više puta samovoljno napustio jedinicu”.¹²³ Tog dana hrvatska strana opet je snažno napala položaje 3. mtč na Babindubu pa se bilježe napadi minobacačima, višekratni udari projektilima iz Maljutke, kao i minama iz BST-a, iz raznih smjerova. Snage agresora uzvratile su udarima topništvom, a zapovjednik 1. mtb Lj. Vodeničarski iznova je apelirao na komandu brigade da osposobe djelomično neispravan tenk na Babindubu te prisile trojicu dezertera-rezervista iz tenkofske posade da ponovno preuzmu zadaće.¹²⁴

Uvećanje napadnih djelovanja protuoklopnim sredstvima početkom svibnja bilo je najava za veliki napad pokrenut 6. svibnja 1992. godine. Tog dana protuoklopom je napadnuta kolona vozila koja je prevozila hranu za Križ, a taj napad važan je jer zapravo predstavlja model koji će hrvatska strana primijeniti tijekom skorašnje opsade Križa. U Ratnom dnevniku detaljno se opisuje napad protuoklopnim sredstvima iz više smjerova te istovremeno dugotrajno izvođenje minobacačkih udara po Križu: „Dana 6. 05. 1992. oko 15.15. napadnuta je kolona koja je vozila hranu za Križ. Istovremeno napadnut je i sam Križ minobacačkom vatrom iz reona Sv. Martin i Sukošan. U isto vrijeme na kolonu je otvorila vatru iz Zolja i Osa ubačena grupa u reon polja. Pogođeno je vozilo, ali bez posljedica. Da bi se izvuklo ljudstvo u pomoć im je poslano oklopno vozilo i ojačana grupa. Neprijatelj je djelovao sve do 20 sati tako da smo bili primorani da u izvlačenje ljudi pošaljemo jedan tenk. Nitko od ljudstva nije povređen. Izvlačenje je podržano vatrom MB 120.”¹²⁵ Dnevno izvješće gotovo je identično onome iz Ratnog dnevnika 1. mtb, ali se u njemu može saznati i precizna lokacija zaszede „zapadno od komunikacije na udaljenosti od 200–300 m” te da je uz tenk poslano oklopno vozilo „četverocijevac s milicijom”, ali i da su naposljetku u pomoć poslani brigadni izviđači.¹²⁶

Protuoklopna zaszeda 6. svibnja 1992. bila je rezultat dugotrajnih pripremni izviđanja, ujedno i priprema za skoru provedbu akcije oslobađanja Križa. Nenad Curiš opisao je ovu akciju, jednu od brojnih izvidničko-diverzantskih aktivnosti koje je provodila njegova borbena skupina 2. bojne 159. brigade: „Zapovjednik bojne Vitanović izdao je novu zapovijed koja se odnosila na izviđanje prostora za zaszedu u bibinjskom polju. Kako smo stalno pratili odlaske i dolaske neprijatelja prema brdu Križu, znali smo da je jedna od svakodnevnih njihovih aktivnosti dostava hrane oko 11 sati. Izviđanjem prostora odabrali smo pogodan položaj za zaszedu, prirodni nasip s kojeg se pružao pogled na dio puta koji je u dometu protuoklopnih sredstava za blisku borbu i pješačkog naoružanja te smo o tome detaljno upoznali zapovjednika Vitanovića. Odlučeno je da se napad na dostavu hrane izvede čim prije, znači 6. 5. 1992. godine. Našoj borbenoj skupini su se priključili

4 mjeseca, rođen je i živi u općini Knin. Isti je izrazio želju odlaska s fronta, pošto je nesposoban za služenje vojnog roka, a dobrovoljno je došao u jedinicu.” HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, 02. 05. 1992., Dnevni izvještaj.

123 HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, 06. 05. 1992., K-di 180. mtbr Benkovac, Predlog za pokretanje krivičnog postupka protiv kapetana Radmilović Špire.

124 HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, 06. 05. 1992., Dnevni izvještaj.

125 HR-HMDCDR, 7., kut. 44., Ratni dnevnik 1. mtb/180. mtbr 9. korpusa JNA.

126 HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, 07. 05. 1992., Dnevni izvještaj.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Vitomir Burčul i Božo Belić. Njihov zadatak je bio neutralizirati neprijateljsko mitraljesko gnijezdo na zapadnoj strani Igliča briga s kojeg su mogli kontrolirati paljbom prostor bibinjskog polja. U ranim jutarnjim satima dolazimo na planiranu lokaciju, izvidničko odjeljenje u izmijenjenom sastavu: Antonija Cindrić, Dalibor Režan, Željko Nadinić, Petrimir Peričić, Mate Bugarija, Leo Petković i ja te izviđači iz Dračevca: Denis Bračić, Dragan Kovačev (Bugi) i Petar Nekić. S nama je išao zapovjednik bojne Vitanović i on je odlučio da se trebamo približiti više putu pa smo morali napraviti prolaz kroz neprijateljsko minsko polje. Zauzeli smo borbene položaje u iščekivanju neprijateljske kolone. Taj dan, za razliku od svih prethodnih, kolona ne dolazi oko 11 sati, već kasni, stiže tek oko 15 sati. Radiovezom s položaja na Svetom Martinu javljaju njihov dolazak, odnosno približavanje k nama i da budemo spremni za otvaranje paljbe. U trenutku prolaska neprijateljskih vozila počinjemo djelovati po njima protuoklopnim sredstvima i MGL-ovima. Nakon završetka djelovanja, zapovjednik Vitanović traži da pokupimo ostatke ispaljenih raketa te brzo napuštamo lokaciju. S položaja na Dračevcu paralelno se djelovalo po njihovim položajima na Babindubu i brdu Križu kako bi se mogli izvući na sigurno mjesto. Brzo je uslijedila osveta, napad srpskog topništva po naselju Sukošan, uslijed čega je više osoba ranjeno u centru naselja. U nadolazećim danima nastavili smo s izvidničkim aktivnostima sjeverne strane neprijateljskog uporišta na brdu Križu i puta koji vodi kroz polje prema Babindubu. Više puta smo zabilježili djelovanje njihovog topništva po pristupnom putu za brdo Križ i po Golom brdu. Vjerojatno se radilo o korekturi topničke paljbe kako bi bili spremni brzo i precizno djelovati po našim snagama ako dođe do novog napada. Nakon ove uspješno izvedene akcije, zapovjednik Vitanović je dao nashutiti da ćemo uskoro ići u akciju prekida komunikacije između Babinduba i brda Križa, odnosno napada na smjenu neprijatelja te time stvoriti preduvjet za stavljanje neprijateljskog uporišta na brdu Križu u okruženje.¹²⁷

U knjizi Ivana Vitanovića detaljno su opisana brojna izviđanja i aktivnosti izviđačke skupine 2. bojne brigade koje su prethodile napadnoj akciji 6. svibnja 1992. godine. Toj akciji, kojoj je nadjenuto kodno ime Gusjenica, prioritetni cilj bio je onesposobljavanje tenka, što se zbog neodlaska tenka T-34 u pratnju kolone motornih vozila nije dogodilo. Odmah potom s Križa je tučeno minobacačima po Sukošanu, pri čemu su ranjena dva vojnika: Dario Klinac i Ivo Vezilj.¹²⁸ I protivnička je strana drugog dana u službenom izvješću navela podatak o ranjavanju dvojice hrvatskih vojnika („dva teže ranjena“).¹²⁹ Od 6. svibnja 1992. i provedbe protuoklopne zasede u bibinjskom polju pa sve do pokretanja akcije oslobođanja Križa, svakodnevno se bilježe napadi hrvatskih snaga diljem bojišnice u zadarskom zaleđu. Po svojem intenzitetu serija napada u svibnju usporediva je po učestalosti s napadima koje je hrvatska strana poduzimala tijekom prosinca 1991., ali s bitnom razlikom u načinu izvođenja. Hrvatska strana u međuvremenu se dodatno naoružala, pa je osim osnovnog pješackog naoružanja i minobacača u napadima često koristila razna protuoklopna sredstva. Također, po protivničkim položajima daleko opsežnije djelovalo se teškim topništvom,

127 Iskaz Nenada Curšića, 17. 11. 2021.

128 Vitanović, 2012: 154.

129 HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, 07. 05. 1992., Dnevni izvještaj.

a koristila su se i prijenosna topnička oruđa poput često korištenog BST-a.¹³⁰ Tako je upravo u razdoblju završnih priprema za oslobađanje Križa realizirano ojačavanje topništva i protuoklopnih sredstava postrojbi unutar 159. brigade HV-a.¹³¹

Posljednji napad pješačkim oružjem na kolonu vozila koja se kretala prema Križu zabilježen je 11. svibnja. Sudeći po intenzitetu okršaja, može se zaključiti da to nije bio napad organiziran s ciljem nanošenja gubitaka, nego svojevrsna priprema za akciju Jaguar, čime se trebalo dodatno destabilizirati snage agresora na Križu. U dnevnom izvješću 1. mtb kratko se navodi: „Dana 11. 05. 1992. godine neprijatelj je otvarao pešadijsku vatru po koloni naših jedinica koje su prevozile ručak za jedinicu u Križu. Vatra je otvorena iz reona Dračevac.“ Borbena djelovanja odvijala su se cijelog dana, no iako su bila povremena i nižeg intenziteta, zapovjednik 1. mtb Vodeničarski, kao i više puta ranije, tražio je od komande 180. mtr da organizira osposobljavanje tenka T-34, navevši u „Zahtjevima“: „Uputiti što hitnije ekipu za oporavak tenka T-34.“¹³² Isti zahtjev, za slanje „ekipe za oporavak tenka na Babindubu“, Vodeničarski je uputio i 15. svibnja, kada je također zahtijevao da se osigura i pošalje „hrana za pse na Križu“.¹³³ Dana 16. svibnja opet je zahtijevao od komande brigade da organizira popravak tenka.¹³⁴ Konačno, 17. svibnja 1992., u izvješću poslanom otprilike 30 minuta prije napada na kolonu vozila, Vodeničarski nije tražio popravak nego popunu posade tenka: „Poslati posadu za tenk T-34.“¹³⁵ Nakon što je tog dana uslijedio napad hrvatskih snaga na kolonu vozila, tijekom kojeg je navedeni tenk uništen, major Vodeničarski više nije tražio od komande brigade osposobljavanje oklopa i popunu oklopne jedinice, nego popunu streljivom, a potom sve češće i popunu ljudstvom.

Pripreme za oslobađanje Križa

Pripremne aktivnosti za oslobađanje Križa bile su dugotrajne. Obruč oko neprijateljskog uporišta stezao se još od prosinca 1991., odnosno od razdoblja kada je hrvatska strana počela izvoditi čitav niz napadnih djelovanja na prometnici Babindub – brdo Križ. S obzirom na manjkavost izvornih dokumenata, tijek priprema za oslobađanje Križa možemo rekonstruirati na osnovi dostupnih ratnih izvješća i raščlambi zapovjedništva 159. brigade, knjige Ivana Vitanovića *Operacija Jaguar – osvajanje brda Križ* te iskaza sudionika akcije. U raščlambi borbenih djelovanja 159. brigade HV-a navodi se kako je samo ustrojavanje te brigade značilo „pripremu za operaciju oslobađanja brda Križ jer se on nalazio po sredini zone odgovornosti ove postrojbe“, te da je zbog svakodnevnih pritisaka i djelovanja „neprijateljska posada (na Križu, op. aut.) bila psihički u izuzetno teškoj

130 Bestrzajni top 82 mm M60, popularno zvan „bestrzajac“, sastoji se od cijevi, postolja na dva kotača radi lakšeg transporta i optičke nišanske sprave. Ovo oruđe namijenjeno je za djelovanje po lako utvrđenim objektima kao i za uništavanje oklopa i tenkova na udaljenosti do 4000 metara.

131 Tako se u knjizi Ivana Vitanovića bilježe razne aktivnosti koje je on poduzimao u svrhu borbenog ojačavanja 2. bojne kojom je zapovijedao. Primjerice, 14. svibnja 1992. pripadnici bibinjske satnije na položajima Sv. Martin dobili su umjesto Boforsa jedan BST. Vitanović, 2012: 157.

132 HR-HMDCDR, 7. kut. 49., Komanda 1. mtb, 12. 05. 1992., Dnevni izvještaj.

133 HR-HMDCDR, 7. kut. 49., Komanda 1. mtb, 15. 05. 1992., Dnevni izvještaj.

134 HR-HMDCDR, 7. kut. 49., Komanda 1. mtb, 16. 05. 1992., Dnevni izvještaj.

135 HR-HMDCDR, 7. kut. 49., Komanda 1. mtb, 17. 05. 1992., Dnevni izvještaj.

situaciji što se na kraju pokazalo pogubno.¹³⁶ Ocjena da je ustrojavanje 159. brigade značilo i početak priprema za oslobađanje Križa možda zvuči pretjerano, no činjenica je da je zapovjednik brigade Frane Šarić odmah po njezinom ustrojavanju izdao zapovijed o intenziviranju izviđačko-diverzantskih djelovanja na tom području. U toj zapovijedi navodi se da su, između ostalog, zadaće 2. bojne 159. brigade: „Intenzivirati izviđačka djelovanja u rejonu Travičina glava, Babindub i civilna PSS aerodroma. Biti spreman diverzantskim akcijama uništiti i neutralisati neprijateljska sredstva topničke, minobacačke i raketne podrške po dobivanju za to zapovijedi. Za izvođenje diverzija i prepada u bataljunu formirati 1 – 2 diverzantske grupe jačine odjeljenja. Grupe opremiti i osposobiti za djelovanje u pozadini neprijatelja. U izvršenje zadataka sadejstvuje vod minobacača 120 mm.“¹³⁷

Uistinu, dijelovi 159. brigade HV-a, kao i druge skupine hrvatskih snaga pokrenule su tijekom 1992. čitav niz borbenih djelovanja na prometnici Babindub – Križ, što je kroz analizu srpskih izvora detaljno opisano u prethodnom dijelu knjige. Osim izviđačkih i diverzantskih aktivnosti važan čimbenik za konačno ostvarivanje uspjeha bilo je i provođenje drugih aktivnosti na tom dijelu bojišnice. Primjerice, kao značajne treba istaknuti inženjerijske radove u zoni odgovornosti 2. satnije 2. bojne 159. brigade na brdu Sveti Martin. Uz ojačavanje snaga i uz pomoć brigadne inženjerije snage 2. satnije izvršile su kvalitetno ukopavanje položaja i na taj način bile su u mogućnosti s tog prostora izvoditi napadne aktivnosti.¹³⁸ Uistinu, od travnja u dnevnim izvješćima 1. mtb 180. mtbr bilježe se brojni napadi pješničkim naoružanjem iz smjera brda Sv. Martin. Istog dana kada je organizirano dizanje hrvatskog stijega na Sv. Martinu, 7. travnja, zapovjednik 159. brigade Frane Šarić zapovjedniku 2. bojne Ivanu Vitanoviću dao je do znanja da će uslijediti akcija za oslobađanje Križa te da će 2. bojna brigade biti nositelj borbenih djelovanja. Vitanović je istog dana predvečer obavio zapovjedno izviđanje Križa, pri čemu je svjedočio pokretanju topničkog napada na Zadar, odnosno uživo je gledao kako vojnici s osmatračnice na Križu vrše korekturu vatre po civilnim ciljevima. U izviđanju je ustanovio: „150 – 200 metara vidnog prostora oko uporišta Križ neprijatelj je očistio temeljito. Posebno pravac Dračevac zadarski, a to sam se osobno uvjerio u 10. – 12. mjesecu 1991. godine. Posjekli su, zapalili sav korov, žbunje i raslinje. Sve što im je smetalo dobrom pogledu, kontroli praćenja i motrenja s Križa, uklonili su. Zaštitili su sve prilaze uporištu kako okolo, tako i unutar same žice minskim poljima i minama iznenađenja. Ne znam zašto nisu uklonili i ovaj bor koji je bio do same žice, a na strani prema mjestu Bibinje. Početkom rata snage neprijatelja na Križu bile su jačine do 150 ljudi, a sada po mojoj procjeni i saznanjima imaju oko 80 ljudi [...] Naoružanje Križa, pored pješadijskog lakog i teškog naoružanja bili su ojačani vodom

136 HR-SVA MORH, GS OSRH, 1999.; HR-SVA MORH, III. ZP OSRH Knin, 1999.

137 HR-SVA MORH, Zapovjedništvo 159. brigade, Zapovijed za djelovanje snaga, Klasa 8/92- 01-01/ 10, Ur. broj: 3065-01-92-1 od 6. 2. 1992.

138 Za dan 7. travnja 1992. zapisano je: „Zapovjednik 2. satnije Željko Perić dobio je zadaću da poslije brifinga preuzme hrvatsku zastavu i da ona mora u 10.00 zavjoriti na vrhu brda Sv. Martin [...] Dolaskom u Sukošan, preuzimajući dužnost zapovjednika 2. bojne, položaju Sv. Martinu posvetio sam posebnu pažnju, te odlučio odmah u startu izvršiti velike promjene. Sv. Martin od tada dobiva novo značenje, težinu u našim svakodnevnim zadaćama i planovima obrane tog našeg prostora na razini bojne i šire na taktičkom pravcu djelovanja naše 159. brigade.“ Vitanović, 2012: 119.

topova, vodom minobacača 82 mm, 3 PZT (20/3, 20/1, 12/7 mm). Do Sarajevskog primirja redovito je s Križa djelovao tenk po gradu i okolnim mjestima.¹³⁹ Vitanović je u izviđanju kao najveći problem za pokretanje eventualnog napada na Križ naveo visoko uzdignutu promatračnicu koju su čuvala dva vojnika: „Promatračnica je dobro zaštićena armirano-betonskim pločama. Zapazio sam također da osim svojeg osobnog naoružanja, automatskih pušaka, vojnici na promatračnici imaju na raspolaganju tešku strojnicu 12,7 mm postavljenu na postolju. Tu je bio smješten jednocjevni top okrenut u pravcu Sukošana. Na promatračnici imaju jednu radiostanicu i žičanu telefonsku vezu.“¹⁴⁰

Nakon tog izviđanja, izviđači 2. bojne 159. brigade, zajedno sa zapovjednikom bojne Ivanom Vitanovićem, u idućem su razdoblju izvršili i druga brojna izviđanja u kojima su uočili opasnosti, napose u vidu gusto miniranih prilaza, ali i određene slabosti protivnika. U raščlambi borbenih djelovanja 159. brigade HV-a također se ističu izviđačke aktivnosti koje je Vitanović dugotrajno provodio s izabranim brigadnim izvidnicima: „Zapovjednik Ivan Vitanović dobio je zapovijed od Frane Šarića, zapovjednika brigade, da izvidi mogućnost osvajanja brda Križ te da mu o tome dostavi izvješće, što je ovaj i učinio. Smislio je plan osvajanja uz pomoć svojih izviđača za koje kaže da su mu najviše pomogli. Sve je razradio u roku od mjesec dana [...] Izvršio je tajnu pripremu i odredio točke po prioritetu. Zadaću je odradio na dobrovoljnoj bazi, a tako je tražio i ljude.“¹⁴¹ U tim izviđanjima posebna se pažnja poklonila promatranju kretanja neprijateljskog osiguranja prilikom prometovanja od Babinduba do Križa, odnosno razrađivala se mogućnost zasjede cestom koja prolazi kroz bibinjsko polje. Pripreme za napad trajale su tjednima, a u međuvremenu je izvršeno nekoliko probnih udara minobacačima i protuoklopnim sredstvima, što je kroz analizu srpskih izvora opisano u prethodnom dijelu poglavlja.

Odluku o načinu, početku i realizaciji napada na smjenu za položaj na Križu donio je zapovjednik 2. bojne Ivan Vitanović. Ako je suditi po službenim raščlambama, koje su naknadno urađene na razini Glavnog stožera Hrvatske vojske (GS HV), moglo bi se zaključiti kako su te pripreme protekle besprijekorno, a cijela akcija pripremana je i provedena na mnogo široj razini od brigadne, no sudeći po sjećanjima Ivana Vitanovića, pripreme za napad bile su obilježene raznim problemima, pa i pasivnošću određenih zapovjednih struktura spram inicijative za pokretanjem akcije oslobađanja Križa. Dugotrajne pripreme i radnje postrojbi unutar 159. brigade HV-a za oslobađanje Križa ovako su opisane u službenoj raščlambi: „Snage jedne pješačke satnije koje su dotad bile u Sukošanu dovedene su na Sv. Martin, sa zadaćom uništenja motorizirane kolone i sprječavanja eventualnog protunapada neprijatelja. Interventni protuoklopni vod koji je dotad bio u obrani neposredno uz uzletno-sletnu stazu (još od 19. 3. 1992.), imao je zadaću posjesti položaje u području Igljica brig neposredno uz komunikaciju s ciljem djelovanja po koloni neprijatelja. Snage jačine jedne pješačke satnije dovedene su neposredno uz uzletno-sletnu stazu (civilnu pistu), sa zadaćom osiguranja boka interventnom vodu i sprječavanja protunapada i dovođenja pomoći

139 Vitanović, 2012: 123-124.

140 Isto.

141 HR-SVA MORH, GS OSRH, Raščlamba borbenih djelovanja 1992., 1999.; HR-SVA MORH, IIL ZP OSRH Knin, Raščlamba borbenih djelovanja 1992. zadarskog zaleđa, 1999.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

napadnutim snagama, čime je neprijatelj doveden u potpuno okruženje.^{*142} U raščlambi je također opisan način kako je akciju trebalo podržati brigadno i topništvo 112. brigade HV-a: „Topništvo stavljeno u spremnost za djelovanje sa zadaćom ometanja pokreta neprijatelja po dubini, ometanja neprijateljskih vatrenih točaka, nanošenja gubitaka u tehnici i ljudstvu i ometanja neprijatelja, psihološki moment s djelovanjem po ciljevima: Crno, Travičina glavica, Babindub i Igljica brig, a ostalo topništvo 112. brigade s djelovanjem po dubini neprijatelja (G. Zemunik, Smoković, Smilčić) sprečavajući dovlačenje pomoći neprijatelju iz dubine. Suradnja i koordinacija izuzetno dobro zabilježena.^{*143}

Sudeći po podacima iz raščlambe, u pripremnoj fazi suradnja je ostvarena sa zapovjedništvom u Zadru, kao i sa susjednim postrojbama, napose s dijelovima 112. brigade HV-a: „Uspostavljena koordinacija sa zapovjedništvom ‘Sektora’ Zadar i sa susjednim postrojbama, posebno sa 112. brigadom radi potpore u topništvu i oklopništvu. Jedan tenkovski vod raspoređen je u s. Poličnik sa zadaćom presijecanja prometnice Gornji Zemunik – aerobaza Zemunik, a jedan vod u s. Jošani – Galovac za sprečavanje protunapada neprijatelja na smjeru Škabrnja – Galovac – Sukošan.^{*144} Poslijeratna raščlamba na vrlo sličan način opisuje pripremu akcije, s tim da se u potonjem dokumentu dodatno ističe značaj sredstava veze u pripremnom razdoblju: „Na razini brigade prislušni centar je počeo s intenzivnim radio osmatranjem, a posebnim linijama centar veze 159. brigade HV spojen je s prislušnim centrima susjednih brigada 112. i 134., kao i centara MIO u Zadru i Biogradu. Tako su se u centar veze 159. brigade slijevale sve informacije koje je bilo moguće dobiti radio osmatranjem na zadarskoj bojišnici. Žičane veze prema Sv. Martinu, pisti te oko Križa i prema Dračevcu su dodatno zaštićene i ukopane, a ponegdje su pružene i dodatne rezervne linije za iste postrojbe, ali drugim pravcem. Sudionici koji su trebali ići naprijed, kao i glavni zapovjednici su opremljeni 2-metarskim Motorolama i kratkim razgovornicima samo za slučaj nužde. Sugerirano je nekorisćenje repetitora već ‘simplex’ veze i to na smanjenoj snazi gdje god to bude moguće.^{*145}

U pripremi akcije važna je bila uloga brigadne logistike, o čijem djelovanju osnovne podatke također možemo naći u raščlambi ratnog puta 159. brigade HV-a. Mario Banić, pomoćnik zapovjednika za logistiku 159. brigade HV-a, kratko je opisao doprinos logistike u pripremi za provedbu akcije: „Ubrzo nakon ustrojavanja bojne postignuta je ravnomjernost u popunjenosti materijalno-tehničkim sredstvima postrojbi. Posebno smo vodili računa o zahtjevima koji su dolazili s položaja, imaju li odgovarajuće naoružanje i dovoljno streljiva s obzirom na borbenu zadaću. Za pojedine borbene zadatke su se grupirala sredstva i oprema. Nije bilo nimalo jednostavno pribaviti tražena borbena sredstva, dovoljno streljiva, primjerice MGL-ove i očekivani broj granata. Smatram da je upotreba MGL-ova u akciji *Jaguar* bila iznimno važna zbog gotovo bešumnog, brzog i preciznog ispaljivanja granata što je kod neprijateljskih vojnika stvaralo paniku i dodatan strah. Inače smo ova sredstva dobili neposredno prije akcije, a za poduku je bio zadužen Vitomir Burčul. Odjeća i

142 HR-SVA MORH, 1999.

143 Isto.

144 Isto.

145 Isto.

obuća, kao i druga oprema, čim bi došla u skladište, isti dan bi bila na raspolaganju pripadnicima postrojbe.¹⁴⁶

U pripremi akcije važna je bila uloga logistike, ali i inženjerije. Inženjerijski radovi obavljali su se po potrebi i mogućnostima, tako i neposredno prije početka akcije *Jaguar*. Zapovjednik Ivan Vitanović detaljno svjedoči o tome da je rad inženjerije bio dugotrajan i jednako važan vojni pothvat, a zadovoljstvo radom inženjerije izrazio je opisujući zbivanja četvrtog dana borbi za brdo Križ: „Jutros već od 7 sati započele su borbene aktivnosti na širem zahvatu naše bojišnice i one traju negdje do 14.30 h. Neprijatelj je djelovao topničko-raketnom vatrom po Sv. Martinu i Dračevcu. Bilo je izrazito teško. Sad imam potvrdu onoga što smo napravili s inženjerijom u pripremi za akciju na Sv. Martinu. Tamo smo dva tjedna radili na dubljem i čvršćem ukopavanju. Teško bi bez toga izdržali teške topničke i raketne napade (teških – velikih kalibara).“¹⁴⁷

U službenoj raščlambi navodi se da su kvalitetno izvršene i sve ostale pripremne aktivnosti i zadaće na razini brigade koje su omogućile kvalitetnu provedbu akcije: putni smjerovi prema dubini svojih snaga i na bokovima bili su zapriječeni minsko-eksplozivnim sredstvima, protuoklopne grupe postavljene su uz putne smjerove i u neposrednoj blizini neprijateljskih snaga radi onemogućavanja dolaska eventualne pomoći. Zapovjednik 159. brigade HV-a Frane Šarić ovako je ocijenio tijek priprema za pokretanje oslobađanja brda Križ: „Zadaća 159. brigade je bila formiranje borbenih grupa i ostalim snagama brigade izvršiti okruženje neprijateljskih snaga na objektu Križ, zatim u mjestima Musapstan, Crno i Babindub, a na ostalom dijelu bojišnice provoditi upornu obranu. Međutim, kako je neprijateljsko uporište na brdu Križu bilo stalna prijetnja destabilizaciji obrane brigade, upornu obranu položaja na crti Dračevac – kamenolom – Gola glava – Sveti Martin – južna strana civilne piste, povjerio sam 2. bojni kojom je zapovijedao Ivan Vitanović. S njim sam tijekom travnja 1992. godine više puta razgovarao o pripremi namjenskih snaga kojima će on zapovijedati u akciji oslobađanja brda Križa. Inače sam s njim imao izvrsnu suradnju. Prolazili su tjedni jedan za drugim, a motivacija pripadnika postrojbe je rasla iz dana u dan tako da smo dočekali spremni akciju koja je počela 17. 5. 1992. zasjedom nad neprijateljskom kolonom u bibinjskom polju, odnosno blokadom smjene za njihov položaj na brdu Križu koja se kretala iz smjera Babinduba.“¹⁴⁸

Razlozi i okolnosti pokretanja vojne akcije *Jaguar*

Osnovni razlog pokretanja akcije oslobađanja Križa bilo je uklanjanje opasnosti koju je učinkovitim djelovanjem srpskog topništva to uporište predstavljalo za grad Zadar i njegovu okolicu, kao i za prometovanje na tom dijelu Jadranske magistrale. Naime, unatoč potpisivanju primirja početkom 1992. i započetom procesu pristizanja Mirovnih snaga UN-a srpska strana nastavila je povremeno udarati topništvom s Križa po Zadru i okolici, što je nosilo i civilne žrtve. Zabilježeno je nekoliko

146 Iskaz Marija Banića, 24. 11. 2021.

147 Vitanović, 2012: 174.

148 Iskaz Frane Šarića, 12. 10. 2021.

djelovanja topništva s Križa čak i po okolnim otocima, poput onog po Ugljanu 16. veljače 1992. godine: „Neprijatelj u 16.10 s uporišta Križ tenkovima granatira Preko na otoku Ugljanu. Stradalo 12 civila.“¹⁴⁹ Topništvo s Križa od samog početka ratnog sukoba povremeno je, ali vrlo učinkovito djelovalo po dijelu Jadranske magistrale, gađajući kako vojne tako i civilne ciljeve, odnosno vozila u prometu.¹⁵⁰ U tim udarima stradavale su i civilne žrtve. Granatiranja ciljeva u gradu Zadru i okolici bila su česta, a intenzivirana su krajem travnja te početkom i sredinom svibnja 1992. godine. Tako se u tjednom izvješću 159. brigade navodi: „Djelovanje neprijatelja postaje sve aktivnije, očito usmjereno na preuzimanje inicijative. Uglavnom upotrebljava topništvo u ranim popodnevnim satima (12.00 – 14.00) i večernjim satima (18.00 – 23.00) po selektiranim ciljevima radi vezivanja naših snaga. Zamijećeno je izrazito razbojničko djelovanje neprijatelja iz rajon A. baza – Babin dub – Crno – Križ, po objektima u gradu.“¹⁵¹

Već početkom svibnja bilo je jasno da agresor neće mirovati jer u Zapovjedništvo grada stižu dojave o pucnjava iz uporišta JNA „u zrakoplovnoj bazi i s brda Križ“.¹⁵² Borbena djelovanja nastavila su se, ali i prema području naseljenom civilima. U *Večernjem listu* 4. svibnja navodi se kako je tijekom protekle noći, koja je opisana kao „prava ratna noć“, započela tenkovska paljba po položajima obrane oko Zadra, tako i po samom gradu, pri čemu je idućeg dana pucano i s Križa.¹⁵³ Potom se 5. svibnja navodi kako je noć ranije na gradske četvrti i na položaje obrane Zadra bilo ispućano više od 200 projektila.¹⁵⁴ Konačno, bilježi se i prva žrtva topničkih napada na Zadar: „Zadrani su prekjucher dvaput bili u sklonišcima zbog topničkog napada [...] Jedna je osoba poginula. Milu Viduku (1960.) geleri su pogodili u prsa.“¹⁵⁵ Potom se 9. svibnja navode detaljne informacije o velikim materijalnim štetama koje su topnički udari prethodnih dana nanijeli gradu, ali i podatak da se od početka svibnja gađala stara gradska jezgra: „Napad je započeo projektilima upućenim na Poluotok, a potom je više desetaka granata ispaljeno i na ostale gradske četvrti“, pri čemu se bilježi ranjavanje jednog civila.¹⁵⁶ Za dan 11. svibnja navodi se kako je dan ranije, s 40 projektila, iznova iz Zračne luke i s Križa pucano po Dračevcu.¹⁵⁷ Zapovjednik Sektora obrane Zadar Josip Tuličić je 13. svibnja održao konferenciju na kojoj je istaknuo da Srbi sve više udaraju topništvom po civilnim ciljevima: „U posljednjih 15 dana zaredali su se svakodnevno topnički napadi na Zadar i Biograd, osobito na civilne ciljeve.“¹⁵⁸ Tuličić je na određeni način najavio mogućnost pokretanja akcije, rekavši da ako se političkim putem ne riješi problem nazočnosti srpskih vojnih snaga na tom dijelu bojišnice, da su „njegove jedinice spremne to same učiniti, čim dobiju naredenje“.¹⁵⁹

149 Kaleb, 2004: 26.

150 Tako se već 14. listopada 1991. bilježi iznimno učinkovito djelovanje s Križa po koloni vozila na prometnici: „S brda Križ k magistralnoj cesti neprijatelj je napao kamione, konvoj s naoružanjem 5 topova 'Bofors' 20/1 i 20/2 mm i zasuo ga MB granatama, oštetio i zaustavio ga.“ Kaleb, 1999: 143.

151 HR-SVA MORH, Zapovjedništvo 159. brigade, Tjedno operativno izvješće, Ur. broj: 2134-03-92-89 od 7. 5. 1992., HR-SVA MORH, III. ZP OSRH Knin, Raščlamba bojnih djelovanja 1992. zadarskog zaleđa, 1999.

152 „Rubrika: Hrvatska bojišta – Pucnjava ne prestaje“, *Večernji list*, 2. V. 1992., 7.

153 „Rubrika: Hrvatska bojišta“, *Večernji list*, 4. V. 1992., 7.

154 „Rubrika: Hrvatska bojišta“, *Večernji list*, 5. V. 1992., 7.

155 „Rubrika: Hrvatska bojišta“, *Večernji list*, 6. V. 1992., 7.

156 „Rubrika: Hrvatska bojišta“, *Večernji list*, 9. V. 1992., 7.

157 „Rubrika: Hrvatska bojišta“, *Večernji list*, 11. V. 1992., 5.

158 „Rubrika: Hrvatska bojišta – Neprijatelj gubi snagu“, *Večernji list*, 14. V. 1992., 5.

159 Isto.

Učinkovitost u djelovanju topništva s Križa uoči pokretanja oslobađanja toga uporišta na najbolji način možemo pratiti proučavanjem dnevnih policijskih izvješća. Ta izvješća detaljno su bilježila opseg topničkih udara, a pritom dokazuju kako je topničko djelovanje s Križa po Zadru i Jadranskoj magistrali katkad doslovno paraliziralo životu tom dijelu Dalmacije. Tako je 11. svibnja 1992. policijsko izvješće zabilježilo: „Od 15.30 sati obustavljen je promet na Jadranskoj magistrali od Biograda na Moru do Paga zbog topničkog napada na grad Zadar“.¹⁶⁰ Idućeg dana, 12. svibnja 1992., iznova je oglašena opća opasnost te je opet bio obustavljen promet na Jadranskoj magistrali od Biograda n/M do Paga. Tog dana oglašavanje opće opasnosti bilo je izravno vezano uz udare topništvom s brda Križ po Zadru jer policijsko izvješće navodi: „U 19.11 jedna granata ispaljena s brda Križ, i pala u gradu“, te da je u „19.12 dat znak početka opće opasnosti“.¹⁶¹ U sljedećih 10 minuta iz Donje Murvice, ZL Zemunik, Musapstana, Smokovića, Podgradine, Travičine glave i Zelenog hrasta započeli su višestruki topnički udari na slobodne dijelove zadarskog zaleđa, koji su završeni tek malo prije ponoći. S brda Križ djelovalo se i teškim strojnicama pa se tako 13. svibnja 1992. bilježi: „Nekoliko rafalnih paljbi iz mitraljeza ispaljeno s Musapstana i brda Križ iznad Bibinja“, a teškim strojnicama djelovalo se i s područja Travičine glave i Babinduba.¹⁶²

Na udare srpskog topništva jednako učinkovito odgovaralo je hrvatsko topništvo. Kao dobar primjer može poslužiti izvješće zapovjednika 159. brigade HV-a Frane Šarića koji je 29. travnja 1992. izvijestio Zapovjedništvo u Zadru o borbenom djelovanju topništva 159. brigade za taj dan, ističući: „Bio sam prisiljen donijeti odluke o vršenju artiljerije kako bih zaustavio divljanje četničkih grupacija artiljerijom u cijeloj zoni odbrane 159. brigade.“¹⁶³ Šarić je detaljno opisao djelovanje po vojnim ciljevima na Musapstanu, Travičinoj glavi, Križu (koji je gađan minobacačem 120 mm i LRL-om 128 mm, op. aut.) i Gornjem Zemuniku te utrošak streljiva.¹⁶⁴ U izvješću je zabilježeno kako je devet vojnika 159. brigade bilo ranjeno (četiri teže i pet lakše ranjenih). Zapovjednik 159. brigade u izvješću je napomenuo da je odobrio snažno djelovanje brigadnog topništva uz procjenu kako će na taj način zaustaviti djelovanje srpskog topništva „pogotovo po gradu Zadru“.¹⁶⁵ Kako tijekom svibnja udari topništvom nisu prestajali donesena je odluka da se pristupi oslobađanju Križa. U suprotnom, jer snage UNPROFOR-a već su bile počele preuzimati linije razgraničenja, to strateški važno mjesto ostalo bi velika prijetnja sigurnosti prometovanju Jadranskom magistralom, ali i civilnom životu na širem zadarskom području.

Početkom svibnja Zapovjedništvo Sektora obrane Zadar planiralo je pokretanje napadne operacije oslobađanja hrvatskog teritorija izvan nadležnosti UNPROFOR-a, pri čemu je i oslobađanje Križa bio jedan od važnih ciljeva. Prema zapovijedi 15. svibnja 1992., planirano je da se od svih raspoloživih

160 HR-HDA, 1745, Operativni štab MUP-a RH, Operativno dežurstvo, PU Zadar, broj: 511-17-01-73/92., Zadar, 11. 5. 1992.

161 HR-HDA, 1745, Operativni štab MUP-a RH, Operativno dežurstvo, PU Zadar, broj: 511-17-01-107/92, Zadar, 12. 5. 1992.

162 HR-HDA, 1745, Operativni štab MUP-a RH, Operativno dežurstvo, PU Zadar, broj: 511-17-01-73/92., Zadar, 13. 5. 1992.

163 HR-SVA MORH, Zapovjedništvo 159. brigade, Izvješće o borbenim djelovanjima, Klasa: 8/92-01/332, Ur. br 3065-01-1, 29. 04. 1992.

164 „Utrošak municije: mina 120 mm 68 kom., mina 82 mm 96 kom., granata 76 mm 35 kom., zrno 155 mm 12 kom., raketa 128 mm 12 kom.“ Isto.

165 Isto.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

snaga u Sektoru Zadar ustroje borbene i taktičke skupine sa zadaćom da u prvoj etapi provedbe operacije izvrše ubacivanje predviđenih snaga u dubinu neprijatelja te da diverzantskim i napadnim djelovanjima stave „pod vatru zapovjedništva neprijateljskih jedinica, sredstva podrške i putne pravce koje koristi neprijatelj“.¹⁶⁶ U drugoj etapi operacije trebalo je na osnovi ostvarenih uspjeha „osigurati se dodatnim snagama od eventualnih intervencija, pristupiti daljnjem okruženju i definitivnom uništenju ili protjerivanju neprijatelja s hrvatskih teritorija“.¹⁶⁷ U toj zapovijedi navodi se da uključene postrojbe: 112. brigada HV-a, 134. brigada HV-a, 159. brigada HV-a, 164. brigada HV-a te Paški odred moraju ostvariti spremnost za napad 17. svibnja 1992. u 5.00 sati ujutro. No iako se pokretanje napada na uporište Križ poklapa s datumom kojim je u navedenoj zapovijedi predviđena spremnost za pokretanje operacije oslobađanje većeg dijela okupiranog zadarskog zaleđa, može se zaključiti da je akcija oslobađanja Križa ipak bila provedena ponajprije na osnovi samoinicijative zapovjednika iz 159. brigade HV-a. Naime, napadna djelovanja po kojima su postrojbe Sektora Zadar u prvotnom planu zapovijedi trebale ovladati područjem na potezu Gradina – Posedarje, područjem oko Novigrada, prostorom ZL Zemunik i većim dijelom Ravnih kotara nisu bila pokrenuta ni realizirana sve do pokretanja oslobodilačke operacije *Maslenica* početkom 1993. godine.

Neovisno o donošenju zapovijedi Zapovjedništva Sektora Zadar za pokretanje velike napadne operacije na području Ravnih kotara, ostaje činjenica da je Ivan Vitanović kao zapovjednik 2. bojne početkom svibnja 1992. iznio zapovjedniku 159. brigade Frani Šariću plan za oslobađanje Križa. Potvrda da je akcija planirana, organizirana i pokrenuta na osnovi Vitanovićeve inicijative, odnosno Šarićevo odobrenja, stoji i u raščlambi borbenih djelovanja 159. brigade HV-a gdje se navodi: „Kad je sve bilo gotovo Vitanović je rekao Šariću: 'Ja sam spreman, vi dajte odobrenje i potporu.' Zadaća je bila blokirati smjenu u bibinjskom polju i držati neprijatelja u okruženju na Križu. Naime, oni svaku nedjelju vrše smjenu na brdo Križ koju prate 1 - 2 tenka, 3 - 4 kamiona i BOV [...] O svemu ovomu pismeno je izvijestio zapovjednika dopisom datiranim 4. 5. 1992. godine gdje ukratko razmatra mogućnosti aktivnog djelovanja svoje postrojbe s mogućim postrojbama. Nakon dobivanja suglasnosti za izvođenje akcije na način kako je to predložio Vitanović pristupilo se pripremama i pomjeranjima kako na razini bojne tako i šire.“¹⁶⁸

Vitanović je plan iznio zapovjedniku brigade Frani Šariću i on je odobren od Zapovjedništva Sektora Zadar. Pješачkim snagama omogućena je brigadna podrška topništvom, a postrojbe na koje je kao zapovjednik bojne mogao računati bile su spremne, potom i dodatno ojačane za planirani napad. Visoki moral i spremnost uključenih u akciju ističe se kako u ratnim izvješćima, tako i u svim iskazima sudionika akcije. Zapovjednik Ivan Vitanović detaljno je opisao stanje morala u postrojbama dan prije početka akcije: „Na Sv. Martinu nemam što više sređivati, ionako bi se tu moglo i više. Zapovjednik položaja Željko Perić i njegova satnija po meni su spremni. [...] Na položaju uz civilnu pistu sve je stavljeno pod kontrolu. Upravo onako kako sam zacrtao. Sve je tu od Sv. Martina do civilne piste imalo svoj red, redosljed radnji i priprema da bi u konačnici 2. bojna mogla napraviti taj iskorak. U svakoj postrojbi imam obučene nositelje za protuoklopnu borbu. Suradnju sa susjedima i elemente potpore imam, posebno potporu minobacačkih bitnica.

¹⁶⁶ HR-SVA MORH, Zapovijed za napadnu operaciju (oslobađanje hrvatskih teritorija van nadležnosti UNPROFOR-a), Klasa: 8/92-01/172, Ur. broj: 3104-01-92-1 od 15. 5. 1992.

¹⁶⁷ Isto.

¹⁶⁸ HR-SVA MORH, GS OSRH, Raščlamba bojnih djelovanja 1992., 1999.; HR-SVA MORH, III. ZP OSRH Knin, Raščlamba bojnih djelovanja 1992. zadarskog zaleđa, 1999.

Položaj Sv. Martina bio mi je povezan s interventnom protuoklopnom grupom. Sveti Martin mi je trebao poslužiti kao okosnica s temeljnom zadaćom uništenja motorizirane kolone i za sprečavanje eventualnog protunapada neprijatelja. Interventna protuoklopna grupa (zapovjednici Vito Burčul i Božo Belić) koja je sada bila u obrani neposredno uz samu civilnu pistu imat će zadaću preuzeti položaje u području Igljica briga neposredno uz komunikaciju Babindub – Križ s ciljem djelovanja po koloni neprijatelja. Snage debeljačke satnije (zapovjednik Neven Torbarina) imat će zadaću da osiguraju bok interventnoj ekipi i da spriječe protunapade i dovođenje pomoći napadnutim snagama iz pravca civilne zračne luke. Satnija na Dračevcu (zapovjednik Drago Dunatov) imat će zadaću da na svom pravcu djelovanja spriječi protunapad neprijatelja na pravcu Babindub – Križ asfaltnom prometnicom. Interventna protuoklopna grupa 1. satnije na Dračevcu kojom će zapovijedati Tomo Matešić imat će zadaću da 17. svibnja 1992. zauzme položaj na području Dračevac – Križ sa striktnom zadaćom uništiti zadnje vozilo u koloni.¹⁶⁹ Vitanović je također vrlo jasno opisao kako je osmišljen početak akcije za oslobađanje Križa te što se trebalo postići iznenadnim napadom: „Mudrost sutrašnje akcije bila je u tome da neprijateljsku kolonu vozila i vojsku koja ide za Križ (smjena ljudstva za Križ i dovoz hrane, opreme i municije) pustimo da uđu u bibinjsko polje točno do one pozicije koju sam odredio gdje sve naše grupe za protuoklopnu borbu i s položaja Svetog Martina mogu istovremeno djelovati po neprijateljskoj koloni. Čitavu kolonu želim staviti u 'škripac', kad se prvo i zadnje vozilo pogode sva ostala vozila u koloni ostaju blokirana na toj dionici puta. Teško da će skrenuti s ceste u polje iz jednostavnog razloga što je okolni prostor bio miniran. Neprijatelj je na tom prostoru uzduž prometnice napravio sebi tzv. štit – zonu sigurnosti, radi lakšeg i sigurnijeg prometovanja prema uporištu Križ [...]. Prvi tenk je trenutno najvažniji da se prvi eliminira i po njemu se prvo djeluje, to će biti znak za početak akcije svih učesnika koji sudjeluju u akciji.“¹⁷⁰

Sudionik akcije Vitomir Burčul precizno je opisao zadaću svake borbene skupine koja je trebala napasti kolonu motornih vozila: „Predvečer smo se sastali na zapovjednom mjestu bojne, Božo Belić i ja, prilikom čega nas je zapovjednik Vitanović upoznao s detaljima plana akcije i što se očekuje od naše borbene grupe. Objasnio je kako su se stekli preduvjeti za izravan napad na neprijateljsku kolonu vozila, a to je potkrijepio prikupljenim podacima s prethodnih izviđanja. Očekuje se da će na čelu kolone biti tenk, iza njega 5 – 6 kamiona u kojima su neprijateljski vojnici ili hrana i oprema te na kraju kolone borbeno oklopno vozilo. Rekao nam je da će povesti više borbenih grupa od 3 do 5 ljudi sa sobom, napraviti zasjedu. Oni će prvi otvoriti brzu paljbu, najprije po tenku, zatim po ostatku kolone kad dođu do podnožja brda Križa. Pripadnici postrojbe sa Svetog Martina će bočno gađati kolonu i grupa s Dračevca iz puškomitraljeza i bestrzajnog topa koja će biti na sjeverozapadnoj strani Križa, bliže polju. Unakrsnim djelovanjem po njihovim snagama dodatno ih se željelo iznenaditi i natjerati na napuštanje borbene tehnike i bježanje prema Babindubu. Posebno nam je naglasio kako ćemo mi biti najistureniji i cijela kolona će proći pokraj nas (položaj Igljica brig), da moramo biti skriveni, propustiti kolonu te kad oni otvore paljbu na tenk i kolona se zaustavi da mi tek tada počnemo djelovati. Konkretna zapovijed: protuoklopnim sredstvima uništiti borbeno oklopno vozilo na začelju kolone, zatim djelovati jakom paljbom po njihovom borbenom osiguranju kako ne bi bili u mogućnosti djelovati po našim snagama koje će biti angažirane na zasjedi u bibinjskom polju.“¹⁷¹

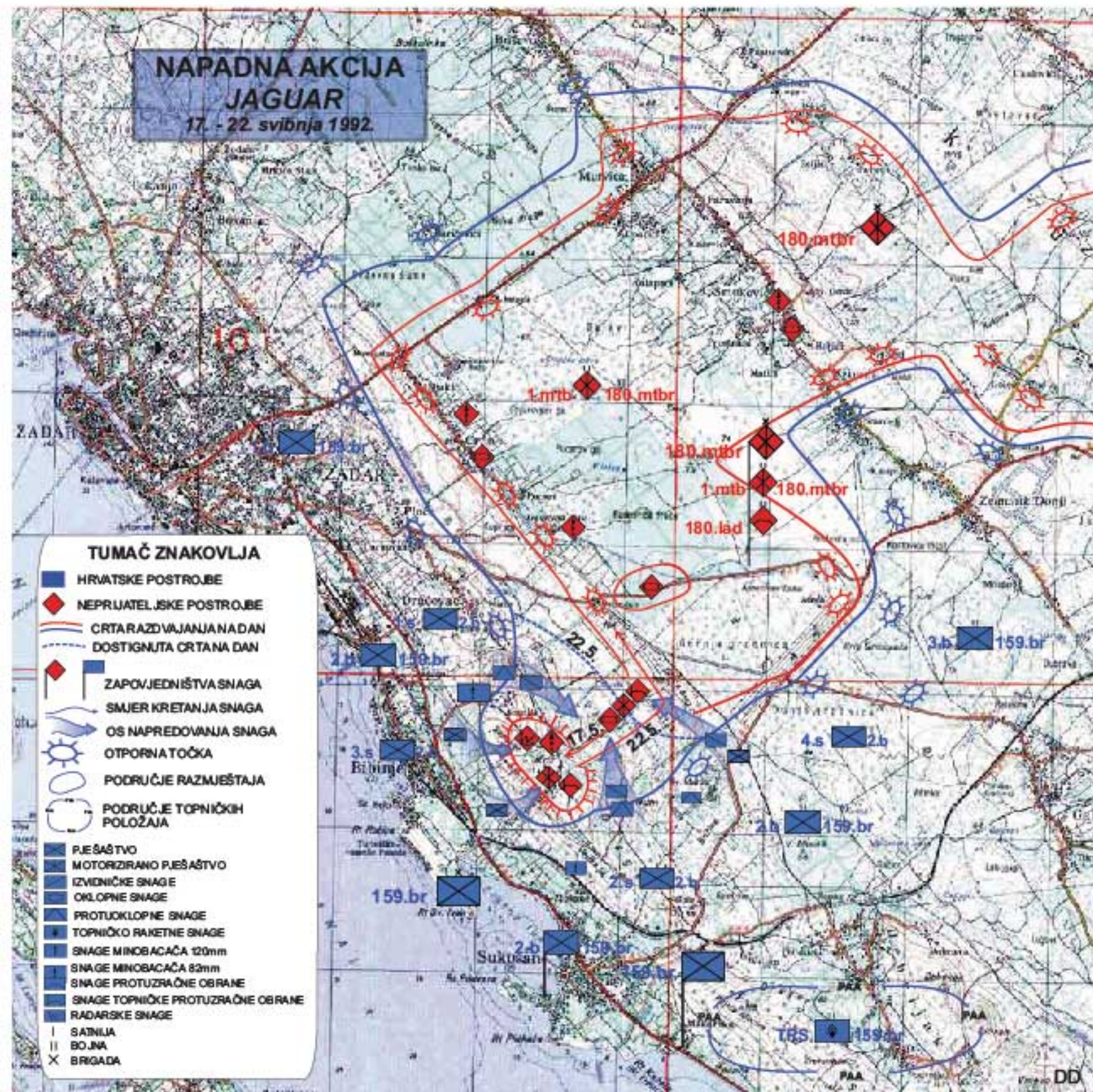
169 Vitanović, 2012: 159.

170 Isto, 161.

171 Iskaz Vitomira Burčula, 27. 11. 2021.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

NAPADNA AKCIJA JAGUAR 17. - 22. svibnja 1992.

Zemljovid izradili dr. sc. Josip Čerina i brigadir Darko Duhović prema svjedočanstvima sudionika vojne akcije *Jaguar*.

Vojna akcija *Jaguar* (17. – 22. svibnja 1992.)

Prvi dan, 17. svibnja 1992.

Upravo onako kako je bilo planirano, 17. svibnja 1992. u bibinjskom polju realiziran je napad iz zasjede na kolonu vozila, čime je započela akcija s ciljem ovladavanja Križem. Protuoklopnim sredstvima i pješačkim oružjem oko 14.30 sati napadnuta je kolona vozila koja je pod pratnjom tenka T-34 prevozila smjenu vojnika na Križ. Ivan Vitanović opisao je tijek borbenog djelovanja na kolonu vozila, kao i zadaće drugih borbenih skupina koje su počele djelovati odmah po započinjanju napada na bibinjskom polju: „Kako bi bilo sve spremno, borbene skupine sam uputio u jutarnjim satima na dogovorene pozicije, a nailazak neprijateljske kolone se očekivao oko 14 sati. Najzahtjevnija zadaća je bila za borbenu skupinu koja je trebala onesposobiti hodnu kolonu u bibinjskom polju, koju su činili: tenk T-34 na čelu kolone, pet vojnih kamiona u pratnji pješastva i na začelju BOV PZO 20/3. Kolona je sačekana u bibinjskom polju uz sam potok i blizu puta koji vodi prema Križu od strane borbene skupine koju sam vodio. Pogoden je tenk, kolona je zaustavljena, a to je bio signal ostalim snagama za djelovanje po neprijateljskoj koloni i 3. satniji Bibinje za neposredno djelovanje po položajima na brdu Križu, što je ujedno omogućilo 2. satniji Sukošan djelovanje iz smjera Svetog Martina pješačkim naoružanjem i protuoklopnim sredstvima pod zapovijedanjem Danijela Telesmanića (bočno po neprijateljskoj koloni koja je zaustavljena u polju). U isto vrijeme protuoklopna grupa kojom je zapovijedao Vitomir Burčul djelovala je po njihovom borbenom osiguranju iz neposredne blizine s Igljica briga, a zadaća im je bila uništiti BOV na začelju kolone i vezivanje neprijateljskih snaga. Djelovanje po neprijateljskoj koloni izvršila je protuoklopna grupa 1. pješačke satnije Dračevac iz bestrzajnog topa, kojom je zapovijedao Tomislav Matešić. Većina borbenih sredstava u koloni je uništena ili onesposobljena u pola sata, a pješastvo se dalo u bijeg prema Babindubu. Neprijateljski položaj na brdu Križu do kasnih večernjih sati bio je pod paljbenim nadzorom hrvatskog topništva u kojem je glavnu ulogu imala minobacačka bitnica MB 120 mm kojom je zapovijedao Bruno Milin i minobacački vod MB 82 mm kojim je zapovijedao Branko Burčul. Bobbene skupine iz bibinjskog polja poslijepodne su preraspoređene na položaje oko ograde neprijateljskog uporišta na brdu Križu.“¹⁷²

Napad iz više smjerova na kolonu vozila bio je izveden vrlo uspješno. Nakon snažnog udara po koloni vozila vojnici JNA razbježali su se po polju. Uslijedilo je djelovanje topništva JNA, no borbene skupine koje su izvele napad na vrijeme su se povukle s mjesta zasjede. Ratna izvješća i detaljna sjećanja sudionika zasjede na kolonu motornih vozila u potpunosti se poklapaju s dostupnim izvješćima JNA. U dnevnom izvještaju koji je zapovjednik 1. mtb uputio Komandi 180. mtbr zabilježeno je: „Dana 17. 05. 1992. godine u 14.30 sati neprijatelj napao kolonu koja se kretala od Babinog duba prema Križu. Napad je izvršen iznenadno, minobacačkom vatrom, maljutkama i pešadijskim oružjem. Vatra je otvorena iz pravca Sv. Martina i Dračevca.“ Navodi se da je u napadu bilo ranjeno osam vojnika te da je u napadu pogoden „tenk T-34, BOV, dva vozila T-11“.

172   Iskaz Ivana Vitanovića, 8. 10. 2021.

kao i da su sva vozila ostala napuštena na putu Babindub – Križ. U izvješću se potom navodi kako je minobacačkom paljbom udareno po „uočenim ciljevima“, odnosno borbenoj skupini koja je izvela napad, te se krivo navodi kako je time „razbijena grupa koja je napala na kolonu vozila“. Još se navodi kako je tog dana hrvatska strana topnički napala položaje 1. mtb u ZL Zemunik, Musapstanu, Crnom i po Križu. Iz toga se, kao i iz završnog dijela izvješća, gdje se navodi kako je stanje morala „dosta dobro“ te da je „stanje na teritoriji dosta stabilno“, odnosno da „izvanrednih događaja nije bilo“,¹⁷³ može zaključiti da komanda 1. mtb prvog dana, pa i dijela drugog dana borbenih djelovanja nije uvidjela kako je hrvatska strana pokrenula veliku akciju s ciljem ovladavanja Križem. To je uočljivo i po dnevnom izvješću koje je major Zoran Damjanović, zapovjednik lad PVO pri 180. mtbr, podnio komandi brigade. Damjanović je u tom izvješću opisao napad hrvatskih snaga na bibinjskom polju, prijavio je ranjavanja (jer dvojica od osam ranjenih bili su pripadnici lad-a) i gubitke u tehnici te je procijenio da su „u narednom periodu moguća još opasnija dejstva neprijateljskih snaga u rejonu Križa i Pristega“.¹⁷⁴ Po tome, kao i po opasci da postrojbe izvode redovne aktivnosti bez većih problema, može se pretpostaviti da zapovjednici 180. mtbr nisu na vrijeme uočili da je konačan pritisak hrvatskih snaga u svrhu oslobađanja Križa već započeo napadom 17. svibnja 1992. godine.

Navedena izvješća srpskih snaga šturo su opisivala topničko djelovanje hrvatskog topništva prvoga dana akcije. Tek na osnovi iskaza sudionika akcije, koji su iz svojeg smjera pješačkim i topničkim oruđem tukli po Križu, može se steći prava predodžba o intenzitetu topničkog pritiska. Napad na skupinu vozila bio je podržan djelovanjem minobacača raznih kalibara kako po ciljevima u bibinjskom polju, tako i po uporištu na Križu. Tako je, na osnovi zapovijedi zapovjednika 3. satnije 2. bojne 159. brigade, ustrojena i po Križu je iz smjera kamenoloma lakim minobacačima 60 mm djelovala zasebna borbeno skupina. Zapovjednik izdvojene borbene skupine Mladen Karaban prisjeća se: „Za vrijeme akcije *Jaguar* obnašao sam dužnost zapovjednika protuoklopne grupe u 3. satniji Bibinje 2. bojne. Prije samog početka akcije moja grupa odlazi na položaj na brdo Sveti Martin. Međutim, ja sam po zapovijedi zapovjednika satnije Vinka Šimunića Bubnja ostao na položaju u Kavi – kamenolomu s minobacačem MB 60 mm te su mi dodijeljena dva pomoćnika: Boris Bralić i Branko Mustapić. Početkom akcije, po dogovorenom signalu, otvorili smo minobacačku paljbu po neprijatelju na brdu Križu. Oni su odmah uzvratili minobacačkom paljbom iz MB 120 mm iz smjera Zrakoplovne baze Zemunik. Unatoč tome što su mine padale blizu paljbenog položaja nastavili smo djelovanje tijekom dana.“¹⁷⁵

Branko Burčul, koji je tada obnašao dužnost zapovjednika minobacačkog voda MB 82 mm 2. bojne 159. brigade HV-a, prisjeća se okolnosti u kojima je njegova postrojba djelovala 17. svibnja 1992. po Križu iz smjera Sukošana: „Neposredno prije akcije, po zapovijedi zapovjednika 2. bojne Ivana Vitanovića, uspostavili smo novi paljbeni položaj u jednom šumarku, između pruge i posljednjih kuća na zapadnoj strani naselja Sukošan kako bismo imali brdo Križ u sektoru djelovanja. Na paljbenom položaju smo imali sedam oruđa, odnosno minobacača. Dan uoči akcije pozvan sam u

173 HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, 18. 05. 1992., Dnevni izvještaj.

174 HR-HMDCDR, 7., kut. 45., Komanda 180. lad-a PVO, pov. br. 19-196, 18. 05. 1992., Dnevni izvještaj.

175 Iskaz Mladena Karabana, 29. 10. 2021.

zapovjedništvo u Sukošan gdje sam upoznat s detaljima akcije i zadaćom paljbene potpore. Glavni cilj je bila neprijateljska radarska postaja na brdu Križu po kojoj je trebalo djelovati danju i noću, a po zapovijedi zapovjednika bojne biti u spremnosti djelovati po pristupnoj cesti Babindub – Križ i po neprijateljskim snagama uz civilnu pistu Zračne luke Zadar. Početkom akcije *Jaguar* otvorili smo plotunsku paljbu po brdu Križu te smo u ostatku dana i po noći djelovali učestalo s 2 – 3 minobacačke mine. Preciznost gađanja neprijateljskih ciljeva na brdu Križu trebala je biti jako precizna budući da su naše snage bile u blizini neprijateljskih objekata.¹⁷⁶

Veliku topničku podršku svih pet dana koliko je trajala akcija pružilo je brigadno topništvo. Bruno Milin, zapovjednik minobacačke bitnice 120 mm koja je djelovala po ciljevima na bibinjskom polju, potom na brdu Križu, prisjeća se: „U pripremi i izvođenju akcije *Jaguar* bio sam zapovjednik bitnice MB 120 mm u mješovitom artiljerijskom divizionu 159. brigade. Mješoviti artiljerijski divizion je bio sastava: bitnica haubica 155 mm, bitnica brdskih topova 76 mm i bitnica minobacača 120 mm. Zapovjednik mješovitog artiljerijskog divizionuna bio je Marjan Firšt. Minobacačka bitnica MB 120 mm bila je isključivo u funkciji potpore akcije *Jaguar*, odnosno djelovanja po neprijateljskom uporištu Križu i po neprijateljskim snagama u bibinjskom polju koje su planirale doći na brdo Križ. Paljbenu potporu akciji *Jaguar* je po potrebi davalo topništvo 112. i 134. brigade sa zadaćom neutralizacije ciljeva u dubini neprijateljskog rasporeda i djelovanje po prednjem kraju crte obrane od naselja Crno do naselja Galovac prilikom organiziranja njihovih snaga za proboj prema uporištu na Križu. Paljbenu položaj minobacačke bitnice je bio u području kamenoloma Lavčevića ponad Bibinja. Zadaća bitnice prije akcije se odnosila na paljbenu nadzor neprijateljskog uporišta na Križu s ciljem sprječavanja izravnog djelovanja po gradu Zadru i okolnim naseljima te onemogućavanje neprijatelja u upravljanju topničkom paljbom. U provedbi akcije *Jaguar* zadaća je bila izvršiti paljbenu udar, najprije na neprijateljsku kolonu koja će se kretati iz smjera Babinduba prema brdu Križ, odnosno smjenu koja će biti zaustavljena u zasjedi u Bibinjskom polju, zatim prenijeti paljbu na ciljeve na Križ te udarcima brze paljbe nanositi štetu neprijatelju u ljudstvu i tehnici. Zadaća je uspješno izvršena.¹⁷⁷ Osim brigadnog topništva potporu je pružalo topništvo 112. brigade HV-a, koje je djelovalo višecjevnom bacačem raketa (VBR) i haubicom 203 mm. U službenoj raščlambi akcije navodi se „odlična suradnja“ sa snagama 112. brigade i načelnikom topništva Darkom Biukličem, te kako je, uz djelovanje po položajima protivnika, osnovni cilj djelovanja topništva 112. brigade bio usmjeren na zaustavljanje dovođenja pojačanja iz smjera Benkovca.¹⁷⁸

Osim minobacačima, prvog dana akcije *Jaguar* po uporištu na Križu tučeno je i iz neposredne blizine, pješačkim oruđem MGL. Vinko Šimunić Bujanj, zapovjednik 3. satnije 2. bojne 159. brigade, prisjeća se okolnosti u kojima su pripadnici postrojbe kojom je zapovijedao djelovali po Križu iz neposredne blizine: „Borbena zadaća 3. satnije Bibinje odnosila se na neutralizaciju paljbene potpore s brda Križa za vrijeme napada na neprijateljsku kolonu u bibinjskom polju te ih držati

176 Iskaz Branka Burčula, 9. 11. 2021.

177 Iskaz Bruna Milina, 13. 10. 2021.

178 U opisu potpore akciji snaga 112. brigade, između ostalog, navodi se: „Za akciju Križ mi iz 112. brigade držali smo Martićevu magistralu pokrivenu topništvom, kao i tenkovskim vodom [...] Haubica 203 mm imala je zadaću pokrivanja ciljeva: Babindub, Travičina glava i Igljica brig. Ispaljeno je 53 komada streljiva u ovoj akciji. Isto tako dosta je i VBR radio.“ HR-SVA MORH, III. ZP OSRH Knin, Raščlamba bojnih djelovanja 1992. zadarskog zaleđa, 1999.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

u napetosti i neizvjesnosti. Sva četiri pješачka voda bila su raspoređena u neposrednoj blizini neprijateljske utvrde na brdu Križu kako bi njihove snage držali u poluokruženju, a izvidnička desetina je bila uz minsko polje. Prije otvaranja paljbe na neprijateljsku kolonu u bibinjskom polju, tri sata prije same akcije Jaguar Marijan Kero, Ante Delija i ja smo ušli u područje radarske postaje, zaustavili smo se u podnožju same kupole s tri MGL-a. Osiguranje za naše izvlačenje, ukoliko bi došlo do stradavanja, bili su moj zamjenik Vlado Fuzul – Šagle s izvidničko-diverzantskom desetinom i dio protuoklopne grupe. Akcija *Jaguar* je počela žestoko jer neprijatelj nije očekivao zasjedu u bibinjskom polju, a još manje nas u krugu radarske postaje na Križu. Držali smo ih prikovane za bunkere, toliko da se nisu usudili proviriti van.¹⁷⁹

Konačno, kako bi se onemogućio svaki eventualan pokušaj slanja pomoći, pješачkim oružjem i minobacačima 120 mm prvog dana akcije *Jaguar* tuklo se i po protivničkim položajima na Babindubu. Neven Torbarina, zapovjednik 4. satnije 2. bojne 159. brigade HV-a, prisjeća se: „Aktiviranjem bojišnice, 17. 5. 1992. u popodnevnim satima, poveo sam jednu borbenu skupinu na brdo Sveti Martin te smo se priključili djelovanju po neprijateljskim snagama u području Babinduba jer se očekivalo kako će neprijateljske snage pokušati organizirati napad na tom smjeru. Kako smo imali na raspolaganju vod minobacača MB 120 mm djelovali smo po neprijateljskim položajima.“¹⁸⁰

Nakon što su u predvečerje jenjala borbena djelovanja, zapovjednik 2. bojne 159. brigade Ivan Vitanović obišao je zapovjednike postrojbi na položajima. Uvjerio se da je moral svih uključenih u akciju iznimno visok te da sami zapovjednici postrojbi ustraju na tome da se idućih dana poduzmu svi potrebni koraci za ovladavanje Križem. Zapovjednicima postrojbi dano je do znanja da će se blokada Križa nastaviti, ali i da će neminovno uslijediti topnički udari, odnosno da se očekuju pokušaji proboja oklopom i pješastvom u svrhu deblokiranja puta prema Križu. Procjena da će sljedećih dana uslijediti teški udari topništvom pokazala se točnom. Štoviše, već istog dana srpsko je topništvo snažno udarilo po vojnim, ali je istovremeno djelovalo osvetnički i po civilnim ciljevima. U izvješću koje je 17. svibnja 1992. Policijska uprava (PU) Zadar poslala Operativnom štabu MUP-a RH Zagreb, navodi se kako je odmah po izbijanju okršaja na bibinjskom polju srpsko topništvo udarilo po Zadru i okolici: „U 14.37 tri granate po gradu (MZ Ričine). U 14.42 četiri granate po industrijskoj zoni. U 14.47 tri granate na Dračevac. U 14.50 šest granata na Dračevac. U 14.55 dvije granate u blizini gradskog groblja. U 14.55 dat znak za opću opasnost. Još traje topnički napad na grad i palo je oko 30 granata (izvješće je poslano telefaksom u 17.23 sati, op. aut.). Granate padaju na: Sukošan, Debeljak, Dračevac, Galovac i Zemunik (zaselak Mostar).“¹⁸¹ U kasnije poslanom izvješću PU Zadar od tog dana saznajemo da, nakon što je u 14.55 oglašena opća opasnost u Zadru, „granate padaju na gradska područja: Bili Brig i Bulevar“ te da je na dionici Paški most – Biograd na Moru zbog topničkih udara zatvorena Jadranska magistrala.¹⁸² Konačno, po Operativnom izvješću Centra zračnog motrenja, obavještavanja i navođenja, saznaje

179 Iskaz Vinka Šimunića Bubnja, 22. 10. 2021.

180 Iskaz Nevena Torbarine, 21. 11. 2021.

181 HR-HDA 1745, Operativni štab MUP-a RH, Operativno dežurstvo, PU Zadar, broj: 511-17-01-107/92 godine, Zadar, 17. 05. 1992.

182 HR-HDA 1745, Operativni štab MUP-a RH, Operativno dežurstvo, PU Zadar, broj: 511-17-01-107/92, Zadar, 17. 05. 1992.

se da je topnički napad na Zadar „koji je počeo u 14.35 sati, trajao do 20.00 sati. Za to vrijeme na grad je palo oko stotinjak granata koje su padale po svim dijelovima grada.“ Iz tog izvješća saznaje se da su u napadu ranjeni civili, odnosno tri ženske osobe te da je po mjestima u neposrednom zadarskom zaleđu palo tog dana više od 150 granata.¹⁸³ Izvješća o topničkim udarima po Zadru i po Jadranskoj magistrali idućih su dana bila obilježena podacima o daleko većem intenzitetu paljbe, kao i o ljudskim žrtvama. No već po izvješćima prvog dana borbi oko Križa može se jasno vidjeti koliko je opasnost topništvo s Križa nosilo po sam grad Zadar, kao i prometovanje Jadranskom magistralom. Naime, tek u 21 sat, nakon više od sedam sati borbenih djelovanja dan je znak kojim je označen prestanak opće opasnosti u Zadru i tek tada je otvorena Jadranska magistrala na relaciji Zadar – Biograd n/M i od Zadra prema Pagu, što je stvorilo kolonu vozila koja je „na Pagu duga 8 kilometara“.¹⁸⁴ Zadnje izvješće zadarske policije za 17. svibnja 1992. potvrđuje te podatke, iako navodi da je na grad palo malo manje, odnosno oko 70 granata, pri čemu su ranjene tri žene. Također je navedena i dodatna informacija kako je nakon okončanja opće opasnosti, između 22 i 23 sata u noći, „ispaljeno desetak topničkih projektila na položaje naše vojske na Bilom brigu i na rubne dijelove grada“.¹⁸⁵ No to nije bio prestanak borbenih djelovanja tog dana jer je u prvom jutarnjem izvješću sljedećeg jutra PU Zadar obavijestila Operativni štab MUP-a RH kako se od 22 sata nastavilo pucati iz srpskih uporišta te kako je pred samu ponoć pucano i s Križa: „U 23.30 sati – dvije granate s Križa na Debeljak. U 23.40 sati – rafalna pucnjava s Križa na Dračevac.“¹⁸⁶ Uistinu, prvi dan borbi za oslobađanje brda Križa dao je naslutiti kakva sudbina sljedećih dana, odnosno do konačnog osvajanja uporišta na Križu, čeka stanovnike Zadra, zadarskog zaleđa i priobalnih gradova na tom dijelu sjeverne Dalmacije.

Drugi dan, 18. svibnja 1992.

Kao što su hrvatske snage predvidjele, 18. svibnja 1992. snage 1. mtb pokušale su provesti tenkovsko-pješaćki prodor iz područja Babinduba prema Križu s ciljem izvlačenja oštećene tehnike i vozila, ali ponajprije zbog deblokiranja prometnice i uspostavljanja komunikacije prema snagama na Križu. Ratni dnevnik 1. mtb 180. mtbr kratko navodi kako je u akciji izvlačenja vozila poginuo jedan vojnik te kako je po Križu i drugim položajima hrvatska strana tukla minobacačima. Ljupčo Vodeničarski, zapovjednik 1. mtb, u izvješću komandi brigade detaljnije je opisao neuspjeh u izvlačenju tehnike i deblokade komunikacije ka Križu: „Dana 18. 05. 1992. godine neprijatelj je u 11.45 otvorio minobacačku i drugu vatru po reonu naših snaga na Križu i duž komunikacije Babin dub – Križ, kako bi onemogućio izvlačenje oštećene tehnike i zamjene vojnika na položaju Križ. Zbog jake vatre i nastalih posljedica, tehnika nije izvučena, a niti je izvršena smjena jedinica

183 HR-HDA 1745, Operativni štab MUP-a RH, Centar zračnog motrenja, obavještanja i navođenja za potrebe oružanih snaga i građana, Split, 17. - 18. 05. 1992., Operativno izvješće 2.

184 Isto.

185 HR-HDA 1745, Operativni štab MUP-a RH, Operativno dežurstvo, PU Zadar, broj: 511-17-01-73/92, Zadar, 17. 05. 1992. godine.

186 HR-HDA 1745, Operativni štab MUP-a RH, Operativno dežurstvo, PU Zadar, broj: 511-17-01-74/92, Zadar, 18. 05. 1992. godine.

[...] U navedenim dejstvima jedan je borac poginuo, osiguravajući komunikaciju Babin dub – Križ. Pogoden gelerom u 15.10 časova, preminuo je na licu mjesta. Poginuo je Olujić Svetozar, rođen 1965. godine u Islamu Grčkom, gdje je i živio.¹⁸⁷ Vodeničarski je detaljno opisao kako su svi položaji 1. mtb duž zadarskog zaleđa bili tijekom cijelog dana izloženi minobacačkoj vatri, ali i pod paljbom iz snajpera i automatskog oružja, što dokazuje da su se na određenim dijelovima bojišnice vodile intenzivne borbe, ponajprije topničkim oruđima: „Istog dana neprijateljske snage otvarale su vatru i po ostalim položajima razmještaja naših jedinica. Vatra je otvarana u prekidima sve do 22 časa. Tučeni su položaji na Babin dubu, Travičinoj glavici, Crnom, Musapstanu, Karauli, kao i civilni aerodrom i objekti u bazi. Tokom čitave noći neprijatelj je otvarao provokativnu vatru iz snajpera i drugog pešadijskog oružja po položajima naših snaga.“¹⁸⁸

Srpsko topništvo snažno je odgovorilo. U Ratnom dnevniku 1. mtb navodi se kako je snažna paljba topništva otvorena „u cilju neutraliziranja neprijateljskih vatrenih točaka i pokušaja proboja“.¹⁸⁹ Izvješće zapovjednika 1. mtb navodi identične razloge zbog kojih se snažno udarilo po položajima hrvatskih snaga, uz informativnu nadopunu da je topničku paljbu „odobrila viša komanda“.¹⁹⁰ Ono što se ne navodi u izvješćima 1. mtb jest činjenica da su jednako snažno topničkom paljbom udareni ne samo vojni, nego i civilni ciljevi. Srpsko topništvo snažno je udarilo po naseljenim mjestima, pritom gađajući Zadar i okolna mjesta, ali i druga priobalna mjesta duž zadarske bojišnice. S obzirom na ciljeve, opseg djelovanja i tragične posljedice, udare srpskog topništva 18. svibnja 1992. možemo okarakterizirati isključivo kao zločinačko djelovanje s jasnom namjerom nanošenja civilnih žrtava. Naime, prema podacima Hrvatskog memorijalno-dokumentacijskog centra Domovinskog rata (HMDCDR), tog dana od topničko-raketne paljbe u zahvatu cijele bojišnice na zadarskom i biogradskom području poginulo je ukupno šest osoba (četiri civila i dva pripadnika HV-a), a ranjeno je oko 50 osoba, gotovo svi civilni.¹⁹¹ O opsegu djelovanja srpskog topništva najbolje svjedoči podatak da je svih šest osoba poginulo na različitim, udaljenim mjestima. Prema podacima HMDCDR-a, pripadnik 159. brigade Miljenko Bučić poginuo je na topničkom položaju „prilikom topničkog napada na mjesto Galovac od krhotine granate mb“, a Ante Rudan, također pripadnik topništva 159. brigade HV-a, poginuo je u predgrađu Zadra, na položaju Bili brig. Rudan je smrtno stradao prilikom razmjene topničke paljbe od izravnog pogotka srpskog topništva. „Rudan je bio dragovoljac Domovinskog rata, pripadnik 112. zadarske brigade, Gradskog bataljuna i na koncu 159. brigade Hrvatske vojske. Sa svojim bestrajnim topom kobnog 18. svibnja cijeli dan vodio je bitku protiv dva neprijateljska tenka i topova na Musapstanu koji su napadali položaje Hrvatske vojske i sam grad Zadar. Zamjenik zapovjednika Rudanove satnije, Enriko Jurić prisjetio se tog dana: ‘Bilo je to vrijeme poznate akcije *Jaguar*. Cilj neprijatelja bila je deblokada brda Križ koji je oslobađala 2. bojna 159. brigade. Prva bojna imala je zadatak aktivno braniti položaje na Bilom brigu i ne dopustiti neprijatelju da priskoči u pomoć Križu. Iako je njegov položaj bio otkriven te

187 HR-HMDCDR, 7. kut. 49, Komanda 1. mtb, 20. 05. 1992., Dnevni izveštaj.

188 Isto.

189 HR-HMDCDR, 7., kut. 44., Ratni dnevnik 1. mtb/180. mibr 9. korpusa JNA.

190 HR-HMDCDR, 7., kut. 44., Komanda 1. mtb, 20. 05. 1992., Dnevni izveštaj.

191 U službenoj raščlambi navodi se da su od 50 osoba samo dvije bili vojnici.

je neprijatelj iz svojih sredstava okrenuo vatru prema njemu, Rudan se nije htio povući, sve u želji da ispali još jedan projektil iz svog topa. Međutim, u popodnevnim satima pogiba od izravnog neprijateljskog pogotka¹⁹². Istog dana, 18. svibnja 1992., na različitim mjestima poginulo je i četvero civila. Biserka Bučić poginula je u mjestu Zemunik Donji, a Slavko Majstorović i Volga Pantalon poginuli su u obiteljskom domu tijekom granatiranja Zadra. Tog dana je u Biogradu na Moru poginuo i maloljetnik Nedjeljko Gagić.¹⁹³

PU Zadar od jutra je izvješćivala o djelovanju srpskog topništva po civilnim ciljevima: „U 08.43 na rubni dio Biograda na Moru pala je jedna granata. Odmah je dat znak opće opasnosti [...] U 11.52 sati ispaljene su dvije granate s Križa na predio grada Zadra. Označen znak opće opasnosti.“¹⁹⁴ U sljedećem izvješću PU Zadar zabilježene su informacije o prvim žrtvama tog dana: „Od 15.55 do 20.22 sati na sam grad Zadar palo je oko sedamdeset granata. Neprijatelj je tukao s položaja Musapstan, Aerodrom, Križ, Travičina glavica, Smoković i Crno. Tuklo se sa svim artiljerijskim oružjem. Šteta je velika, do sada smo dobili dojavu za troje mrtvih i deset ranjenih. U isto vrijeme agresor je napao topničkom vatrom Dračevac, Sukošan, Poličnik, Slivnicu, G. Murvicu, D. Zemunik, Prkos, Posedarje i Rupalj.“¹⁹⁵ Zapovjedništvo Sektora Zadar poslalo je malo prije ponoći u zapovjedništvo OZ Split Izvanredno izvješće u kojem se potvrđuju svi podaci navedeni u policijskom izvješću, uz dodatak da se tuklo i po Biogradu na Moru. Njihova procjena bila je da je tog dana srpsko topništvo po vojnim i civilnim ciljevima ispalilo „ukupno preko 500 granata“, zbog čega je hrvatsko topništvo „žestoko odgovorilo, nakon čega je neprijatelj, oko 22.00 sata utihnuo“.¹⁹⁶

Što se tiče gubitaka na srpskoj strani, oni su tog dana zabilježili jednu pogibiju, Svetozara Olujića, koji je poginuo u izravnom borbenom okršaju, tijekom pokušaja snaga 1. mtb da deblokiraju prometnicu ka Križu. Naime, veća borbena skupina pripadnika 1. mtb u pratnji oklopa i tenka za izvlačenje pokušala je izvući dan ranije oštećena motorna vozila, u čemu nisu uspjeli. Nakon neuspjeha srpske su se snage povukle na položaje kod Babinduba. Sudeći po Ratnom dnevniku, dnevnim izvješćima pa i dijelu komunikacije radiovezom između zapovjednika unutar 1. mtb može se pretpostaviti da srpska strana ni drugog dana akcije nije shvaćala da su dvodnevne borbe i blokade prometnice zapravo dio pokrenute akcije s ciljem oslobađanja Križa. To se može zaključiti i po vremenu upućivanja snaga s namjerom izvlačenja oštećenih vozila koja su na tu zadaću krenula malo prije podneva, što nije bilo idealno vrijeme za polazak u područje pod punom kontrolom protivničke strane. Prema sjećanjima Ivana Vitanovića, toga dana je i zapovjedništvo 159. brigade, kao i njima nadređeno zapovjedništvo, uvidjelo vrijednost ostvarenog u dvodnevnim borbama te je odlučilo dati punu potporu daljnjim aktivnostima u blokadi uporišta na Križu.

192 <https://hkm.hr/domoljubne-minute/poginuo-jedan-od-onih-nepoznatih-heroja-domovinskog-rata-ante-rudan/>, posjećeno 18. 1. 2022.

193 Prema podacima HMDCCR-a.

194 HR-HDA 1745, Operativni štab MUP-a RH, Operativno dežurstvo, PU Zadar, broj: 511-17-01-75/92, Zadar, 18. 05. 1992.

195 HR-HDA 1745, Operativni štab MUP-a RH, Operativno dežurstvo, PU Zadar, broj: 511-17-01- /92, Zadar, 18. 05. 1992. Treba napomenuti da je očito kako su tijekom pisanja izvješća dolazile nove informacije o stradavanjima pa je tako rukom prekriziženo da je poginulo dvoje i ranjeno devet ljudi, odnosno dopisano je da je troje poginulo i 10 ih je ranjeno.

196 HR-HDA 1745, RH, HV, Zapovjedništvo Sektora Zadar, Zadar, 18. 5. 1992. u 23.30. Izvanredno izvješće.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Prema Vitanovićevim sjećanjima, u ranim popodnevnim satima 18. svibnja on je bio pozvan da se s bojišnice uputi u zapovjedništvo brigade u Sukošanu, gdje je održao sastanak sa zapovjednikom brigade Franom Šarićem. Šarić je iskazao zadovoljstvo učinkom, najavivši punu potporu daljnjoj provedbi te da će po novome akcija koja je dotad u Vitanovićevim planiranjima nosila naziv *Galeb* promijeniti ime u *Jaguar*.¹⁹⁷

Može se zaključiti da je drugi dan borbi bio značajan poviše čimbenika. Drugi dan zaredom iznova je uspješno proveden napad na snage JNA koje su bile onemogućene probiti blokadu prema Križu. Zbog takvog stanja na bojišnici, suočeni s nemoći da promijene stvari, nadležni zapovjednici 180. mtbr odlučili su se osvetiti hrvatskoj strani i odobrili su gađanje topništvom na civilne ciljeve po gradu Zadru i duž tog dijela jadranske obale. Dan 18. svibnja 1992. bio je značajan i po tome što su nadležni zapovjednici na hrvatskoj strani čvrsto odlučili iskoristiti promjenu stanja na bojišnici. Zbog činjenice da su snage 2. bojne 159. brigade strana koja u novonastalim okolnostima kontrolira područje borbi donesena je odluka da se uporište na Križu blokira u potpunosti. Sa sjeverne strane Križ je bio blokiran od borbene grupe kojom je zapovijedao Ivan Vitanović, s južne strane blokiran je od pripadnika 3. bibinjske satnije, a naknadno su ga tog dana sa zapadne strane blokirali pripadnici interventnog voda 159. brigade kojima je zapovijedao Željko Dilber.¹⁹⁸ Zapovjednici borbenih grupa dobili su poboljšana sredstva veze, kao i jasne upute koja je zadaća svake skupine: „Sa vođama grupa dogovorio sam se što će tko i kako odrađivati svoje zadaće. Svaki je dobio i nove šifre, razgovornik za praćenje akcije preko sustava naših veza (motorola). Glavni nazivnici operacije 'Jaguar': 1. 'Jaguar' – Vitanović – 'Lav' zap. brigade Frane Šarić, 2. 'Jaguar I.' moja baza (izviđači), 3. 'Jaguar II.' Dilber Željko (područje Dračevca), 4. 'Jaguar III.' promatračnica na Sv. Martinu (vezu stalno održavaju dva moja izviđača iz Sukošana). Javio sam Bubnju da s njegovim ljudima iz pravca Bibinja stalno motri na Križ, neka prate situaciju sa svoje strane posebno ako bi se netko želio predati. Okružiti ćemo Križ da nitko ne može ni doći ni poći s njega. Danas zatvaramo čvrst обруč oko Križa.“¹⁹⁹

Treći dan, 19. svibnja 1992.

Iako se 19. svibnja ne bilježe otvoreni pješački okršaji, taj dan iznova je protekao u snažnim obračunima topništvom i pješačkim naoružanjem. Tog dana su i zapovjednici na srpskoj strani postali svjesni da je cilj hrvatskih snaga osvajanje Križa, zbog čega su intenzivirali topničke udare. Hrvatsko topništvo uzvratilo je istom mjerom. Udari hrvatskog topništva bili su precizni i snažni zbog čega JNA nije mogla uspješno organizirati nove oklopno-pješačke proboje ka Križu. U knjizi Ivana Vitanovića, u raščlambama i u iskazima sudionika bilježi se informacija da su snage 1. mtb iz smjera Babinduba neuspješno pokušale pokrenuti dva pokušaja proboja: „19. svibnja 1992. U dva navrata neprijatelj pokušava tenkovsko-pješački prodor prema Sv. Martinu i Križu. Uspješnim

197 Vitanović, 2012: 172.

198 Isto.

199 Isto.

djelovanjem i potporom našeg topništva prodori su odbijeni i onemogućeni. Vidim kako su naši MB-82 mm i MB-120 mm jako djelotvorni po čitavoj prednjoj liniji neprijatelja od Babinduba do Igljica brijega i tu neprijatelj nikako ne uspijeva probiti našu blokadu puta.²⁰⁰

Djelovanje hrvatskog topništva i borbenih skupina pješćkim naoružanjem bilo je toliko intenzivno da je onemogućilo čak i probijanje manjih izviđačkih skupina iz smjera Babinduba. U izvješću zapovjednika 1. mtb Lj. Vodeničarskog upućenog komandi 180. mtbr navodi se: „Dana 19. 5. 1992. godine neprijatelj je otvarao vatru iz pravca Sukošana po položaju naše jedinice u reonu Križ. Vatra je otvarana iz protuavionskog topa. Istog dana oko 14.30 sati neprijatelj je otvarao minobacačku i drugu artiljerijsku vatru po položaju naših jedinica razmještenih uz komunikaciju Babin dub – Križ, po reonu Križ, Babin dub, Travičina glavica i civilni aerodrom, kako bi onemogućio zamjenu jedinice na Križu, kao i izvlačenje oštećene tehnike. Onemogućeni jakom artiljerijskom i pešadijskom vatrom, zamjena jedinica, dotur hrane, vode i municije nije izvršen U ovim dejstvima život je izgubio pripadnik izviđačke jedinice Alavanja Goran.“ Isto izvješće svjedoči da su i ostatak dana položaji snaga JNA bili izloženi snažnoj paljbi hrvatskog topništva: „Istog dana neprijatelj je nastavio artiljerijsku vatru i po ostalim položajima naših jedinica i to: Travičina glavica, Crno, Musapstan, Karaula, Murvica, Baza i civilni aerodrom. Vatra je otvarana do kasno u noć.“²⁰¹

Kao i prethodnog dana, srpsko topništvo djelovalo je snažno, ovog puta po zapovijedi komande brigade: „Po naređenju i odobrenju više komande na neprijateljsku paljbu odgovoreno je artiljerijskom vatrom. Tučeni su položaji neprijateljske vojske i uočene tačke dejstva neprijateljske artiljerije.“²⁰² U izvješću zapovjednika 1. mtb se ne navodi podatak, no srpsko topništvo iznova je gađalo civilne ciljeve u gradu Zadru i okolici. Srećom, 19. svibnja nisu zabilježene civilne žrtve. Policijsko izvješće PU Zadar navodi: „U 15.26 minuta u gradu Zadru oglašena je opća opasnost zbog topničkog napada na grad i prigradsko naselje. Zbog opće opasnosti zaustavljen je promet iz pravca Biograda na Moru i Paga u pravcu Zadra.“²⁰³ Topnički udari bili su i tog dana jednako snažni, a pritom su trajali cijeli dan i cijelu noć. Tako policijsko izvješće bilježi da je idućeg jutra u 5.14 sati s područja ZL Zemunik prema Zemuniku Donjem ispaljena granata, malo kasnije i četiri granate s područja Zeleni hrast i tada je, u 6 sati ujutro, oglašen prestanak opće opasnosti.²⁰⁴

Teške udare trpjele su snage HV-a duž cijele zadarske bojišnice. Vjerojatno zbog kontrole prometovanja dionicom Babindub – Križ srpsko topništvo naj snažnije je djelovalo po položajima 2. satnije 2. bojne 159. brigade smještene na Svetom Martinu, no oni su izdržali sve udare, ne napuštajući liniju. Primjerice, tog dana bilježi se da je u 20 minuta „od 14.40 do 15.00 na položaje Sv. Martin ispaljeno oko 60 granata.“²⁰⁵ Željko Perić, zapovjednik 2. satnije 2. bojne 159. brigade, objasnio je značaj uporišta na brdu Sveti Martin te je ukratko opisao udare srpskog topništva 19.

200 Vitanović, 2012: 173.

201 HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, 20. 05. 1992., Dnevni izveštaj.

202 Isto.

203 HR-HDA 1745, Operativni štab MUP-a RH, Operativno dežurstvo, PU Zadar, broj: 511-17-01- /92, Zadar, 19. 05. 1992.

204 HR-HDA 1745, Operativni štab MUP-a RH, Centar zračnog motrenja, obavještavanja i navođenja za potrebe oružanih snaga i građana, Split, 20. 05. 1992., Operativno izvješće 1.

205 Isto.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

svibnja: „Položaj na Svetom Martinu je bio isturen naprijed i jako važan za kontrolu neprijateljskih snaga koje su vršile smjenu na brdu Križu. Trebalo je izraditi zaklone, rovove i skloništa, znači provesti inženjersko osiguranje jer smo očekivali njihovo žestoko djelovanje kada počnu aktivna borbena djelovanja. Na položajima smo imali bestrajni top, minobacače MB 60 mm, jedan protuavionski mitraljez 14,5 mm te pridodani protuoklopni raketni sustav 'Milan' te Maljutku [...] Trećeg dana akcije *Jaguar* srpsko topništvo je djelovalo po položajima na Svetom Martinu zapaljivim granatama, došlo je do požara, gorjela je šuma i nisko raslinje. Ostali smo na položaju jer smo bili dobro utvrđeni. Toga dana, kao i prethodnih dana, palo je stotine razornih granata po položajima koje je uporno držala naša satnija. Pokušali su u više navrata proboj, međutim nisu mogli prići niti blizu Križu, već bi bili zaustavljeni blizu Igliča briga.“²⁰⁶

Srpsko topništvo snažno je 19. svibnja 1992. tuklo po brdu Sv. Martin i Dračevcu, no i po cijeloj liniji obrane hrvatskih snaga. Bilježe se udari desetinama granata iz Islama Latinskog na Slivnicu, s Babinduba na Dračevac, iz ZL Zemunik i Smokovića po gradu, iz Smokovića po Zemuniku Donjem, iz ZL Zemunik po Dračevcu i Donjem Zemuniku, s Podgradine na Slivnicu, iz ZL Zemunik i Smokovića na Galovac, iz Biljana Donjih i Gornjeg Zemunika na Poličnik, iz Musapstana i Crnog po Bilom brigu te sa Zelenog hrasta na Slivnicu.²⁰⁷ No unatoč teškim topničkim udarima moral dobro ukopanih vojnika 159. brigade koji su držali blokadu prema Križu nije padoo, naprotiv, bili su odlučni realizirati zadaće i zapovijedi. Potpuno obrnuto stanje morala vladalo je kod vojnika i zapovjednika na Križu. To se može zaključiti i prema objavljenim transkriptima dijelova razgovora zapovjednika 3. mtč s nadređenim zapovjednicima 1. mtb, odnosno 180. mtbr, koji su presrele službe za elektroničko djelovanje HV-a. Sudeći prema njihovoj komunikaciji, tog dana je zapovjednik Križa Ćiro Bjelanović prvi puta otvoreno izjavio kako je stanje morala na Križu jako loše („ljudi su potpuno demoralizirani“) te da će neki pokušati proboj s Križa „jer ne žele biti žrtvena janjad“.²⁰⁸

Četvrti dan, 20. svibnja 1992.

I četvrtog dana vođene su snažne pješake i topničke borbe te je iznova dva puta bio zaustavljen pokušaj organiziranja probijanja blokade s područja Babinduba prema Križu. O jačini borbi svjedoči podatak da je tog dana ranjeno čak 17 srpskih vojnika, a svi su bili rođeni na području Ravnih kotara odnosno Benkovca. Prema Ratnom dnevniku, snage 1. mtb tog dana ostvarile su do podneva punu borbenu spremnost za pokretanje akcije probijanja blokade Križa, što je otkazano zbog preciznog napada minobacačima: „12.00 – Puna borbena gotovost naših jedinica kako bi se izvršio proboj u pravcu Križa i potom izvršila zamjena ljudstva, 12.20 – Neprijatelj je tukao minobacačima.“²⁰⁹ Lj. Vodeničarski izvijestio je nadređene zapovjednike 180. mtbr o okolnostima

206 Iskaz Željka Perića, 14. 10. 2021.

207 HR-HDA 1745, Operativni štab MUP-a RH, Centar zračnog motrenja, obavještavanja i navođenja za potrebe oružanih snaga i građana, Split, 20. 05. 1992., Operativno izvješće 1.

208 Vitanović, 2012: 290–325.

209 HR-HMDCDR, 7., kut. 44., Ratni dnevnik 1. mtb/180. mtbr 9. korpusa JNA.

neuspjelog pokušaja proboja, pri čemu je ranjena prva grupa vojnika: „Dana 20. 05. 1992. godine u 11.55 sati neprijatelj je otvorio minobacačku vatru po položaju naših jedinica u reonu Babin dub, gdje je bilo više naših vojnika koji su tu dovezeni kako bi se izvršio prodor i zamjena jedinice na Križu. Zbog jake neprijateljske artiljerijske vatre, smjena na Križu nije izvršena, a niti je tehnika izvučena. Od neprijateljske minobacačke vatre pogođen je BOV i ranjena su tri borca.“ Djelovanje hrvatskog topništva u svrhu zaustavljanja pokušaja deblokade Križa nastavljeno je cijelog popodneva, pri čemu je ranjeno još 13 vojnika JNA. Vodeničarski je u dnevnom izvješću opisao okolnosti topničkih udara koji su onemogućili srpske snage u provođenju deblokade Križa: „Planirana akcija koja je trebala početi u 12.00 sati onemogućena je jakom artiljerijskom vatrom neprijatelja koja je započela u 12.20 sati iz više strana i trajala sve do 15.10 sati. U navedeno vrijeme neprijatelj je otvarao minobacačku i drugu vatru po položajima naših jedinica na civilnom aerodromu, po položajima haubica i MB 120 u bazi, po objektima u bazi, na Babindubu i Travičinoj glavi. U ovim dejstvima povređeno je teže i lakše više naših boraca.“ Vodeničarski je u izvješću još naveo da su se topnički udari hrvatske stane nastavili i tijekom večernjih sati: „neprijatelj je otvarao artiljerijsku vatru i u večernjim satima, tukući položaje naših jedinica na Babin dubu, Travičinoj glavici i Murvici“, pritom opisujući i povremenu vatru iz pješačkog naoružanja po položajima 1. mtb tijekom noći.²¹⁰

Gotovo identična izvješća, u kojima se ističe da se oko Križa stegnuo obruč koji snage JNA ne mogu probiti, komandi 180. mtbr slao je zapovjednik 180. lad-a PVO major Zoran Damjanović. Tako je u izvješću od 20. svibnja napomenuo: „Na teritoriji odnosno u rejonu Križ vode se oružane borbe koje su otpočele 17. 05. od 14.30 sati te do dana i sata zaključivanja ovog izvješća nisu prestale, a niti je ova jedinica uspjela izvršiti redovnu zamjenu ljudstva u rejonu Križ.“ Osim što je priznao nemoć, naveo gubitke, Damjanović je opisao i logistički problem ljudstva koje je bilo opkoljeno na Križu: „Što se tiče jedinice koja se nalazi na Križu prisutan je problem snabdjevanja hranom i vodom.“ Major Damjanović je donio dobru procjenu o tome što će se zbivati u idućem razdoblju na području zahvaćenom borbama: „U narednom periodu moguća su još opasnija dejstva neprijateljskih snaga u rejonu Križa i Pristega.“²¹¹

Prema sjećanjima sudionika i zapovjednika akcije Ivana Vitanovića, 20. svibnja 1992. snage koje su blokirale Križ bile su posebno aktivne vršeći paljbu po uporištu iz neposredne blizine lakim bacačima granata MGL,²¹² ali i ostalim pješačkim oružjem: „Danas smo najviše djelovali s MGL-om po Križu. Bibinjci sa svoje strane, a ja sa svojim izviđačima sa sjeverne strane. MGL-40 mm je jednostavno oružje koje omogućuje dobru preciznost. Ima malo trzanje nakon opaljenja i neprijatelj teško može locirati mjesto odakle se djeluje, jer se slabo čuje [...] Znam da ih te granate izluđuju. Četnici s Križa jednostavno ne čuju kad se ispale, tek kad granata padne na neku podlogu aktivira se i eksplokira. Dobro uvježban borac s MGL-om može u kratkom roku od 5 sekundi

210 HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, 21. 05. 1992., Dnevni izvještaj.

211 HR-HMDCDR, 7., kut. 45., Komanda 180. lad-a PVO, pov. br. 19-198, 20. 05. 1992., Dnevni izvještaj.

212 MGL (Multiple Grenade Launcher) višecjevni bacač granata 40 mm, koji je desetak godina ranije proizveden i pušten u uporabu u Južnoafričkoj Republici. Iznimno je učinkovit i jednostavan za rukovanje. Zbog svoje učinkovitosti bio je rado korišten u Domovinskom ratu, zbog čega je poboljšana inačica MGL-a konstruirana i proizvedena u Hrvatskoj.

ispaliti svih 6 granata i zasuti prostor jednog nogometnog igrališta.²¹³

Zadaće koje je u neposrednoj blizini kod uporišta Križ odrađivala borbena skupina pod Vitanovićevim vodstvom opisao je Dinko Denona, pripadnik specijalne jedinice PU Zadar: „Dana 20. 5. 1992. ujutro sam se dragovoljno priključio ekipi: Ivanu Vitanoviću, Omeru Mičiću, Denisu Bračiću, Periću Nekiću, Draganu Kovačevu (Bugi) te Milivoju Franovu. Tog dana smo iz Sukošana krenuli kroz polje do ceste Babindub – Križ. Po dolasku u neposrednu blizinu uništene neprijateljske tehnike prilaz smo osigurali protutenkovskim minama. Ostajemo cijelu noć držeći stražu naizmjenice. Ujutro smo krenuli korak po korak uz prometnicu prema Križu, pažljivo, kako bi utvrdili gdje su i koju vrstu mina postavili za osiguranje puta. Oko podne smo došli do podnožja sjeverne strane brda Križa, tu smo se prikrili, uz lijevu stranu puta, da nas neprijatelj ne može vidjeti. Nekoliko puta su nas granatirali iz smjera Zrakoplovne baze Zemunik. Pretpostavili smo da su nas otkrili pa smo se počeli ukopavati (teren je bio težak), noževima i rukama smo kopali male udubine te kamenjem podzidali iste, da se možemo bar malo zakloniti od gelera koji su prštali i letjeli oko nas. S tog mjesta smo vršili granatiranje po Križu MGL-om što je unosilo veliki nemir među neprijateljskim vojnicima zbog preciznosti i brzine gađanja. Ostali smo cijelu noć na tom položaju držeći stražu u smjenama.²¹⁴

Ante Delija, zapovjednik 1. voda 3. satnije 2. bojne opisao je pak način na koji je borbena skupina 3. satnije djelovala iz svoje zone odgovornosti po Križu bacačima granata MGL i drugim oruđima od prvog do zadnjeg dana blokade tog uporišta: „U akciji *Jaguar* zadaća 1. voda je bila onemogućiti neprijatelju borbeno djelovanje s radarske postaje na Križu. U dogovoru sa zapovjednikom satnije Vinkom Šimunićem Bubnjem, prvog dana akcije rasporedio sam ljude u jednoj liniji po širini od Sasavca prema Križu tako da se stekne dojam kako nas ima jako puno. Inače, glavna zadaća 3. satnije je bila uništiti rov na kupoli oko radara te im onemogućiti vatreno djelovanje i motrenje s Križa [...] Gdje god bi bili primijećeni djelovali bi po njima pješačkom vatrom i iz MGL-a ili bi zatražili dodatno minobacačku potporu s položaja koji je bio u kamenolomu. Jedna grupa neutralizirala je rov na zapadnoj strani, dok iz RRB-a Osa pogađamo samu kupolu, ostatak pripadnika voda djelovao je pješačkim naoružanjem. Neprijateljski vojnici su se povukli u bunkere. Motrenje provodimo s bora tik do žičane ograde s kojeg se pružala odlična preglednost na objekte unutar ograde radarske postaje. Svako pojavljivanje izvan bunkera bilo bi popraćeno žestokom paljbom iz pješačkog naoružanja i MGL-a tako da su se vjerojatno čudili našoj brzini i preciznosti paljbe, što je dodatno izazvalo veliku paniku u njihovim redovima. Takvo stanje je bilo danju i noću sve dok nisu pristali na predaju.²¹⁵

Svi sudionici akcije koji su iz neposredne blizine djelovali po Križu ističu da je takvo djelovanje, napose paljba bacačem granata MGL, izazivalo veliki strah kod neprijateljskih vojnika. To možemo zaključiti i po transkriptu šifriranih razgovora koje su zapovjednici s Križa vodili s nadređenim zapovjedništvom u ZL Zemunik. Zapovjednik Križa Ć. Bjelanović 20. svibnja 1992. tražio je hitnu pomoć od nadređenih jer je Križ bio tučen minobacačkim oruđima s više položaja: s brda Sv.

213 Vitanović, 2012: 74.

214 Iskaz Dinka Denone, 12. 11. 2021.

215 Iskaz Ante Delije, 27. 10. 2021.

Martin, iz Sukošana, Dračevca, Kave – kamenoloma te iz neposredne blizine. Bjelanović je toga kao i idućeg dana izvještavao nadređene kako ih iz neposredne blizine tuku nekim njima nepoznatim oruđem, „nekim malim bombicama“. Iako je bio upozoren da što manje komunicira radiovezom, Bjelanović je više puta obavijestio komandu kako je stanje na Križu vrlo teško, čak i kritično, jer su cijelo vrijeme pritisnuti paljbom te da nemaju više hrane ni vode. Nekoliko je puta nadređene izvjestio i da je moral vojnika slab, da prijetite kako će krenuti u proboj ako im se ne organizira pomoć i osigura smjena. Unatoč zapovijedi nadređenih da mora održati borbeni moral, u kasno poslijepodne 20. svibnja Bjelanović je javio kako su se vojnici pobunili i odlučili početi bježati, te je u 18.20 sati javio da su četvorica vojnika ipak pobjegla s Križa u smjeru Babinduba. Tijekom večeri u dva navrata je, u svega 15 minuta, od 21 sat do 21 sat i 15 minuta, radiovezom javio da na Križu vlada „totalna depresija“, odnosno „beznadežno stanje“.²¹⁶

Snage koje su držale uporište Križ ipak su izdržale tu noć te se nisu bilježila nova dezertiranja vojnika. Srpsko topništvo pokušalo je parirati hrvatskom topništvu snažno udarajući i toga dana po položajima hrvatskih snaga, ali opet i po civilnim ciljevima. O posljedicama toga napada saznaje se iz Operativnog izvješća Centra zračnog motrenja i obavještavanja: „16.30 Do sada su u zadarsku bolnicu primljena 2 lakše ranjena hrvatska borca. Na grad je palo preko 100 granata. Istovremeno su napadnuta sva mjesta od Slivnice do Zemunika Donjeg. Žestoko se napada brdo Sv. Martin, Debeljak, Sukošan. Grante padaju na Slivnicu, Poličnik, Ploču, Dračevac, Galovac i Donji Zemunik. Na ova mjesta palo je preko 1000 granata. Neprijatelj tuče iz Zrakoplovne baze, Smokovića, Gornjeg Zemunika, Musapstana, Ražovljeve glavice, Crnog, Biljana i Kašića.“²¹⁷ Navedeni podaci u izvješću govore o intenzitetu i opsegu djelovanja srpskog topništva na vojne i civilne ciljeve. No, osim ako to nije bio previd potpisnika izvješća, iz njega se može zaključiti kako s uporišta Križ više nisu udarali topništvom po gradu.

Peti dan, 21. svibnja 1992.

Peti dan blokade Križa protekao je u borbama manjeg opsega u odnosu na prethodna četiri dana. U raščlambi ratnog puta 159. brigade HV-a navodi se da je tog dana srpska strana neuspješno pokušala organizirati proboj blokade s pojačanjima iz dubine, pri čemu su u protuoklopnoj borbi pretrpjeli gubitke.²¹⁸ Prema podacima koji se navode u Ratnom dnevniku 1. mtb, po Križu i Babindubu udarano je minobacačkom vatrom iz smjera Dračevca. Prema sjećanjima sudionika akcije, kao i prema podacima iz knjige Ivana Vitanovića, po uporištu na Križu toga dana bilo je tučeno iz neposredne blizine tijekom jutra i ranog popodneva, te iznova navečer, a također je iz

²¹⁶ Vitanović, 2012: 290–325.

²¹⁷ HR-HDA 1745, Operativni štab MUP-a RH, Centar zračnog motrenja, obavještavanja i navođenja za potrebe oružanih snaga i građana, Split, 20. 05. 1992., Operativno izvješće 1.

²¹⁸ „Peti dan, 21. svibnja - neprijatelj je djelovao jakim topničko-raketnom vatrom po položajima obrane u zahvatu bojišnice, poglavito po položajima postrojbi 159. brigade, dok je istovremeno dovlačio pojačanje iz dubine (Smilčić - Benkovač). Istog dana tenkovski vod iz područja s. Poličnik pogodio je i uništio jedan OT, oštetio jedan tenk T-55 i pogodio autobus na komunikaciji Zemunik Gornji - Smoković (najvjerojatnije se radilo o dovlačenju pojačanja).“ HR-SVA MORH, IIL ZP OSRH Knin, Raščlamba bojnih djelovanja 1992. zadarskog zaleđa, 1999.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

smjera Sv. Martina po Križu bilo tučeno topom Bst. „U 4.30 sati rano ujutro vršimo pritisak po četnicima na Križu. Borbena skupina Bibinjaca djeluje sa svoje strane, a ja sa svojom borbenom skupinom sa sjeverne strane. MGL – bio je najviše u uporabi [...] Jutros već od 7 sati započele su borbene aktivnosti na širem zahvatu naše bojišnice i one traju negdje do 14.30 h. Neprijatelj je djelovao topničkom–raketnom vatrom po Sv. Martinu i Dračevcu. Bilo je izrazito teško [...] Osim po položajima neprijatelj je gađao i sam grad Zadar. Pokušaj neprijatelja da novim pojačanjem iz dubine (Smilčić, Benkovac, Knin) danas izvrši novi proboj do Križa nije uspio [...] Sa Sv. Martina Miro Labus svojim Bst pogađa skladište municije na Križu. Snažne eksplozije se sad čuju na Križu, a vatra i gusti dim dižu se u zrak [...] Najviše djelujemo s MGL–om jer stvaraju u noćnim satima potrebnu psihološku nesigurnost i strah kod neprijatelja. Ispucamo po nekoliko pucnjeva te se onda maknemo 50 m niže, jer su nas ponovno počeli tražiti s minobacačima. Izmjenjujemo naše djelovanje po Križu neprekidno mi s naše strane, a bibinjska grupa sa svoje strane. Iako nisam imao izravnu vezu s njima radili smo kao po dogovoru. Kad jedni završe drugi nastave tako da smo Križ držali pod neprekidnom paljbom bez obzira što su oko nas padale granate.“²¹⁹

Sjećanja sudionika akcije potvrđuju i transkripti razgovora između zapovjednika uporišta Križ Ć. Bjelanovića i nadređene komande u ZL Zemunik, kojoj se Bjelanović još prije svitanja zore (u 4.54 sati) žalio kako ih gađaju „čudnim bombicama“ iz obližnje šume te je tražio da se napadači poklope topničkom paljbom. Bjelanović je nastavio tražiti topničku potporu tijekom cijelog dana, no transkripti otkrivaju da se do ponoći ništa učinkovito nije uspjelo postići topničkom paljbom po području s kojega su po Križu djelovali pripadnici 159. brigade. To potvrđuju sjećanja sudionika akcije koji svjedoče kako su se na vrijeme izvlačili od topničkih udara, a istovremeno bi druga borbena skupina započinjala paljbu po uporištu, ali iz drugog smjera. Na to jasno ukazuje i podatak da je u 22 sata i 58 minuta Bjelanović tražio novu korekturu paljbe riječima: „Pogodak je dobar i ponovite ga, ali oni su sada počeli tući s južne strane.“ Primicanjem ponoći apeli Bjelanovića za topničkom potporom postali su dramatičniji. U 23.45 sati javio je: „Približili su se na 200 metara od kapije na Križu“, a na upit nadređene komande zašto ne pucaju kako bi odbili približavanje protivnika uporištu, Bjelanović je odgovorio: „Pa ne možemo ni nos proviriti jer nas zasipaju nekim čudnim bombicama.“ Iako je dobio traženu topničku potporu Bjelanović je u 23.57 sati gotovo panično tražio pomoć: „U klopci smo! [...] je na samoj kapiji (vjerojatno neprijatelj, op. aut.)! Mi tučemo i odgovaramo, ali oni nas kao ludi zasipaju bombicama.“²²⁰ Djelovanje hrvatskih vojnika pješačkim oružjem i MGL–ovima po uporištu na Križu nastavilo se tijekom noći. Iz transkripata se također saznaje kako je srpsko topništvo uporno pokušavalo locirati i eliminirati napadna djelovanja oko Križa, u čemu nisu bili uspješni. Istodobno, sve do jutarnjih sati, vojnici s uporišta Križ bili su pozivani megafonom na predaju. Taj pritisak doveo je sutradan do bijega jednog srpskog vojnika s brda Križ, što je bilo od velikog značaja za daljnji tijek događaja i rasplet opsade Križa.

Djelovanje srpskog topništva nije odbilo borbene skupine hrvatskih vojnika od njihovog nauma da

219 Vitanović, 2012: 238.

220 Isto, 290–325.

ne popuštaju u cilju osvajanja Križa. Mnogo veću štetu od topničkih udara po hrvatskim vojnicima koji su blokirali uporište na Križu srpsko topništvo nanosilo je udarima po položajima hrvatske obrane. Tog dana ne bilježe se teški napadi po civilnim ciljevima, ali su zabilježeni snažni udari po položajima Hrvatske vojske. Topnički udari tog dana bili su posebno jaki tijekom večernjih sati i trajali su sve do jutra. U izvješću PU Zadar navodi se da je u razdoblju od 19 do 23.30 sati tučeno iz Biljana po Poličniku i okolici, iz Zemunika Gornjeg na Suhovare, iz Islama Latinskog na Petriće i Grgiće, iz Škabrnje tenkom po Galovcu, iz Smilčića na Debeljak, te iz Smokovića na Bokanjac.²²¹ U operativnom izvješću Centra za motrenje i navođenje navode se identični podaci, uz nove informacije o tome da je također tučeno iz Zračne luke na Briševo i Dračevac, te sa Zelenog hrasta na Slivnicu. U izvješću se navodi da je od večernjih sati 21. svibnja sve do jutra 22. svibnja 1992. na snazi bio znak opće opasnosti te da je u tom razdoblju srpsko topništvo najviše djelovalo po području s kojega je prijetila najveća opasnost njihovu uporištu na Križu: „I večeras je najviše gađano područje od Dračevca do Sv. Martina. Artiljerijski napad je ponovo ojačao oko 5.15. Ukupno je ispaljeno više od 100 granata.“²²²

Šesti dan, 22. svibnja 1992.

I posljednjeg dana opsade Križa srpsko topništvo snažno je tuklo duž cijele bojišnice, ali i po civilnim ciljevima. S obzirom da je zapovjednik Križa od prvih sati 22. svibnja nadređenom zapovjedništvu u Benkovcu i u ZL Zemunik javljao da je stanje obrane Križa vrlo loše, po naseljenim mjestima i duž cijele zadarske bojišnice osvetnički se djelovalo zbog opsade tog uporišta. Vojnici JNA su tijekom cijele noći 21./22. svibnja bili pozivani megafonom na predaju, a istovremeno je uporište na Križu bilo izloženo stalnoj paljbi iz neposredne blizine. Zapovjednik Križa kapetan Ćiro Bjelanović u 3 sata i 59 minuta javljao je u komandu: „Tuku nas opet bombicama. Nalaze se u šumici, 200 – 300 metara prema Babin dubu.“ Potom je kasnije, od 6.10 do 6.12 sati javio da su izloženi vatri iz minobacača i bestrzajnog topa: „Zasuli su nas granatama iz Kave i Sukošana! [...] Sad su nas zasuli bestrzajcem i uništili sve rovove. Ne možemo ni nos promoliti vani, a kamoli odgovoriti. Nemamo čime.“ Uslijedila je zatražena topnička potpora, ali zbog blizine dodira dviju zaraćenih strana očito je da su neke granate pale i na samo uporište Križ, zbog čega je Bjelanović u 6.38 sati javio: „Nakon korekture vatre vi ste pogodili točno u naš rov... Križa.“ Već do 7 sati ujutro Bjelanović je gotovo panično javljao da im se primiče pješništvo iz smjera Sv. Martina i da se nalaze u potpunom okruženju: „Mi smo u totalnom okruženju! Neka se učini nešto više, bez dogovora!“ Potom je u 7 sati Bjelanović najavio da se zbog potpune nemoći i demoraliziranosti svih vojnika na Križu razmatra mogućnost predaje: „Slušaj, mi smo ovdje svi totalno demoralizirani. Neka se pregovara za naše živote da UN i neka se Križ preda, jer mi ovde ne možemo više ništa napraviti. Neće nitko da se usudi da izađe van, da bi odgovorio na vatru.“ Potom je tijekom idućih sati uslijedila jaka topnička potpora opkoljenima na Križu što se može razaznati iz Bjelanovićevih pohvala djelovanju

221 HR-HDA 1745, Operativni štab MUP-a RH, PU Zadar, broj: 511-17-01-73 /92, Zadar, 22. 05. 1992.

222 HR-HDA 1745, Operativni štab MUP-a RH, Centar zračnog motrenja, obavještavanja i navođenja za potrebe oružanih snaga i građana, Split, 21./22. 05. 1992., Operativno izvješće 2.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

topništva. Zadovoljstvo je trajalo relativno kratko, jer već od 11.40 sati Bjelanović se iznova počeo žaliti na činjenicu da ih hrvatski vojnici tuku oružjem iz neposredne blizine: „Došli su nam na žicu i tuku po nama zoljama!“ Zanimljivo, tijekom jutra i popodneva Bjelanović je tražio topničku paljbu kako bi se njome izazvao požar u obližnjoj borovoj šumi: „Probajte zapaliti onu šumicu VBR ili nečim.“ Također, tražio je topničke udare i po u položajima u dubini, otkuda su po Križu djelovali minobacači. Konačno, nakon 19 sati Bjelanović je javio kako ih se megafonom poziva na predaju te da se u obližnjoj šumici pojavio časnik HV-a (Ivan Vitanović, op. aut.) koji traži izravne pregovore o predaji. Između 21 i 22 sata ostvarena je povremena komunikacija na relaciji Križ – ZL Zemunik, iz koje treba izdvojiti razgovor Bjelanovića s načelnikom štaba 180. mtbr potpukovnikom Momčilom Bogunovićem. Iako je Bogunović prijeteći inzistirao na tome da se ne smije dogoditi predaja vojnika i uporišta Križ, iz Bjelanovićevih odgovora bilo je jasno da je odluka o predaji zapravo već bila donesena. „Mi ćemo se predati. Opkoljeni smo!“²²³ više puta je ponovio Bjelanović, ne obazirući se na Bogunovićeve prijetnje i pozivanje na vojničku čast.

Tog dana prilikom topničkog napada postrojbi HV-a poginuo je na uporištu na Križu vojnik Čedomir Baljak, što je sigurno imalo utjecaja na stanje morala vojnika koji su držali uporište.²²⁴ Iako se u izvješćima i službenim raščlambama taj detalj ne navodi, svi sudionici akcije u svojim iskazima kao važan trenutak koji je utjecao na realizaciju konačnog pritiska okruženih vojnika na Križu, ističu predaju vojnika JNA Darka Nanića. U jutarnjim satima 22. svibnja 1992. Nanić, inače rodom iz obližnjeg Žegara, pobjegao je i predao se hrvatskim snagama. Tijekom ispitivanja Nanić je potom dao vrlo važne podatke o brojnom stanju i problemima srpske vojske na Križu, što je kasnije bilo korisno u svrhu stvaranja konačnog pritiska za predaju. Vinko Šimunić Bubanj, zapovjednik 3. satnije 2. bojne 159. brigade, prisjeća se napadnih djelovanja i raznih oblika pritisaka kojima su hrvatski vojnici izložili obranu uporišta Križ, što je uostalom i dovelo do Nanićeve predaje: „Danju i noću smo ih psihički i fizički lomili do te mjere da su više puta tražili topničko djelovanje po krugu radarske postaje, a mi bismo se sklonili u njihove zaklone. Znali smo kada će otvoriti topničku paljbu po nama jer smo prisluškivali njihovu radiovezu. Lomili smo ih malo-pomalo, pozivali na predaju, ostavljajući im slobodan prolaz pravcem Križ – Petrina – Široki klanac – Babindub s jamstvom da nitko neće pucati na njih. Bili su uvjereni da im je samo preostalo predati se, spasiti živu glavu, što nam je potvrdio njihov vojnik Darko Nanić koji se predao zadnjeg dana akcije. Detaljno nam je ispričao kaotično stanje i prenio želju većine da se žele predati. Brojno stanje, prema njegovoj izjavi, bilo je 51, među kojima jedan poginuli i jedan teže ranjeni. Teško psihofizičko stanje, nedostatak hrane, nemogućnost obavljanja osnovne higijene doveli su ih do toga da pregovaraju o mogućem napuštanju radarske postaje iako je među njima bilo nekoliko ekstremista koji su u početku govorili da će radije poginuti nego se predati. Na zapovjednom mjestu satnije izvijestio sam nadređene o stanju te im predao Nanića na daljnje ispitivanje.“²²⁵

Na osnovi podataka od zarobljenog vojnika, zapovjednik 2. bojne 159. brigade Ivan Vitanović

223 Vitanović, 2012: 290–325.

224 Prema navodima, Baljka je nakon pada granate prignječio betonski zid i usmrtio ga. HR-HMDCDR, 2., kut. 404., Min. odbrane; br. 509–3/93; 14. 05. 1993.; Spisak djece poginulih boraca sa područja opštine Obrovac.

225 Iskaz Vinka Šimunića, 22. 10. 2021.

odlučio je odmah reagirati. Uz odobrenje zapovjednika brigade Frane Šarića, Vitanović je sa šest izviđača otišao na položaje kod Križa, kako bi ostvario konačan pritisak. Putem megafona je od 19.30 sati počeo pozivati srpske vojnike na predaju. Vitanović je koristio saznanja o niskom moralu opkoljenih i pritom je, pretjerujući, prijetio moćnim snagama HV-a koje okružuju Križ. Uskoro je iz uporišta na pregovore izašao stariji vojnik koji je prenio poruku opkoljenih da su spremni na predaju, ali ako im se dopusti da se bez zarobljavanja izvuku na Babindub i priključe svojim snagama. Kako su se pregovori otežali, a nije bilo rezultata, Vitanović je odlučio otići do samog uporišta te privedi kraju predaju neprijateljskih vojnika. U službenoj raščlambi razlozi i tijek zbivanja koji su doveli do predaje vojnika na uporištu na Križu opisani su kratko: „U 19.30 sati zapovjednik 2/159. brigade, zapovjednik akcije pozvao je preko megafona neprijateljske vojnike na predaju. Neprijateljski vojnici su bili kolebljivi te im je zapovjednik akcije u svrhu pojačanog psihološkog djelovanja predložio da će doći osobno kod njih na pregovore. Pošto su isti to prihvatili, nakon 45 minuta postignut je dogovor uz uvjet koji je postavila neprijateljska strana, da im se omogući zadržavanje osobnog naoružanja (1 okvir streljiva) te da im se dozvoli nesmetan odlazak do idućih položaja u području Babindub. Međutim, kako su bili u okruženju, a cijelo područje minirano zahtijevali su da ih netko od naših pripadnika sprovede do dvije trećine puta, a što je i učinjeno.“²²⁶

Ivan Vitanović vrlo je detaljno opisao posljednji dan opsade Križa. Tijekom cijele noći i jutro 21. na 22. svibnja 1992. hrvatske snage neprekidno su djelovale po Križu, pri čemu su, osim MGL-a, koristili i protuoklopna sredstva RPG. Također, Vitanović je naveo kako im se u ranim jutarnjim satima priključio dio specijalne policije PU Zadar pod zapovijedanjem Dragana Žunića, koji su potom raspoređeni po položajima.²²⁷ U ratnom putu specijalne jedinice PU Zadar Poskoci kratko je zapisano kako se dio postrojbe koja je u tom razdoblju provodila specijalističku obuku uključio u borbe za Križ: „Na zahtjev zapovjednika Sektora Zadar, Josipa Tuličića, i po zapovijedi ondašnjeg načelnika PU Zadar Ratomira Vranješa, dio postrojbe koji se nalazio u Zadru izlazi na poziciju Sveti Martin te se uključuje u zaustavljanje neprijateljskog prodora. Topnička grupa pod zapovjedništvom Branislava Marketina također se razmješta na narečenom prostoru. Pri zaustavljanju neprijateljskih prodora ranjen je djelatnik SJP Zadar Ivan Jurić. Nadalje, vrši se povrat izvidničke skupine koja mijenja angažirane snage na Svetom Martinu. 23. 05. 1992. godine postojećim angažiranim snagama SJP Zadar priključuju se grupe iz SJP Split i SJP Šibenik. Istog dana u Centru Franko Lisica od neprijateljske granate gine djelatnik Sveto Denona.“²²⁸

Ubrzo po pristizanju i razmještanju pripadnika SJP PU Zadar došlo je do ranjavanja vojnika Gorana Grzunova, koji je ranjen krhotinom gelera mine. Po sjećanjima onih koji su djelovali iz neposredne blizine Križa možemo saznati koliko je opasno bilo orobeno djelovati pod paljbom srpskog topništva. Nenad Curiš, zapovjednik izvidničkog odjeljenja 2. bojne, prisjeća se: „U prijepodnevnim satima 22. 5. 1992. dolazimo na smjenu borbene grupe 1. satnije Dračevac te zauzimamo položaje u plitko

226 HR-SVA MORH, III. ZP OSRH Knin, 1999.

227 Vitanović, 2012: 176.

228 RH-MUP, PU Zadar, specijalna jedinica, Ratni put i stvaranje jedinice; RH-MORH, GS OSRH, III. ZP OSRH Knin, VP 2134 Zadar, Raščlamba bojnih djelovanja 1992. zadarskog zaleđa, 1999.

iskopanim rovovima, zaklonima od suhozida. Neprijatelj nije mirovao, postavio je tri tenka na zapadnoj strani Igliča briga i od jutra su naizmjenice djelovali, što su nastavili i po našem dolasku, ali na sreću neuspješno. U jednom trenutku oglasio se PAT 20/3 s brda Križa jer su nas uspjeli locirati. Nedugo zatim krenulo je jako granatiranje iz smjera Babinduba i Zrakoplovne baze Zadar. Od zadnjeg plotuna ranjen je Goran Grzunov, a granata koja je netom ranije pala na naš položaj nije se aktivirala, već nas je zasulo kamenje i zemlja, jedina koja tog dana nije eksplodirala, pa je Željko Nadinić (Pipac) kasnije komentirao da možemo uzeti taj dan kao novi datum rođenja. Pružili smo prvu pomoć ranjeniku i pod neprijateljskom paljbom ga odnijeli nizbrdo, prema putu niže u bibinjskom polju kako bi se što prije mogao prebaciti u Sukošan.²²⁹

Nepobitna je činjenica da bi pješачke borbe za brdo Križ donijele veliku pogibelj hrvatskoj strani, koliko god ona tada bila u prednosti. Kao što je naglašeno u prethodnim poglavljima, brdo Križ pretvoreno je u uporište iz kojega je bilo moguće voditi dugotrajnu obranu. Također, pokretanje bilo kakve vrste pješackog napada ujedno bi bilo provedeno pod paljbom srpskog topništva. Iz tih razloga kao svrsishodan način zauzimanja brda Križ nametala se opcija predaje snaga koje su držale uporište. Iako kasnija izvješća i službene raščlambe rađene na razini brigade i na višim razinama to ne spominju, vrlo važan čimbenik koji je pospješio ostvarenje tog cilja bila je predaja srpskog vojnika Darka Nanića. Tu činjenicu ističu svi koji su sudjelovali u neposrednoj opsadi Križa, a na isti način opisana je u knjizi Ivana Vitanovića. „Rekao je da još na Križu ima 49 ljudi. Tamo su dva voda iz Benkovca i jedan vod iz Obrovca [...] Ispričao mi je sve što imaju od težeg naoružanja (topa, MB, teških strojnica) i da su svi gore u komi. Govorili su da smo ih utjerali u kut odakle ne vide izlaz. Većina bi se predala, ali tu je jedna skupina ekstremnih koji stalno prijete svima i da će s njima biti jako teško bilo što postići [...] Na Križu imaju 2000 litara vode u rezervoaru i dosta hrane u konzervama. Nisu potrošili zalihe ni hrane ni vode.“²³⁰ Vitanović je o informacijama koje je izvukao od zarobljenog vojnika izvijestio zapovjednika brigade F. Šarića, koji je odobrio njegovu inicijativu da se vrati na položaje kod Križa kako bi inicirao i pokušao realizirati pregovore o predaji vojnika na Križu. Koristeći upravo podatke koje je saznao od zarobljenog Nanića, Vitanović je putem megafona počeo pozivati snage koje su držale Križ da se predaju: „Presudni trenutak za uspješno okončanje akcije *Jaguar* je pristanak neprijateljskih vojnika iz utvrde Križ na pregovore 22. 5. 1992. godine. Bilo je očigledno kako su izgubili svaku nadu da će se do njih probiti njihove snage, a noć prije naše su snage djelovale najžešće do tada iz neposredne blizine (MGL, RBR, RPG i puškostrojnica) i topništvom. U večernjim satima, njihovim pristankom na pregovore nazirao se mogući kraj akcije, ali još uvijek je bila neizvjesna situacija. Nakon što sam dobio megafon, pozvao sam njihove vojnike na predaju uz jamstvo da će im se osigurati odlazak s osobnim naoružanjem prema Babindubu. Bilo je grubih riječi, ali su pristali da dođemo kod njih pa sam s izvidnicima Denisom Bračićem i Dinkom Denonom otišao do njihovog zapovjednog tornja“²³¹ svjedoči Vitanović.

Izvidnik Denis Bračić prisjeća se kako je ulazak u bazu na završne pregovore bio praćen ne samo

229 Iskaz Nenada Curiša, 17. 11. 2021.

230 Vitanović, 2012: 180.

231 Iskaz Ivana Vitanovića, 8. 11. 2021.

verbalnim prijetnjama, nego i djelovanjem iz protuoklopnog oružja po objektima unutar Križa: „U sumrak, zapovjednik Vitanović ih ponovno poziva na bezuvjetnu predaju, a meni zapovijeda da gađam ulazna vrata glavnog bunkera iz RPG-7, što sam uspješno odradio prvom raketom. Zapovjednik Vitanović se uputio prema glavnom bunkeru, ali je pozvao želi li tko ići s njim. Odazvali smo se Dinko Denona i ja. Međutim oko nas su bili bunkeri i skloništa u kojima su bili neprijateljski vojnici koje je trebalo pozvati na predaju pa smo taj dio posla odradili nas dvojica, dok je zapovjednik Vitanović otišao sam u zapovjedni bunker.“²³² Dinko Denona, pripadnik jedinice specijalne policije PU Zadar, opisao je okolnosti ulaska i preuzimanja kontrole nad Križem tijekom neizvjesnih trenutaka pregovora dvojice zapovjednika o predaji uporišta: „Kada je prestala topnička paljba, zapovjednik Vitanović je pozvao Denisa Bračića da se pripremi za ispaljivanje rakete iz RPG-a te je megafonom pozvao neprijateljske vojnike na predaju uz najavu da će za minutu specijalnom raketom pogoditi njihov zapovjedni bunker kao zadnje upozorenje. Bračić je nacišao ulazna vrata tog bunkera, pogodio je iz prve. Zapovjednik Vitanović je iza toga rekao da dolazi osobno i da im daje svoju časničku riječ da će se prema njima odnositi kao prema zarobljenicima. Nakon par koraka okrenuo se i rekao: ‘Ide li tko sa mnom?’ Mi smo se međusobno pogledali, a ja sam rekao: ‘Idem ja’, u nadi da će jedan od nas dva brata preživjeti akciju *Jaguar* (pomislio sam tada na brata Svetu). Krenuo sam prema ulazu u prostor radarske postaje. Dolaskom na vrata začuo se povik: ‘Stoj, tko ide?’ Odgovorio sam: ‘Jaguar 2, izlazi iz rova jer sad mi preuzimamo objekt!’ Iz rova je izašao neprijateljski vojnik, visok i jak, gromada od čovjeka, s PKT-om s redenikom municije. Njega sam razoružao. U tom trenutku je došao suborac Denis Bračić i počeo pozivati neprijateljske vojnike na predaju, redom iz bunkera i skloništa, kako bi ih grupirali oko glavnog bunkera u koji je otišao zapovjednik Ivo Vitanović. Među neprijateljskim vojnicima je bio jedan ročnik JNA iz Beograda i blizu njega poginuli neprijateljski vojnik, a ostali su bili vjerojatno rezervisti. Bračić i ja smo jedva uspijevali održati skupinu od 30-ak neprijateljskih vojnika na okupu jer je postojala velika mogućnost da se dogodi pucnjava. Mi smo jedan drugom čuvali leđa, a ja sam s PKT-om gurao neprijateljske vojnike u red da budu u vrsti.“²³³

Sudeći prema sjećanjima Vitanovića, Bračića i Denone, pregovori unutar uporišta trajali su gotovo dva sata; započeli su malo poslije 20 sati i trajali su do 22 sata. Okolnosti tih pregovora, u kojima se uz zapovjednika baze Ćiru Bjelanovića u pregovorima istaknuo poručnik Milan Vranković, detaljno su opisane u knjizi Ivana Vitanovića. U njoj se navodi kako je veći dio vojnika bio spreman za predaju, dok manjem dijelu ta opcija nije bila po volji. Iako uz negodovanje i traženje raznih ustupaka, zapovjednici snaga na Križu pristali su na predaju uporišta. Vitanović je za predaju brda Križ i sve opreme u funkcionalnom stanju jamčio sigurnost svim vojnicima koji su se predali te im je kao zalog dodatne sigurnosti omogućio da zadrže osobno naoružanje. Vojnici JNA bojali su se mogućnosti da po napuštanju Križa ne postanu meta eventualne zasede, stoga ih je Vitanović, zajedno s izvidnicima Bračićem i Denonom, po ranije postignutim uvjetima pregovora poveo preko dijela bibinjskog polja prema Iglića brigu.²³⁴

232 Iskaz Denisa Bračića, 11. 10. 2021.

233 Iskaz Dinka Denone, 12. 11. 2021.

234 Vitanović, 2012: 188-191.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Denis Bračić kratko je opisao neizvjesne okolnosti u kojima su malo poslije 22 sata srpski vojnici s uporišta Križ prepraćeni k Babindubu: „Prema postignutom dogovoru formirana je kolona neprijateljskih vojnika koju će predvoditi zapovjednik Ivan Vitanović. Moje mjesto bilo je u sredini, a Dinko Denona bio je na začelju kolone, sa zarobljenim PKT-om. Budući da su oni bili naoružani, bila je noć, mogućnost njihove zasjede, miješao se osjećaj hrabrosti i straha. Svaki korak mi je bio kao vječnost, ali nismo smjeli žuriti, morao sam koračati ponosno i hrabro naprijed, kao da je sve u najboljem redu. Dolaskom do uništenih borbenih sredstava osjećam malo olakšanje, ali produžili smo još oko dvjesto metara te se izdvojili iz kolone i za svaki slučaj zauzeli borbeni položaj dok oni ne zamaknu prema Babindubu. Nakon toga smo se uputili u zapovjedništvo brigade u Sukošan gdje su nas dočekali s nevjericom da smo uopće živi, a još kada smo im rekli da je Križ slobodan počeli su nas hvaliti do neba. Upoznali smo ih sa sigurnim putem kojim se može doći na brdo Križ, a to je bio put kojim smo upravo došli. Omer Mičić, Dinko Denona i ja okupljamo dragovoljce iz Sukošana i zajedno se upućujemo u Bibinje gdje nas je čekala skupina dragovoljaca kako bismo ih odveli na brdo Križ. Nakon toga sam otišao kući da se malo odmorim.“²³⁵

Provođenje skupine od gotovo 50 vojnika s Križa prema Babindubu bila je zahtjevna zadaća za trojicu hrvatskih vojnika, ponajprije zato što su protivnički vojnici bili naoružani i pod stresom. Dinko Denona prisjeća se: „Kad su krenuli prema izlazu nisu htjeli nositi svog poginulog, ali ih je zapovjednik Vitanović ukorio pa su ga ipak odnijeli sa sobom. Kada se formirala kolona, zapovjednik Vitanović je otišao na čelo kolone, Bračić je bio u sredini, a ja na začelju. U jednom trenutku čujem neprijateljskog vojnika kako govori: 'Nedelju mu... da se mene pita mi bi njih zarobili, a ne oni nas.' Došao sam do njega, izdvojio ga iz kolone, razoružao i pušku bacio u grm te mu rekao da zastane pa će vidjeti koliko hrvatskih vojnika ima iza nas kao osiguranje. Međutim, isti je odmah počeo preklinjati da ga vratim jer ima familiju i djecu. Počeo mi je ljubiti ruku govoreći kako smo mi zapravo njihovi spasioci jer su ih njihovi ostavili. Nama su se ubrzo pridružila ostala trojica naših izvidnika. Preko radioveze smo javili u brigadu da je 'pošta' osigurana, a 'paketi' isporučeni (pošta: Križ; paketi: neprijateljski vojnici). Kako smo se približavali bibinjskom polju sve se više čula tutnjava tenkova, koja je bila u pokretu, prema mojoj procjeni prema Igliča brigu. Čim smo ispratili neprijatelje do sredine bibinjskog polja, počela je jaka tenkovska i topnička paljba po brdu Križu i po gradu Zadru.“²³⁶

Neizvjesne okolnosti tijekom predaje i provođenja kolone zarobljenih vojnika JNA prema Babindubu na sličan način opisuje Ivan Vitanović, prisjećajući se kako zbog problema nastalih u komunikaciji zapovjedništvo brigade nije odmah poslalo snage da zauzmu prazno uporište. Zbog toga se Vitanović s petoricom izvidnika uputio u Sukošan, gdje je stigao oko 23.40 sati te je izvijestio zapovjedništvo brigade o potrebi hitnog zauzimanja Križa. Potom je, na zamolbu zapovjednika brigade Frane Šarića, Vitanović s izviđačima proveo dio namjenskih snaga 159. brigade, koje su oko 2 sata ujutro uvedene na uporište Križ.²³⁷

235 Iskaz Denisa Bračića, 11. 11. 2021.

236 Iskaz Dinka Denone, 12. 11. 2021.

237 Vitanović, 2012: 190-193.

Osvetnički udari srpskog topništva (22. do 26. svibnja 1992.)

Od samog početka borbi za brdo Križ započeli su snažni osvetnički udari srpskog topništva po naseljenim mjestima u širem zadarskom priobalju i otoku Ugljanu. Takvo djelovanje donijelo je najveću pogibelj 18. svibnja 1992. kada su od topničkih udara poginule četiri civilne osobe. Neposredno uoči i nakon gubitka uporišta Križ topništvo JNA iznova je djelovalo po Zadru i mjestima u priobalju. Dana 22. svibnja, kada je konačno zauzeto uporište Križ, topnički udari započeli su od ranog jutra. U izvješću PU Zadar navodi se: „U toku jutra i prijepodneva neprijatelj je otvorio vatru po čitavom području PU uključujući i sam grad i povijesnu staru jezgru grada. Od 05.50 sati pa do 12.00 sati na grad je palo oko 100 granata iz svih neprijateljskih uporišta, a u 11.25 sati s aerodroma Zemunik ispaljeno je 20 projektila iz VBR-a. Tom prilikom su pogođeni brojni stambeni i poslovni objekti na Relji, Voštarnici i samom Poluotoku.“²³⁸ U izvješću se još navodi kako su tog jutra s Musapstana na otok Ugljan ispaljene tri tenkovske granate, kako je po Zatonu kod Nina tučeno iz haubica, vjerojatno iz smjera Biljana Donjih, te kako se iz istog smjera tuklo haubicama po Ninskom Dračevcu i Poljicama, mjestima koja dotad nisu bila napadana. Kao i prethodnih dana, i u ovom izvješću navodi se kako se neprekidno tuče po mjestima Slivnica, Zemunik Donji, Debeljak, Sukošan, a posebno po brdu Sv. Martin i Dračevcu.²³⁹ Izvješće se zaključuje podacima kako je zatvoren sav promet dionicom Zadar – Biograd n/M, Zadar – Nin i Zadar – Pag te kako je, osim velikih materijalnih šteta, u granatiranjima jedna osoba ranjena u mjestu Kali (otok Ugljan). Policijsko izvješće navodi kako su u Zadru od posljedica granatiranja dvije osobe teško ranjene, a iako se to u izvješću ne bilježi, tog dana od paljbe srpskog topništva poginula je od pogotka granate u svojem stanu Mila Popović.²⁴⁰

Topnički udari po Zadru i okolici intenzivirali su se uvečer 22. svibnja 1992., zapravo odmah nakon napuštanja srpskih snaga uporišta na Križu. Policijska i izvješća nadležnih službi svjedoče da su osvetnički udari po položajima obrane i potom po Zadru započeli oko 22 sata 22. svibnja 1992. godine.²⁴¹ U izvješću PU Zadar zabilježeno je da se od 22 sata i 3 minute iz Murvice, potom odmah i iz Smokovića (u 22.05) počelo tući po brdu Sveti Martin.²⁴² Iz Murvice (u 22.13) i Gornjeg Zemunika (u 22.31) potom je gađan Sukošan. U tom razdoblju (u 22.35) iz ZL Zemunik VBR-om je gađan Dračevac, a potom je (u 22.48) iz ZL Zemunik minobacačima udareno po Bibinjama i Debeljaku. Po prvi puta u policijskim izvješćima zabilježeno je da se po brdu Sveti Martin gađalo čak i s Ražovljeve glave, brda povrh Škabrnje (u 23.00). U tom policijskom izvješću zabilježeno je kako je u 23 sata „HV osvojila neprijateljsko uporište na brdu ‘Sveti Križ’“. Nakon 10 minuta (u 23.10) uslijedilo je granatiranje Križa iz smjera Biljana i Ražovljeve glave, a u 22 minute poslije

238 HR-HDA 1745, Operativni štab MUP-a RH, PU Zadar, broj: 511-17-01-107/92, Zadar, 22. 5. 1992.

239 Isto.

240 Prema podacima HMDCDR-a, Mila Popović (rođ. 1926.) smrtno je stradala u svom stanu 22. svibnja 1992. prilikom pogotka granate neutvrđenog kalibra.

241 Ivan Vitanović je u knjizi naveo kako je zadnji poziv za polazak koloni s Križa uputio u 22 sata, nakon čega se kolona vojnika uputila prema Babindubu. Vitanović, 2012: 188.

242 HR-HDA 1745, Operativni štab MUP-a RH, Operativno dežurstvo, PU Zadar, broj: 511-17-01-107, Zadar, 23. 05. 1992.

ponoći zabilježeno je da je brdo Križ tučeno tenkovskom paljbom iz nepoznatog smjera. Nažalost, već se u 1 sat i 10 minuta poslije ponoći bilježi da su srpske snage ispalile 6 tenkovskih granata iz Musapstana na grad.²⁴³ Ovo policijsko izvješće otkriva način na koji su zapovjednici JNA koristili topništvo tijekom borbi i nakon poraza u borbi za Križ. U presudnim trenucima, kada se slamala obrana Križa, srpsko topništvo snažno je udarilo po položajima hrvatskih snaga odakle je Križu prijetila najveća opasnost, ponajprije po brdu Sveti Martin, ali i po Dračevcu i Sukošanu. Kada su shvatili da je uporište Križ izgubljeno zapovjednici JNA odobrili su noćne udare topništvom po civilnim ciljevima u Zadru. To su učinili kako bi se osvetili zbog gubitka uporišta na Križu. Bila je to svojevrsna najava nove serije višednevnih osvetničkih udara topništvom po Zadru.

Topnički udari po Zadru nastavljani su i 23. svibnja 1992., pa se u izvješću Centra za motrenje i navođenje bilježi podatak da je po Zadru pucano tenkovskom paljbom u 14.30 sati, a potom i u 15.35 sati. U tom izvješću, koje je poslano u 18 sati, zaključno se opisuje statistika osvetničkih udara do poslijepodnevnih sati 23. svibnja: „Do 16.45 na grad je palo 15 granata, a na Bili brig i Čubrijan 10–ak granata. U 16.25 jedna granata iz Smokovića, a u 16.45 dvije s aerodroma. Opća opasnost i dalje traje.“²⁴⁴ Iz poslijepodnevnog izvješća PU Zadar saznajemo kako je potom od 17 do 18.30 sati na grad bilo ispaljeno 15 granata.²⁴⁵ Sutradan ujutro Centar za motrenje i navođenje poslao je izvješće za prethodni dan iz kojeg saznajemo da je u večernjim satima 23. svibnja 1992. uslijedilo povećanje topničkih udara po gradu tijekom večernjih sati: „Tenkovska paljba po gradu i našim položajima s neprijateljskih uporišta Musapstan, Babindub, Crno, Smoković, Islam te Zelenog hrasta na Suhovare, Poličnik, Rupalj, Slivnicu, Zemunik Donji, Dračevac i Ploče. Od 17 do 21 sat na grad je palo oko 40 granata.“ Izvješće bilježi kako je nekoliko desetaka granata ispucano i po drugim naseljenim mjestima te se navodi da je nekoliko granata palo na otok Ugljan pri čemu je počinjena velika materijalna šteta. Zadnji podatak u tom izvješću, zabilježen u 3 sata i 20 minuta ujutro, govori da je Zadar i okolicu čekala neizvjesna i opasna noć i idući dan: „Opća opasnost i dalje traje. Jadranska magistrala je i dalje zatvorena za saobraćaj, a ne vozi ni brodski promet. Zadar je i dalje bez struje, a vode ima u minimalnim količinama. Opskrba grada je otežana.“²⁴⁶

Topnički udari su 23. svibnja iznova prouzročili ranjavanje više civilnih osoba, te kao i dan ranije novu pogibiju. Na ulicama Zadra poginuo je pripadnik SJP PU Zadar Sveto Denona, koji je s dijelom postrojbe dan ranije sudjelovao u stezanju obruča oko Križa. Njegov brat Đinko Denona, koji je kao dragovoljac sudjelovao u akciji oslobađanja Križa od prvog dana, prisjeća se: „Skupinu od 20–ak dragovoljaca Mičić i ja odveli smo na brdo Križ. Popeli smo se na vrh radara i postavili hrvatski stijeg u znak pobjede. Inače, zapovjednik Vitanović nas je pohvalio još u zapovjedništvu brigade i poslao doma da se odmorimo te da ćemo se čuti ujutro za daljnje korake. Dolaskom u zgradu Put Murvice, na hodniku su ležali susjedi s djecom, vidno prestrašeni od granatiranja srpskog topništva koje je cijelu noć trajalo. No kada sam im rekao da sad mogu slobodno ići u svoje stanove

243 HR-HDA 1745, Operativni štab MUP-a RH, PU Zadar, broj: 511-17-01-107 /92, Zadar, 23. 05. 1992.

244 HR-HDA 1745, Operativni štab MUP-a RH, Centar zračnog motrenja, obavještavanja i navođenja za potrebe oružanih snaga i građana, Split, 23. 05. 1992., Operativno izvješće 1.

245 HR-HDA 1745, Operativni štab MUP-a RH, Operativno dežurstvo, PU Zadar, broj: 511 17 01, Zadar, 23. 05. 1992.

246 HR-HDA 1745, Operativni štab MUP-a RH, Centar zračnog motrenja, obavještavanja i navođenja za potrebe oružanih snaga i građana, Split, 23./24. 05. 1992., Operativno izvješće 2.

jer je Križ oslobođen, nastalo je veliko slavlje. Po dolasku u stan, legao sam na krevet, u uniformi, izuo sam samo čizme (supruga i sin su bili u Sukošanu kod svojih). Nisam siguran jesam li uspio zaspati kad je zazvonio telefon, mislio sam da me dečki zovu da idemo slaviti oslobađanje Križa, kad ono me nazvala Višnja, cura brata Svete, plačući mi javlja: 'Sveto je poginuo.'²⁴⁷

Topnička osveta zbog gubitka Križa donijela je i sljedećeg dana, 24. svibnja, nova stradanja i novu pogibelj građanima Zadra i okolnih mjesta. U izvješću Centra za motrenje i navođenje bilježi se podatak da su topnički udari na području Zadra počeli ujutro već u 7.10 sati kada je udareno po sjevernom predgrađu Bokanjac (Čubrijan). Potom je u 9.55 sati iz Gornjeg Zemunika granatiran drugi rubni dio grada, Vodovod. Srpsko topništvo udarilo je do podneva i po Zatonu i Ninu. Na kraju izvješća koje bilježi da je u tom vremenu i u Biogradu n/M oglašena opća opasnost analizirali su se razmjeri učinka osvetničkih udara srpskog topništva do poslijepodnevnih sati 24. svibnja: „14.05 do 16.15. Na grad je palo oko 30 granata, a na prigradska naselja Bokanjac, Ploče i Dračevac preko 100 granata. Nekoliko granata je palo i na Nin, Zaton i Kožine. U Ninu su ranjena dva civila, a u samoj jezgri grada jedna žena je poginula, a dva civila su ranjena. Neprijatelj tuče tenkovima, haubicama i VBR-ovima s aerodroma, Biljana i Musapstana, s Travičine glavice i Crnog. U tijeku pisanja ovog izvješća granate padaju po gradu.“²⁴⁸ U izvješću PU Zadar precizno su opisane okolnosti smrtnog stradanja ženske osobe: „U 11.38 sati iz neprijateljskog uporišta Musapstan ispaljene su dvije granate koje su pale na predio Poluotoka i u Zagrebačkoj ulici broj 5, pogodile u stan vlasništvo Carić Estere, stare oko 60 godina, koja je u stanu usmrćena, a dvije su osobe teže povrijeđene, za koje se za sada ne raspolaže podacima kako se zovu.“²⁴⁹ *Večernji list* izvijestio je o ljudskim žrtvama, ali i velikoj materijalnoj šteti prčinjenoj tijekom topničkih udara po Zadru 24. svibnja: „Od podne do 19 sati četnici su na sve dijelove grada ispalili više od 300 različitih topničkih projektila. Jedna civilna osoba je poginula, jedna je osoba teže, a dvije su lakše ranjene u tim napadima.“²⁵⁰

Četvrtog dana odmazde, 25. svibnja, Zadar i okolica bili su izloženi udarima srpskog topništva. Pregledom policijskih izvješća može se zaključiti kako je pravo čudo da u takvim okolnostima nisu zabilježene nove ljudske žrtve. Prema policijskom izvješću na cijelom području koje obuhvaća današnja Zadarska županija ispaljeno je više stotina granata i projektila. O udarima na grad Zadar navodi se: „Napadi neprijatelja i poslije 17.00 sati nastavljaju i dalje nesmiljenom žestinom na Zadar i šire zadarsko područje. Neprijatelj i dalje tuče dalekometnim topništvom iz Biljana Donjih po gradu, Poličniku, Zatonu, Ninu, Kožinu, Visočanima i Suhovarama. Do 23.00 sata iz tog uporišta na ova područja ispaljeno je oko 100 granata, što iz tenka, što iz haubica. Iz Smokovića, Murvice i aerobaze topništvom i minobacačima tuklo se po gradu, prigradskim naseljima Bokanjcu, Dračevcu, Ploči i Sukošanu te po osvojenom brdu Križ [...] U 20.52 sata po gradu tuče VBR iz

247 Iskaz Dinka Denone, 12. 11. 2021.

248 HR-HDA 1745, Operativni štab MUP-a RH, Centar zračnog motrenja, obavještanja i navođenja za potrebe oružanih snaga i građana, Split, 24. 05. 1992., Operativno izvješće 1.

249 HR-HDA 1745, Operativni štab MUP-a RH, Centar zračnog motrenja, obavještanja i navođenja za potrebe oružanih snaga i građana, Split, 24. 05. 1992., Operativno izvješće 1. Identični podaci navode se i u izvješću PU Zadar: Operativni štab MUP-a RH, Operativno dežurstvo, PU Zadar, broj: 511-17-01/107, 92. godina, Zadar, 24. 05. 1992.

250 „Topnički udari na Zadar i Biograd – agresor opet napada“, *Večernji list*, 25. V. 1992., 6.

Smokovića. Projektili padaju na povijesni dio grada – Poluotok. Napad na grad se nastavlja, a posljednja granata pala je u 22.45 sati iz Murvice [...] Od 17.00 sati do 22.45 sati na grad, povijesni dio grada – Poluotok i na prigradska naselja palo je oko 200 projektila.²⁵¹ Razmjeri razaranja koje je unazad dva dana, 24. i 25. svibnja, snašlo Zadar zorno su predočeni u ratnom izvješću *Večernjeg lista*, gdje se više puta ističe kako je do surove osvete srpskog topništva došlo zbog oslobađanja brda Križa, „jedne od strateški najvažnijih točaka u tom području“: „Razaranja Zadra počelo pola sata prije podneva u nedjelju, a sve je utihnulo tek oko sat iza ponoći, nakon što je Hrvatska vojska uzvratila svom silinom. Zadar je jučer ujutro sličio na mjesto kroz koje su prohujali jahači apokalipse. Svuda ruševine, osobito u najužem središtu povijesne gradske jezgre. Pogođeni su brojni stanovi, privredni objekti, jedna od vijećnica Skupštine općine, crkva sv. Šime, namjesnička palača... U tim strašnim rušenjima poginula je Estera Carić (60), a jedanaest je osoba ranjeno, od kojih pet teško. Među ranjenima je jedno dvogodišnje dijete. Ranjenih je bilo i u kolijevci hrvatske države, gradiću Ninu, koji je prvi puta tučen topništvom, kao i okolna naselja na sjeverozapadu Zadra. Četnici su tukli i po cijeloj liniji fronte, gotovo sve od Paškog mosta preko Ravnih kotara, Zadra, Biograda do Stankovaca na istoku u benkovačkoj općini. Zlikovci su ponovo slali projektele i na otok Ugljan. Jučer prijepodne granate su padale i na tek oslobođeni Križ te na Posedarje.“²⁵²

O pogibelji kojoj su do 26. svibnja 1992. bili izloženi stanovnici Zadra i priobalja zorno svjedoče novinski članci, pa i sami naslovi tih članaka u šest dana koliko je trajalo oslobađanje Križa.²⁵³ U *Večernjem listu* 22. svibnja 1992. naslov o zbivanjima na zadarskoj bojišnici glasio je: „Napadi iznenadni, kratki i žestoki“. Bio je to prvi tekst u kojem je već u naslovu objašnjeno da su topnički udari po civilnim ciljevima zapravo sredstvo kojim JNA želi ostvariti određeni ratni cilj. U tekstu se navodi: „Od podne do večeri u srijedu na sam grad ispaljeno je više od stotinu različitih projektila, čak i iz VBR-a, što govori o namjerama srpskih bandi da ubijaju civile.“ To je kao novu vrstu ratne strategije JNA putem priopćenja potvrdilo i Zapovjedništvo obrane zadarskog Sektora. U priopćenju se, između ostalog, naglašava „da je u posljednjih pet-šest dana neprijatelj uveo novu taktiku – napadi su mu iznenadni, kratki i žestoki, a cilj im je što više razaranja i ubijanja“. Zapovjedništvo obrane Zadra više puta apeliralo je na predstavnike UN-a da pokušaju „urazumiti neprijatelja da prestane napadati civilne ciljeve, ali uzalud“.²⁵⁴

Zbog gubitka Križa čitavo područje koje je u nadležnosti PU Zadar bilo je izloženo osvetničkim udarima iz neprijateljskih uporišta, čak i susjedni otoci Ugljan i Pašman, dok je promet na cesti Zadar – Biograd na Moru bio većim dijelom svih dana zatvoren.²⁵⁵ Najviše od svih pod udarom je bilo područje Općine Biograd na Moru. U topničkim udarima na Biograd n/M stradali su brojni civili i vojnici zbog čega su kapaciteti Ortopedske bolnice u Biogradu n/M bili prepuni ranjenih

251 HR-HDA 1745, Operativni štab MUP-a RH, Operativni štab MUP-a RH, Operativno dežurstvo, PU Zadar, broj: 511-17-01/07, 92. godina, Zadar, 25. 05. 1992.

252 „Rubrika: Hrvatska bojišta – Moral je na našoj strani“, *Večernji list*, 26. V. 1992., 7.

253 Dana 19. svibnja 1992. naslov prvog članka u *Večernjem listu* glasi „Grad u plamenom obruču“, a potom drugog članka na posljednjoj stranici „Stotine granata na Zadar“. Dana 20. svibnja naslov članka u *Večernjem listu* glasi „Noć užasa“, a u podnaslovu stoji „Novi topnički udari na Zadar i njegovo priobalje“. Dana 21. svibnja 1992. naslov članka u *Večernjem listu* glasi „Zadrani u skloništim“.

254 „Napadi iznenadni, kratki, žestoki“, *Večernji list*, 22. V. 1992., 5.

255 HR-HDA-1745, Operativni štab MUP-a RH, Operativno izvješće MUP za 23./24. svibnja.

civila i vojnika koji su dovoženi na skrb s područja izloženih osvetničkim udarima.²⁵⁶ Pritom je biogradskom kraju nanesena golema materijalna šteta. Dva dana uoči završetka akcije oslobađanja Križa u *Večernjem listu* zabilježena je procjena čelnika Općine o dotad pretrpljenoj šteti u civilnom sektoru: „Najveće štete od posljednjeg napada na Biograd učinjene su na benzinskim crpkama, prometnicama, PTT mreži, obiteljskim objektima, opskrbnom centru DP Vrana, marini Kornati, a oštećena je i biogradska obala. Biogradski kraj je sedamnaesti dan bez struje, a ograničena je i opskrba vodom.“²⁵⁷

Nakon 26. svibnja 1992. udari na Zadar, Biograd na Moru i obližnja mjesta jenjavaju. Iz današnje mirnodopske perspektive izvješća medija o „smirivanju situacije“ izgledaju neobično s obzirom da se primjerice 29. svibnja u policijskim i novinskim izvješćima opadanje intenziteta granatiranja bilježi usporedo s podacima o ispaljenih „sedamdesetak granata iz minobacača i haubica“ po položajima hrvatske obrane kod Zadra.²⁵⁸ No neovisno o daljnjim djelovanjima srpskog topništva treba istaknuti činjenicu da ono do pokretanja operacije „Maslenica“ (siječanj 1993.) nije više nanosilo smrt građanima Zadra, Biograda na Moru i mještanima okolnih naselja. Može se ipak postaviti pitanje bi li osvetnički udari po civilnim ciljevima bili okončani tako brzo nakon gubitka Križa da snage JNA i srpskih pobunjenika na to nisu bile prisiljene zbog dolaska snaga UN-a i početka provedbe Vanceovog mirovnog plana. Jedna od ključnih odredaba tog plana uključivala je izvlačenje teškog topništva s prve linije bojišnice, što su zaraćene strane od lipnja do jeseni i učinile.

Iako je vodstvo Srpske vojske Krajine objavilo pokretanje „strategije realne prijetnje“ nakon poraza u operaciji *Maslenica* 1993. ta je strategija, koja se dobrim dijelom temeljila na djelovanju dalekometnog topništva i raketnih sustava po civilnim ciljevima, bila korištena i ranije.²⁵⁹ Dobar primjer kojim se može dokazati uporaba te zloglasne ratne strategije i prije nego što je ona javno obznanjena jest djelovanje topništva JNA na civilne ciljeve na području sjeverne i srednje Dalmacije, napose na gradove Zadar i Biograd na Moru. Primjena „strategije realne prijetnje“ od strane JNA bila je izravna posljedica oslobađanja Križa. U razdoblju osvetničkog djelovanja JNA tijekom i nakon gubitka Križa, od 18. do 24. svibnja 1992., poginulo je devet osoba na području Zadra i Biograda na Moru, a od toga njih čak šest bili su civili.²⁶⁰ Ti podaci svjedoče kako su tijekom 1992. svi gradovi na dometu srpskog topništva bili izloženi ubojitim metodama (tada neobjavljene) „strategije realne prijetnje“²⁶¹ Na području sjeverne i srednje Dalmacije agresorska vojska prvi puta tu je strategiju, uporabom teškog topništva, intenzivno primijenila tijekom i nakon borbi za važno uporište Križ u zaleđu Zadra.

256 „Rubrika: Hrvatska bojišta – Moral je na našoj strani“, *Večernji list*, 26. V. 1992., 7.

257 „Rubrika: Hrvatska bojišta“, *Večernji list*, 21. V. 1992., 5.

258 „Rubrika: Hrvatska bojišta“, *Večernji list*, 29. V. 1992., 6.

259 Pokaz, 2015: 63–66.

260 Poginuli civili tijekom osvetničkih udara topništva JNA su: Biserka Bučić (18. svibnja), Nedjeljko Gagić (18. svibnja), Slavko Majstorović (18. svibnja), Volga Pantalon (18. svibnja), Mila Popović (22. svibnja), Estera Carić (24. svibnja). Sveto Denona bio je pripadnik SJP PU Zadar Poskoci, no on je poginuo izvan dužnosti, tijekom odmora u gradu Zadru (23. svibnja). Poginuli vojnici, pripadnici 159. brigade HV-a: Miljenko Bučić i Ante Rudan, obojica poginuli 18. svibnja 1992.

261 Šulj, 2019: 116–131.

Značajke i posljedice borbi za brdo Križ

U dostupnom arhivskom gradivu 9. korpusa JNA malo pažnje posvećeno je analizi predaje Križa, odnosno odluke pedesetak vojnika 1. mtb 180. mtbr da bez borbe napuste to uporište. Zapovjednik 1. mtb Ljupčo Vodeničarski kratko je u dnevnom izvješću opisao okolnosti predaje Križa: „Dana 22. 05. 1992. godine položaje na Križu napustila je kompletna jedinica. Jedan v/o prešao je na stranu neprijateljskih oružanih snaga. Radi se o Nanić Darku iz Žegara. Istog dana od artiljerijske vatre u poslijepodnevnim časovima život je izgubio borac Baljak Ćiro iz Kruškovaca, općina Obrovac. Po odlasku s položaja na Križu vojnici su ostavili oruđa neprijatelju. U toku je ispitivanje napuštanja položaja.“²⁶² Opisi borbenih aktivnosti, tijekom pregovora i zauzimanja Križa zadnjeg dana borbi za to uporište relativno su šturo opisani i u arhivskom gradivu na hrvatskoj strani. U izvješću o osvajanju neprijateljskog uporišta Križ, koje je 24. svibnja 1992. napisao zapovjednik 159. brigade Frane Šarić, kratko su opisane aktivnosti pješачkih postrojbi poduzete u svrhu osvajanja uporišta, kao i samog zauzimanja Križa. U izvješću se navodi kako je „akcija zvana *Jaguar* trajala od 17. 5. u 14.00 do 23. 5. u 00.10 sati“ te kako je 49 od 50 vojnika JNA koji su dotad držali uporište „sprovedeno do točke sigurnosti“.²⁶³ O tome u kakvim su se okolnostima predali vojnici s Križa nema podataka, ali se može shvatiti da je do toga došlo nakon pregovora. Zapovjednik 159. brigade u izvješću je na jasan način iznio razloge zašto smatra da je osvajanje Križa putem pregovora ujedno bilo ostvarenje optimalnog učinka akcije: „Cijenimo da je odluka zapovjedništva 159. brigade u odnosu na pregovore s protivničkom stranom bila pravilna, jer nismo htjeli izgubiti ni jednog vojnika u izvođenju borbenih djelovanja za KRIŽ. Za takvu odluku, zapovjedništvo 159. brigade uzelo je u obzir grad Zadar i ostala mjesta u općini Zadar, koja su 6 dana u podrumima i da sve vitalne proizvodne, administrativne i ostale institucije nisu mogle raditi. Odlučilo se na blic djelovanje kako bi se vratio život ljudima u gradu Zadru.“²⁶⁴ Nekoliko dana kasnije na razini zapovjedništva brigade napisano je tjedno izvješće 159. brigade HV-a za ratno razdoblje od 21. do 28. svibnja 1992., gdje je izneseno još manje podataka o borbenim djelovanjima tijekom okruženja i kasnijeg zauzimanja Križa. Iz tog izvješća saznajemo kako je nakon osvajanja Križa linija bojišnice pomaknuta u korist hrvatskih snaga, zbog čega je protivnička strana provela dodatno utvrđivanje položaja. O zauzimanju „strategijske točke na ovom području“ (Križ) navodi se: „Naše snage ovladale su neprijateljskom otpornom točkom Križ (tt 154) dana 23. svibnja 1992. godine u ranim jutarnjim satima. Time je pomaknuta bojišnica naprijed i otklonjena opasnost od neposrednog gađanja grada Zadra i dijela Jadranske magistrale.“²⁶⁵

Malo više prostora okolnostima u kojima je provedena završna faza okruženja i pregovora za preuzimanje Križa, te načinu kako je nakon predaje vojnika JNA uporište zauzeto, posvećeno je u

262 HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, 23. 05. 1992., Dnevni izveštaj.

263 HR-SVA MORH, Zapovjedništvo 159. brigade, Izvješće o osvajanju neprijateljskog uporišta Križ, Klasa: 8/92-01/376, Ur. br. 3065-01-92-1, 24. 05. 1992.; HR-SVA MORH, III. ZP OSRH Knin, Raščlamba bojnih djelovanja 1992. zadarskog zaleđa, 1999.

264 Isto.

265 HR-SVA MORH, Zapovjedništvo 159. brigade, Izvješće za period 21. – 28. svibnja 1992.; HR-MORH, GS OSRH, III. ZP OSRH Knin, VP 2134 Zadar, Raščlamba bojnih djelovanja 1992. zadarskog zaleđa, 1999.

službenim raščlambama ratnih djelovanja na zadarskoj bojišnici, koje su naknadno urađene na razini Glavnog stožera Hrvatske vojske: „O svim aktivnostima na ovom području pravovremeno je izvješćivan stožer 159. brigade, od kojeg je traženo dovođenje novih snaga radi postavljanja obrane na brdu Križ. Zbog slabe koordinacije stožera i snaga u akciji grupa ljudi sa zapovjednikom akcije morala se vratiti nakon provođenja neprijateljske vojske u stožer brigade te osobno podnijeti izvješće. S obzirom da je cijelo područje bilo minirano te pošto je skupina koja je predvodila napad znala prolaz do Križa isti su povelili nove snage na oslobođeno područje.“²⁶⁶ Iz navedene raščlambe saznajemo kako je tijekom noći uslijed topničkih udara srpskog topništva došlo do određenih problema unutar postrojbe koja je držala položaj na Križu. Ti problemi riješeni su učinkovito te se do jutra 23. svibnja 1992. obrana Križa potpuno stabilizirala. Zapovjedništvo nad uporištem preuzeo je Bruno Milin, dotadašnji zapovjednik bitnice MB 120 mm MAD 159. brigade.

Bruno Milin, prvi zapovjednik uporišta na Križu, ovako je opisao okolnosti preuzimanja uporišta: „Nakon osvajanja brda Križa i protjerivanja neprijateljskih snaga, po zapovijedi zapovjednika 159. brigade Frane Šarića postavljen sam za prvog zapovjednika obrane brda Križa, ove strateške pozicije. Zadaća je bila organizirati obranu osvojenog uporišta Križ od možebitnog protuudara neprijatelja i njihovih izvidničko-diverzantskih skupina. Od zapovjednika 2. pješačke satnije Željka Perića sam zatražio da rasporedi jedan pješački vod na brdo Križ. U području brda Križa u noći 22./23. 5. 1992. raspoređena je 3. satnija Bibinje kojom je zapovijedao Vinko Šimunić Bujanj i 2. vod 2. satnije kojim je zapovijedao Marinko Franić (Kamura) te bitnica MB 120 mm i naknadno bitnica haubica 155 mm kojom je zapovijedao Neven Sandrić. Od zarobljenog naoružanja u obranu su stavljena tri topa 76 mm, tri minobacača 82 mm, četiri protuzrakoplovna topa 20/3, jedna protuzrakoplovna strojnica 14,5 mm Browning.“²⁶⁷

Borbe nakon oslobađanja Križa

U borbama i u prvim danima nakon zauzimanja Križa ranjeno je 10 pripadnika 159. brigade HV-a: Goran Grzunov, Darko Bičić, Marin Žepina, Miro Labus, Željko Kralj, Marinko Rašo, Željko Perić, Željko Lender, Bruno Milin i Mario Zelić. Osim Grzunova, svi ostali stradali su nakon osvajanja uporišta i to većina od postavljenih minsko-eksplozivnih sredstava ili od djelovanja srpskog topništva. Željko Kralj opisao je ranjavanje šestorice pripadnika 159. brigade u minskom polju 23. svibnja 1992.: „Ujutro me pozvao zapovjednik satnije Perić, kako trebamo ići sa zamjenikom zapovjednika bojne Marinom Žepinom na brdo Križ. S nama su još bila trojica pripadnika postrojbe: Miro Labus, Darko Bičić i Marinko Rašo. Krećući se stazom, aktivirali smo poteznu protupješačku rasprskavajuću minu neposredno prije ograde neprijateljskog uporišta na brdu Križu. Od eksplozije mine svi smo dobili ozljede. Akcija *Jaguar* je bila veliko olakšanje, meni i pripadnicima satnije jer su prošli teški dani, nestala je opasnost iz smjera brda Križa tako da se

²⁶⁶ HR-SVA MORH, III ZP OSRH Knin, Raščlamba bojnih djelovanja 1992. zadarskog zaleđa, 1999.

²⁶⁷ Iskaz Bruna Milina, 13. 10. 2021.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

položaj na Svetom Martinu mogao lakše braniti.²⁶⁸ Dan kasnije u pješaćim borbama oko mjesta Crno bio je ranjen Željko Lender, a idućeg dana, 25. svibnja, od udara srpskog topništva na brdu Križ ranjena su još dvojica pripadnika 159. brigade: Bruno Milin i Mario Zelić. Bruno Milin prisjeća se okolnosti stradavanja: „Neprijatelj se nije mirio s gubitkom položaja na brdu Križu pa je pokušao organizirati više protuudara, a najžešći od njih se dogodio 25. 5. 1992. u jutarnjim satima, tenkovsko-pješaćki napad uz jaku topničku paljbu. Sva raspoloživa borbena sredstva smo koristili za obranu položaja na brdu Križu, a neprijatelja smo zaustavili u bibinjskom polju, povukli su se uz velike gubitke. Tog dana sam ranjen u donje ekstremitete od granate srpskog topništva i u blizini mene teško je ranjen vojnik Mario Zelić.“²⁶⁹

Nakon što su hrvatske snage zauzele brdo Križ, obje su strane razvile topničke okršaje koji su trajali nekoliko dana, sve do kraja svibnja 1992. godine. No unatoč tome što je cijela bojišnica bila izložena obostranoj paljbi topništva, hrvatska strana nastavila je primjenjivati provjerenu taktiku izvođenja zasjeda i diverzija. Tako se već za 24. svibnja 1992. bilježi kako je u ranim jutarnjim satima na prometnici Murvica – Crno napadnuto vozilo koje je prevozilo hranu snagama 1. mtb na području Crnog i Musapstana. Taj napad odrađen je na vrlo sličan način kao što su i dotad napadana vozila koja su prometovala ka Križu. Štoviše, odmah potom veća borbena skupina hrvatskih vojnika napravila je prodor u dubinu, prema Crnom, gdje su se vodile žestoke borbe, pri čemu su hrvatske snage čak kratko ovladale dijelom mjesta Crno. Kao što je spomenuto, u borbama je ranjen pripadnik 159. brigade Željko Lender, a na srpskoj strani poginuo je Dušan Kanazir i ranjeno je još osam pripadnika 1. mtb, svi rodnom s područja Ravnih kotara i općine Benkovac.²⁷⁰ Napadi iz zasjeda nastavili su se i sljedećih dana, a 28. svibnja zabilježena su čak tri napada na vozila: u 11.30 sati na prometnici prema Crnom, u 18.40 sati na prometnici Babindub – Travičina glava i u 19.30 sati navozilo koje se vraćalo iz Crnog u Murvicu.²⁷¹ Idućeg dana, 29. svibnja, pri zaprečivanju puta Babindub – Križ, očito organiziranog u strahu od okruživanja Babinduba, od eksplozije rasprskavajuće potezne mine poginuo je novi zapovjednik 3. mtč potporučnik Predrag Vukša, a šest vojnika je ranjeno.²⁷² Stoga ne čudi da je krajem svibnja, prvi puta tijekom 1992., zapovjednik 1. mtb Lj. Vodeničarski ocijenio stanje na bojišnici nestabilnim.²⁷³ O tome da je nakon gubitka Križa i brojnih stradavanja do početka lipnja moral pripadnika 1. mtb bio vrlo nizak svjedoči apel novog zapovjednika bataljuna, kapetana Branka Vurune, upućen 9. lipnja komandi 180. mtbr. Između ostalog, Vuruna je, na osnovi razgovora s pripadnicima bataljuna, predložio da se organizira obilazak političkih predstavnika Republike Srpske Krajine, „kako bi se kod boraca steklo samopouzdanje i vera da nisu prepušteni sami sebi“.²⁷⁴

Pad morala u snagama 1. mtb, koji se bilježi sve do konačnog odlaska snaga 9. korpusa JNA iz

268 Iskaz Željka Kralja, 27. 11. 2021.

269 Iskaz Bruna Milina, 13. 10. 2021.

270 Dvojica vojnika ranjena su prilikom jutarnje zasjede, a šestorica tijekom borbi za Crno, kada je poginuo Dušan Kanazir. HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, 25. 05. 1992., Dnevni izveštaj.

271 HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, 29. 05. 1992., Dnevni izveštaj.

272 HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, 29. 05. 1992., Vukša Predrag i drugi, izveštaj o povređivanju.

273 Isto.

274 HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, Zemunik, 09. 06. 1992., Mjere u cilju podizanja morala boraca na liniji fronte.

sjeverne i srednje Dalmacije krajem svibnja i početkom lipnja 1992., bio je izravna posljedica borbi za brdo Križ, kao i novih napada hrvatskih snaga koji su potom uslijedili. Brdo Križ više nije predstavljalo opasnost za građane Zadra i okolnih mjesta, odnosno za prometovanje Jadranskom magistralom, nego je od tada bilo uporište s kojeg je prijetila opasnost srpskim snagama na okupiranom teritoriju. Tako se u izvješćima 1. mtb bilježi da su već 26. svibnja 1992., tijekom dana ispunjenog obostranim topničkim udarima, hrvatske snage otvarale vatru „iz PAT iz pravca Križ po položajima 3. mtč na Babindubu“.²⁷⁵ Hrvatska strana čvrsto je zauzela uporište Križ, čime je promijenila situaciju na tom dijelu bojišnice.

Manjak motivacije na srpskoj strani

U prethodnom dijelu teksta više puta ističani su primjeri koji su dokazali činjenicu da su zapovjednici 1. mtb bili suočeni s velikim problemom manjka motivacije vojnika i zapovjednika. Treba istaknuti da su i razni drugi razlozi, ponajprije socijalne i ekonomske prirode, utjecali na stanje morala domicilnih vojnih obveznika na području sjeverne Dalmacije, što se dodatno pogoršalo nakon odlaska snaga 9. korpusa JNA.²⁷⁶ Na osnovi činjenice da je broj stradavanja pripadnika 3. mtč na potezu Babindub – brdo Križ od kraja 1991. jako narastao, baš kao što je usporedno rastao broj dezertiranja, možemo zaključiti da je jedan od najvažnijih razloga za izbjegavanje vojne obaveze bio strah od opasnosti kojoj su pripadnici 3. mtč bili izloženi tijekom prometovanja prema uporištu na Križu.

Vojnici su dezertirali iz postrojbe ili su pak nalazili razne načine da izbjegnu dolazak na položaje na smjeru ZL Zemunik – brdo Križ. U službenom popisu dostavljenom u komandu 180. mtbr naveden je podatak da je 109 pripadnika postrojbe dezertiralo iz 1. mtb tijekom 1991. godine.²⁷⁷ No broj dezertera u tom razdoblju nedvojbeno je bio veći za nekoliko desetaka vojnika.²⁷⁸ Godine 1992. broj dezertera još je porastao, ali ne može se pouzdano procijeniti koliko je vojnika dezertiranjem izbjeglo službu u redovima 1. mtb. Zbog brojnih organizacijskih promjena, promjena u nacionalnom sastavu, ponajprije zbog kroničnog problema popune, sam čin dezertiranja, napuštanja položaja, odnosno odbijanja dolaska na položaje, zapovjednici 1. mtb drugačije su i blaže sankcionirali, nego tijekom 1991. godine. Neovisno o tome, izvori dokazuju kako je tijekom proljeća 1992. više

²⁷⁵ HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, 27. 05. 1992., Dnevni izvještaj. Povremenih djelovanja s Križa bilo je i tijekom lipnja pa se tako za 12. lipnja 1992. bilježi: „Neprijatelj je sa svog položaja na Križu ispalio oko 150 metaka iz PA topa od 20 mm na položaj na Babindubu.“ Komanda 1. mtb, 16. 06. 1992., Dnevni izvještaj.

²⁷⁶ „Same pripadnike TO-a Benkovac mučila je teška socijalna situacija što je u velikoj mjeri narušavalo moral vojnika jer, za razliku od pripadnika JNA, pripadnici TO-a nisu ostvarivali pravo na novčane naknade i neke druge beneficije. Također, na stanje morala negativno je utjecala sve češća pojava kriminala, odnosno nesankcioniranje počinitelja kao i opća politička situacija što je kod vojnika stvaralo atmosferu ‘beznada i nesigurnosti’ [...] Na slične probleme i negativne pojave upozoravalo se i 1992. godine. Unatoč visokoj popunjenosti jedinica prostorne strukture, vodstvo Štaba TO Benkovac zabrinjavala je njihova starosna struktura i bojna spremnost.“ Radoš, 2018: 101-102.

²⁷⁷ HR-HMDCDR, 7., kut. 45., Pregled vojnika-dezertera iz jedinice 1. mtb.

²⁷⁸ Primjerice, u Ratnom dnevniku 1. mtb nalazimo ime navise dezertera koja se ne nalaze na službenom popisu 109 dezertera 1. mtb. Isto tako, iznoseći pritom neka imena koja nisu navedena u službenom popisu dezertera, zapovjednik 1. mtb imenovao je 50 vojnika svih nacionalnosti koji su samo tijekom prosinca 1991. dezertirali iz postrojbe. HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, Benkovac, 05. 02. 1992., Analizavanrednih događaja u bataljonu za proteklih 6 meseci.

desetina vojnika pobjeglo s položaja ili ih je jednostavno napustilo, a još veći broj njih na razne načine odbio je preuzeti vojnu obavezu u sklopu 1. mtb.

Zapovjednici 1. mtb neuspješno su ulagali velike napore kako bi doskočili problemu dezertiranja. No nisu dezertirali samo obični vojnici, nego i zapovjednici. U prethodnim poglavljima analizirano je kako su zapovjednici četa, pa tako i zapovjednik 3. mtč, odnosno zapovjednik Križa, kapetan Ćiro Bjelanović na više načina pokušali odstupiti s položaja i dužnosti. Zapovjednik 1. mtb Lj. Vodeničarski 10. ožujka 1992. izvijestio je komandu brigade da je moral postrojbi slab jer se neki vojnici, koje je on nazivao dezerterima, „uopšte ne vrata u jedinicu“, a da „popuna ljudstvom ide vrlo slabo [...] jer upućeni v/o ne dođu u jedinicu nego jednostavno nestanu na putu do jedinice“.²⁷⁹ Problem dezertiranja i izbjegavanja vojne obaveze povećavao se tijekom proljeća, osobito uoči i tijekom borbi za brdo Križ. No s istim problemom zapovjednici 1. mtb bili su suočeni i u lipnju 1992., nakon što su donekle jenjale borbe na tom dijelu zadarskog zaleđa.²⁸⁰

Po svim dostupnim podacima nedvojbeno se može zaključiti kako je iz redova 1. mtb tijekom 1992. dezertiralo, odnosno odbilo obnašati dužnost više od stotinu vojnika. Na temelju manjkavih popisa o dezertiranjima, podataka iz Ratnog dnevnika 1. mtb i izvješća koja je zapovjednik bataljuna slao komandi 180. mtbr može se zaključiti da je od kolovoza 1991. do kraja lipnja 1992. iz postrojbi 1. mtb pobjeglo više od 200 vojnika, što su velike brojke za postrojbu koja je po ratnom ustroju trebala brojati 734 vojnika, a čija razina popunjenosti tijekom 1992. uglavnom nije prelazila 60 %, vojnika.²⁸¹ Dezertiranje iz redova 1. mtb u punoj mjeri kulminiralo je uoči, tijekom pa i nakon borbi za brdo Križ, a u istom razdoblju prilično se povećao broj stradavanja pripadnika 1. mtb u odnosu na 1991. godinu.

Stradavanja pripadnika srpskih snaga

Pripadnici 1. mtb, napose 3. mtč bili su izloženi velikoj pogibelji na potezu od ZL Zemunik do brda Križ. Ta činjenica zabilježena je u popisima ranjenih i poginulih pripadnika 1. mtb. Navedena dva popisa, baš kao i popis dezertera 1. mtb, prilično su manjkavi, no i kao takvi mogu poslužiti za usporedbu. U službenom popisu ranjenih 1. mtb zabilježeni su podaci o ranjenim pripadnicima 1. mtb u razdoblju od 19. rujna 1991. do 20. svibnja 1992. godine.²⁸² Ostaje nejasno zašto popis kronološki završava dva dana uoči gubitka uporišta na Križu, odnosno u jeku borbi koje su nosile nova stradavanja. Kako god bilo, na tom popisu zabilježeni su podaci o ukupno 52 ranjena pripadnika 1. mtb. Iako manjkav, po popisu se lako može uočiti kako je razvojem ratnog sukoba upravo dio bojišnice na potezu ZL Zemunik – Babindub – brdo Križ vremenom počeo predstavljati najveću

279 HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, 11. 03. 1992., Dnevni izvještaj.

280 Tako je, primjerice, 18. lipnja 1992. komanda 1. mtb Stanici javne bezbednosti u Benkovcu dostavila popis od čak 43 osobe koje je trebalo „prvesti u jedinicu“, a za koje su naveli različite okolnosti bježanja od obaveza u 1. mtb. Za najveći dio njih, uglavnom u jeku borbi za brdo Križ, navodi se samo kako su „otišli iz jedinice“ ili kako su „napustili jedinicu“ ili „kako su otišli bez dozvole“. HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Komanda 1. mtb, 18. 06. 1992., Spisak v/o koje treba prvesti u jedinicu.

281 Po dnevnim izvješćima koja je major Vodeničarski slao komandi brigade vidi se da je tijekom travnja i svibnja redove 1. mtb služilo, promjenjivo i ovisno o smjerama, od oko najmanje 430 do najviše 500 vojnika.

282 HR-HMDCDR, 7., kut. 45., Spisak ranjenih vojnika 1. mtb.

opasnost za pripadnike 1. mtb, napose za vojnike 3. mtč zadužene za čuvanje uporišta Babindub i Križ. Naime, po tom popisu broj ranjenih pripadnika triju četa 1. mtb je od rujna 1991. do kraja veljače 1992. bio otprilike podjednak. Od 29 ranjenika u tom razdoblju njih 10 bilo je iz 1. mtč (većinom su ranjeni tijekom listopada 1991.), osam iz 2. mtč, sedam iz 3. mtč, te po tri pripadnika minobacačke čete i jedan „rezervist“. No u razdoblju od veljače do 20. svibnja 1992. drastično je porastao postotak stradalih pripadnika 3. mtč; od 23 vojnika koji se u popisu vode kao ranjeni u tom razdoblju, njih je čak 17 pripadalo 3. mtč, a ostalih pet bili su pripadnici drugih dviju četa bataljuna. Ukratko, snage 3. mtč, postrojbe u kojoj do listopada 1991. nije bilo zabilježeno ni jedno ranjavanje, u nekoliko idućih mjeseci pretrpjele su daleko najviše ranjavanja, više od pola zabilježenih ranjavanja unutar postrojb 1. mtb.

Iako neka ranjavanja pripadnika 1. mtb nisu zabilježena u službenom popisu ranjenih tog bataljuna, činjenica je da su se zbila i da su još od kraja studenog 1991. bilježena i opisana u Ratnom dnevniku bataljuna, kao i u dnevnim izvješćima koja je zapovjedniku 180. mtbr slao zapovjednik 1. mtb. U službenom popisu ne navode se čak ni neka imena vojnika koji su pretrpjeli teške oblike ranjavanja, iako su teško stradavali i časnici JNA.²⁸³ Sudeći po nekim slučajevima može se zaključiti da su postojeći popisi napravljeni dosta manjkavo jer na njima nema nekih vojnika koji su istog dana, čak i istovremeno ranjeni, odnosno poginuli.²⁸⁴ Također, na popisu nema dvadesetak vojnika koji nisu stradali u izravnim borbama, nego na razne druge načine, koji se u ratnim okolnostima obično nazivaju nesretnim slučajem.²⁸⁵ Treba istaknuti i zanimljivu činjenicu da se na popisu također ne nalazi nijedan od oko tridesetak vojnika koji su stradali u samoranjavanju ili u međusobnom ranjavanju. No, ne računajući nesreće i samoranjavanja, ostaje činjenica da imena više od 40 pripadnika 1. mtb koji su ranjeni u izravnim borbama nisu uvrštena na zasad jedini dostupan službeni popis ranjenih vojnika tog bataljuna. Ipak, zahvaljujući dostupnim izvorima, može se zaključiti da je u razdoblju od kolovoza 1991. do lipnja 1992. ranjeno oko 100 pripadnika tog bataljuna.

Najveći broj ranjavanja zbio se uoči, tijekom i neposredno nakon gubitka Križa, kada je uslijedilo nekoliko dana ispunjenih obostrano teškim topničkim udarima i raznim pokušajima diverzija hrvatskih snaga.²⁸⁶ Ukupan zbroj ranjenih u razdoblju od dva tjedna, od početka pokretanja napada na Križ 17. svibnja do 29. svibnja 1992. kada su prestale teške topničke borbe dviju strana, pouzdano iznosi najmanje 52 vojnika.

Razmjeri pogibija u borbama za područje oko Križa bili su također vrlo visoki. U službenom popisu poginulih navodi se da je od 14 poginulih pripadnika 1. mtb njih devet poginulo na potezu brdo Križ–Babindub. Od devet koji se kao poginuli vode na tom popisu samo jedan je poginuo krajem prosinca

283 Tako na popisu nema podataka o dva ranjena časnika, o kapetanu Dobrivoju Aleksiću i poručniku Saši Zečeviću, koji su 7. siječnja 1992. prilikom odvoženja hrane na Križ po nailasku vozila na protutenkovsku minu bili teško ranjeni te su zbog težine povreda vozilima hitne pomoći prevezeni u bolnicu u Kninu. HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Ratni dnevnik 1. mtb/180. mtbr 9. korpusa JNA.

284 Primjerice, dvojica vojnika iz 3. mtč, Suad Halilović i Sabahudin Slatina, 1. veljače 1992. zajedno su teško ranjeni od protupješačke mine PPR-2A, ali se potonji, koji je preminuo, ne nalazi na popisu poginulih. Isto.

285 Isto.

286 U razdoblju od 23. do 29. svibnja 1992. ranjena su još najmanje 22 srpska vojnika. Prema dnevnim izvješćima i Ratnom dnevniku 1. mtb pet vojnika ranjeno je 23. svibnja, devet 24. svibnja, jedan 25. svibnja te sedam 29. svibnja 1992. godine.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

1991., a svi ostali poginuli su u razdoblju ožujak – lipanj 1992. godine. No i popis poginulih manjkav je, baš kao i popis ranjenih te se na osnovi Ratnog dnevnika 1. mtb, kao i drugih izvora, može zaključiti kako su poginula barem još trojica vojnika.²⁸⁷

Ukratko, najviše stradanja unutar 1. mtb pretrpjele su snage 3. mtč, a većina tih stradanja dogodila se u manje od četiri mjeseca (ožujak – lipanj 1992.), odnosno vezana su izravno uz borbe za brdo Križ. Pritom pouzdano možemo utvrditi da je najmanje 16 pripadnika 1. mtb te vjerojatno jedan neimenovani vojnik poginuo u razdoblju od 18. studenog 1991. do 15. lipnja 1992., a najveći dio njih (10 ili 11) poginuo je na širem području Babindub – brdo Križ. Isto tako, možemo utvrditi da je oko 100 pripadnika 1. mtb bilo ranjeno u tom vremenskom razdoblju, a uz ranjene pripadnike raznih pridruženih formacija JNA i TO, koje su borbenu djelovale u zoni odgovornosti 1. mtb 180. mtbr, taj broj vjerojatno se penje i blizu 200 ranjenih. O razini stradanja tijekom neposrednih pješakačkih i topničkih borbi za kontrolu nad Križem (od 17. svibnja do 29. svibnja 1992.) najbolje svjedoči podatak da su u tom razdoblju pouzdano ranjena najmanje 52 vojnika, a poginula su četiri vojnika agresorske vojske. To što je od kraja 1991. broj ranjenih i poginulih pripadnika 1. mtb na području Babindub – brdo Križ porastao čvrsto dokazuje kako je priprema hrvatske strane za osvajanje Križa uistinu bio višemjesečni proces u kojem se iz tjedna u tjedan sve više pritiskalo protivničke snage.

Stradanja na hrvatskoj strani; cijena i značaj osvajanja Križa

Borbena djelovanja na području Babindub – brdo Križ predstavljala su opasnost i za hrvatske snage. Teško je precizno odrediti koji su razmjeri stradanja tijekom 1991., pa čak i prva dva mjeseca 1992. jer u navedenom razdoblju na tom području djelovala je 112. brigada HV-a, ali i razne samostalne borbene skupine HV-a i policije. Prema službenom popisu Glavnog stožera HV-a, od početka 1992. do oslobođenja Križa na tom dijelu zadarske bojišnice poginulo je više pripadnika raznih postrojbi Hrvatske vojske: 112. brigade, 134. brigade i 159. brigade. Prema podacima Glavnog stožera HV-a, sedam pripadnika hrvatskih snaga poginulo je na tom dijelu bojišnice.²⁸⁸ Zbog provedenog preustroja domicilnih postrojbi teško je precizno utvrditi koliko je točno pripadnika hrvatskih snaga ranjeno na tom dijelu bojišnice koji je od veljače u svoje područje odgovornosti preuzela 159. brigada HV-a. No pouzdano se može utvrditi da su u borbama za brdo Križ i u topničkim borbama koje su uslijedile do kraja svibnja 1992. poginula dva pripadnika 159. brigade HV-a.²⁸⁹ U istom razdoblju, od 17. do 29. svibnja 1992., ranjeno je 14 pripadnika 159. brigade, većina njih upravo na području Križa.²⁹⁰

Stradanja u borbama za brdo Križ bila su na obje strane uistinu visoka, ali u većoj mjeri pretrpjele su ih postrojbe agresorske vojske. No motiv koji su dvije zaraćene strane prikazale u borbama za kontrolu nad

²⁸⁷ U Ratnom dnevniku opisane su pogibije trojice vojnika kojih nema na službenom popisu poginulih 1. mtb. Na tom popisu nedostaju vojnik 3. mtč Dejan Petković koji je poginuo 18. studenog 1991., neimenovani vojnik koji je poginuo tijekom prometovanja ka Križu 20. prosinca 1991. te Sabahudin Slatina koji je preminuo od posljedica ranjavanja 1. veljače 1992. HR-HMDCDR, 7., kut. 49., Ratni dnevnik 1. mtb/180. mtbr 9. korpusa JNA.

²⁸⁸ HR-SVA MORH, III. ZP OSRH Knin, Raščlamba bojnih djelovanja 1992. zadarskog zaleđa, 1999.

²⁸⁹ HR-SVA MORH, U raščlambi borbenih djelovanja u 1992. godini za 159. brigadu HV, navedeno je da su Ante Rudan i Miljenko Bučić poginuli 18. svibnja 1992.; RH-SVA MORH, GS OSRH, III. ZP OSRH Knin, VP 2134 Zadar, Raščlamba bojnih djelovanja 1992. zadarskog zaleđa, 1999.

²⁹⁰ Isto.

uporištem na Križu bio je neusporediv. Srpskoj strani pad motivacije nastavio je predstavljati osnovni problem i nakon stupanja na snagu odredaba Sarajevskog primirja, bez obzira što su snage 1. mtb prerastale u postrojbu većinski popunjenu domicilnim pobunjenim Srbima. Štoviše, u tom razdoblju zbog smanjenih kaznenih mjera uslijedila je još šira pojava raznih oblika odbijanja služenja vojne obaveze nego što je to bio slučaj 1991. godine. S druge strane odlučnost hrvatskih snaga da osvoje brdo Križ nije bila upitna, nego je s vremenom sve više rasla. Ni u jednom dostupnom službenom izvješću 159. brigade HV-a nije zabilježen problem izbjegavanja vojne obaveze, štoviše, u tim se izvješćima stanje morala ocjenjivalo vrlo zadovoljavajućim. O motiviranosti uključenih u oslobađanje Križa, o njihovoj želji da se ostvari taj cilj i otkloni izravna opasnost po Zadar i okolna mjesta svjedoče iskazi sudionika uključenih u akciju. Ponos i oduševljenje, potom rasterećenje i sreća najčešće su spomenuti osjećaji koje su istaknuli svi sudionici akcije u svojim iskazima koje su dali za potrebe ove knjige.

Osjećaj ponosa i sreće kao primarnu uspomenu na dane oslobađanja Križa iskazali su na jednak način vojnici i zapovjednici. Marin Žepina, koji je obnašao dužnost zamjenika zapovjednika 2. bojne 159. brigade, opisao je značaj akcije oslobađanja Križa: „Ponosan sam na akciju *Jaguar* i na sve pripadnike 2. bojne i njihov doprinos u osvajanju radarske postaje. Oslobađanjem brda Križa omogućeno je da više nikada ne poleti granata srpskog topništva ili da se ispali metak prema gradu Zadru i okolnim naseljima. Napokon je nestala mora koja je mjesecima trajala, a neprijatelj je dobio lekciju i poruku kako moraju napustiti svaki pedalj hrvatske zemlje.“²⁹¹

Na gotovo isti način osjećaje prema uspješnoj provedbi akcije opisao je Ivan Vitanović, zapovjednik 2. bojne 159. brigade HV-a: „Od početka pa do samog kraja akcije *Jaguar*, neposredni sudionici akcije pokazali su veliku motivaciju, spremnost te iznimnu hrabrost i učinkovitost. Sve borbene zadatke su odradili u složenim i rizičnim uvjetima na bojišnici.“²⁹²

Uspješnu provedbu akcije opisao je ratni zapovjednik 159. brigade HV-a Frane Šarić, koji je ujedno dao kratak osvrt na značaj osvajanja brda Križ: „Akcija *Jaguar* je protekla po prethodno utvrđenom planu, nismo imali izvanredne situacije. Brigada je izvršila borbenu zadaću osloncem na paljbenu potporu topništva 112. i 134. brigade za neutralizaciju ciljeva u dubini neprijateljskog rasporeda i za odbijanje napredovanja srpskih snaga prema gradu Zadru i prema Jadranskoj magistrali [...] Budući je kota Križ bila strateška točka za neprijateljske snage, ovaj uspjeh 159. brigade je bio izuzetno značajan za zonu odgovornosti brigade i Zadarski sektor, a to se vidjelo u narednim mjesecima koje je bilo olakšanje za civilno stanovništvo u gradu Zadru i okolici. Spriječili smo svakodnevne izravne udare srpskog topništva, omogućili neometan promet Jadranskom magistralom i opskrbu, osigurali kakav takav život u gradu Zadru te značajno umanjili opasnost od pogibelji civilnog stanovništva. Od velikog značaja je bilo oslobađanje brda Križa za provođenje aktivne obrane i povoljniju operativnu situaciju za vojno-redarstvenu operaciju *Maslenica*. Kao zapovjednik brigade osjećao sam veliki ponos što su pripadnici prije svega 2. bojne, ali i drugi pripadnici brigade koji su sudjelovali u akciji *Jaguar*, pokazali veliki moral i spremnost odraditi tako složenu i rizičnu borbenu zadaću.“²⁹³

291 Iskaz Marina Žepine, 23. 11. 2021.

292 Iskaz Ivana Vitanovića, 8. 10. 2021.

293 Iskaz Frane Šarića, 12. 10. 2021.

NOVI VJESNIK

DNEVNIK ZA DEMOKRATSKU HRVATSKU

Večernji list

HRVATSKI DNEVNIK S NAJVEĆOM NAKLADOM
NEZAVISNE NOVINE

GOD. XXXVI BR. 10.330
NEDJELJA
ZAGREB, 24. V. 1992

40 HRD

MAGAZIN • SPORT • IZ OBLASTI
medija
KROŠKI RUKOPIS

... je kraj!

... sjeverozapadnom bojištu

SLOBODNA DALMACIJA

80. god. godina XLIX broj 14096 40 SET 80 YUD
nedjelja 24. svibnja 1992. // cijena 40 HRD

 STUDIO 23

08:49

TV kalendar
OTVORENI SUBOR

HRT

za izbjeglice

TIJEK AKCIJE *JAGUAR* KROZ MEDIJSKA I MEMOARSKA GLEDIŠTA

Za analizu medijskog prikaza akcije *Jaguar* razmatrani su prilozi objavljeni u dnevnim novinama: *Večernji list*, *Vjesnik* i *Slobodna Dalmacija* i dva video priloga: prilog iz epizode *Maslenica* i *Medački džep* dokumentarnog serijala *Pobjednici* i prilog iz emisije *TVkalendar* Hrvatske radiotelevizije od 22. svibnja 2015. godine. Od arhivskoga gradiva korišteni su: ratni dnevnik 1/180. motorizirane brigade iz sastava 9. korpusa JNA, Informacija Komande iste brigade od 25. svibnja 1992. i Dnevno izvješće Komande 1. mtb na aerodromu Zemunik od 20. svibnja 1992. Od memoarskoga gradiva korištena je knjiga zapovjednika akcije *Jaguar* Ivana Vitanovića *Operacija „Jaguar“ oslobađanje brda Križ* u kojoj se nalaze presretnuti radijski razgovori srpskih snaga.¹

Večernji list

Večernji list redovno je pratio stanje na zadarskoj bojišnici i izvješćivao o napadima s brda Križ. Dana 16. 5. 1992. objavljeno je u rubrici „Hrvatska bojišta“ da je „jučer prijepodne vladao neobičan mir“ te da nije bilo „čak ni većih pokreta neprijateljskih motoriziranih jedinica“. Za razliku od prijepodneva, „noć je bila uobičajeno nemirna kao i sve prethodne. Teškim strojnicama napadana su i zadarska prigradska naselja s četničkih uporišta na Musapstanu i Križu“. Dana 18. 5. objavljen je tekst naslova „Troje ranjeno“ o neprijateljskom djelovanju topništva s Križa, kod Bibinja, iz Zrakoplovne baze u Zemuniku i iz Smokovića. „Prvi napad na Zadar zbio se jučer oko 11 sati, kada je odjeknulo više snažnih detonacija. Prema podacima iz zapovjedništva obrane zadarskoga sektora, armijsko-četnički teroristi s brda Križa ispalili su više mina na područje kamenoloma kod Bibinja. Detonacije su odjekivale s Musapstana. Potom, malo prije 15 sati, dan je znak za opću opasnost. Agresorska je vojska počela topnički napad na Zadar sa zrakoplovne baze u Zemuniku i s brda Križa kod Bibinja. Prvih nekoliko minuta napada na grad je palo desetak tenkovskih i minobacačkih projektila. Prije napada na Zadar agresori su s istih pozicija napadali i Debeljak, te rubni dio Zadra, Dračevac.“

Dana 19. 5. objavljen je članak naslova „Grad u plamenom obruču“ u kojem se navodi da je „u nedjelju popodne srpska vojska iz topova s aerodroma i s brda Križ počela tući po prigradskom naselju Dračevac, a potom i po gradu. Srpski divljaci gađali su najgušće naseljene dijelove Zadra, posebice staru gradsku jezgru, gdje je pogođeno više automobila. Nedaleko od gradskih bedema pogođeno je više stambenih zgrada, a tri su osobe ranjene.

¹ Prilog HRT-a o operaciji *Jaguar* dostupan je na internetskoj stranici: <https://daniponosa.hrt.hr/domovinski-rat/22-svibnja-1992-akcija-jaguar-3605707>, pristupljeno 6. 2. 2022. Prilog o akciji *Jaguar* iz serijala *Pobjednici* dostupan je na Youtubeu preko poveznice: <https://www.youtube.com/watch?v=EQkOK-7WFHa4>, pristupljeno 6. 2. 2022.

HRVATSKA BOJIŠTA

NOĆ UŽASA

NOVI DIMLJAČKI NAPAD NA ZADAR I NJEGOVO PRIOBALJE

- Poginulo šest, a ranjeno deset osoba
- Zadranici uza sve strahote trpe i žed i mrak

ZADAR – Zadar je preživio još jedan pakao u četiričnoj noći. U nepodnošljivoj vrućini i mraku, a i neznatnoj kiši, u noć od ponoćne do jutro, u Zadaru je poginulo šest osoba, a deset ih je ranjeno. Neprijatelj je napriječio počeo napadati prigradsko naselje Dračevac, a potom Zadar i gotovo cijelu njegovu liniju obrane, pa su se na njoj nastolobno našli Sukušani, Debeljak, Galovac, Zemunik Donji, Slivnica, Rupač, Poličnik i ostala mjesta u zadarskom zaleđu. Napad je proširen i na Biograd, čiji su stanovnici također noć proveli u skloništim, a većina je osoba poginula. Zadar je na svim stranama gorio, sve se treslo od detonacija. Stotine projektila uništile su mnogo poslovnih objekata, tvornice, benzinske crpke, bolničke odjele, mnoge stanove.

Nasla je vojska odgovorila žestoko na napad. Neprijatelj je odbio žestoko tuku iz aerodroma, gdje je još uvijek naprsto pripadnika zračnog JA. Požar koji je tri dana sjevno od grada gutaš hektare borov šume te

nekoliko požara manjih razmjera koje su također izazvali čimnici jučer jutro je ugasila kiša.

Zadranici uza sve strahote koje im svakodnevno prireduju četnici trpe još žed i mrak, a i ne znaju kad će dobiti struju. Zadar je jedini grad u ratnoj Hrvatskoj koji mjesecima nema struje i vode i čija je industrija dospjela na nulu – bez struje ne mogu raditi ni malebrojni pogoni koji su dosad pošteđeni granata.

Informativna "suša" Vlada oko UNPROFOR-a. Nitko ne zna kad će oni početi djelovati jer još nisu ni stigli. O tome je predsjednik Izvršnog vijeća zadarske općine Šime Pretnjača jučer kazao: "Informirani smo da će keniški bataljun stajati na ljubićanski aerodrom, a općina isgrabit će u Rijeci, što je nelegalno, jer u Zadaru postoji odgovarajuća teretna luka. UNPROFOR se, izgleda, više bavi sobom nego onim zbog čega je upućen". Unatoč tome, Pretnjačina vlada ostavlja da uređ za suradnju s UNPROFOR-om na južnom sektoru, a donijela je i odluku o financiranju troškova toga ureda.

E. Radulčić-Toman

Poginuli i ranjeni

Šestero poginulih i desetoro ranjenih tragična su bilanca posljednje četničke agresije na Zadar i njegovo priobalje. Poginuli su civili: Olga Pantalon (46) iz Zadra, Slavko Majstorović (42), radnik zagrebačkog "Vladukta", Nečo Gagić iz Biograda, te hrvatski vojnici Miljenko Bučić (33) iz Galovca, Ante Rudan (34) iz Zadra i jedan neidentificirani vojnici na biogradskom dijelu ratista. U zadarski Medicinski centar dopremjeni su ranjeni civili: Svetko Pantalon (73), Željko Jurina (34), Ivana Žunić (19), Miloš Surtov (43), Muhamed Alić (37), Željka Letinac (15), Mirko Nadić (60) iz Galovca i još tri hrvatska vojnika. (D. M.)

Mir z unprofoc

OSJEK – Jučer vijesti u Osijeku općenito je izvješće da nije ništa značajno u svijetlosti UNPROFOR-a, u Oslu je za unprofoc. Naime, u Oslu je riječ UNPROFOR-a za svijetlost etalo. To drži znači i četnici etalo očito čeka da oni napu

tuđu, noć se ponedjeljak i više etalni, nedjeljak, i veći naprije je oko 21 sat i napu tom je 17 milionačali gra zrakoplovi nadletali su Daku koplena tuželo je, na liniji Maršovanja. U tim incidentima (D. V.)

RAZINA FERUČKOG JEZERA

Voda se p

ŠIM – Zapravo, voda ne može se slamačiti i zapravo, voda je vrlo čista, ali je vrlo teško doći do nje. Naime, voda je vrlo čista, ali je vrlo teško doći do nje. Naime, voda je vrlo čista, ali je vrlo teško doći do nje.

Oti, prvo, voda ne može se slamačiti i zapravo, voda je vrlo čista, ali je vrlo teško doći do nje. Naime, voda je vrlo čista, ali je vrlo teško doći do nje.

ukratko

SRPDA

Prezentacija bojišta, snimljena od strane u Arhivi

SRPDA

Zadrani su ovaj put u skloništima proveli šest sati. Taj žestoki napad prestao je tek kada je naša vojska silovito odgovorila, na što je bila primorana jer agresor nije odgovarao na tzv. vrući telefon. Hrvatski su branitelji neprijatelju nanijeli velike gubitke. Uništili su mu jedan tenk, jedan oklopnjak te kamione kojima su četnici dovozili pojačanja.* U članku od 20. svibnja naslova „Noć užasa“ izvješćuje se o ljudskim žrtvama. „U napadu na Zadar u noći od ponedjeljka na utorak poginulo je šest osoba, a deset ih je ranjeno.“ Dana 21. svibnja objavljeno je u članku „Nesmiljeno razaranje Zadra“ da je „srpski agresor topništvom s aerodroma u Zemunik, s brda Križ i iz četničkog uporišta u Smokoviću napadao najprije naše jedinice u okolici Sukošana i prigradsko naselje Bibinje, a potom i sam Zadar. U sinočnjim napadima koji su trajali do 11 sati oko stotinjak granata palo je na grad, a na prigradska naselja Dračevac, Bibinje, Bokanjac, Sukošan, Ploču i Debeljak te gotovo sva sela u zaleđu Zadra oko 1300 projektila.“ U članku „Napadi iznenadni, kratki i žestoki“ od 22. 5. izvještava se o neprestanom djelovanju srpskog topništva cijelom dužinom zadarske bojišnice. U tekstu 23. 5. naslova „Zadarski dani pakla“ izvješćuje se kako su Zadrani „neprestano već tri dana u podrumima, a njihov grad četnici sustavno razaraju“. Vijest o oslobađanju Križa objavljena je 24. 5. na naslovnici i u novinskom članku naslova „Hrvatski barjak na brdu Križ“. U tekstu je opisano vrijeme osvajanja Križa: „Od desete minute prvoga sata subote jedno od najjačih četničkih uporišta u Hrvatskoj, brdo Križ iznad Bibinja na zadarskoj periferiji, u rukama je Hrvatske vojske“. Ističe se da su branitelji „osim na 50 četnika, naišli i na brdo streljiva i mnogo svih vrsta teškoga naoružanja. Akcijom je rukovodio zapovjednik bojne Ivan Vitanović.“ Zapovjednik 159. brigade Hrvatske vojske (HV) Frane Šarić izjavio je: „Naši borci su bez ijednog gubitka oslobodili četnički bedem.“ Prema onome što su borci ondje pronašli, istaknuo je da „četnici su mogli još dugo razarati“.

Tijekom svibnja *Večernji list* objavljivao je vijesti sa zadarske bojišnice, a u broju od 29. i 30. svibnja detaljno je opisan tijek akcije *Jaguar* od zasjede u bibinjskom polju do blokade vojarne na Križu te uvjeravanje i privola neprijateljskih vojnika na pregovore od strane zapovjednika Ivana Vitanovića i njegove borbene skupine. Pregovori su završili predajom srpskih vojnika.

Vjesnik

Vjesnik je također redovito pratio situaciju na zadarskoj bojišnici i izvješćivao u rubrici „Hrvatska“ o napadima s brda Križa. Dana 17. 5. javljeno je da je na cijelom zadarskom području u subotu prijedodne bilo mirno te da ni tijekom noći na subotu nije bilo snažnijih napada, a da su u petak navečer teroristi otvarali vatru iz Musapstana i Crnog, a

SVJESTAN PORAZA AGRESOR I DALJE RAZARA

Zločinci se okomili na Zadar

Odbijeni pokušaji pjesačkih prodora neprijatelja kod Petrinje. Novi napadi u Pokuplju i Posavini. na Srušen jedan od tri agresorska zrakoplova koji su raketirali otok Šipan

● **OSIJEK** — Na istočnim vanjskim vratima četvrti "A" u uličici narode napadli agresorski pokušaji. U 1930 sati iz Maršalstva Karadžićeva su čuati eksplozivni zvukovi, a u 1935 sati kolona vojske je agresorima u Polju Dobra protiv Krajevine. U 1940 sati agresorima u Buzinu na položaju Hrvatske vojske u Podravku ispalili dvocilindrični raketa projektili, a u 1945 sati pokušali su protivna vojskom strukturne i pokušali oružjem iz Armatovca na položaju Hrvatske vojske u Željcu Druću.

Uspjeha je u ratu više puta je osvajana i na položaju Hrvatske vojske u Vrhovinskoj općini.

● **NOVA GRADISKA** — U četvrtak ujutro je u Novoj Gradskoj općini ujutro u 1930 sati neprijatelji se osvajali uz pomoć protivna Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec.

● **ŠIBENIK** — Agresor je u četvrtak pogodila i najveći brod u zapadnom dijelu napada na zapadnom dijelu Hrvatske vojske na položaju u Pokuplju i Posavini, pripadnici su u zapadnom dijelu Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec. Vratom se neprijatelj osvajala u četvrtak u četvrtak ujutro u 1930 sati neprijatelji se osvajali uz pomoć protivna Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec.

Oko 19 sati okupirani su napad na položaj Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec. U 1930 sati neprijatelji se osvajali uz pomoć protivna Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec.

U četvrtak ujutro u 1930 sati neprijatelji se osvajali uz pomoć protivna Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec.

Agresor je pokušao i koordinirano pokušati napad na položaj Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec.

Putni objekt iz okolice Šibenika

Uputnik na početku prodora agresora i pokušaje na trzajke trzajke su u noći na položaj Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec. U 1930 sati neprijatelji se osvajali uz pomoć protivna Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec.

● **KARLOVAC** — Na četvrtak ujutro u 1930 sati neprijatelji se osvajali uz pomoć protivna Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec. U 1930 sati neprijatelji se osvajali uz pomoć protivna Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec.

● **ZADAR** — Na četvrtak ujutro u 1930 sati neprijatelji se osvajali uz pomoć protivna Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec.

U četvrtak ujutro u 1930 sati neprijatelji se osvajali uz pomoć protivna Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec. U 1930 sati neprijatelji se osvajali uz pomoć protivna Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec.

Agresor je pokušao i koordinirano pokušati napad na položaj Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec.

● **VIS** — U četvrtak ujutro u 1930 sati neprijatelji se osvajali uz pomoć protivna Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec.

U četvrtak ujutro u 1930 sati neprijatelji se osvajali uz pomoć protivna Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec. U 1930 sati neprijatelji se osvajali uz pomoć protivna Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec.

U četvrtak ujutro u 1930 sati neprijatelji se osvajali uz pomoć protivna Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec. U 1930 sati neprijatelji se osvajali uz pomoć protivna Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec.

U četvrtak ujutro u 1930 sati neprijatelji se osvajali uz pomoć protivna Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec. U 1930 sati neprijatelji se osvajali uz pomoć protivna Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec.

Križ u čvrstom obruču

ZADAR — Hrvatska vojska odbila je agresorski pokušaj napada na položaj Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec. U 1930 sati neprijatelji se osvajali uz pomoć protivna Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec.

JA napušta i prvo linije

VINKOVCI — Prva odrednica agresora u četvrtak ujutro u 1930 sati neprijatelji se osvajali uz pomoć protivna Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec. U 1930 sati neprijatelji se osvajali uz pomoć protivna Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec.

Ne tuku, ali se čuvajte

U trideset Srijanju i Macurju do sada se lanjovili su postojeće maše artiljerije

U četvrtak ujutro u 1930 sati neprijatelji se osvajali uz pomoć protivna Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec. U 1930 sati neprijatelji se osvajali uz pomoć protivna Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec.

U četvrtak ujutro u 1930 sati neprijatelji se osvajali uz pomoć protivna Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec. U 1930 sati neprijatelji se osvajali uz pomoć protivna Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec.

UNPROFOR ipak djeluje

U četvrtak ujutro u 1930 sati neprijatelji se osvajali uz pomoć protivna Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec. U 1930 sati neprijatelji se osvajali uz pomoć protivna Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec.

Sramota za sve Srbe

Zadar — Hrvatska vojska odbila je agresorski pokušaj napada na položaj Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec. U 1930 sati neprijatelji se osvajali uz pomoć protivna Hrvatske vojske u selima Matić i Poljanec.

djelomice i iz Travičine glavice. Dan kasnije objavljeno je, između ostalog, da su s Križa, iz Zrakoplovne baze Zemunik i iz Smokovića teroristi ispalili oko 100 različitih projektila na sve dijelove grada te da su tri osobe lakše ranjene. Pisalo je i da su u subotu navečer „nemilice pucali iz protuzrakoplovnih mitraljeza i teških strojnica četnici s Musapstana i brda Križ u smjeru prve obrambene linije grada“. Dana 20. 5. javljeno je da je prethodnog dana u 19.40 sati uslijedio vrlo jak topnički napad na Zadar, na koji se pucalo između ostalog i s brda Križa. O napadu na Zadar s Križa izvijestio je *Vjesnik* 21. 5., a 22. 5. objavljeno je da je „agresor pojačao napade s brda Križ, iz Smokovića, s Musapstana te iz još nekih Zadru najbližih neprijateljskih uporišta“. Tu se nalazi i kratki uokvireni tekst u kojem piše da je „Križ u čvrstom obruču“, odnosno da HV drži u obruču jaku neprijateljsku bazu Križ iznad Bibinja, da je neprijatelj već nekoliko dana u potpunoj blokadi, a HV ne dozvoljava prolaz drugim neprijateljskim jedinicama koje žele izvući svoje ljude s Križa. Na dan 23. 5. na stranici s izvješćima s hrvatskih bojišta pojavio se uokvireni članak pod naslovom „Križ treba osloboditi“. U tekstu se opisuju okolnosti prije i za vrijeme akcije *Jaguar*. Dana 24. 5. objavljena je vijest o oslobađanju Križa. Kratka obavijest pod naslovom „Osvojen Križ iznad Zadra“ dana je na naslovnici, a na stranici 3A nalazi se članak pod naslovom „Na brdu Križ dva hrvatska barjaka“ u kojem je istaknuta važnost ovog velikog uspjeha HV-a na zadarskom području. Istog je dana javljeno o projektilima koje je neprijateljska vojska ispalila na oslobođeni Križ.

Slobodna Dalmacija

Slobodna Dalmacija također je svakodnevno donosila novosti sa zadarske bojišnice. Općenito, manje su spominjali izvor napada, a više ciljeve. Dana 18. 5. u članku naslova „Biograd: noć u podrumima“ javljeno je da su s Križa ispaljene tri minobacačke granate na kamenolom iznad Bibinja. Dana 19. 5. u članku „Bivši Zadranin razara Zadar“ ne spominje se brdo Križ, ali se javlja da su pripadnici HV-a uništili jedan tenk s posadom i nanijeli neprijatelju gubitke u ljudstvu. Dana 21. 5. u članku „Zadar: osječka četnička taktika“ izvijestili su o snažnim napadima s nastojanjem neprijatelja da svoje snage na Babindubu i Križu popuni i ojača u ljudstvu i naoružanju. U članku od 22. 5., naslova „Uništena 4 tenka“, javljeno je i da se „raspolože pouzdanim podacima da su neprijatelju uništena 4 tenka, 2 oklopna transportera, više kamiona, jedno zapovjedničko mjesto i drugo“ te da je broj poginulih i ranjenih neprijateljskih vojnika znatan. U objavi naslova „Bal četničkih vampira“ 23. 5. ističe se neprestano djelovanje dalekometnog srpskog topništva zbog čega je civilno stanovništvo treći dan zaredom u skloništima. Dana 24. 5. na naslovnici je najavljen tekst o oslobađanju brda Križa ponad Bibinja. U istom broju,

ZADARSKA DANIPAKLA

ZADAR - Zadar proživljava svoje najteže dane. Srpska se vojska potpuno okomila na to područje. Zadrani su neprestano već tri dana u podrumima, a njihov grad četnici sustavno razaraju. Zadrani žive u paklu. Od srijede neprijatelj, koji je potpuno izgubio pamet, luče dan i noć. Na Zadar i njegovu okolicu ispalio je tisuće najrazornijih projektila.

Zadrantima, koji od srijede ne izlaze na zrak, jučerašnji je dan bio jedan od najtežih u toku rata. Cijelu noć bez predaha su se vodile krvave borbe, jer naša je vojska morala odgovoriti na bestijalne napade četnika. Poslije ponoći je najviše projektila palo na prigradska naselja Druževac i Ploču te na Zemunik Donji i brdo Sv. Martin kod Sukošana. Od šest ujutro Zadar je bio glavna meta četničkih projektila, koji su razarali poslovne i stambene objekte. Mnogo je stanova razrušeno i izgorjelo. U

● Projektili iz haubica i minobacača padali na Zaton, Ninski Dračevac i Poljica ● Tenkovskim granatama gađan i otok Ugljan

Kratko vrijeme po gradskim je četvrtima palo više od stotinu projektila. Nakon kratke stanke, oko podneva je grad zasut stotinama novih raketa iz VBR-a, a padale su u samo središte grada. Neslužbeno saznajemo da je dosta građana ranjeno, a u bolnici su primljena dva teško ranjenah civila.

Prijevodne su projektili iz haubica i minobacača, koje je neprijatelj ispaljivao iz Biljana Donjih, prvi put padali i na sjeverozapadno područje općine - na Zaton. Ninski Dračevac i Poljica. Orok Ugljan okupator je gađao tenkovskim granatama, a u Kaliju je razorena obiteljska kuća.

Rano ujutro počeo je žestok napad iz

Zelenog Hrasta na Slivnicu, Posedarje, Aliče i Rupalji. Tukao je neprijatelj i po Bibinju, Sukošanu, Debeljaku. Nema mjesta oko Zadra na koje jučer nisu padali ubojiti projektili.

Zbog tih silovitih napada u gradu je sve stalo. Promet sasvim, i gradski i prigradski, i brodski s otocima. Cesta za Biograd je zatvorena, a jučer prijevodne i prometnice prema Ninu. Zaustavljen je također i promet između sjeverna i južne Hrvatske, jer jedini slobodni put vodi središtem Zadra. U gradu zasad ima kruha i mlijeka, ali je namirnica sve manje. Struje nema dani, ma, a vode tek u minimalnim količinama.

E. R. T. I. D. M.

na trećoj stranici, objavljena su tri teksta. Jedan je naslova „Križ je prekršten“, u kojem je istaknuta važnost osvajanja ovog neprijateljskog uporišta, drugi se odnosi na priopćenje zapovjedništva zadarskog sektora HV-a naslova „Veliki poticaj pripadnicima HV“, u kojem je pojašnjeno zašto je akcija poduzeta i treći je tekst naslova „Razbijeno gnijezdo bandita“ koji se odnosi na intervju sa zapovjednikom 159. brigade brigadirom Franom Šarićem o tijeku i značenju akcije *Jaguar*. Dana 25. 5. objavljen je novinski članak s popisom dijela neprijateljskih vojnika koji su bili smješteni na Križu. Istog dana, ali u drugom članku, napisano je „da je brdo Križ napadnuto topništvom prvi put nakon što ga je jučer rano ujutro Hrvatska vojska oslobodila“. Veliki novinski članak naslova „Utvrdna Križ zauzeta pameću“ objavljen je 28. svibnja. U članku je detaljno opisana akcija *Jaguar*, a u tu svrhu su dali intervju zapovjednik 2. bojne u vrijeme provođenja akcije Ivan Vitanović i novoimenovani zapovjednik bojne Vinko Šimunić Bubanj.

Prilog iz epizode *Maslenica* i *Medački džep* iz serijala *Pobjednici* (trajanje: 09.05 – 18.16)

Komentator objašnjava da je brdo Križ dominantni vrh iznad grada Zadra i neposredno iznad Jadranske magistrale, gdje je bila dobro utvrđena radarska postaja. Tu je Hrvatska imala najtanji kopneni teritorij pod neprijateljskom kontrolom jer su se padine s ovog brda spuštale u more. Transkribirani intervjui hrvatskih branitelja sa zadarske bojišnice odnose se na autentična svjedočanstva šesnaest branitelja.

Jedan sudionik izjavio je „da je ova operacija trajala tri mjeseca te da je on osobno planirao i pripremao operaciju i to direktno sa zapovjednikom bojne Ivanom Vitanovićem“. Dvojica sudionika, uključujući zapovjednika Ivana Vitanovića, također su izjavila da se akcija dugo i pomno planirala. Komentator objašnjava: „Hrvatske su snage tijekom 1991. i 1992. godine preuzimale kontrolu nad tim prostorom tako da su minirale cestovni pravac od Babinduba i time natjerale neprijatelja na korištenje jedinog dostupnog cestovnog prolaza, a to je makadamski put kroz bibinjsko polje. S istočne strane zauzet je vrh na poziciji Sv. Martin bez borbe jer je bio pod artiljerijskim nadzorom s okolnih vrhova oko Debeljaka. Ubacivanje izvidnika i diverzije po bokovima dovele su do toga da neprijatelj mitskim poljem štiti samu prometnicu, a smjenu i logistiku organizirao je u koloni uz oklopno osiguranje.“ Četvorica sudionika dala su izjave o planu akcije i zadaćama borbenih skupina, dok su se izjave druge četvorice sudionika odnosile na njihovo mjesto i ulogu u akciji. Komentator navodi: „Kolona, koja je krenula u smjenu, je zaustavljena u samom bibinjskom polju te je uništena žestokom vatrom hrvatskih branitelja, a sama pozicija neprijateljskih snaga u uporištu Križ stavljena je u okruženje. Za to vrijeme neprijatelj je pokušao pripremiti snage za protuudar, no ključna točka je bila takozvana Martićeva

magistrala kojom je dopremala nove snage, dok su hrvatske snage djelovale usklađeno.“ Četvorica sudionika dala su izjave o uspješnom djelovanju topništva te o susretu i borbi s neprijateljskim oklopništvom. Topništvo i oklopništvo odigralo je jako važnu ulogu u sprječavanju neprijateljskog protunapada i dovođenja novih snaga prema vojarni na Križu. Dvojica sudionika dala su izjave o djelovanju neprijatelja s Križa, a o pregovorima i predaji uporišta Križ izjave su dala također dvojica sudionika, pri čemu je za brdo Križ rečeno: „Točka s koje se moglo sve vidjeti što netko planira, a kad se vidi što netko planira onda je lako odlučiti što dalje poduzeti.“

Prilog HRT-a o akciji *Jaguar* (trajanje: 2.18 – 04.35)

Transkribirani prilog predstavljamo u cijelosti: „Operaciji Maslenica, kojom je oslobođeno zadarsko zaleđe, prethodio je važan uspjeh domicilnih snaga koje su nakon pet dana opsade slomile otpor pobunjenih Srba i 22. svibnja 1992. zauzele brdo Križ, dominantnu uzvisinu u zaleđu Bibinja i Sukošana. S tog položaja, čija je najvažnija namjera bila radarско motrenje, Srbi su tijekom otvorenog rata 1991. topništvom smrtonosno udarali po Zadru i okolici. I u razdoblju nakon potpisivanja Sarajevskog primirja nastavili su sijati smrt i paniku, među ostalim nanoseći ljudske gubitke gađanjem vozila nedužnih civila koji su prometovali magistralnom cestom. Brdo Križ bilo je jako dobro utvrđeno i opasano gustim minskim poljima, ali zbog izoliranosti od drugih položaja, posebno činjenice da su se ljudstvo i logistika dijelom smjenjivali preko ničije zemlje obrana jakog uporišta imala je i svojih slabih točaka. Pomno planirana akcija kodnog naziva akcija *Jaguar* počela je 17. svibnja presijecanjem prometne komunikacije. U izvrsno osmišljenoj zasjedi uništena je neprijateljska smjena, kolona od pet kamiona s tenkom T-34 na čelu i oklopnim vozilom na začelju. Uporište Križ blokirano je, što je bio plod višemjesečnog truda domicilnih branitelja, posebice iz Bibinja, koji su mjesecima pleli mrežu oko brda. Nakon uspješne petodnevne blokade predalo se 48 neprijateljskih vojnika. Vrlo dobro pripremljenom akcijom zapovijedao je bojnik Ivan Vitanović koji je ujedno vodio mukotrpane pregovore. Neizvjesnu situaciju osobno je prekinuo ušavši u neprijateljski prostor u pratnji dvojice vojnika te pozvao neprijatelje na predaju jamčeći im osobnu sigurnost. Bila je to kruna uspjeha zajedničkog djelovanja pripadnika 159. brigade, ponajprije druge bojne te specijalne policije i združenog topništva 112., 134. i 159. brigade Hrvatske vojske. Oslobođanjem Križa stanovnici Zadra napokon su mogli odahnuti jer su pripadnici hrvatskih snaga napravili važan posao prije konačnog oslobođenja zadarskog područja u operaciji *Maslenica*.

BAL ČETNIČKIH VAMPIRA

Već treći dan Zadrani se nalaze u skloništima zbog bestijalnoga napada četnika i srpske vojske koji fuku iz topova, haubica i tenkova, a jučer su upotrijebljeni i višeci-jevni raketni bacači — Hrvatska vojska žestoko uzvratila vatrom gađajući uporišta iz kojih zločinci napadaju

Četvorica ranjenih

U šesnaest sati napadima na Zadrnu teško su ranjeni dva, a lakše četiri građana, dok je točno satnica zračnih i jurnih napada vojke. Žnog ledna četničkih udara u zadarskoj na bojištu zadržani Druge Vojvođine (78) iz Zadra, napadli Petković (48) iz Zagreba, vođa Matijačić, i pripadnik Hrvatske vojske Goran Gaurav (76) iz Zadra. Amaluzano je čovjek i pacijent koji je na glavu bio udarjen od Zadra.

TREĆI DAN ZAREDOM NEPRIJATELJ NASTAVLJA S RAZARANJEM ZADRA

ZADRA 21. V. — Ranjeni su i grad koji stoji pod udarcima projektila iz topništva. Topovni ispuhivači i raketni bacači nastavili su u noć i u jutro Zadrnu bombardirati. Prva je noć bila najteža, u 10.30 sati izveli su eksplozivna i protivoklopna granata kojama su uhićeni i poginuli ljudi i materijal. Zbog toga, građani iz Zadre u vrijeme napada nisu mogli izaći iz svojih skloništa. Ujutro su se građani iz Zadre u skloništa ne odijelivši od svoje kuće ne odvojili, do u jutro su opet bili u skloništu. Ujutro su se građani iz Zadre u skloništa ne odijelivši od svoje kuće ne odvojili, do u jutro su opet bili u skloništu.

U jutro su se građani iz Zadre u skloništa ne odijelivši od svoje kuće ne odvojili, do u jutro su opet bili u skloništu. Ujutro su se građani iz Zadre u skloništa ne odijelivši od svoje kuće ne odvojili, do u jutro su opet bili u skloništu.

U jutro su se građani iz Zadre u skloništa ne odijelivši od svoje kuće ne odvojili, do u jutro su opet bili u skloništu. Ujutro su se građani iz Zadre u skloništa ne odijelivši od svoje kuće ne odvojili, do u jutro su opet bili u skloništu.

U jutro su se građani iz Zadre u skloništa ne odijelivši od svoje kuće ne odvojili, do u jutro su opet bili u skloništu. Ujutro su se građani iz Zadre u skloništa ne odijelivši od svoje kuće ne odvojili, do u jutro su opet bili u skloništu.

Struja do 6. lipnja?

Na tuđu i nepredviđenu okolnost, Zadrni su mogli dobiti do 6. lipnja, prema čemu u splitskoj "Elektroprivredni" kaže, svih obujama naprave zahtjeva "Elektroprivredni" su, namir, danas počet i u radovima na terenu na terenu. Strujom može biti napajanje električnih uređaja, ali zbog problema, kao u splitskom području, kažu, da su u ovom području naprave zahtjeva "Elektroprivredni" su, namir, danas počet i u radovima na terenu na terenu. Strujom može biti napajanje električnih uređaja, ali zbog problema, kao u splitskom području, kažu, da su u ovom području naprave zahtjeva "Elektroprivredni" su, namir, danas počet i u radovima na terenu na terenu.

Tenkovi oko Dubrovnika

U Dubrovniku se nalaze nekoliko tenkova, a prema izvještajima, oni su u blizini grada. U Dubrovniku se nalaze nekoliko tenkova, a prema izvještajima, oni su u blizini grada.

NAJVEĆE MJESTO U DUBROVNIČKOM PRIMORJU
BEZ OKUPACIJSKIH VOJNIKA

Slano prazno

U Baninama i Slanom više nema ubočetništva vojske, ali pripadnici HV-a, zbog oprucnosti, u većim grupama nisu otišli u ta mjesta

U Baninama i Slanom više nema ubočetništva vojske, ali pripadnici HV-a, zbog oprucnosti, u većim grupama nisu otišli u ta mjesta. U Baninama i Slanom više nema ubočetništva vojske, ali pripadnici HV-a, zbog oprucnosti, u većim grupama nisu otišli u ta mjesta.

U Baninama i Slanom više nema ubočetništva vojske, ali pripadnici HV-a, zbog oprucnosti, u većim grupama nisu otišli u ta mjesta. U Baninama i Slanom više nema ubočetništva vojske, ali pripadnici HV-a, zbog oprucnosti, u većim grupama nisu otišli u ta mjesta.

Sarajevo na rubu gladi

U Sarajevu ima sve manje hrane, razvile su se bolesti, ljudi umiru, a na dubrovačkim teritorijima, gdje je stanovište, gladni ljudi i dalje žive. U posljednjim razgovorima ljudi su otišli i oporiti kompleksi. Dok traje vojna, nema gladi i ljudi, pa tako je ostanak ljudi.

U Sarajevu ima sve manje hrane, razvile su se bolesti, ljudi umiru, a na dubrovačkim teritorijima, gdje je stanovište, gladni ljudi i dalje žive. U posljednjim razgovorima ljudi su otišli i oporiti kompleksi. Dok traje vojna, nema gladi i ljudi, pa tako je ostanak ljudi.

U Sarajevu ima sve manje hrane, razvile su se bolesti, ljudi umiru, a na dubrovačkim teritorijima, gdje je stanovište, gladni ljudi i dalje žive. U posljednjim razgovorima ljudi su otišli i oporiti kompleksi. Dok traje vojna, nema gladi i ljudi, pa tako je ostanak ljudi.

U Dubrovniku se nalaze nekoliko tenkova, a prema izvještajima, oni su u blizini grada. U Dubrovniku se nalaze nekoliko tenkova, a prema izvještajima, oni su u blizini grada.

Komparativna analiza medijskih objava i arhivskoga gradiva

Dnevne novine donosile su vijesti po nekoliko dana zakašnjenja pa samim tim datumi objave ne prate dokumente iz arhivskoga gradiva. Postoje naknadno objavljeni novinski članci s detaljnim opisom akcije *Jaguar* na temelju intervjua s ratnim zapovjednicima.

Nedjelja, 17. svibnja 1992.

O događajima za vrijeme akcije *Jaguar* bilješke su se vodile u ratnom dnevniku 1/180. motorizirane brigade iz sastava 9. korpusa JNA² koji je identičan sadržaju dnevnih izvješća koji se odnosi na aktivnosti hrvatskih oružanih snaga. U ovom dnevniku nalaze se bilješke o bojnim djelovanjima za razdoblje trajanja akcije *Jaguar*, a za dan 17. 5. zabilježeno je:

„14.30 – Neprijatelj je napao kolonu u pravcu Križa. Napad je bio iznenadan na minobacačima, s raketama ‘Maljutkama’ i pešadijskom vatrom iz automatskog oružja, a u napadu pogodeno je borbeno oklopno vozilo (BOV), tenk i jedno vozilo. Vatra je otvorena iz pravca Sv. Martina i Dračevca. U isto vrijeme sa minobacačkom vatrom napadnut je Križ i reon I. mtč civilni aerodrom, Smoković i položaj II. mtč ‘Crno – Musapstan’.

14.30 – U napadu na kolonu ranjeni su vojnici.“ (Nabrojano je osam vojnika imenom, prezimenom i godinom rođenja, a nekima je navedeno ime oca.)

U „Informaciji“ 180. motorizirane brigade komandi 4. motoriziranog bataljona iste brigade o napadu hrvatskih postrojbi na vojarnu na brdu Križu kod Zadra i stanju u postrojbama u zoni odgovornosti navedeno je: „Tako su dana 17. 05. 1992. godine mučki napali kolonu m/v koja je prevozila smenu na objekat Križ. U koloni je bio 1 tenk, 1 oklopni transporter i 3 m/v. Cilj im je bio da nanesu gubitke i odsijeku objekat Križ. Preduzete su mjere da se narednog dana kolona izvuče i da se Križ kao značajan objekat odblokira. Jedno m/v smo uspjeli izvući, a preostala m/v su bila oštećena ili uništena u prethodnim dejstvima, te zbog jake neprijateljske vatre nisu se mogla izvući na bezbjedno mjesto.“³

S tvrdnjama u analiziranim dokumentima poklapaju se svjedočanstva sudionika akcije *Jaguar* u dokumentarnom serijalu *Pobjednici* u epizodi *Maslenica* i *Medački džep*. Željko Perić ističe da se tada prvi put sa Svetog Martina upotrijebilo protuoklopno raketno oružje „MILAN“ kojim se gađao tenk. Denis Bračić je izjavio da su uspjeli uništiti taj tenk i time je zadatak bio ispunjen jer je u tom trenutku kolona bila zaustavljena te da su se noću vratili kako bi uništili ostatke kamiona i tenka kako ih neprijatelj slučajno ne bi pokušao izvući. U svjedočanstvima sudionika akcije *Jaguar* iz 2021. godine detaljno su

2 HR-HMDCDR, 2., kut. 6034., Ratni dnevnik 1. mtb/180. mtbr 9. korpusa JNA.

3 HR-HMDCDR, 7., kut. 5., Komanda 180. mtbr, Pov. br 1559-1, 25. 05. 1992.

Večernji list

HRVATSKI DNEVNIK NA VEĆIM NAKLADOM
NEZAVISNE NOVINE

ODD. XXXI 88 1926

NEĐJELJA

ZADAR, 24. V. 1992

40

HRK

MOGUĆE I VOJNE MJERE?

U slučaju ratnog stanja...
...i vojne mjere...
...na području...
...i vojne mjere...
...na području...

Vukovarci na slobodi

U Opatovcu...
...i vojne mjere...
...na području...

Radost u dijaspori

U Zagrebu...
...i vojne mjere...
...na području...

HRVATSKA BOJŠTA

Hrvatski barjak na brdu Križ

DUBROVNIK

HRVATSKA VOZKA OSVOJILA JEDNO OD
NAJVIŠIČI-ČETIRIHIH UPORIŠTA IZNAJ
BRIDA KOD ZADRA

Pojacano kretanje agresora

Odgovornost za «odgovornost»

HRVATSKA
RAT U BOSNI I HERCEGOVINI

**NAGRADNA
IGRA**

OD 1. JUNE 1992.
DO 31. MAJA 1993.

Hrvatskoj pet medalja

1. Zlatna medalja	1
2. Srebrna medalja	2
3. Brončana medalja	2
4. Zlatna medalja	1
5. Srebrna medalja	1

Mašina hrvatskih

...i vojne mjere...
...na području...

NOVA RATNA ŽARIŠTA
TOPNIČKI NAPAD
PRECIZNO PO
ČETNICIMA
RASULO MEĐU
NEPRIJATELJIMA

opisane aktivnosti prvog dana akcije (iskazi Denisa Bračića, Vitomira Burčula, Tomislava Matešića, Bruna Milina, Željka Kralja, Vinka Šimunića Bubnja i Ivana Vitanovića). Svi oni su posebno istaknuli važnost zaustavljanja neprijateljske kolone onesposobljavanjem tenka na početku kolone i borbenog oklopnog vozila na začelju kolone, zatim unakrsno djelovanje iz smjera Dračevca i Svetog Martina kao i topništvom te blokiranje djelovanja neprijateljskih snaga s Križa.

Od trojih analiziranih novina, *Večernji list* je 19. 5. objavio vijest, ne spominjući brdo Križ, da su hrvatske snage uništile jedan tenk, jedno oklopno vozilo te kamione kojima su srpske snage dovozile pojačanja. *Slobodna Dalmacija* objavila je, također ne spominjući brdo Križ, da su pripadnici HV-a uništili jedan tenk s posadom i nanijeli neprijatelju gubitke u ljudstvu. Uzimajući u obzir „Informaciju“ 180. mtbr komandi 4. mtb, može se zaključiti da se radi upravo o napadu HV-a 17. 5. na neprijateljsku kolonu. Za ključne događaje 17. 5. uglavnom se poklapaju obavijesti iz svih analiziranih izvora. Jedina razlika je u broju uništenih borbenih sredstava i vozila. *Večernji list* piše da su uništeni svi kamioni, a zapis u ratnom dnevniku 1/180. mtbr osim tenka i borbenog oklopnog vozila (BOV) spominje jedno pogodeno vozilo, što bi značilo jedan kamion.

Ponedjeljak, 18. svibnja 1992.

U Dnevnom izvješću Komande 1. mtb na aerodromu Zemunik od 20. 5. koje je poslano 180. mtbr piše: „Dana 18. 05. 1992. neprijatelj je u 11.45 otvarao minobacačku i drugu vatru po reonu naših snaga na Križu i duž komunikacije Babin Dub – Križ, kako bi onemogućio izvlačenje oštećene tehnike i zamjene vojnika na položaju Križ. Zbog jake vatre i nastalih posljedica, tehnika nije izvučena, niti je izvršena smjena jedinica.“ Imali su jednog poginulog vojnika.⁴

U ratnom dnevniku 1/180. mtbr zabilježeno je:

„11.45 – Neprijatelj je tukao granatama naše položaje na Križu. U vremenu dok su naše jedinice krenule da se izvrši smjena ljudstva sa Križa i da se izvuku vozila i tenk što su oštećena od artiljerijske vatre. Neprijatelj je tukao duž komunikacije gdje smo imali jednog poginulog...“

20.10 – Minobacačkom vatrom neprijatelj je tukao bazu, položaje I. mtč, položaj II. mtč. Snajperom i automatskim oružjem neprijatelj je tukao po položajima naših jedinica.“⁵

Neuspješan pokušaj smjene ljudstva i izvlačenja uništene tehnike koji se spominju u Dnevnom izvješću Komande 1. mtb na aerodromu u Zemuniku i zapisu u ratnom dnevniku 1/180. mtbr poklapaju se sa svjedočanstvima sudionika akcije *Jaguar*. Nenad Curiš izjavio

4 Komanda 1. mtb, 14.00 – 20. 05. 1992., Aerodrom Zemunik, Dnevni izveštaj.
5 HR-HMDCDR, 2., kut. 6034., Ratni dnevnik 1. mtb/180. mtbr 9. korpusa JNA.

je kako je „ostala samo mehanizacija, a polje je bilo minirano“. Darko Smolić – Ročak i Josip Žgela istaknuli su uspješno djelovanje topništva koje je onemogućilo izvlačenje borbene tehnike i dovođenje novih snaga. U takvim okolnostima, iz razgovora koje su presrele hrvatske snage utvrđeno je kako su neprijateljski vojnici mislili da ih netko izdaje.⁶ Prema svjedočanstvima sudionika akcije *Jaguar iz 2021.*, iznimno važno je bilo držati u okruženju neprijateljske snage na Križu (iskazi Vinka Šimunića Bubnja i Ivana Vitanovića). U pretrazi objava u dnevnim novinama nije se naišlo na tekst koji se odnosio na djelovanje oko Križa.

Utorak, 19. svibnja 1992.

U ratnom dnevniku 1/180. mtbr zabilježeno je djelovanje HV-a po neprijateljskim položajima na Križu i Babindubu pri čemu su imali gubitke u ljudstvu: jednog poginulog i dva ranjena vojnika.⁷ Iz razgovora koje su hrvatske snage presrele uočava se kako je neprijatelj imao namjeru osvježiti snage na Križu, ali se nije usudio krenuti na Križ.⁸ Svjedočanstva sudionika akcije *Jaguar iz 2021.* ukazuju na neuspješan pokušaj proboja neprijateljskih snaga prema objektu na Križu (iskazi Željka Perića i Marina Žepine). Novinska izvješća ne govore o događajima na ovaj dan, međutim svjedočanstva sudionika akcije *Jaguar* govore o neuspješnim pokušajima dovođenja svježih neprijateljskih snaga za deblokadu uporišta Križ.

Srijeda, 20. svibnja 1992.

Iz razgovora koje su presrele hrvatske snage vidi se da je HV stalno djelovao po Križu s više položaja (iz Bibinja, iz Kave, „sa svih strana“, sa Sv. Martina, iz Sukošana, Dračevca) iz različitih oružja. Zbog toga je situacija na Križu bila kaotična, nije bilo hrane ni vode, padale su granate. Razmišljalo se o proboju, a srpski vojnici su odlučili početi napuštati Križ. U 16.27 sati iz zračne luke u Zemuniku javljeno je na Križ da su im pripremili hranu, streljivo i ostalo te da će u 18 sati pokušati proboj. No, u 18.25 vojnici na Križu se bune i postavljaju ultimatum: ako se do 20 sati ništa ne poduzme, oni će ga početi napuštati. U 18.55 s Križa su otišla četvorica vojnika (navode im se prezimena, nap. aut.). Nikako nisu uspijevali dobiti vezu s Babindubom. Do 19.00 sati trojica su stigla u Babindub, a četvrti je došao u 19.40 sati. U 19.36 sati s Križa su javljali da ih se tuče nekim novim bombicama, a u 21.00 da je ondje potpuna depresija i da se te večeri ide u proboj prema Babindubu.⁹

U ratnom dnevniku 1/180. mtbr zabilježeno je:

„11.55 – Neprijatelj je otvorio minobacačku vatru po položaju naših jedinica Babin d.

6 Vitanović, 2012: 296–297.

7 HR-HMDCDR, 2., kut. 6034, Ratni dnevnik 1. mtb/180. mtbr 9. korpusa JNA.

8 Vitanović, 2012: 296–299.

9 Isto, 299–305.

12.00 – Puna borbena gotovost naših jedinica kako bi se izvršio proboj u pravcu Križa i potom izvršila zamjena ljudstva.

12.20 – Neprijatelj je tukao sa minobacačima, tada je pogođen BOV i ranjeni vojnici. Neprijatelj je otvarao minob. vatru po položajima I. mtč civilni aerodrom, II. mtč Babindub na položaje MB od 120 mm. Jedinice koje su pridodate 1. mtb u dejstvima neprijatelja imali smo povređene vojnike.¹⁰

Tog dana imali su četiri ranjena vojnika koji su u dnevnik upisani imenom, prezimenom i godinom rođenja te još trinaest koji su ranjeni, ali iz drugih postrojbi, a to se dogodilo u pokušajima zamjene i izvlačenja ljudstva s položaja na Križu.

U novinama se ne spominju ovi događaji, ali *Vjesnik* spominje granatiranje Zadra s brda Križa odakle je ispaljeno desetak topničkih projektila na Sv. Martin ponad Sukošana. To se pak podudara s razgovorima neprijateljskih snaga koje su presrele hrvatske snage. U 14.08 zabilježen je razgovor između Križa i Zemunika u kojem s Križa traže da se gađa Sv. Martin: „Gađajte sada Sv. Martin! Gađaju nas isto iz Sukošana s minobacačima, kod pruge, ispaljen je VBR. Podbacio je 600 metara! Ne daj se Ćiro. Pješadija je na 300 metara od nas iz pravca Sukošana! Tucite po pješadiji odmah. Odma po njima. Oni deru po nama sa snajperima i kalašnjikovima! Proveri gde su pale granate koje smo uputili južno od Križa.“¹¹

Svjedočanstvo Denisa Bračića u dokumentarcu *Pobjednici* o tome da je Hrvatska vojska imala moćno oružje MGL (ručni bacač granata 40 mm) kojim se neprijatelja zasipalo dva dana i dvije noći podudara se s presretnutim razgovorima u kojima neprijateljske snage na Križu govore da ih se gađa nekim novim bombicama, za koje nisu znali odakle dolaze. Svjedočanstva sudionika akcije Jaguar iz 2021. govore da su spriječeni svi pokušaji deblokade Križa iako se neprijatelj spremao za proboj u smjeru Križa s ciljem zamjene ljudstva, što se spominje u ratnom dnevniku 1/180. mtbr.

Četvrtak, 21. svibnja 1992.

U ratnom dnevniku 1/180. mtbr zabilježeno je:

„04.45 – Otvorena vatra iz pravca Dračevca, na položaj naših snaga u reonu Križa, na položaj III. mtč – Babin dub, Travičina glavica.

¹⁰ HR-HMDCDR, 2., kut. 6034, Ratni dnevnik 1. mtb/180. mtbr 9. korpusa JNA.
¹¹ Vitanović, 2012: 300.

- 13.00 – Neprijatelj otvorio vatru iz MB 82 mm na položaje II. mtč. Tada je lakše ranjen...
  - 07.20 – Neprijatelj je otvorio vatru na položaj III. mtč Babin dub.
  - 07.50 – Artiljerijska vatra otvorena i po položaju baze, tada je povređen...
  - 11.20 – Granatom je udarena komanda 1. mtb. Tom prilikom nije bilo povređenih.
- Neprijatelj je otvarao vatru po položajima naših jedinica do 14.00 časova.¹²

Iz razgovora koje su presrele hrvatske snage vidi se da neprijateljski vojnici na Križu javljaju u Zrakoplovnu bazu Zemunik da ih se gađa „malim bombicama iz šumice ispred njih“. Također traže da se hitno nešto poduzme jer ih napadaju iz smjera Bibinja. Iz Zrakoplovne baze im odgovaraju da će se nešto poduzeti. Iz mnoštva komunikacije toga dana primjetno je često navođenje na točke HV-a koje treba gađati topništvom. U 23.46 sati s Križa javljaju da im se HV približio na 200 metara, a iz Zemunika traže da se tuče po HV-u. S Križa odgovaraju da ne mogu jer ih HV zasipa „nekim čudnim bombicama“. Tada su iz Zemunika javili Križu da se svi sklone jer oni idu tući po Križu. U 23.50 s Križa ih pitaju što to rade jer HV nije ondje i 30-40 projektila palo je u prazno. U 23.57 s Križa javljaju da su u klopci, da odgovaraju, ali da ih „oni kao ljudi zasipaju bombicama“, a potom, u 24.00 sata da je opći kaos jer njihovi tuku u prazno ili po svojimima.¹³

Svjedočanstvo hrvatskih branitelja u dokumentarcu *Pobjednici* poklapa se s višednevnim izvješćima iz ratnog dnevnika kako HV stalno otvara topničku paljbu po neprijateljskim položajima Babindub – Zemunik Gornji. U filmu Josip Žgela komentira da su haubicom kalibra 203 mm držali navedenu crtu bojišnice, haubicom od 105 mm magistralu Zemunik – Smoković, dok su haubicom D30 122 mm držali položaj gdje god bi se ukazala prilika jer je imala kružno djelovanje. Slično tome, svjedočanstva sudionika akcije *Jaguar* iz 2021. ukazuju na uspješno djelovanje hrvatskog topništva i uporno provođenje blokade neprijateljskih snaga na Križu.

Petak, 22. svibnja 1992.

U ratnom dnevniku 1/180. mtbr zabilježeno je:

„16.00 – Neprijatelj je otvorio artiljerijsku vatru po položajima naših jedinica na Musapstanu i Crnom. Posljedica nije bilo.

19.10 – Minobacačima 82 mm neprijatelj je tukao naše položaje Travičina glavica. U tom vremenu tukao je položaje na aerobazi.

22.20 – Minobacačima 82 mm neprijatelj je tukao položaje II. mtč, posljedica nije bilo. Tokom noći neprijatelj je tukao naše snage u reonu Crno – Murvica.

Sa položaja Križa naša je jedinica kompletno napustila položaj i predala položaj i oruđa

12 HR-HMDCDR, 2., kut. 6034, Ratni dnevnik 1. mtb/180. mtbr 9. korpusa JNA.
13 Vitanović, 2012: 305-313.

neprijatelju. Vojnik Nanić Darko predao se neprijatelju, isti je iz općine Obrovac, mjesto Žegar. Istog dana život je izgubio v/o Baljak Ćiro iz Muškovaca, općina Obrovac.¹⁴

U „Informaciji“ 180. mtbr komandi 4. mtb iste brigade o napadu hrvatskih postrojbi na vojarnu na brdu Križu kod Zadra i stanju u postrojbama u zoni odgovornosti 180. mtbr izvijestili su:

„Dana 22. 05. 1992. godine organizirana je široka akcija na deblokadi objekta Križ uz angažovanje različitih jedinica i sastava i uz učešće oklopno-mehanizovanih snaga. Međutim, iako je akcija organizovano tekla, iako je sastav na Križu bio upoznat sa tokom akcije, pojedinci iz sastava snaga na Križu stupili su u kontakt sa ustaškim snagama, doveli 3 ustaše na Križ i sa njima se dogovorili o predaji objekta Križ. Ovaj sraman čin predaje učinili su mimo odobrenja k-dira jedinice, ali sa njegovim znanjem. Komandir jedinice ništa nije učinio da spreči ovo nedjelo i sramotu. Predaja je izvršena u trenutku kada su naše jedinice već bile na dohvat Križa na 150-200 m.“¹⁵

Ovo izvješće podudara se s ostalim dokumentima i svjedočanstvima, osim u dijelu da su neprijateljske „jedinice već bile na dohvat Križa na 150-200 m“. U spomenutom dokumentarnom filmu hrvatski branitelji istaknuli su važnost djelovanja topništva i oklopništva po neprijateljskim snagama u dolasku. Branko Morić izjavio je: „Neprijatelji nisu mogli dovesti dodatne snage koje su planirali preko ‘Martićeve magistrale’ koja je išla kroz Smoković dalje prema Zemuniku jer su naši vojnici napravili nekoliko dobrih akcija.“ U presretnom razgovoru od 22. 5. od oko 21.30 do 21.46 sati zapovjednik neprijateljskog uporišta na Križu Bjelanović govori zapovjedništvu u Benkovcu da će se predati, a ovi mu izričito zapovijedaju da to ne čini.¹⁶

Swjedočanstva sudionika akcije *Jaguar* iz 2021. upućuju na zaključak kako je bilo iznimno važno držati neprijateljske snage na Križu u blokadi do njihove predaje. Prema iskazu Bruna Milina, „osjetljivi trenutak akcije *Jaguar* je pozivanje neprijatelja na predaju 22. 5. 1992. u večernjim satima od strane zapovjednika 2. pješačke bojne Ivana Vitanovića“. *Slobodna Dalmacija* i *Večernji list* izvještavali su da je neprijatelj primijećen u pokušaju opskrbe svojih postrojbi na Križu i Babindubu. *Slobodna Dalmacija* piše: „Raspolažemo pouzdanim podacima da su u prethodnih nekoliko dana neprijatelju uništena 4 tenka, 2 oklopna transportera, više kamiona, jedno zapovjedno mjesto i drugo. Broj poginulih i ranjenih neprijateljskih vojnika je znatan.“ *Vjesnik* je donio uokvirenu vijest HINA-e pod naslovom „Križ u čvrstom obruču“ u kojoj piše da „Hrvatska vojska drži u obruču jaku neprijateljsku bazu Križ, trigonometrijska točka 154 iznad Bibinja“ te da su „četnici

14 HR-HMDCDR, 2., kut. 6034, Ratni dnevnik 1. mtb/180. mtbr 9. korpusa JNA.

15 HR-HMDCDR, 7., kut. 5., Komanda 180. mtbr, Pov. br 1559-1, 25. 05. 1992.

16 Vitanović, 2012: 187.

HRVATSKA VOJSKA OSVOJILA NAJJAČE NEPRIJATELJSKO UPORIŠTE NA ZADARSKOME BOJIŠTU

KRIŽ JE - PREKRIŽEN!

Na kofi 154, koja dominira dijelom Ravnih kotara i Jadranskom magistralom, srpsko-četnička armada napravila je u betonu prave crkve gnijezdo. Ali uzalud: na spisku neprijateljskih uporišta prekršteno je ono najopasnije

ZADAR, 23. 7. — Dajni je završeno — prava vojska završila od pustoša neprijateljsko gnijezdo na kofi 154, pa se vratila — srpsko-četnička uporišta na brdu Križu, poznat i kao Križ, osvojeno je. Na kofi 154, koja dominira dijelom Ravnih kotara i Jadranskom magistralom, srpsko-četnička armada napravila je u betonu prave crkve gnijezdo. Ali uzalud: na spisku neprijateljskih uporišta prekršteno je ono najopasnije

...duboki i široki kanal, koji je...
...duboki i široki kanal, koji je...
...duboki i široki kanal, koji je...

...i najopasnije uporište...
...i najopasnije uporište...
...i najopasnije uporište...

PROKAZNE ŽRTVJEDINŠTVA ZADARSKOGA SEKTORA HV

Veliki poticaj pripadnicima HV

ZADAR, 23. 7. — Uredništvo zadarske vojne jedinice...
...ZADAR, 23. 7. — Uredništvo zadarske vojne jedinice...
...ZADAR, 23. 7. — Uredništvo zadarske vojne jedinice...

...i veliki poticaj pripadnicima HV...
...i veliki poticaj pripadnicima HV...
...i veliki poticaj pripadnicima HV...

Jandri ŠIRINIC

Čestitke

...čestitke...
...čestitke...
...čestitke...

HRVATSKI BARJAK NA BRDU KRIŽ

Razbijeno gnijezdo bandita

ZADAR, 23. 7. — Najbolji križ...
...ZADAR, 23. 7. — Najbolji križ...
...ZADAR, 23. 7. — Najbolji križ...

...i ostatak hrvatskih vojnika...
...i ostatak hrvatskih vojnika...
...i ostatak hrvatskih vojnika...

...ostala trojica vojnika...
...ostala trojica vojnika...
...ostala trojica vojnika...

Brigadir Franjo Šarić, komandir 150. brigade hrvatskih vojnika

...i ostatak hrvatskih vojnika...
...i ostatak hrvatskih vojnika...
...i ostatak hrvatskih vojnika...

na Križu već nekoliko dana u potpunoj blokadi, a Hrvatska vojska ne dozvoljava prolaz drugim neprijateljskim jedinicama koje žele izvući svoje ljude s brda Križ*.

Nakon akcije *Jaguar*, u nedjelju 24. svibnja sva tri novinska izdanja donijela su detalje oslobađanja Križa, uz najave na svojim naslovnica. *Slobodna Dalmacija* imala je naslov „Križ je – prekršten“ na naslovnici, a na trećoj stranici i članak na pola stranice s izjavama nekoliko zapovjednika HV-a na zadarskom ratištu i objašnjenjima strateške važnosti brda Križa. Prvim zapovjednikom obrane vojarne Križ imenovan je Bruno Milin.¹⁷ Nadalje, *Slobodna Dalmacija* akciji *Jaguar* posvetila je jednu cijelu stranicu u broju od 28. svibnja, a u tom članku donosi viđenja akcije od strane njenih sudionika. *Večernji list* na naslovnici je pisao „Hrvatski barjak na brdu Križ“, a na trećini četvrte i pete stranice pod istim naslovom nalazi se kratak prikaz uvoda u akciju, kao i prikaz same akcije i njezina značaja. Isto je objavio i *Vjesnik* koji na naslovnici ima naslov „Osvojen Križ iznad Zadra“. *Večernji list* u broju od 29. i 30. svibnja donosi opis akcije od trenutka kada je Ivan Vitanović počeo pregovore do trenutka kada su se neprijateljski vojnici na Križu predali.

Detalji o akciji *Jaguar* objavljeni u novinskim člancima nakon akcije *Jaguar* podudaraju se s presretnutim razgovorima i dokumentima. Svjedočanstva hrvatskih branitelja u dokumentarcu *Pobjednici* i svjedočanstva sudionika akcije *Jaguar* iz 2021. također se podudaraju s novinskim izvješćima o tijeku i značaju akcije.

Večernji list u svojim izvješćima koristi pogrdne izraze jakog intenziteta za srpske snage, koji s jedne strane predstavljaju bijes prema agresoru, a s druge strane imaju propagandni učinak jer dodatno ocrnjuju neprijatelja: četničke bande, vojno-četnički teroristi, srpske divlje bande, zlotvori, srbočetnička armada, srpski divlji agresor. Uz to, koriste se i uobičajeni izrazi slabijeg intenziteta: agresor, neprijatelj, četnici, teroristi, srpska vojska. *Vjesnik* koristi uobičajene izraze slabijeg intenziteta: agresorske jedinice, agresor, teroristi, neprijatelj, okupator, oružano-četničko topništvo, zločinci, četnici.

Slobodna Dalmacija također koristi izraze slabijeg intenziteta, ali slikovitije: četnici i ostaci Jugoarmije, novokomponirani barbari, zločinci u četničkim i sivomaslinastim uniformama, neprijatelji, četnici, tzv. JNA (Jugoslavenska narodna armija), agresor, srpsko-četnička vojska, razbojnici.

Uz to, više u *Večernjem listu* i *Slobodnoj Dalmaciji*, a manje u *Vjesniku* korišteni su slikoviti izrazi i fraze koje podižu intenzitet dojma događaja: „Zadrani užasnuti nedelikatnošću agresora“, „divlje iznenadni četnički napad“, „Noć užasa“, „Zadar je preživio još jedan pakao u režiji četnika“, „srbočetnička armada u posljednje vrijeme napada iznenada, baš kada građani pokušavaju zaviriti na svjetlo iz mračnih podruma“, „upotreba višecevno-

17 Isto, 192-193.

SUSRET
S DIJELOM
SUDIONIKA
OSVAJANJA
KRIŽA - VAŽNE
KOTE IZNAD
ZADRA

UTVRDA KRIŽ ZAUZETA PAMEĆU!

Uz pomoć novinara iz Bege ići dolje...
Zadruški udarac...
Zadruški udarac...

Uz pomoć novinara iz Bege ići dolje...
Zadruški udarac...
Zadruški udarac...

Akcija istjerivanja četnika iz utvrde bila je lako dobro isplanirana i provedena da bi mogla poslužiti kao scenarij za ratni film, a sasvim će sigurno ući u red ključnih događaja za oslobađanje toga dijela Hrvatske — Upotrijebljeno i novo oružje Hrvatske vojske, tzv. Iks

Prisudnici odbrane grupe Križanske...
Anita...
Anita...
Anita...

Oslobađanje toga dijela Hrvatske...
Križ...
Križ...
Križ...

Uz pomoć novinara iz Bege ići dolje...
Zadruški udarac...
Zadruški udarac...

Uz pomoć novinara iz Bege ići dolje...
Zadruški udarac...
Zadruški udarac...

Uz pomoć novinara iz Bege ići dolje...
Zadruški udarac...
Zadruški udarac...

Iz bezumljeni četnici...
Iz bezumljeni četnici...
Iz bezumljeni četnici...

Mudrost protiv bunkera...
Mudrost protiv bunkera...
Mudrost protiv bunkera...

Mudrost protiv bunkera...
Mudrost protiv bunkera...
Mudrost protiv bunkera...

Mudrost protiv bunkera...
Mudrost protiv bunkera...
Mudrost protiv bunkera...

bacača koji govori o namjeri srpske bande da ubija civile", „napadi su iznenadni, kratki i žestoki, a cilj im je što više razaranja i ubijanja", „zadarski dani pakla", „nemilosrdno i barbarsko sijanje smrti", „brze aute koji se zajedno s tijelima putnika u njima pretvaraju u baklju", „olovna kiša po Zadru", „Zadar: deset dana pakla", „bal četničkih vampira", „divljanje i orgije četnika", „razbijeno razbojničko gnijezdo".

Što se tiče općeg odnosa između ratnih događaja i medijskog izvješćivanja, pravilo iz jednog primjera ne može se primijeniti na druge ratne događaje i oružane sukobe u svijetu. No, može se pretpostaviti da će mediji, kao i u akciji *Jaguar*, djelomično biti podložni emocijama i očekivano „navijati“ za svoju stranu. Dok neprijatelj ima inicijativu, mediji će koristiti pogrdne izraze i slikovne opise koji prikazuju negativan pogled na neprijatelja, naglašavajući dramatičnu situaciju obrambene strane. Kada se situacija promijeni i domaća strana preokrene situaciju i postane pobjednik, vidljivo je veliko slavlje uz izraze koji veličaju vlastitu snagu i vojničko umijeće.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Slijeva stoje: Davor Duka, Mario Banić, Marinko Dujić, Andrija Nadinić.
Slijeva čuče: Zoran Strenja, Đani Pavić.

Mario Banić

Postrojba: 2. bojna 159. brigade

Dužnost: Pomoćnik zapovjednika za logistiku

Dob u akciji Jaguar: 30

Obnašao sam dužnost pomoćnika zapovjednika za logistiku 2. bojne 159. brigade od njenog ustrojavanja do demobilizacije postrojbe. Logistička potpora se prvenstveno odnosila na opskrbu naoružanjem i opremom te organiziranje pripreme i dostave hrane, a u tome su mi pomagali referent za intendantska sredstva Tomislav Alvir, referent za tehnička i prometna sredstva Davor Duka, a izvršni dio poslova su obavljali pripadnici logističkog voda. Bili smo vješti u poslu, uigran tim, bez puno priče zadaće su se izvršavale brzo i kvalitetno. Ubrzo nakon ustrojavanja bojne postignuta je ravnomjernost u popunjenosti materijalno-tehničkim sredstvima postrojbi. Posebno smo vodili računa o zahtjevima koji su dolazili s položaja, imaju li odgovarajuće naoružanje i dovoljno streljiva s obzirom na borbenu zadaću. Za pojedine borbene zadatke su se grupirala sredstva i oprema. Nije bilo nimalo jednostavno pribaviti tražena borbena sredstva, dovoljno streljiva, primjerice MGL-ove i očekivani broj granata. Smatram da je upotreba MGL-ova u akciji Jaguar bila iznimno važna zbog gotovo bešumnog, brzog i preciznog ispaljivanja granata što je kod neprijateljskih vojnika stvaralo paniku i dodatan strah. Inače smo ova sredstva dobili neposredno prije akcije, a za poduku je bio zadužen Vitomir Burčul. Odjeća i obuća, kao i druga oprema, čim bi došla u skladište, isti dan bi bila na raspolaganju pripadnicima postrojbe. Priprema hrane se vršila u objektu HPT-a Sukošan te se svakodnevno dostavljala do svakog pripadnika postrojbe, kao i ostala oprema po zahtjevu s terena. U bojni je sanitetsku službu obavljalo odjeljenje koje je vodio Srećko Sabolić, dr. med., a osim njega su bila tri tehničara i dva vozača. Smatram da je logistička potpora akcije Jaguar odradena profesionalno, od pripreme akcije do njenog završetka. Ponosan sam na doprinos neposrednih suradnika i ostalih pripadnika postrojbe na aktivnom sudjelovanju u akciji oslobađanja brda Križa.

Zadar, 24. 11. 2021.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Protuoklopni vod 2. bojne 159. brigade HV-a.

Enio Begonja

Postrojba: protuoklopni vod 2. bojne 159. br. HV-a

Dužnost: vojnik

Dob u akciji Jaguar: 23

Položaj protuoklopnog voda smo imali na južnoj strani civilne piste do početka akcije Jaguar. Dva dana prije akcije povučeni smo u zapovjedništvo bojne u Sukošan. Večer prije akcije, znači 16. 5. 1992., zapovjednik voda Vitomir Burčul pozvao je Vedrana Meštovića (Maljutka), Edija Kamenarika, Božu Belića i mene kako bi nam objasnio koji nam je borbeni zadatak prvog dana akcije. Zadatak je bio ući u prostor Igljica briga prema Babindubu, propustiti kolonu neprijatelja (smjena za položaj na brdu Križu) i kad borbena grupa iz zasjede, koju će voditi zapovjednik bojne Ivan Vitanović, pogodi tenk na čelu kolone, naša grupa treba otvoriti paljbu po oklopnom transporteru na kraju kolone. Cilj je bio blokirati kolonu na način da se onesposobi tenk na čelu kolone i transporter na začelju tako da motorna vozila ostanu blokirana (nisu se mogli kretati dalje od kolnika), što će natjerati neprijateljske vojnike na brzo napuštanje kolone te će se izložiti našoj paljbi. Naoružan sam bio puškomitraljezom M72, a Božo Belić je imao ručni bacač. Ujutro 17. 5. 1992. smo krenuli od podnožja piste u smjeru Babinduba kroz tzv. ničiju zemlju vodeći računa da nas neprijatelj ne osmotri. Kad smo došli na Igljica brig čekali smo trenutak kada će neprijateljska kolona doći. Tu smo čekali oko dva sata da bismo čuli buku tenka iz smjera Babinduba. Prolaze pored nas... čekamo kratko vrijeme dok se nisu spustili niže u bibinjsko polje, a onda se čula paljba iz protuoklopnih sredstava po tenku i djelovanje iz MGL-a, a to je nama bio signal za otvaranje paljbe. Zapovjednik Burčul i ja smo bili naprijed prema Babindubu i tukli smo po njihovom osiguranju. Ispalio sam okvir metaka po neprijateljskim vojnicima, a Burčul je djelovao po njima iz MGL-a. Kada sam stavio drugi okvir, nakon kratkog rafala puškomitraljez mi je zaštekao pa sam od zapovjednika Burčula uzeo automatsku pušku i nastavili smo djelovati. Čuli smo njihove glasove: „Zasjeda, bježi mo... Pobiše nas“ Ne mogu točno procijeniti koliko smo se zadržali na položaju, ali nakon što je Božo Belić ispalio sve rakete na oklopni transporter, zapovjednik Burčul je zapovjedio povlačenje. Žurno smo napustili mjesto, a nakon oko 500 metara smo napravili predah pa krenuli prema podnožju civilne piste, zatim na položaj na istočnoj strani brda Sveti Martin. Ostale dane akcije Jaguar smo proveli na položaju u predjelu Škavaca gdje je bio i dragovoljac Sveto Ikač s bestrzajnim topom. Na ovom položaju smo pretrpjeli jako granatiranje srpskog topništva drugog i trećeg dana akcije. Jedan dragovoljac iz policije je ranjen, a zapovjednik Burčul mu je pružio prvu pomoć i odveo ga u stacionar. Vijest o padu Križa smo dočekali s oduševljenjem. Osjećali smo se sretno i ponosno. Smatram da je zapovjednik bojne Ivan Vitanović izvršno isplanirao akciju i svaka mu čast na tome.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Položaj Sv. Martin, 1992., slijeva: Zdenko Maltar i Božidar Budiša.

Božidar Budiša

Postrojba: 2. satnija 2. bojne 159. br. HV-a

Dužnost: vojnik strijelac

Dob u akciji Jaguar: 28

Sudjelovao sam u akciji Jaguar kao vojnik strijelac u 2. satniji kojom je zapovijedao Željko Perić. Bio sam raspoređen na položaje na brdu Sveti Martin. U prvom danu akcije nestrpljivo smo čekali signal za otvaranje paljbe po neprijateljskoj koloni za koju je pripremljena zasjeda u bibinjskom polju. Kako se i očekivalo, na čelu kolone je bio tenk T-34, koji je onesposobljen od strane naše izvidničko-diverzantske skupine koja ih je tamo sačekala. Tada sam bio u rovu na zapadnoj strani brda Sveti Martin, u masliniku, ali s odličnim pogledom prema putu kojim se kretala neprijateljska kolona. S naših položaja otvorena je paljba iz protuavionskog mitraljeza i puškomitraljeza po svim vozilima u koloni, zatim iz bestrzajnog topa, tenk je bio već pogoden, a nedugo zatim i oklopno vozilo na začelju kolone. U isto vrijeme paljbena se djelovalo po neprijateljskoj koloni iz smjera Dračevca. Neprijateljski vojnici su napustili kamione i trčeći bježali natrag prema Babindubu. Nismo djelovali puščanom paljbom jer su neprijateljski vojnici bili izvan dometa. Nakon ovog snažnog i brzog djelovanja, ciljač na PAM-u Željko Longin nastavio je povremeno djelovati kratkim rafalima po borbenoj tehnici koju su napustili, ali je neprijatelj uzvratio minobacačkom paljbom. Predvečer je srpsko teško topništvo otvorilo jaku paljbu po našem položaju. Sve se treslo oko nas, ali kako smo bili u zaklonu nismo imali gubitke u ljudstvu. Opasno je bilo i ostale dane trajanja akcije jer su nas stalno držali pod topničkom paljbom i djelovali su tenkovima u više navrata kada su pokušali izvesti napad iz smjera Babindub - Iglića brig. Unatoč teškoj situaciji, uspješno smo nastavili djelovanje prema njihovim snagama koje bi pokušale krenuti prema bibinjskom polju uz jaku potporu našeg topništva. Posebno su se pokazali hrabrim Boris Nadinić (Staljin), Željko Longin, Edmund Herenda, Denis Košević, Miro Labus, Božo Dević, Željko Maltar i drugi pripadnici naše satnije koji su bili na brdu Sveti Martin. Završetak akcije Jaguar dočekao sam na brdu Sveti Martin. Moji suborc i ja bili smo tada ispunjeni ponosom i srećom što smo doprinijeli oslobađanju brda Križa.

Zadar, 21. 11. 2021.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Slijeva: Denis Bračić, Petar Nekić i Dragan Kovačev (Bugi).

Denis Bračić

Postrojba: 1. satnija 2. bojne 159. br. HV-a

Dužnost: izvidnik-diverzant

Dob u akciji Jaguar: 27

Obnašao sam dužnost izvidnika-diverzanta u 1. satniji Dračevac zajedno s Petrom Nekićem i Draganom Kovačevom (Bugijem). Borbena zadaća se odnosila na kontinuirano izvidanje prostora prema Babindubu i brdu Križu. Treba istaknuti izvidničko-diverzantske aktivnosti koje smo obavljali krajem 1991. godine, kao pripadnici 112. brigade, s ciljem da se prisili neprijateljske snage na promjenu smjera za smjenu za neprijateljsko uporište Križ. Bile su to brze i kratke akcije, postavljanje mina iznenađenja i zasjede, u kojima su sudjelovali sa mnom Dinko Denona, Dragan Kovačev (Bugi), Milivoj Franov (pokojni), Petar Nekić i Omer Mičić koji je bio voditelj skupine. Namjera je bila da se neprijatelja preusmjeri na novi smjer za smjenu snaga na brdu Križu što ih je moglo izložiti većoj opasnosti od djelovanja naših snaga iz smjera brda Sveti Martin i s Dračevca. Dana 6. 5. 1992. moja borbena skupina s izvidnicima koje je vodio Nenad Curiš... uputili smo se napraviti prolaz kroz neprijateljsko minsko polje kod potočića u bibinjskom polju kako bismo na dan akcije mogli sigurno pristupiti putu. Tog dana smo oko 15 sati napravili zasjedu neprijateljskoj koloni, odnosno smjeni koja je išla prema uporištu Križ. Na dan početka akcije Jaguar, 17. 5. 1992., rano ujutro smo zauzeli borbene položaje uz put u bibinjskom polju. Pod neposrednim zapovijedanjem zapovjednika 2. bojne Ivana Vitanovića čekali smo neprijateljsku kolonu, njihovu smjenu za brdo Križ, koju je temeljem ranije prikupljenih podataka trebalo činiti osiguranje (tenk i BVP) i 5 - 6 kamiona. U zasjedi nas je bilo desetak vojnika naoružanih za blisku protuoklopnu borbu (grupe 3 - 4 vojnika). Na čelu kolone je bio tenk T-34, nekoliko kamiona u pratnji pješništva i na začelju BOV s POT-om 20/3. Kada se kolona približila dovoljno blizu, zapovjednik Vitanović je zapovjedio gađanje tenka koji sam gađao raketom iz RPG-a 7, zatim su gotovo svi otvorili paljbu po ostatku kolone. Zaustavljanje neprijateljske kolone bio je signal za djelovanje ostalih snaga iz smjera Dračevca (BsT i puškomitraljezima) i s brda Sveti Martin (protuavionskim mitraljezom, puškomitraljezom, bestrajnim topom, protuoklopnim vodenim raketama) i djelovanje protuoklopne grupe s Iglia briga. Bila je to do tada nevidena paljba iz tri smjera, a to je nama koji smo bili u zasjedi omogućilo brzo izvlačenje prema Svetom Martinu. Tada sam vidio u plamenu njihov tenk, kamione i BOV. Padom mraka, sa zapovjednikom Vitanovićem smo

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

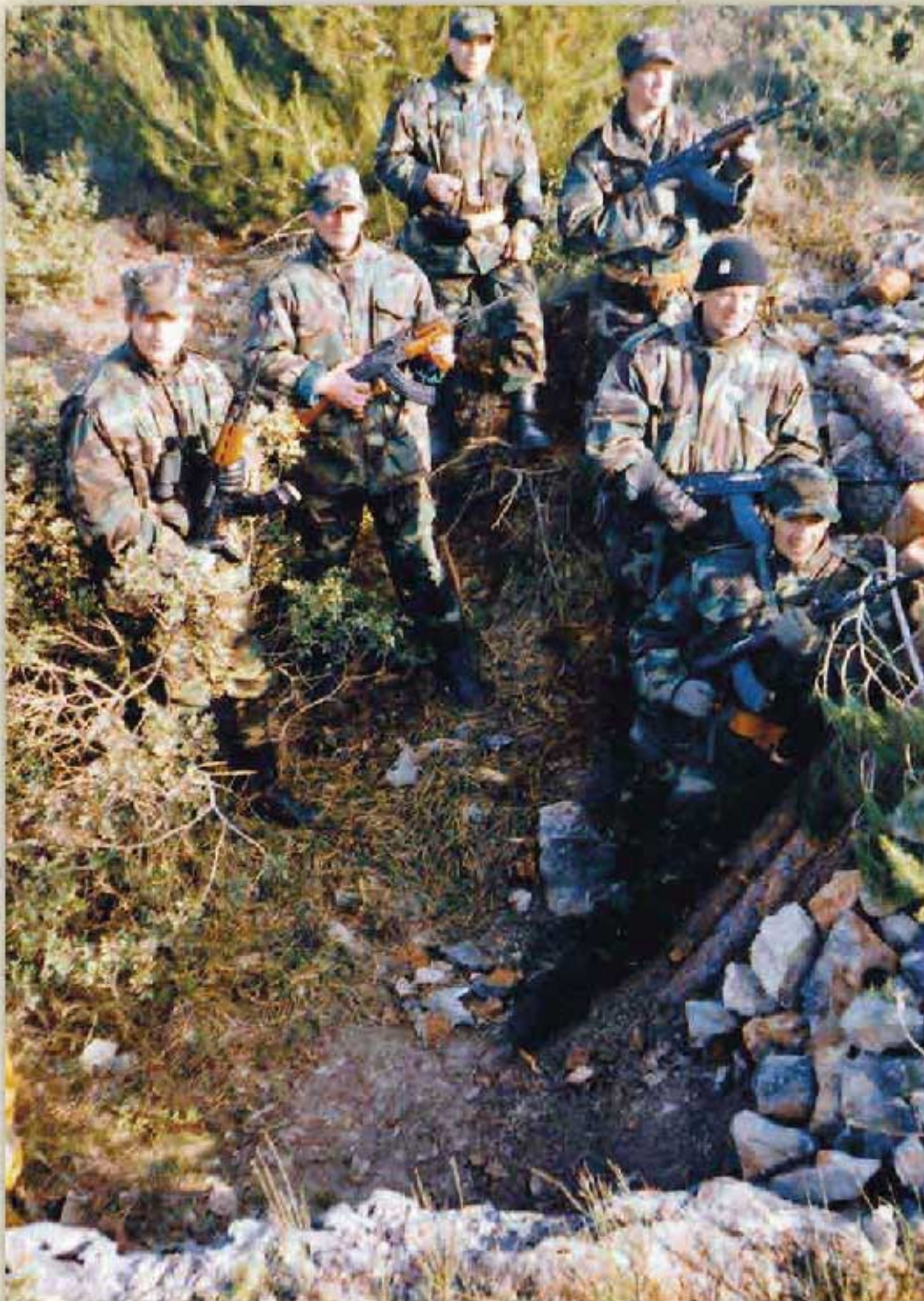
Slijeva: Denis Bračić, Dragan Kovačev (Bugi), Petar Nekić, NO.

MEMOARSKO GLEDIŠTE

se vratili u bibinjsko polje do onesposobljene neprijateljske tehnike. Tenk smo dodatno minirali. Na tom mjestu smo dočekali zoru, zatim smo se uputili prema brdu Križu kako bismo zauzeli povoljan položaj za djelovanje po njihovim bunkerima i skloništima. Ubrzo su nas otkrili, ali smo im žestoko uzvratili preciznim gađanjem iz MGL-a, a oni su otvorili topničku paljbu iz smjera Babinduba, s naših leđa. Svaki kamen i udubina su nam dobro došli da se koliko-toliko sklonimo, a u kratkom zatišju smo se pokušali bolje zaštititi ukopavanjem i skupljanjem kamena za zaklon. Takvo stanje je potrajalo još četiri dana, a srpsko topništvo je tada najviše djelovalo po području brda Sveti Martin, ali njihovog djelovanja nisu bili pošteđeni položaji 1. satnije Dračevac. Čak su djelovali u više navrata po Križu misleći da su naše snage ušle u krug radarske postaje. Kruna našeg združenog djelovanja je 22. 5. 1992. godine kada je zapovjednik Vitanović pozvao neprijateljske vojnike na predaju, a mi smo imali njihove bunkere i skloništa na nišanu te ih gađali preciznom paljbom iz MGL-a. Popodne u susret su nam došla dva neprijateljska vojnika kako bi nam prenijeli poziv na dogovor oko uvjeta njihove predaje. Zapravo su izišli vidjeti našu poziciju, vratili se u bunker, a nas su poklopili jakim topničkom paljbom. U sumrak, zapovjednik Vitanović ih ponovno poziva na bezuvjetnu predaju, a meni zapovijeda da gađam ulazna vrata glavnog bunkera iz RPG-a 7, što sam uspješno odradio prvom raketom. Zapovjednik Vitanović se uputio prema glavnom bunkeru, ali je pozvao želi li tko ići s njim. Odazvali smo se Dinko Denona i ja. Međutim, oko nas su bili bunkeri i skloništa u kojima su bili neprijateljski vojnici koje je trebalo pozvati na predaju pa smo taj dio posla odradili nas dvojica, dok je zapovjednik Vitanović otišao sam u zapovjedni bunker. Prema postignutom dogovoru formirana je kolona neprijateljskih vojnika koju će predvoditi zapovjednik Ivan Vitanović. Moje mjesto je bilo u sredini, a Dinko Denona je bio na začelju sa zarobljenim PKT-om. Budući da su oni bili naoružani, bila je noć, mogućnost njihove zasjede, miješao se osjećaj hrabrosti i straha. Svaki korak mi je bio kao vječnost, ali nismo smjeli žuriti, morao sam koračati ponosno i hrabro naprijed, kao da je sve u najboljem redu. Dolaskom do uništenih borbenih sredstava osjećam malo olakšanje, ali produžili smo još oko dvjesto metara te se izdvojili iz kolone i za svaki slučaj zauzeli borbeni položaj dok oni ne zamaknu prema Babindubu. Nakon toga smo se uputili u zapovjedništvo brigade u Sukošan gdje su nas dočekali s nevjericom da smo uopće živi, a još kada smo im rekli da je Križ slobodan počeli su nas hvaliti do neba. Upoznali smo ih sa sigurnim putem kojim se može doći na brdo Križ, a to je bio put kojim smo upravo došli. Omer Mičić, Dinko Denona i ja okupljamo dragovoljce iz Sukošana i zajedno se upućujemo u Bibinje gdje nas je čekala skupina dragovoljaca kako bismo ih odveli na brdo Križ. Nakon toga sam otišao kući da se malo odmorim. Za mene je oslobađanje brda Križa značilo na neki način osobnu slobodu i rasterećenje jer sam mjesecima maštao kada će doći taj dan. Zadaću smo odradili uspješno, a neprijatelj više nije mogao izravno gađati grad Zadar i okolna naselja.

Zadar, 11. 11. 2021.

Slijeva: Tonči, Boris i Marin Bralić (tri brata), Dragan, Mladen i Ivica Lonić (tri brata).

Boris Bralić

Postrojba: 4. vod 3. satnije 2. bojne 159. br. HV-a

Dužnost: zapovjednik voda

Dob u akciji Jaguar: 29

Četvrti vod 3. satnije kojim sam zapovijedao bio je raspoređen na području Zgon - Katramara - Kamenolom. U pripremi akcije oslobađanja brda Križa, po zapovijedi zapovjednika satnije Vinka Šimunića Bubnja, izdvojio sam desetine za svakodnevno izvidanje prostora: Rampada, Lebertuše, Patije i Sridnjak. Sva zapažanja smo prosljeđivali u zapovjedništvo satnije. Neposredno prije akcije, u tajnosti je premješteno pola voda na Sridnjak kako bi bili u boljoj poziciji za djelovanje po neprijateljskim položajima, dok je preostali dio voda osiguravao pristup prometnicom prema Bibinju iz smjera Babinduba. Uz naš je položaj bio Mladen Karaban (Solejac) sa svojim ljudima i minobacačem MB 60 mm u spremnosti za djelovanje po brdu Križu. Potporu smo imali od minobacačkog voda MB 82 mm kojim je zapovijedao Branko Burčul i minobacačke bitnice MB 120 mm kojom je zapovijedao Bruno Milin. Tijekom akcije smo djelovali iz svog raspoloživog naoružanja uz minobacačku potporu, ali neprijateljsko topništvo je uzvratilo brzo i žestoko pa ne znam ni sam kako smo uz takvo granatiranje ostali živi. Predajom neprijateljskog vojnika Darka Nanića dana 22. 5. 1992., kojeg smo odveli u zapovjedništvo satnije, potvrđene su procjene da je došao trenutak za pregovore jer su iscrpljeni do kraja i da ne vjeruju kako će im doći pomoć iz Zrakoplovne baze Zemunik. Pad borbenog morala i psihički slom rezultirao je dogovorom oko predaje. Ponosan sam što sam s tri brata, zatim tri brata Lonića, rođacima, prijateljima i susjedima sudjelovao u akciji oslobađanja brda Križa. Kad je neprijateljska postrojba napustila Križ, od gušta smo u noći zapivali, a pjesmu je predvodio moj suborac brat Tomislav - Tonći, iako su oko nas još padale granate.

Bibinje, 30. 10. 2021.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Minobacački vod MB 82 mm, 1992., slijeva drugi čuči Branko Burčul.

Branko Burčul

Postrojba: minobacački vod MB 82 mm 2. bojne
159. brigade HV-a

Dužnost: zapovjednik voda

Dob u akciji Jaguar: 27

Tijekom akcije Jaguar obnašao sam dužnost zapovjednika minobacačkog voda MB 82 mm. Neposredno prije akcije, po zapovijedi zapovjednika 2. bojne Ivana Vitanovića, uspostavili smo novi paljbeni položaj u jednom šumarku, između pruge i posljednjih kuća na zapadnoj strani naselja Sukošan kako bismo imali brdo Križ u sektoru djelovanja. Na paljbenu položaju smo imali sedam oruđa, odnosno minobacača. Dan uoči akcije pozvan sam u zapovjedništvo u Sukošan gdje sam upoznat s detaljima akcije i zadaćom paljbene potpore. Glavni cilj je bila neprijateljska radarska postaja na brdu Križu po kojoj je trebalo djelovati danju i noću, a po zapovijedi zapovjednika bojne biti u spremnosti djelovati po pristupnoj cesti Babindub - Križ i po neprijateljskim snagama uz civilnu pistu Zračne luke Zadar. Početkom akcije Jaguar otvorili smo plotunsku paljbu po brdu Križu te smo u ostatku dana i po noći djelovali učestalo s 2 - 3 minobacačke mine. Preciznost gaganja neprijateljskih ciljeva na brdu Križu trebala je biti jako precizna budući da su naše snage bile u blizini neprijateljskih objekata. Kako se akcija Jaguar nastavila još pet dana, djelovali smo više puta po pristupnoj cesti Babindub - Križ kada su neprijateljske snage izvodile napadna djelovanja s ciljem pomoći svojim snagama na radarskoj postaji koje su bile odsječene. Čak smo, prema informacijama izvidnika, pogodili jedno borbena vozilo, što je slučajnost i nije mu moglo nanijeti neku štetu, ali je bilo dovoljno da se napadna kolona zaustavi i potakne na povlačenje. Petog dana akcije Jaguar, 22. 5. 1992., dobili smo zapovijed o prekidu paljbe po Križu, a paljbena djelovanja usmjerimo na ciljeve oko Babinduba i Zračne luke Zadar. U kasnim večernjim satima smo obaviješteni da je brdo Križ oslobođeno. Nakon tjedan dana borbenog djelovanja osjećali smo umor, ali smo bili veseli i neopisivo ponosni što smo natjerali neprijatelja na bježanje, odnosno što smo ih otjerali i time im zauvijek onemogućili izravan pogled na grad Zadar i okolna naselja te kontrolu prometa Jadranskom magistralom.

Zadar, 9. 11. 2021.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Vitomir Burčul i Vedran Meštrović.

Vitomir Burčul

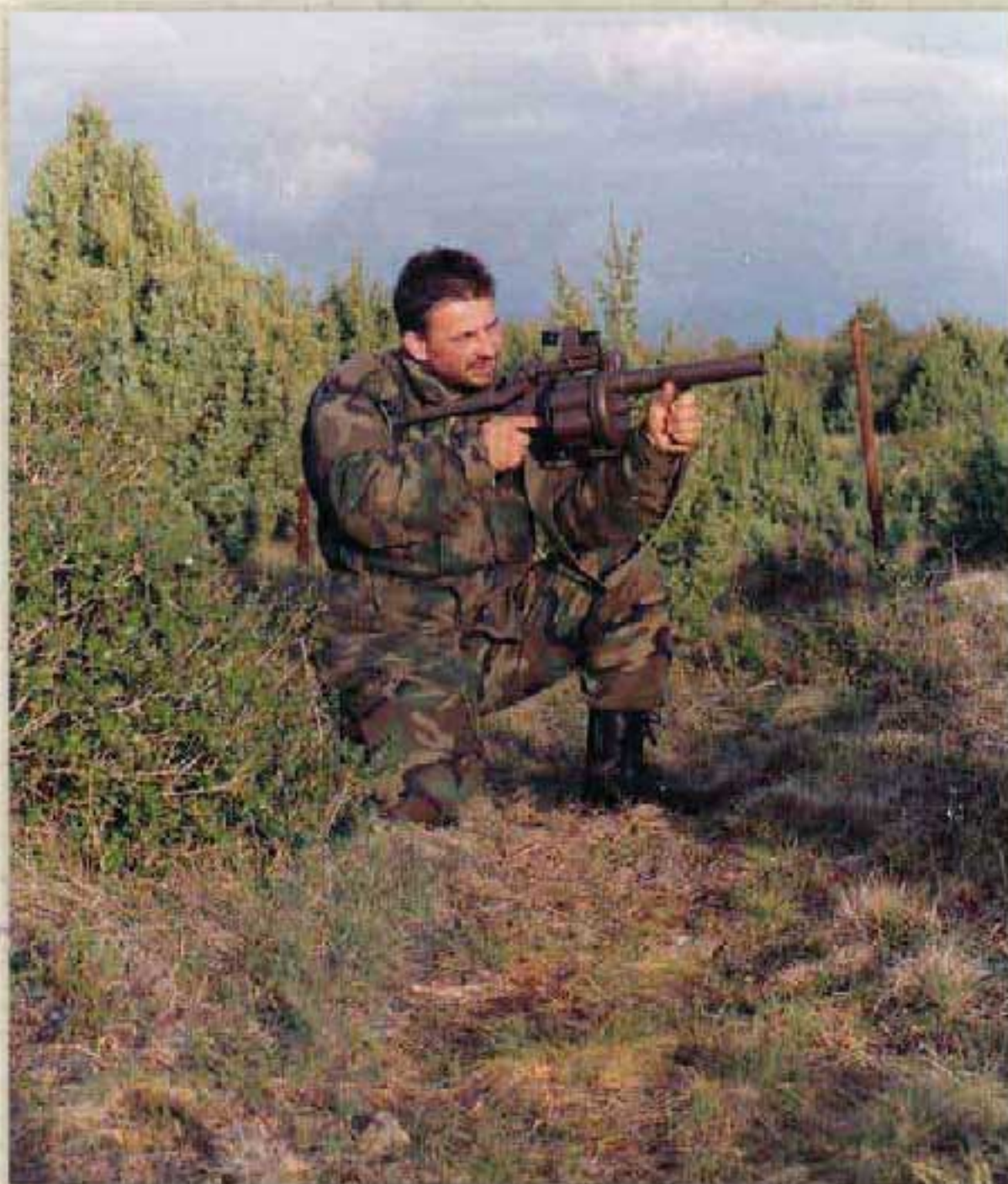
Postrojba: protuokl. vod 2. bojne 159. br. HV-a

Dužnost: zapovjednik voda

Dob u akciji Jaguar: 31

Bio sam na dužnosti zapovjednika protuoklopnog voda. Držali smo položaj uz samu civilnu pistu Zračne luke Zemunik od početka ožujka 1992. godine. Zapovjednik 2. bojne Ivan Vitanović nas je često obilazio, nakon riječi ohrabrenja pitao bi nas je li nam što treba. Jednom prigodom nas je upoznao s namjerom, Božu Belića i mene, da planira napasti njihovo dostavno vozilo koje ide iz smjera Babinduba prema Križu te da budemo spremni za borbeni zadatak koji se odnosio na odlazak na Igljica brig i otvaranje paljbe na njihovu grupu koja će doći iz smjera Babinduba radi osiguranja dostavnog vozila, a njegova grupa bi napravila diverzantsku akciju, djelovanje po tenku i vozilu. Kako s našeg položaja nismo imali pogled na komunikaciju Babindub - brdo Križ, zapovjednik izvidničkog odjeljenja Neno Curiš pozvao me na Dračevac s kojeg se lijepo vidjela pristupna cesta Babindub - brdo Križ i objasnio mi gdje se spušta njihovo borbeno osiguranje. Na ovaj zadatak smo krenuli Božo Belić, Edi Kamenarnik i ja te smo nakon djelovanja naše diverzantske skupine otvorili vatru po njihovom osiguranju i brzo se povukli. Vraćajući se, u podnožju piste smo naišli na minsko polje koje smo označili i o tome smo obavijestili zapovjedništvo bojne. Uz sam rub južnog dijela piste bile su mine sa signalnim metkom, postavljene uz grmove smreke. Dva dana prije akcije Jaguar zapovjednik Vitanović nas je povukao s položaja „Riva“ (civilna pista) kako bi nas upoznao s borbenom zadaćom koja se odnosila na munjevit udar po neprijateljskoj koloni koja će proći bibinjskim poljem, ali da ćemo o detaljima i dopuni opreme i naoružanja sutradan još razgovarati. Tako je i bilo. Predvečer smo se sastali na zapovjednom mjestu bojne, Božo Belić i ja, prilikom čega nas je zapovjednik Vitanović upoznao s detaljima plana akcije i što se očekuje od naše borbene grupe. Objasnio je kako su se stekli preduvjeti za izravan napad na neprijateljsku kolonu vozila, a to je potkrijepio prikupljenim podacima s prethodnih izvidanja. Očekuje se da će na čelu kolone biti tenk, iza njega 5 - 6 kamiona u kojima su neprijateljski vojnici ili hrana i oprema te na kraju kolone borbeno oklopno vozilo. Rekao nam je da će povesti više borbenih grupa od 3 do 5 ljudi sa sobom, napraviti zasjedu. Oni će prvi otvoriti brzu paljbu, najprije po tenku, zatim po ostatku kolone kad dođu do podnožja brda Križa. Prispadnici postrojbe sa Svetog Martina će bočno gadati kolonu i grupa s Dračevca iz puškomitraljeza i bestrzajnog topa koja će biti na sjeverozapadnoj strani Križa, bliže polju. Unakrsnim djelovanjem po njihovim snagama dodatno ih se željelo iznenaditi i natjerati na napuštanje borbene tehnike i bježanje prema Babindubu. Posebno nam je naglasio kako ćemo mi biti najistureniji i cijela kolona će proći pokraj nas (položaj Igljica brig), da moramo biti skriveni, propustiti kolonu te kad oni otvore

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Vítomír Burčul s MGL-om.

MEMOARSKO GLEDIŠTE

paljbu na tenk i kolona se zaustavi da mi tek tada počnemo djelovati. Konkretna zapovijed: protuoklopnim sredstvima uništiti borbenu oklopno vozilo na začelju kolone, zatim djelovati jakom paljbom po njihovom borbenom osiguranju kako ne bi bili u mogućnosti djelovati po našim snagama koje će biti angažirane na zasjedi u bibinjskom polju. Navečer sam odredio tko će ići i dao pojedinačne zadatke. Ujutro smo krenuli ranije, došli do Svetog Martina, zatim kroz šumicu do južnog dijela civilne piste gdje nas je čekao zapovjednik 4. satnije Neven Torbarina, koji nam je pridodao jednu grupu koju je vodio Goran Pavić, da nam osigura prolaz kroz tzv. ničiju zemlju. Pošto sam bio na dodatnom oprezu da ne nađemo na nepoznato minsko polje, razdvojili smo se, naprijed Enio Begonja i ja, iza nas Božo Belić i Edi Kamenarik i na kraju, za osiguranje, Vedran Meštrović (Maljutka). Kretali smo se oprezno, bili smo maskirani. Došavši do Igliča briga Belić, koji je nosio raketni bacač, i Begonja, s raketama su odabrali položaj s kojeg imaju pogled na cestu kako bi mogli gadati borbenu oklopno vozilo. Begonja i ja smo nakon toga otišli 100 metara naprijed i s nama Meštrović, koji je bio osiguranje i za osmatranje, kada zauzmemo svi položaje za djelovanje. Ostali smo skriveni i čekali. Smjene nema u očekivano vrijeme, inače bi išla oko podne, a taj dan je kasnila više od dva sata. Bilo je jako vruće. Odjednom smo čuli gusjenice tenka i buku motora. Buka je bivala sve jača i jača, nije nam bilo svejedno, samo sam molio Boga da nas nisu već ranije primijetili jer ćemo morati pucati i akcija će propasti. Svakakve misli su mi prolazile kroz glavu. Ipak sve ide, kolona ide kako se i očekivalo, tenk je prošao pored nas, zatim kamioni te na kraju borbenu oklopno vozilo. Još mi kroz glavu prolazi zvuk gusjenice tog tenka, uhvati me nelagoda. Kad su se malo udaljili, čuli smo glasove neprijateljskih vojnika koji su ostali u podnožju Igliča briga. Begonja i ja smo se pogledali, razmišljam, dobro je, samo neka tu ostanu. Imao sam MGL 40 mm i 24 granate te automatsku pušku, a on je imao pušku mitraljez M72. Između nas i Belića i Kamenarnika bio je Vedran Meštrović, koji nam je stalno signalizirao njihovo kretanje. Polako smo digli glave i uočili grupu od 4 do 5 neprijateljskih vojnika koji su glasno pričali i bili opušteni. Otvorena je paljba po tenku u polju, kolona je zaustavljena. Počela je paljba sa svih strana. Trenutno Belić i Kamenarnik djeluju po borbenom oklopnom vozilu, a Begonja, Meštrović i ja po njihovom borbenom osiguranju ispred nas. U jednom trenutku Begonja je dotrčao do mene i rekao da mu je zaglavio puškomitraljez pa sam mu brzo dao svoju automatsku pušku kako bi on i Meštrović pucali po njima, a ja ispaljivao granate iz MGL-a. Čuli smo ih kako viču „Gotovi smo! Ubiše nas!“ Nakon toga čuli smo Belića koji je viknuo: „Vito, zadnja!“ Ispalio je prema BOV-u. Sve je bilo u dimu. Brzo smo napustili mjesto djelovanja i uputili se u smjeru civilne piste gdje su nas prihvatili pripadnici 4. satnije Debeljak. Malo smo predahnuili, a preko nas su već letjele granate iz minobacača na položaje na brdu Sveti Martin.

Sljedeće dane smo ostali na brdu Sveti Martin držeći položaj, na sjevernom dijelu brda, prostor zvan Škavaca, pazeći na makadamsku cestu iz smjera Babinduba. Na ovom položaju zatekao sam Svetu Ikoča s bestrzajnim topom, Đanija Škaru, Denisa Perkova i dragovoljce iz specijalne policije. Taj dan i sutradan pretrpjeli smo strašno granatiranje. Jedna raketa je pogodila rov Denisa Perkova i slomila mu pušku, a nama je raznijela poljski telefon koji je bio uz rov. Jedan pripadnik specijalne policije bio je ranjen u leđa gelerom. Njemu sam pružio prvu pomoć i odveo sam ga u stacionar. Bilo je strašno... Međutim, kada je stigla vijest da je Križ u našim rukama nestala je patnja, preplavilo nas oduševljenje. Bili smo puni adrenalina, sretni i motivirani za još puno toga!

Mišljenja sam da je ključ uspjeha akcije Jaguar to što se ona pripremala u tajnosti na taktičkoj razini, unutar borbenih skupina koje su se dokazale u izvršavanju izvidničko-diverzantskih akcija. Zapovjednik bojne Vitanović ju je izvršno isplanirao i vodio, a po otpočinjanju akcije je uključio 1., 2. i 3. satniju te pokazao hrabrost! Zahvaljujem svima koji su sudjelovali i na taj način dali doprinos ovoj veličanstvenoj pobjedi!

Zadar, 27. 11. 2021.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Izvidničko odjeljenje 2. bojne 159. brigade HV-a.

Nenad Curiš

Postrojba: izvidničko odjelj. 2. bojne 159. br. HV-a

Dužnost: zapovjednik odjeljenja

Dob u akciji Jaguar: 28

Pripremne aktivnosti izvidačkog odjeljenja vezane uz akciju osvajanja neprijateljske radarske postaje na brdu Križu provodile su se po zapovijedi zapovjednika 2. bojne Ivana Vitanovića, a u svrhu pronalaženja što bližeg položaja Križu kako bi se moglo učinkovito djelovati po njihovim bunkerima i skloništima. Prvi odabrani pravac je bio put iz mjesta Sukošana (dio Čukovice) prema tzv. štapnim antenama. Uz te antene naišli smo na minsko-eksplozivnu zapreku i mine iznenađenja, domišljato vezan plastični eksploziv za stablo. Meduprostor od antena i žičane ograde bio je brisan prostor pokriven niskim raslinjem, a s unutarnje strane su imali pse što je značilo da se ne bi mogli osloniti na faktor iznenađenja. Pripadnici izvidničkog odjeljenja su bili: Antonija Cindrić, Željko Nadinić (Pipac), Petrimir Peričić (Pjero), Milorad Pavić, Božo Jerak, Mate Bugarija, Leo Petković i ja. Sljedeći smjer djelovanja koji smo detaljno istražili bio je preko Igljica briga prema klanici stoke. Namjera je bila napraviti zasjedu na prostoru koji je pod neprijateljskim nadzorom kako se ne bi kompromitirali učestali pregovori o prekidu neprijateljstava posredstvom UN snaga. U neposrednoj blizini klanice, u grmlje smo sakrili protutenkovske mine kako bismo ih po potrebi koristili za miniranje puta od Babinduba do brda Križa kada se akcija pokrene. Nekoliko dana nakon toga izvidači Petrimir Peričić i Milorad Pavić djelovali su po neprijateljskom kamionu koji se kretao prema brdu Križu, a neprijatelj je uzvatio jakim minobacačkom paljbom po našim položajima na brdu Sveti Martin. Nedugo zatim išli smo na izvidanje područja od Igljica briga prema Babindubu i tom prilikom utvrdili da protutenkovskih mina nema u grmu gdje smo ih ranije sklonili, međutim našli smo metak od pištolja što je neprijatelj ostavio kao poruku da smo bili uočeni toga dana. Zapovjednik bojne Vitanović izdao je novu zapovijed koja se odnosila na izvidanje prostora za zasjedu u bibinjskom polju. Kako smo stalno pratili odlaske i dolaske neprijatelja prema brdu Križu, znali smo da je jedna od svakodnevnih njihovih aktivnosti dostava hrane oko 11 sati. Izvidanjem prostora odabrali smo pogodan položaj za zasjedu, prirodni nasip s kojeg se pružao pogled na dio puta koji je u dometu protuoklopnih sredstava za blisku borbu i pješачkog naoružanja te smo o tome detaljno upoznali zapovjednika Vitanovića. Odlučeno je da se napad na dostavu hrane izvede čim prije, znači 6. 5. 1992. godine. Našoj borbenoj skupini su se priključili Vitomir Burčul i Božo Belić. Njihov zadatak je bio neutralizirati neprijateljsko mitraljesko gnijezdo na zapadnoj strani Igljica briga s kojeg su mogli

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Stoji Ivica Jurišić, čuče slijeva: Dragan Kovačev (Bugi), Denis Bračić i Petar Nekić.

MEMOARSKO GLEDIŠTE

kontrolirati paljbom prostor bibinjskog polja. U ranim jutarnjim satima dolazimo na planiranu lokaciju, izvidničko odjeljenje u izmijenjenom sastavu: Antonija Cindrić, Dalibor Režan, Željko Nadinić, Petrimir Peričić, Mate Bugarija, Leo Petković i ja te izviđači iz Dračevca: Denis Bračić, Dragan Kovačev (Bugi) i Petar Nekić. S nama je išao zapovjednik bojne Vitanović i on je odlučio da se trebamo približiti više putu pa smo morali napraviti prolaz kroz neprijateljsko minsko polje. Zauzeli smo borbene položaje u iščekivanju neprijateljske kolone. Taj dan, za razliku od svih prethodnih, kolona ne dolazi oko 11 sati, već kasni, stiže tek oko 15 sati. Radiovezom s položaja na Svetom Martinu javljaju njihov dolazak, odnosno približavanje k nama i da budemo spremni za otvaranje paljbe. U trenutku prolaska neprijateljskih vozila počinjemo djelovati po njima protuoklopnim sredstvima i MGL-ovima. Nakon završetka djelovanja, zapovjednik Vitanović traži da pokupimo ostatke ispaljenih raketa te brzo napuštamo lokaciju. S položaja na Dračevcu paralelno se djelovalo po njihovim položajima na Babindubu i brdu Križu kako bi se mogli izvući na sigurno mjesto. Brzo je uslijedila osveta, napad srpskog topništva po naselju Sukošan, uslijed čega je više osoba ranjeno u centru naselja. U nadolazećim danima nastavili smo s izvidničkim aktivnostima sjeverne strane neprijateljskog uporišta na brdu Križu i puta koji vodi kroz polje prema Babindubu. Više puta smo zabilježili djelovanje njihovog topništva po pristupnom putu za brdo Križ i po Golom brdu. Vjerojatno se radilo o korekturi topničke paljbe kako bi bili spremni brzo i precizno djelovati po našim snagama ako dođe do novog napada. Nakon ove uspješno izvedene akcije, zapovjednik Vitanović je dao naslutiti da ćemo uskoro ići u akciju prekida komunikacije između Babinduba i brda Križa, odnosno napada na neprijateljsku kolonu koja će ići na smjenu neprijatelja te time stvoriti preduvjet za stavljanje neprijateljskog uporišta na brdu Križu u okruženje. Dogovoreno je da akcija kreće 17. 5. 1992. godine. Za razliku od akcije napada na dostavu hrane na brdo Križ, predmetna akcija bila je s puno više sudionika. Izviđačko odjeljenje u proširenom sastavu: Antonija Cindrić, Željko Nadinić, Petrimir Peričić, Mate Bugarija, Leo Petković, Pero Nekić, Dragan Kovačev (Bugi), Vitomir Burčul, Božo Belić i ja. Izviđačko odjeljenje, zajedno s izviđačima iz 1. satnije Dračevac imalo je zadatak proći prethodno dogovorenim putem Golo brdo - put za Križ te zaustaviti tenk na čelu kolone u bibinjskom polju. Planirano je ostvareno! Po završetku djelovanja, krenuli smo, umjesto putem kojim smo došli, ipak prema neprijateljskom uporištu na brdu Križu. Očekivali smo djelovanje srpskog topništva pa je valjalo čim prije napustiti mjesto zasjede. U noći smo išli dodatno minirati tenk te im pokazati da je taj prostor pod našom kontrolom. Ostale dane trajanja akcije proveli smo u naizmjeničnom držanju položaja. U prijepodnevnim satima 22. 5. 1992. dolazimo na smjenu borbene grupe 1. satnije Dračevac te zauzimamo položaje u plitko iskopanim rovovima, zaklonima od suhozida. Neprijatelj nije mirovao, postavio je tri tenka na zapadnoj strani Igljica briga i od jutra su naizmjenice djelovali, što su nastavili i po našem dolasku, ali na sreću neuspješno. U jednom trenutku oglasio se PAT 20/3 s brda Križa jer su nas uspjeli locirati. Nedugo zatim krenulo je jako granatiranje iz smjera Babinduba i Zrakoplovne baze Zadar. Od zadnjeg plotuna ranjen je Goran Grzunov, a granata koja je netom ranije pala na naš položaj nije se aktivirala, već nas je zasulo kamenje i zemlja, jedina koja tog dana nije eksplodirala, pa je Željko Nadinić (Pipac) kasnije komentirao da možemo uzeti taj dan kao novi datum rođenja. Pružili smo prvu pomoć ranjeniku i pod neprijateljskom paljbom ga odnijeli nizbrdo, prema putu niže u bibinjskom polju kako bi se što prije mogao prebaciti u Sukošan. Oko 18.30 sati zapovjednik Vitanović i izvidnici s Dračevca uputili su se iz Sukošana na sjevernu stranu brda Križa, odlučni neprijatelja pozvati na bezuvjetnu predaju. Tu noć je napokon „palo“ zloglasno neprijateljsko uporište na Križu. Bio sam sretan i ponosan što sam bio sudionik akcije Jaguar i što nitko od izvidnika nije poginuo unatoč složenim i opasnim uvjetima u kojima su izvršavali borbene zadatke tijekom pripreme za oslobađanje brda Križ i sudjelovanja u akciji.

Zadar, 17. 11. 2021.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Pripadnici 1. voda 3. satnije, treći slijeva stoji Ante Delija.

Ante Delija

Postrojba: 1. vod 3. satnije 2. bojne 159. br. HV-a

Dužnost: zapovjednik voda

Dob u akciji Jaguar: 43

Brdo Križ je strateški važna točka na kojoj je JNA imala radarsku postaju s koje je provodila nadzor i motrenje grada Zadra, zadarskog arhipelaga i Ravnih kotara. Početkom Domovinskog rata, na brdu Križu su bili raspoređeni ročni vojnici. Osnivanjem Bibinjske satnije, sastavljene od dragovoljaca, raspoređen sam na položaj na brdo Sasavac u neposrednoj blizini neprijateljske radarske postaje na Križu. Zapovijedao sam 1. vodom i izvidanjem prostora po dubini i oko same radarske postaje. Izvidanje smo uglavnom provodili noću i u tajnosti te smo više puta stupili u kontakt s ročnicima i nekima smo omogućili siguran prebjeg. Prikupili smo podatke da su dobro utvrđeni s pet bunkera, 4 PAM-a, PAT-om, topom Zis, dva minobacača te minsko polje postavljeno u dva reda protupješačkih poteznih mina kombiniranih s nagaznim minama. Dolaskom pobunjenih Srba na brdo Križ stanje se bitno pogoršalo jer je djelovanje neprijatelja pojačano prema gradu Zadru i okolnim naseljima. Posebno se na meti našlo naselje Bibinje i promet Jadranskom magistralom. Pojačali smo izvidanje njihovih snaga i djelovanje po njihovim položajima MGL-om čim bi oni otvorili vatru prema našim položajima i naseljima na obali. Stekli smo dovoljno iskustva i hrabrosti da smo obavljali zadaće gotovo rutinski, nema se što tu razmišljati, idemo na njih. U akciji Jaguar zadaća 1. voda je bila onemogućiti neprijatelju borbeno djelovanje s radarske postaje na Križu. U dogovoru sa zapovjednikom satnije Vinkom Šimunićem Bubnjem, prvog dana akcije rasporedio sam ljude u jednoj liniji po širini od Sasavca prema Križu tako da se stekne dojam kako nas ima jako puno. Inače, glavna zadaća 3. satnije je bila uništiti rov na kupoli oko radara te im onemogućiti vatreno djelovanje i motrenje s Križa. Razbijanjem neprijateljske smjene za položaj na Križu 17. 5. 1992. u bibinjskom polju, zapravo je došlo do izražaja naše djelovanje, hrabrost i iskustvo. Gdje god bi bili primijećeni djelovali bi po njima pješačkom vatrom i iz MGL-a ili bi zatražili dodatno minobacačku potporu s položaja koji je bio u kamenolomu. Jedna grupa neutralizirala je rov na zapadnoj strani, dok iz RRB-a Osa pogadamo samu kupolu, ostatak pripadnika voda djelovao je pješačkim naoružanjem. Neprijateljski vojnici su se povukli u bunke. Motrenje provodimo s bora tik do žičane ograde s kojeg se pružala odlična preglednost na objekte unutar ograde radarske postaje. Svako pojavljivanje izvan bunkera bilo bi popraćeno žestokom paljbom iz pješačkog naoružanja i MGL-a tako da su se vjerojatno čudili našoj brzini i preciznosti paljbe, što je dodatno izazvalo veliku paniku u njihovim redovima. Takvo stanje je bilo danju i noću sve dok nisu pristali na predaju. Naša satnija je od 23. svibnja 1992. preuzela odgovornost za upornu obranu brda Križa.

Bibinje, 27. 10. 2021.

Dinko Denona i Omer Mičić.

Dinko Denona

Postrojba: Specijalna jedinica policije Zadar

Dužnost: izvidnik-diverzant, pričuvni sastav

Dob u akciji Jaguar: 28

Nakon ranjavanja suborca Željka Torbarine u diverzantskoj akciji u Murvici 31. 12. 1991., došao sam na područje Dračevca, kao ispomoć u izvidanju na pravcu Babindub i brdo Križ. Pridružio sam se skupini u kojoj je bio Omer Mičić i pokojni Milivoj Franov (pričuvni sastav MUP-a). Danima smo izvidali područje brda Križa, tako mi je jednom prilikom Mičić rekao kako ćemo se jednom lagano ušetati na Križ. Prvog dana akcije, 17. svibnja 1992., je prekinuta komunikacija Babindub - Križ u bibinjskom polju na način da je uništen dio borbene tehnike kojom se trebala osigurati smjena, a neprijateljski vojnici su bili primorani povući se natrag u Zrakoplovnu bazu Zemunik. Dana 20. 5. 1992. ujutro sam se dragovoljno priključio ekipi: Ivanu Vitanoviću, Omeru Mičiću, Denisu Bračiću, Periću, Nekiću, Draganu Kovačevu (Bugi) te Milivoju Franovu. Tog dana smo iz Sukošana krenuli kroz polje do ceste Babindub - Križ. Po dolasku u neposrednu blizinu uništene neprijateljske tehnike, prilaz smo osigurali protutenkovskim minama. Ostajemo cijelu noć držeći stražu naizmjenice. Ujutro smo krenuli korak po korak uz prometnicu prema Križu, pažljivo, kako bi utvrdili gdje su i koju vrstu mina postavili za osiguranje puta. Oko podne smo došli do podnožja sjeverne strane brda Križa, tu smo se prikrili, uz lijevu stranu puta, da nas neprijatelj ne može vidjeti. Nekoliko puta su nas granatirali iz smjera Zrakoplovne baze Zemunik. Pretpostavili smo da su nas otkrili pa smo se počeli ukopavati (teren je bio težak), noževima i rukama smo kopali male udubine te kamenjem podzidali iste, da se možemo bar malo zakloniti od gelera koji su prštali i letjeli oko nas. S tog mjesta smo vršili granatiranje po Križu MGL-om što je unosilo veliki nemir među neprijateljskim vojnicima zbog preciznosti i brzine gaganja. Ostali smo cijelu noć na tom položaju držeći stražu u smjenama. Ujutro 22. 5. 1992. otišao sam u Sukošan po streljivo i grupu dragovoljaca iz Specijalne jedinice policije „Poskoci“ koju je vodio Dragan Žunić (poginuo 16. 12. 1992. na Velebitu). Dok smo se pripremali za polazak, preko radioveze obaviješteni smo da se predao jedan neprijateljski vojnik. Dolaskom na položaj zapovjednik Žunić je rekao da smo u velikoj opasnosti od djelovanja srpskog topništva na tom položaju. Moj brat Sveto Denona je došao iz smjera Sveti Martin kako bi se priključio našoj borbenoj skupini, ali je Dragan Žunić zapovjedio da ne možemo biti zajedno te ga je poslao natrag. Sveto i njegovi suborci su se povukli na položaje prema brdu Sveti Martin. Negdje oko popodneva zapovjednik Ivan Vitanović je uzeo megafon te

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

pozvao neprijatelje na predaju. Ubrzo iza toga, dvojica neprijateljskih vojnika izišli su iz kruga radarske postaje na Križu kako bi pregovarali o predaji, tom prilikom suborac Omer Mičić je inzistirao da ih zarobimo, ali zapovjednik Vitanović je odlučio da se vrate i da prenesu svome zapovjedniku uvjete predaje pa su se oni vratili na svoje položaje. Međutim, situacija se pogoršala, umjesto primirja zasuli su nas jakim topničkom vatrom iz smjera Babinduba. Jedna granata je pala tik do nas, ali na svu sreću nije eksplodirala, samo nas je poškropilo kamenje i zemlja. Prvi do mene bio je Milivoj Franov koji je doživio panični napadaj. Kada je prestala topnička paljba, zapovjednik Vitanović je pozvao Denisa Bračića da se pripremi za ispaljivanje rakete iz RPG-a te je megafonom pozvao neprijateljske vojnike na predaju uz najavu da će za minutu specijalnom raketom pogoditi njihov zapovjedni bunker kao zadnje upozorenje. Bračić je naciljao ulazna vrata tog bunkera, pogodio je iz prve. Zapovjednik Vitanović je nakon toga rekao da dolazi osobno i da im daje svoju časničku riječ da će se prema njima odnositi kao prema zarobljenicima. Nakon par koraka okrenuo se i rekao: „Ide li tko sa mnom?“ Mi smo se međusobno pogledali, a ja sam rekao: „Idem ja“, u nadi da će jedan od nas dvojice braće preživjeti akciju Jaguar (pomislio sam tada na brata Svetu). Krenuo sam prema ulazu u prostor radarske postaje. Dolaskom na vrata začuo se povik: „Stoj, tko ide?“ Odgovorio sam: „Jaguar 2, izlazi iz rova jer sad mi preuzimamo objekt!“ Iz rova je izašao neprijateljski vojnik, visok i jak, gromada od čovjeka, s PKT-om s redenikom municije. Njega sam razoružao. U tom trenutku je došao suborac Denis Bračić i počeo pozivati neprijateljske vojnike na predaju, redom iz bunkera i skloništa, kako bismo ih grupirali oko glavnog bunkera u koji je otišao zapovjednik Ivo Vitanović. Među neprijateljskim vojnicima je bio jedan ročnik JNA iz Beograda i blizu njega poginuli neprijateljski vojnik, a ostali su bili vjerojatno rezervisti. Bračić i ja smo jedva uspijevali održati skupinu od 30-ak neprijateljskih vojnika na okupu jer je postojala velika mogućnost da se dogodi pucnjava. Mi smo jedan drugom čuvali leđa, a ja sam s PKT-om gurao neprijateljske vojnike u red da budu u vrsti. Najednom dolazi vojnik kojem sam oduzeo PKT da mu ga vratim jer kako će se vratiti bez oružja. Rekao sam mu da bude sretan što je živ, ali sam mu dao dvadeset i pet hrvatskih dinara. Upitao me što on može s tim novcem, odgovorio sam mu da može cijelu obitelj dovesti na ručak u Zadar, zatim sam ga odgurao prema ostalima. U jednom trenutku iz bunkera je izašao zapovjednik Vitanović i rekao prisutnima da će sad oni napustiti položaje na brdu Križu i da komandu preuzima Hrvatska vojska. Dogovoreno je da oni u koloni, jedan za drugim, mogu krenuti prema izlazu. Neki od njih su bili iznenađeni, bilo je jako puno meškoljenja i njurganja na tu odluku. Kad su krenuli prema izlazu nisu htjeli nositi svog poginulog, ali ih je zapovjednik Vitanović ukorio pa su ga ipak odnijeli sa sobom. Kada se formirala kolona, zapovjednik Vitanović je otišao na čelo kolone, Bračić je bio u sredini, a ja na začelju. U jednom trenutku čujem neprijateljskog vojnika kako govori: „Nedelju mu... da se mene pita mi bi njih zarobili,

MEMOARSKO GLEDIŠTE

a ne oni nas." Došao sam do njega, izdvojio ga iz kolone, razoružao i pušku bacio u grm te mu rekao da zastane pa će vidjeti koliko hrvatskih vojnika ima iza nas kao osiguranje. Međutim, isti je odmah počeo preklinjati da ga vratim jer ima familiju i djecu. Počeo mi je ljubiti ruku govoreći kako smo mi zapravo njihovi spasioći jer su ih njihovi ostavili. Nama su se ubrzo pridružila ostala trojica naših izvidnika. Preko radioveze smo javili u brigadu da je „pošta“ osigurana, a „paketi“ isporučeni (pošta: Križ; paketi: neprijateljski vojnici). Kako smo se približavali bibinjskom polju sve se više čula tutnjava tenkova, koja je bila u pokretu, prema mojoj procjeni prema Igljica brigu. Čim smo ispratili neprijatelje do sredine bibinjskog polja, počela je jaka tenkowska i topnička paljba po brdu Križu i po gradu Zadru. Zapovjednik Vitanović je odlučio da krenemo prečicom u zapovjedništvo brigade koje se nalazilo u Sukošanu. Kad smo došli u zapovjedništvo, zapovjednik brigade Frane Šarić me zagrlio i rekao da smo njegovi junaci te mi tom prilikom dao svoj pištolj „Škorpion“. Nakon kratkog zadržavanja, Omer Mičić, Denis Bračić i ja smo s nekoliko dragovoljaca iz Sukošana otišli u zapovjedništvo 3. satnije Bibinje da ih obavijestimo kako je Križ slobodan i da mogu odnijeti trobojnicu na Križ. Skupinu od 20-ak dragovoljaca Mičić i ja odveli smo na brdo Križ. Popeli smo se na vrh radara i postavili hrvatski stijeg u znak pobjede. Inače, zapovjednik Vitanović nas je pohvalio još u zapovjedništvu brigade i poslao doma da se odmorimo te da ćemo se čuti ujutro za daljnje korake. Dolaskom u zgradu Put Murvice, na hodniku su ležali susjedi s djecom, vidno prestrašeni od granatiranja srpskog topništva koje je cijelu noć trajalo. No kada sam im rekao da sad mogu slobodno ići u svoje stanove jer je Križ oslobođen, nastalo je veliko slavlje. Po dolasku u stan, legao sam na krevet, u uniformi, izuo sam samo čizme (supruga i sin su bili u Sukošanu kod svojih). Nisam siguran jesam li uspio zaspati kad je zazvonio telefon, mislio sam da me dečki zovu da idemo slaviti oslobađanje Križa, kad ono me nazvala Višnja, cura brata Svete, plačući mi javlja: „Sveto je poginuo.“ Pitam: „Ma kako on, kad je otišao s položaja, ma to je sigurno kriva informacija.“ Ne znam kako sam izašao iz stana i došao do patologije bolnice u Zadru gdje sam zatekao doktora Dujelu. Upitao sam ga je li to moguće, kako, što se dogodilo? Pustio me unutra da potvrdim identitet. Doktor me pokušao utješiti rekavši pri tome da se nije patio jer je poginuo od granate. Od ushićenja do najveće tuge, sve u sat vremena, sve se trenutačno poništilo, ipak me tada tuga preplavila premda sam bio satima u nevjerici da je moj brat Sveto mrtav.

Zadar, 12. 11. 2021.

Položaj Sveti Martin, 1992., Marinko Franić (Kamura) i Vedran Oljica.

Marinko Franić (Kamura)

Postrojba: 3. vod 2. satnije 2. bojne 159. br. HV-a

Dužnost: zamjenik zapovjednika voda

Dob u akciji Jaguar: 31

U akciji Jaguar moj vod je bio raspoređen na brdo Sveti Martin po zapovijedi zapovjednika satnije Željka Perića sa zadaćom čvrste obrane položaja i spremnosti za djelovanje po neprijatelju koji se bude kretao putem Babindub - brdo Križ. Osim osobnog naoružanja imali smo na raspolaganju puškomitraljez Browning i M53 te protuavionski mitraljez 14,5 mm kojim je rukovao Željko Longin. Na dan akcije, 17. 5. 1992., oko 14.30 sati neprijateljska kolona se kretala od Babinduba prema Križu. Kolonu su činili redom: tenk T-34, pet kamiona i oklopno vozilo na začelju. U nekim od kamiona su na karoseriji bili neprijateljski vojnici, dok je u drugim bila hrana. Kada je tenk pogoden, dobili smo zapovijed za otvaranje paljbe po svemu što se miče. Na neprijateljsku kolonu se paralelno djelovalo iz smjera Dračevca. Neprijateljski vojnici su napustili borbena sredstva i dali se u bijeg što je pokazatelj koliko smo ih iznenadili. Iz područja Ralića djelovala je posada Mire Labusa bestrzajnim topom. Osim njega na neprijateljsku kolonu je djelovala protuoklopna grupa iz 112. brigade koju je vodio Danijel Telesmanić (Did) s protuoklopnim vođenim raketama. Kolona je blokirana u bibinjskom polju pod nadzorom naše mitraljeske i minobacačke paljbe. Sve se to odigralo brzo, gotovo sva neprijateljska tehnika se našla u dimu i plamenu. Neprijatelj je uzvratio minobacačkom paljbom po brdu Sveti Martin i Dračevcu kako bi se njihovi vojnici mogli povući prema Babindubu. U šest dana akcije Jaguar srpsko topništvo je svakodnevno djelovalo po našem položaju. Bili smo dobro utvrđeni i čim bi prestala njihova topnička paljba mi bismo djelovali iz puškomitraljeza tako da znaju da se nismo povukli. Akcija Jaguar je završila na način da su neprijateljski vojnici bili prisiljeni povući se s brda Križa. Dogodilo se to u večernjim satima 22. 5. 1992. godine. Tada smo bili sretni, oduševljeni, čvrsti i jako ponosni što smo hrabro i časno izvršili ono što se od nas tražilo. Posebne zasluge za uspjeh akcije Jaguar pripisujem svim pripadnicima 2. satnije uz veliki doprinos drugih postrojbi i dragovoljaca, a najveću odgovornost i samim time zaslugu imao je zapovjednik bojne Ivan Vitanović, koji je isplanirao akciju i pokazao da je izniman ratni zapovjednik.

Zadar, 21. 11. 2021.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Položaj Sv. Martin, 1992., pripadnici 2. satnije 2. bojne 159. br. HV-a.

MEMOARSKO GLEDIŠTE

Željko Franić (Cigo)

Postrojba: 2. satnija 2. bojne 159. br. HV-a

Dužnost: vojnik

Dob u akciji Jaguar: 26

Tijekom akcije Jaguar bio sam na obrambenom položaju na brdu Sveti Martin, a dužio sam automatsku pušku. Po zaustavljanju neprijateljske kolone u bibinjskom polju, moja grupa od pet pripadnika bila je niže prema Igliča brigu kao osiguranje i nismo otvarali paljbu iz osobnog naoružanja. S brda Sveti Martin paljbu su otvorili protuavionski mitraljez kojim je djelovao Željko Longin i puškomitraljez M53 s posadom: Edmond Herenda i Denis Košević. Po neprijateljskoj koloni i vojnicima koji su zatim bježali prema Babindubu otvorena je paljba iz protuoklopnih sredstava. Jednu grupu s bestrzajnim topom vodio je Miro Labus, a drugu Sveto Ikač koja je bila na prostoru Skavaca. Unakrsno je djelovao bestrzajni top iz smjera Dračevca s posadom koju je vodio Tomislav Matešić. Ispaljene su protuoklopne vodene rakete „Milan“. Drugog i trećeg dana akcije neprijatelj je djelovao jakom topničkom paljbom po našim položajima, a tenkove je rasporedio prema Igliča brigu odakle su povremeno djelovali prema našem položaju i u smjeru Dračevca. Ostale dane akcije neprijatelj je nastavio otvaranje topničke paljbe, ali manjeg intenziteta. Oslobađanjem brda Križa otklonjena je višemjesečna opasnost od izravnog djelovanja neprijateljskog topništva na grad Zadar koji su imali na pijatu.

Zadar, 22. 11. 2021.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Pripadnici 3. satnije 2. bojne 159. br. HV-a.

Dragan Fuzul

Postrojba: izvidničko odjeljenje 3. satnije

2. bojne 159. br. HV-a

Dužnost: izvidnik

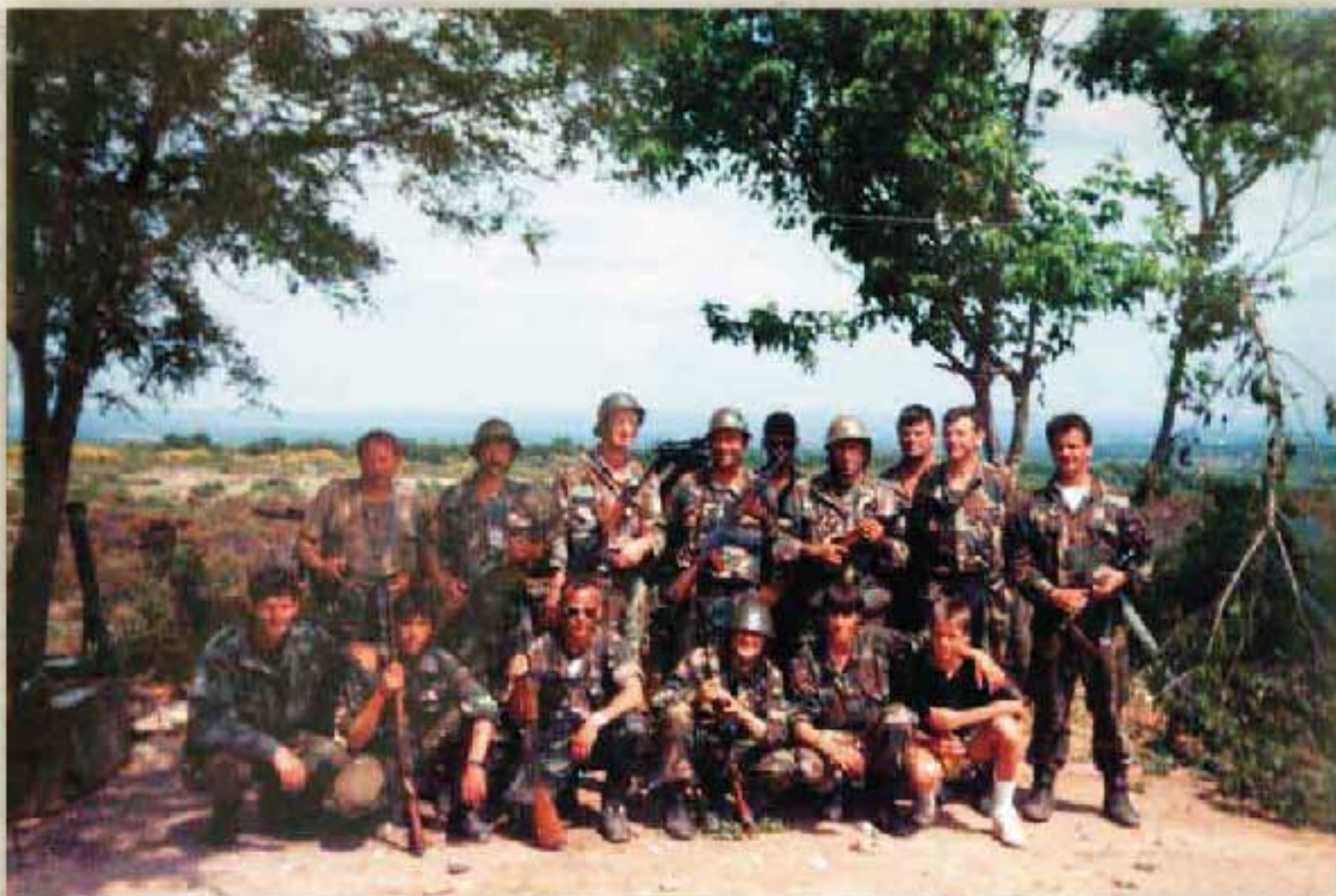
Dob u akciji Jaguar: 26

Priprema za akciju oslobađanja brda Križa zapravo je trajala oko pola godine i samo se u kontinuitetu nastavila do oslobodilačke akcije Jaguar kada sam sa suborcima bio raspoređen u neposrednoj blizini žičane ograde, kako bi u danom trenutku mogli munjevito djelovati po neprijateljskim snagama. Zapovjed je glasila: neutralizirati bilo kakvu potporu neprijateljskoj smjeni, odnosno snagama koje će biti zaustavljene u bibinjskom polju. Na dan akcije izviđači su pozvani na padinu brda Križa gdje ih je dočekaio zapovjednik 3. satnije Vinko Šimunić Bubanj kako bi ih upoznao s planom i zadaćom, da se zna što, tko i kada treba napraviti. Zapovjednik izvidničke desetine bio je Marjan Kero, a ostale kolege su bili: Mile Lisica, Nino Lisica, pokojni Boris Sikirić, Željko Fuzul, Ante Delija i drugi. Znali smo se od djetinjstva, čuvali jedan drugome leđa, mijenjali među sobom pozicije i oružje... Trajalo je to punih pet dana i noći. Od velike pomoći nam je bio Vlado Fuzul (Šagle) koji je s izvidnice na boru bio korektor i upozoravao nas na opasnost. Za mene je to bila rutina jer sam se mjesecima ranije nalazio na sličnim pozicijama i opasnosti, provodeći izvidanja i sudjelujući u diverzantskim akcijama. Sjećam se da bih po povratku više puta zapjevali, a zapovjednik satnije Šimunić Bubanj koji je bio s nama govorio bi: „Najvažnije je da smo svi živi i zdravi.“ Dolaskom u bazu uvijek bi se našao netko znatiželjno upitati: „Di ste bili? Što ste radili?“ Odgovor bi bio uvijek isti: „Nigdi! Ništa!“ Sretan sam što mi se pružila prilika da sam bio s toliko hrabrim ljudima u akciji oslobađanja brda Križa te doživio trenutak kada smo ih stjerali u bunkere i prisilili na predaju. Nas je čuvao dragi Bog od pogibelji od neprijateljskih topničkih granata koje su danju i noću zasipale naše položaje. Za vlastiti doprinos u akciji Jaguar pohvaljen sam od zapovjednika brigade.

Bibinje, 24. 10. 2021.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Na Križu nakon oslobađanja, pripadnici 3. satnije 2. bojne 159. br. HV-a.

Vlado Fuzul (Šagle)

Postrojba: 3. satnija 2. bojne 159. br. HV-a

Dužnost: zamjenik zapovjednika satnije

Dob u akciji Jaguar: 48

Dragovoljci koji su bili u mjesnim stražama činili su jezgru Bibinjske satnije koja je bila najprije u sastavu 112. brigade, zatim osnivanjem 159. brigade ljudi i sredstva prelaze u 2. bojnu kao 3. satnija Bibinje, a ja sam tada raspoređen na dužnost zamjenika zapovjednika satnije. Do tada smo uspješno odradili brojne borbene zadatke i stekli dragocjeno ratno iskustvo. Uglavnom se radilo o izvidničkim aktivnostima i diverzijama koje su bile usmjerene na protjerivanje neprijateljskih snaga s brda Križa. Već krajem 1991. godine imali smo kontrolu prostora oko radarske postaje na Križu i pristupnog puta iz smjera Babinduba. U ožujku 1992. godine uspostavili smo stalna stražarska mjesta na padinama Križa, izvidnicu na Sandarcu, postavili smo minsko-eksplozivnu zapreku u Dubokoj dragi, izradili smo rovove i zaklone s kojih će se krenuti u osvajanje Križa. Da smo spremni za akciju, početkom svibnja 1992. uvjerio se zapovjednik bojne Ivo Vitanović s kojim sam obišao položaje i osmatračko mjesto. Prikupili smo gotovo sve informacije o rasporedu neprijatelja, borbenih sredstava i o smjenama na straži, preostalo je isplanirati akciju. Naša borbena spremnost je bila neupitna, mi smo bili spremni, a po signalu za napad trebali smo zauzeti njihove prve rovove sa zapadne strane. Neprijateljska kolona je zaustavljena u bibinjskom polju 17. 5. 1992. oko 14.30 sati, pješačka paljba i detonacije topničkih granata su se čule na sve strane. Kada su nas primijetili počeli su vikati: „Evo ustaša...” i otvorili pješačku paljbu po nama. Mi smo uzvratili puščanom paljbom, iz MGL-a, minobacačkom paljbom... te ih natjerali da se sklone u bunkere. Sutradan smo pojačali pritisak, gadali smo pojedinačno svaki bunker iz RBR-a i djelovali minobacačkom paljbom, a noću ispaljivali smo svjetleće rakete kako bismo precizno djelovali iz MGL-a. Oni bi rijetko kada bi bilo zatišje uspjeli ispaliti rafal iz puškomitraljeza ili protuavionskog topa. Pozivali smo ih na predaju i da idu prema Dračevcu u sigurnu zonu, ali nisu prihvatili, već bi tražili potporu topništva za gađanje naših položaja i povremeno po području brda Križa. Napetost je rasla iz dana u dan sve do 22. 5. 1992. kada je naš zapovjednik bojne Ivan Vitanović iznuđio njihovu predaju pa su otpraćeni prema Babindubu. Velika je to hrabrost našeg zapovjednika i izvidnika koji su bili s njim u pratnji na pregovorima. U drugoj polovici noći naše snage su uspostavile obranu, a u narednim danima vršila se uporna obrana brda Križa jer su srpske snage svakodnevno djelovale teškim topništvom i pokušavale vratiti izgubljeni položaj.

Bibinje, 27. 10. 2021.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Dračevac, 1992., Mladen Karaban (Solejac) s PAM-om.

Mladen Karaban (Solejac)

Postrojba: 3. satnija 2. bojne 159. br. HV-a

Dužnost: zapovjednik protuoklopne grupe

Dob u akciji Jaguar: 33

Za vrijeme akcije Jaguar obnašao sam dužnost zapovjednika protuoklopne grupe u 3. satniji Bibinje 2. bojne. Prije samog početka akcije moja grupa odlazi na položaj na brdo Sveti Martin. Međutim, ja sam po zapovijedi zapovjednika satnije Vinka Šimunića Bubnja ostao na položaju u Kavi - kamenolomu s minobacačem MB 60 mm te su mi dodijeljena dva pomoćnika: Boris Bralić i Branko Mustapić. Početkom akcije, po dogovorenom signalu, otvorili smo minobacačku paljbu po neprijatelju na brdu Križu. Oni su odmah uzvratili minobacačkom paljbom iz MB 120 mm iz smjera Zrakoplovne baze Zemunik. Unatoč tome što su mine padale blizu paljbenog položaja nastavili smo djelovanje tijekom dana. U noći, oko tri sata ispalili su plotun tempirnih mina s usporavajućim djelovanjem kojim su pokrili naš položaj, sklonište se treslo i postalo je nesigurno pa smo odlučili premjestiti položaj. Otišao sam s posadom što bliže žičanoj ogradi kako bismo ih gadali iz neposredne blizine. Međutim, uočio nas je njihov izviđač i počeli su djelovati prema nama. Vjerojatno su mislili da kreće napad na njih iz tog smjera, s lijeve bibinjske strane. Oko nas je palo preko stotinu granata pa smo jutro dočekali u čudu što smo ostali živi i neozlijeđeni. Što se pak tiče emocija po saznanju da je Križ osvojen, može se reći da je nastala prava euforija među hrvatskim braniteljima.

Bibinje, 29. 10. 2021.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Položaj Sv. Martin, 1992., pripadnici 2. bojne 159. br. HV-a.

Hrvoje Kero

Postrojba: 3. vod 3. satnije 2. bojne 159. br. HV-a

Dužnost: vojnik strijelac

Dob u akciji Jaguar: 18

Početak srpske agresije na Hrvatsku već sam sudjelovao u mjesnim stražama na području Bibinja, a osnivanjem Bibinjske satnije pri 112. brigadi, dragovoljno se prijavljujem 1. 9. 1991. u postrojbu premda sam bio maloljetnik. Znajući da me neće primiti, dogovorio sam se s drugim maloljetnicima da ne govorimo stvarnu istinu o datumu rođenja te su nas primili u postrojbu. Po saznanju da je u tijeku priprema akcije Jaguar, javljam se zapovjedniku satnije Vinku Šimuniću Bubnju, kako bih dragovoljno sudjelovao u borbenim zadaćama. Srdačno sam prihvaćen budući da sam na početku rata bio u toj postrojbi i zato što odlično poznajem teren oko brda Križa. Naša satnija imala je zadaću blokirati njihove snage na Križu, kao i spriječiti mogući protunapad iz pravca Babinduba - Zemunika tako da se moja zadaća odnosila na djelovanje u postojećem sastavu i po zapovijedi nadređenog zapovjednika. Od značajnih trenutaka istaknuo bih hrabrost Vlade Fuzula (Šagle) i njegovu upornost da se s bora i osmatra i neprestano djeluje MGL-om po neprijatelju. Dok smo ih držali u okruženju do zadnje noći, dragovoljci iz Specijalne jedinice policije Zadar „Poskoci“ bili su na odlasku s položaja i na upit zapovjednika satnije Šimunića Bubnja, tko će ih otpratiti do Jadranske magistrale, dragovoljno se javljam za taj zadatak. Vodio sam ih kroz naše minsko polje, a pod neprijateljskom topničkom paljbom sam se vratio natrag na položaj, a svjedok tog događaja bio je Niko Šindića. Neprijateljske snage su se u noći 22. 5. 1992. nakon teških pregovora predale. Sumnjajući da ih Bibinjci drže u okruženju, nisu htjeli dalje pregovarati o predaji, nego su tražili nekoga od viših časnika. Zapovjednik bojne Ivan Vitanović je preuzeo tu ulogu i dogovoreno je da ih se pusti s osobnim naoružanjem i osigura miran odlazak prema Babindubu. Njihovi nadređeni, čim su čuli da su se predali, udarili su svim topničkim sredstvima po nama i zahvaljujemo Bogu što smo zoru dočekali živi.

Bibinje, 25. 10. 2021.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Brdo Križ, ulaz u bunker. Pripadnici 3. satnije 2. bojne 159. br. HV-a.

Marijan Kero

Postrojba: izvidničko odjeljenje 3. satnije
2. bojne 159. br. HV-a

Dužnost: zapovjednik odjeljenja

Dob u akciji Jaguar: 29

Za vrijeme priprema i izvođenja akcije oslobađanja brda Križa obnašao sam dužnost zapovjednika izvidničkog odjeljenja u 3. satniji Bibinje. Po zapovijedi zapovjednika satnije Vinka Šimunića Bubnja, područje izvidanja i djelovanja je bila radarska postaja na brdu Križu i pristupni put. Zapovijed je glasila: svakodnevno, danju i noću provoditi izvidanje s ciljem prikupljanja podataka o kretanju neprijateljskih snaga, njihovom rasporedu smjena na stražarskim mjestima i osmatračnicama, prisluškivati njihove razgovore i sve to svakodnevno bilježiti kako bi se stekla potpuna slika o neprijateljskim snagama na brdu Križu. Za vrijeme izvidanja provlačili smo se kroz njihova minska polja, prema uperenim cijevima PAM-ova i PAT-ova, na daljini ponekad od tridesetak metara. Valja napomenuti kako im nismo dali mira, pogotovo noću, ispaljivali bi svjetleće rakete, pucali po njihovim bunkerima s ciljem da ih zastrašimo i držimo u psihičkoj neizvjesnosti. Početkom akcije Jaguar išao sam sa zapovjednikom satnije Vinkom Šimunićem Bubnjem i Antom Delijom prema kupoli radara. Neprimjetno smo se ušuljali i stigli ispod same kupole. Imali smo tri MGL-a. Pripadnici izvidničke desetine su ostali raspoređeni uz žičanu ogradu s Vladom Fuzulom (Šagle) kako bi nam osigurali odstupnicu i izvlačenje. Tada je bilo najvažnije neutralizirati njihovu osmatračnicu koja je bila na kupoli i natjerati ih da se sklone u podzemlje radarskog postrojenja jer su s tog mjesta rukovodili topničkom paljbom i imali pregled ispred i iza prema bibinjskom polju pa do Zrakoplovne baze Zemunik. Zaustavljanjem neprijateljske smjene u bibinjskom polju otvorili smo žestoku paljbu po osmatračnici i drugim ciljevima tako da su se instinktivno povukli u bunkere, a kada bi se netko od njih usudio izaći van to mjesto bi zasuli pješačkom paljbom, djelovanjem iz MGL-a i minobacačkom paljbom. Tako smo ih držali „zakopane“ u bunkerima svih pet dana. Bezuspješno smo ih pozivali na predaju, čak uz jamstvo da ćemo im osigurati siguran prolaz pravcem: Križ - Petrini - Široki klanac - Svrda - Babindub. U večernjim satima 22. 5. 1992. zapovjednik bojne Ivan Vitanović ih je uvjerio da nema drugog rješenja nego predaja, odnosno njihov odlazak prema Babindubu. Akcija oslobađanja brda Križa je dobro isplanirana, a neprijateljske snage su psihički bile slomljene i to držim kao ključnim razlogom predaje njihovih vojnika. Dužnost mi je pohvaliti svoje suborce te im zahvaliti na hrabrosti i sposobnosti što su odradili brojna izvidanja prije akcije Jaguar i na njihovom pojedinačnom doprinosu u akciji protjerivanja neprijateljskih snaga s brda Križa. Ono što me najviše veseli je činjenica da u akciji Jaguar nismo imali gubitaka, a sve zadaće smo odradili uspješno.

Bibinje, 26. 10. 2021.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Pripadnici 2. bojne 159. br. HV-a.

Željko Kralj

Postrojba: 2. satnija 2. bojne 159. br. HV-a

Dužnost: zamjenik zapovjednika satnije

Dob u akciji Jaguar: 36

U vrijeme pripreme i izvođenja akcije Jaguar obnašao sam dužnost zamjenika zapovjednika 2. satnije 2. bojne, a zapovjednik satnije je bio Željko Perić. Položaj na brdu Sveti Martin je ranije uspostavljen od strane postrojbe 112. brigade radi zauzimanja bolje pozicije za obranu u slučaju pokušaja prodora neprijateljskih snaga prema Sukošanu. Smjene na položaju na brdu Sveti Martin su se provodile svakih tjedan dana, a na položaju bi bilo 12-15 ljudi dok je jedan vod bio u pričuvi. Neprijatelj je uglavnom djelovao iz smjera Babinduba, ali i s brda Križa, koje se nalazi bočno i viša je kota. Izvidanje prostora ispred i patrole, od južne strane civilne piste do Igljica briga, provodile su manje izvidničke skupine. Što se tiče uređivanja zaklona i izrade rovova, prostor brda Sveti Martin nije pružao velike mogućnosti jer je dosta kamenit pa smo u travnju 1992. bagerom vršili kopanje zaklona i skloništa. S planom akcije Jaguar upoznat sam u popodnevnim satima 16. 5. 1992. od strane zapovjednika satnije Perića prilikom obilaska položaja na Svetom Martinu. Uvečer sam s dva vojnika očistio prostor gdje će se postaviti protuoklopne vodene rakete radi vidljivosti prema bibinjskom polju. Protuoklopnu skupinu sastava Želimir Morović, Hrvoje Bajlo, Drago Gajić, Silvio Hordov, Zlatko Fatović, Elvis Mužanović i Rudić, doveo je na položaj Danijel Telesmanić (Did). Sutradan sam rasporedio ljude po zaklonima, na položaju koji se odnosio od krivine koja vodi od civilne piste prema Sukošanu (smetlište), sjeveroistočnom stranom preko brda Sveti Martin do razrušene crkve. Položaj protuavionskog mitraljeza postavili smo na zapadnoj strani, a ciljač je bio Željko Longin. Posada bestrzajnog topa, koju su činili Miro Labus i Božo Dević, je bila bočno oko dvjesto metara. Ispred njih, niže smo uspostavili položaj s puškomitraljezom M53 s posadom: Edmond Herenda ciljač i Denis Košević pomoćnik. Po dobivenom signalu, otvorena je jaka paljba iz protuavionskog mitraljeza te je ispaljena jedna raketa iz protuoklopnog raketnog sustava „Milan“ koja nije pogodila tenk T-34, ali je drugom pogoden. Zatim je ispaljeno više raketa iz bestrzajnog topa po zaustavljenoj koloni u bibinjskom polju. Djelovalo se minobacačkom paljbom po neprijateljskoj koloni. Neprijatelj nije odmah uzvratilo paljbom jer su očigledno bili iznenađeni zasjedom i unakrsnom paljbom iz smjera Svetog Martina i Dračevca. U noći smo čuli zvukove tenkova i oklopnih vozila,

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Sanitetski vod 159. brigade HV-a.

MEMOARSKO GLEDIŠTE

ujutro je bila magla, razdanilo se tek oko deset sati. Najprije smo uočili labudicu na putu prema neprijateljskoj koloni u bibinjskom polju, koja je išla unatrag jer se nije inače mogla okrenuti, ispalili smo nekoliko protuoklopnih raketa Maljutka, ali nije pogoden cilj pa su uspjeli pobjeći prema Babindubu. Na zapadnoj strani Igljica briga uočena su dva tenka i transporter, uslijedila je jaka topnička paljba srpskog topništva po brdu Sveti Martin i djelovanje iz tenkova. Situacija se primirila oko podne premda su topništvom povremeno nastavili djelovati do večernjih sati. Treći dan akcije situacija je bila slična kao prethodnog dana, povremeno djelovanje iz tenkova i topništvom. U ostale dane akcije stanje na bojišnici je bilo očekivano, uglavnom međusobna razmjena topničke paljbe. Dana 22. 5. 1992. oko 11 sati vidio sam jednog vojnika koji hoda izvan ograde radarske postaje na brdu Križ, bez oružja, s uzdignutim rukama. Preuzeli su ga pripadnici 3. satnije Bibinje i od njega saznali kakvo je stanje među neprijateljskim vojnicima pa se očekivala njihova predaja. Neprijatelj se odlučio na predaju nakon iscrpnih pregovora koje je vodio zapovjednik bojne Ivan Vitanović. Nešto prije pola noći sam obaviješten da je on s izviđačima otpratio neprijateljsku kolonu kroz bibinjsko polje prema Babindubu. Ujutro me pozvao zapovjednik satnije Perić, kako trebamo ići sa zamjenikom zapovjednika bojne Marinom Žepinom na brdo Križ. S nama su još bila trojica pripadnika postrojbe: Miro Labus, Darko Bičić i Marinko Rašo. Krećući se stazom, aktivirali smo poteznu protupješačku rasprskavajuću minu neposredno prije ograde neprijateljskog uporišta na brdu Križu. Od eksplozije mine svi smo dobili ozljede. Akcija Jaguar je bila veliko olakšanje, meni i pripadnicima satnije jer su prošli teški dani, nestala je opasnost iz smjera brda Križa tako da se položaj na Svetom Martinu mogao lakše braniti. Bila je to pobjeda bez mrlje. Vladalo je veliko ushićenje.

Zadar, 27. 11. 2021.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Pripadnici 2. bojne 159. br. HV-a.

Miro Labus

Postrojba: 1. vod 2. satnije 2. bojne 159. br. HV-a

Dužnost: zapovjednik voda

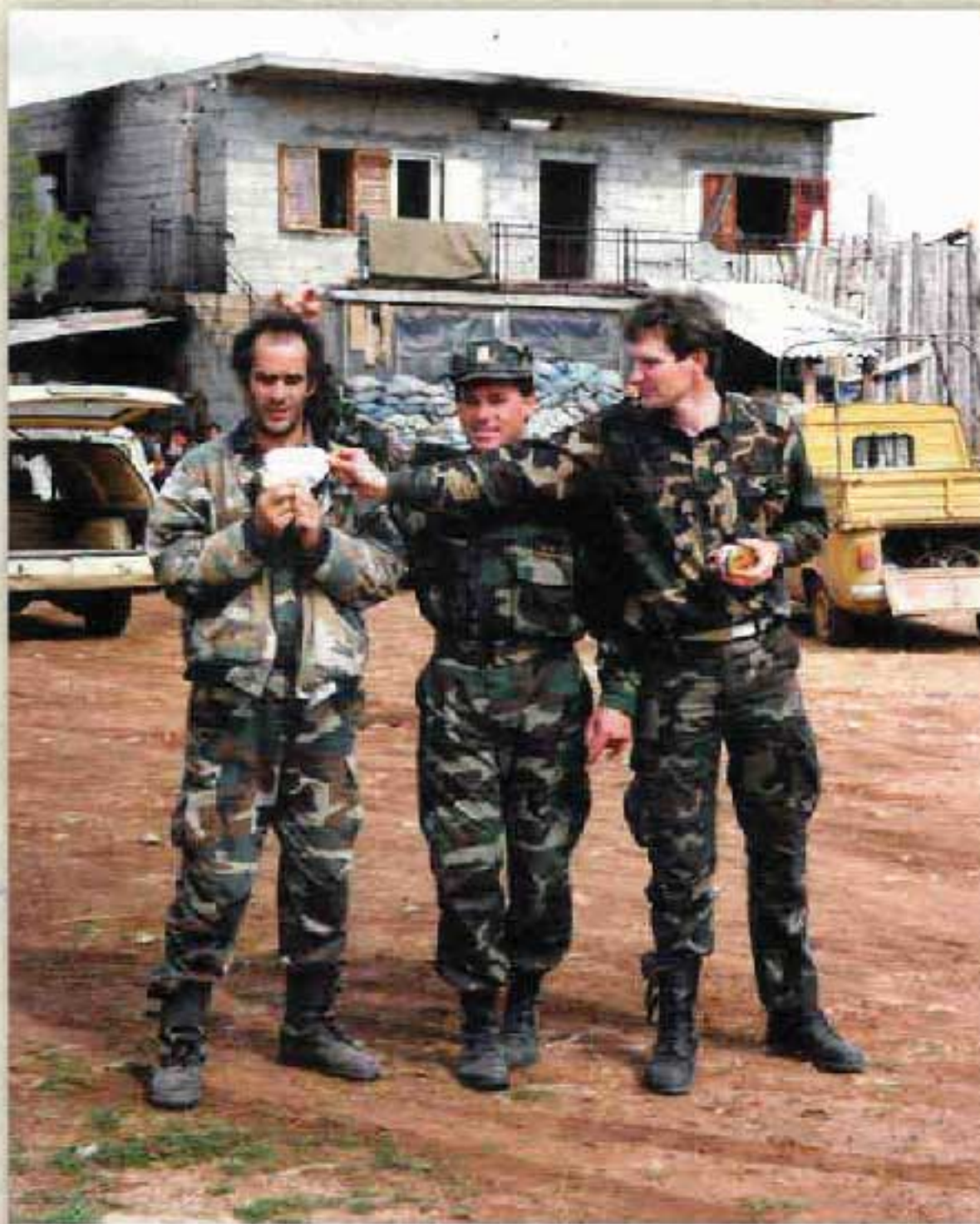
Dob u akciji Jaguar: 43

Za vrijeme pripreme i izvođenja akcije Jaguar obnašao sam dužnost zapovjednika voda te sam ujedno bio zadužen za borbenu spremnost posade bestrzajnog topa i minobacača. U dogovoru sa zapovjednikom satnije Željkom Perićem izvršio sam razmještaj voda i borbenih sredstava koje smo imali na raspolaganju. Izvršili smo inženjerijsko utvrđivanje i maskiranje, a večer prije akcije dovukli bestrzajni top na dogovorenu poziciju (zapadna strana brda Sveti Martin). Kada smo dobili zapovijed za djelovanje po neprijateljskoj koloni, paljbu je otvorio protuavionski mitraljez na kojem je bio Željko Longin, zatim je moja posada djelovala iz bestrzajnog topa i puškomitraljeza M53 s posadom: Edmond Herenda i Denis Košević. Na čelu kolone je bio tenk T-34, zatim pet vozila i oklopno vozilo na začelju. Međutim, neprijatelj je uspio locirati položaj našeg topa na kojem smo bili Božo Dević i ja pa su otvorili paljbu po nama. Nakon što je nastalo kratko zatišje, izvršili smo premještanje topa na drugu poziciju s koje smo mogli djelovati po neprijateljskoj koloni i po brdu Križu. S novog položaja, u području Ralića, neprimijećeno smo djelovali drugi i treći dan akcije po njihovim bunkerima i objektima na Križu. Pogodili smo objekt u kojem je bilo skladište streljiva koje je detoniralo, a kako je bio sumrak, dojam je bio kao da gori cijela radarska postaja, suborci su bili oduševljeni. To je bilo naše zadnje djelovanje po brdu Križ. Imali su na raspolaganju moćne MGL-ove za blisku borbu i s njima su danju i noću djelovali po neprijateljskim bunkerima i skloništima. Položaje na brdu Sveti Martin smo čvrsto držali unatoč svakodnevnom djelovanju srpskog topništva i napadima koje je neprijatelj u par navrata pokušao, ali svaki put bezuspješno. Smatram da smo akciju Jaguar odradili profesionalno iako nismo bili profesionalni vojnici. Zasluge za upornu obranu brda Sveti Martin pripadaju svim vojnicima na položajima od Dračevca do Svetog Martina, našim topnicima i dragovoljcima koji su se uključili u akciju. Od početka akcije Jaguar vjerovali smo u njezin pozitivan ishod jer smo imali inicijativu u prostoru i veliku želju za uspjehom, posebno ističem našeg zapovjednika bojne Ivana Vitanovića, koji je napravio plan i neposredno rukovodio akcijom Jaguar.

Zadar, 22. 11. 2021.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Pripadnici 3. satnije 2. bojne 159. br. HV-a.

Grozdan Lisica

Postrojba: 3. satnija 2. bojne 159. br. HV-a

Dužnost: vezist

Dob u akciji Jaguar: 37

Tijekom priprema i u akciji oslobađanja brda Križa vršio sam dužnost vezista u satniji. Stanje veze u satniji je bilo dobro. Imali smo uređaje za šifriranje govornih poruka u realnom vremenu. Ometali smo radiovezu koju je koristio neprijatelj te smo istu prisluškivali kako bismo otkrili njihove namjere i stanje borbenog rasporeda. Početkom akcije Jaguar nalazio sam se sa suborcima na jugozapadnim padinama brda Križa kako bismo držali neprijateljske snage u poluokruženju. Besprijeckorno smo slušali zapovijedi zapovjednika satnije Vinka Šimunića Bubnja, njegovog zamjenika Vladu Fuzula (Šagle) i Antu Deliju koji su uvijek bili prvi za svaku borbenu zadaću. Mi vojnici smo ih voljeli, cijenili i poštovali. Moral je bio „do neba“. Akcija je počela žestokom paljbom sa svih strana, međutim ulaskom naših vojnika u prostor radarske postaje, njihovo djelovanje je prestalo jer su se sklonili u bunker i tražili topničku paljbu po brdu Križ. Čim bi prestalo djelovanje njihovog topništva tražili bi predaju. Nakon prvog dana akcije, pritisak smo pojačali djelovanjem noću i pozivima na predaju preko radio kanala na kojima su komunicirali. Dana 21. 5. 1992. vidjeli smo da neprijateljski vojnici izlaze iz bunkera i idu prema sredini platoa njihovog uporišta, odlažu osobno naoružanje, skidaju tzv. opasače i dižu ruke uvis. Ponadali smo se da će se predati, međutim, tada je nastao pakao, njihovo topništvo tuče po brdu Križu, a oni bježe natrag u bunkere. Jedan neprijateljski vojnik koji se predao 22. 5. 1992., prilikom ispitivanja, izjavio je da su potpuno poludjeli od pucnjave kojoj su bili izloženi i stalnim pozivima na predaju. Zapravo oni nisu znali što se događa, smjena im nije došla, pored djelovanja našeg topništva i njihovo topništvo je djelovalo po brdu Križu, a do njih nisu uspjeli organizirati proboj. Smatram da je neprijatelj na Križu pristao na pregovore i povlačenje jer su bili u bezizlaznoj situaciji, potpuno psihofizički dotučeni i nisu više bili spremni na žrtvu koju su tražili njihovi nadređeni. Za akciju Jaguar pismeno sam pohvaljen od zapovjednika brigade. Ponosim se što sam bio uz hrabre ljude koji su bili spremni žrtvovati svoj život kako bi obranili svoja ognjišta, svoju domovinu.

Bibinje, 28. 10. 2021.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Pripadnici 1. satnije 2. bojne, drugi red drugi slijeva Tomislav Matešić.

Tomislav Matešić

Postrojba: 1. satnija 2. bojne 159. br. HV-a

Dužnost: zamjenik zapovjednika satnije

Dob u akciji Jaguar: 23

Za vrijeme akcije Jaguar obnašao sam dužnost zamjenika zapovjednika 1. satnije 2. bojne. Satnija je bila smještena na predjelu Dračevca. Sastojala se od četiri pješaka voda i voda potpore te izvidničke skupine: Denis Bračić, Petar Nekić i Dragan Kovačev (Bugi). Zapovjednici vodova su bili: zapovjednik 1. voda Ivica Jurišić, zapovjednik 2. voda Siniša Pavlinović, zapovjednik 3. voda Ivica Čirjak i zapovjednik 4. voda Predrag Nekić. Na našem položaju nalazio se i vod HEP-a i pričuvnog sastava policije. Na položaju smo osim osobnog naoružanja imali: PM 7,9 mm, dva MB-a 82 mm, dva MB-a 60 mm, dva laka raketna lansera 128 mm, jedan PAT 2/20 mm, jedan brodski PAT 20 mm i jedan PAM 12,7 mm Browning.

Zapovijed o početku akcije i prikupljanju borbene grupe dobio sam od zapovjednika 2. bojne Ivana Vitanovića u nazočnosti zapovjednika satnije Drage Dunatova 16. 5. 1992. u poslijepodnevnom satima. Zadaća se odnosila na uspostavu položaja s kojeg će se moći djelovati bestrzajnim topom po neprijateljskoj koloni. Za ovu zadaću sam okupio borbenu grupu: Leonardo Tomas, Anton Soljačić, Goran Svetić, Edi Radović, Dragan Vučetić, Igor Kapović, Jerko Vujević i Renato Vučetić. Skupa s izvidnicima, u noći zauzimamo dogovoreni položaj noseći sa sobom Bst 82 mm sa šest raketa kumulativnog punjenja. Izvidnici su, prema ranijem dogovoru, produžili na položaj u bibinjsko polje na kojem je već bila borbena skupina koju je vodio zapovjednik bojne Ivan Vitanović. Položaj borbene skupine kojom sam zapovijedao nalazio se na rubu šumice uz vinograd, stotinjak metara od ulaza u krug radarske postaje na brdu Križu. Zadaća u akciji Jaguar bila je da otvorimo paljbu po BOV-u i ostatku kolone kada čujemo djelovanje borbene skupine u bibinjskom polju. Kolona je taj dan kasnula oko pola sata. S položaja smo imali odličan pregled, put koji je neprijateljska kolona koristila je bio dobro vidljiv, a djelovanje je planirano na udaljenosti od oko 1000 metara. Nakon žestoke paljbe u bibinjskom polju, otvaram paljbu po BOV-u još u pokretu, granata pada ispred vozila. Neprijatelj uzvraća vatru prema našem položaju. Drugom granatom uspijevam pogoditi BOV. Trećom granatom pogađam jedan od kamiona u ceradu i četvrtom u kabini. Petom granatom gadam drugi kamion, međutim granata pada među neprijateljske vojnike. Šestom granatom pogađam drugi kamion u koloni. Nakon toga, brzo napuštamo paljbenu položaj i povlačimo se prema Dračevcu. Naša satnija u to vrijeme djeluje sa svim raspoloživim sredstvima po neprijateljskim snagama na području Babinduba i u bibinjskom polju, kako bi se osiguralo izvlačenje borbenih grupa koje su pripremile zasjedu i

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Tomislav Matešić (u sredini) sa suborcima.

MEMOARSKO GLEDIŠTE

moje grupe na sigurniju poziciju. Od 18. do 22. 5. 1992. godine 1. satnija aktivno sudjeluje u obrani položaja i sprečavanju mogućeg protunapada te pokušaja dovođenja svježih snaga neprijatelja na brdo Križ. U kasnim večernjim satima 22. 5. 1992. zapovjednik satnije Drago Dunatov primio je obavijest putem telefonske veze da je Križ prazan. Prikupljam borbenu skupinu i zajedno s pripadnicima izvidničkog voda brigade kojim je zapovijedao Željko Dilber upućujemo se na brdo Križ. Ulazimo na glavni ulaz, radarska postaja se doima napuštena, ali smo znali da su postavili protupješačke mine. Međutim, jedan od izvidnika zapinje za žicu potezne protupješačke mine, ali na sreću nije se aktivirala. Križ je slobodan! Akcija Jaguar je uspješno izvedena zahvaljujući dobroj organizaciji i iznimnoj hrabrosti njenih sudionika. Neprijatelja se protjeralo s brda Križa što je toliko razveselilo srca civilnog stanovništva i nas branitelja.

Zadar, 22. 10. 2021.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Bitnica MB 120 mm MAD 159. brigade HV-a, zapovjednik Bruno Milin, stoji šesti s lijeva.

Bruno Milin

Postrojba: bitnica MB 120 mm MAD 159. br. HV-a

Dužnost: zapovjednik bitnice

Dob u akciji Jaguar: 39

U pripremi i izvođenju akcije Jaguar bio sam zapovjednik bitnice MB 120 mm u mješovitom artiljerijskom divizionu 159. brigade. Mješoviti artiljerijski divizion je bio sastava: bitnica haubica 155 mm, bitnica brdskih topova 76 mm i bitnica minobacača 120 mm. Zapovjednik mješovitog artiljerijskog divizionu bio je Marjan Firšt. Minobacačka bitnica MB 120 mm bila je isključivo u funkciji potpore akcije Jaguar, odnosno djelovanja po neprijateljskom uporištu Križu i po neprijateljskim snagama u bibinjskom polju koje su planirale doći na brdo Križ. Paljbenu potporu akciji Jaguar je po potrebi davalo topništvo 112. i 134. brigade sa zadaćom neutralizacije ciljeva u dubini neprijateljskog rasporeda i djelovanje po prednjem kraju crte obrane od naselja Crno do naselja Galovac prilikom organiziranja njihovih snaga za proboj prema uporištu na Križu. Paljbeni položaj minobacačke bitnice je bio u području kamenoloma Lavčevića ponad Bibinja. Zadaća bitnice prije akcije se odnosila na paljbenu nadzor neprijateljskog uporišta na Križu s ciljem sprječavanja izravnog djelovanja po gradu Zadru i okolnim naseljima te onemogućavanje neprijatelja u upravljanju topničkom paljbom. U provedbi akcije Jaguar zadaća je bila izvršiti paljbenu udar, najprije na neprijateljsku kolonu koja će se kretati iz smjera Babinduba prema brdu Križ, odnosno smjenu koja će biti zaustavljena u zasjedi u bibinjskom polju, zatim prenijeti paljbu na ciljeve na Križ te udarcima brze paljbe nanositi štetu neprijatelju u ljudstvu i tehnici. Zadaća je uspješno izvršena. Upravljanje paljbom sam vršio s osmatračnice u području brda Sveti Martin. Osjetljivi trenutak akcije Jaguar je pozivanje neprijatelja na predaju 22. 5. 1992. u večernjim satima od strane zapovjednika 2. pješačke boje Ivana Vitanovića. Nakon osvajanja brda Križa i protjerivanja neprijateljskih snaga, po zapovijedi zapovjednika 159. brigade Frane Šarića postavljen sam za prvog zapovjednika obrane brda Križa, ove strateške pozicije. Zadaća je bila organizirati obranu osvojenog uporišta Križ od možebitnog protuudara neprijatelja i njihovih izvidničko-diverzantskih skupina. Od zapovjednika 2. pješačke satnije Željka Perića sam zatražio da rasporedi jedan pješački vod na brdo Križ. U području brda Križa u noći 22./23. 5. 1992. raspoređena je 3. satnija Bibinje kojom je zapovijedao Vinko Šimunić Bubanj i 2. vod 2. satnije kojim je zapovijedao Marinko Franić (Kamura) te bitnica MB 120 mm i naknadno bitnica haubica 155 mm kojom je zapovijedao Neven Sandrić. Od

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

MB 120 mm MAD 159. brigade HV-a, zapovjednik Bruno Milin.

MEMOARSKO GLEDIŠTE

zarobljenog naoružanja u obranu su stavljena tri topa 76 mm, tri minobacača 82 mm, četiri protuzrakoplovna topa 20/3, jedna protuzrakoplovna strojnica 14,5 mm Browning. Neprijatelj se nije mirio s gubitkom položaja na brdu Križu pa je pokušao organizirati više protuudara, a najžešći od njih se dogodio 25. 5. 1992. u jutarnjim satima, tenkovsko-pješački napad uz jaku topničku paljbu. Sva raspoloživa borbena sredstva smo koristili za obranu položaja na brdu Križu, a neprijatelja smo zaustavili u bibinjskom polju, povukli su se uz velike gubitke. Tog dana sam ranjen u donje ekstremitete od granate srpskog topništva i u blizini mene teško je ranjen vojnik Mario Zelić. Borbeni moral sudionika akcije Jaguar bilo je nemjerljivo ushićenje i radost pobjede, može se reći prve velike pobjede na zadarskom području.

Zadar, 13. 10. 2021.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Sv. Martin, 1992., slijeva: Boris Nadinić (Staljin) i Ante Nadinić (Bacalja).

Boris Nadinić (Staljin)

Postrojba: 2. vod 2. satnije 2. bojne 159. br. HV-a

Dužnost: zapovjednik odjeljenja

Dob u akciji Jaguar: 23

Pripadnici odjeljenja su bili: Milorad Pavić, Edo Babaić, Vlado Zubak, Miro Pavić, Miro Pavić (Krasonja), Ivo Gašparović (Brdo), Dragan Vićinović (Dade), Tomislav Dijan (Komarac), Veljko Rašo (Brice), Igor Brkić (Ture), Željko Sudinja (Turko) i ja. Ova skupina je bila u akciji Jaguar, ali su imali prethodno borbeno iskustvo iz izvidničko-diverzantskih akcija. Odjeljenje koje sam vodio djelovalo je složeno, kao jedan, čuvali smo se i izvršavali najsloženije zadatke. Par dana prije akcije Jaguar na položaj Sveti Martin postavljena su protuoklopna sredstva (bestrajni top i protuoklopne vodene rakete) i trocijevni protuavionski mitraljez. Do tada je položaj raspolagao automatskim puškama, s dva puškomitraljeza M53, ručnim bacačima M57 i s minobacačem MB 60 mm. Na dan akcije, 17. 5. 1992., došao je zapovjednik satnije Željko Perić, koji je dva mjeseca ranije preuzeo dužnost od Darka Bičića, kako bi nas upoznao s borbenom zadaćom koja se odnosila na paljbenu djelovanje po neprijateljskoj koloni (smjeni) koja se očekuje oko 14 sati iz smjera Babinduba prema Križu. S položaja smo imali izvrstan pogled i mogli smo pratiti kretanje neprijateljske kolone. Po dogovorenom signalu otvorena je paljba iz mitraljeza i protuoklopnih sredstava. Postignuto je iznenađenje, neprijatelj nije uspio odgovoriti na odgovarajući način na našu paljbu. Osim toga, s paljbenih položaja iz više smjerova hrvatsko topništvo žestoko je djelovalo po brdu Križu i prednjem kraju neprijateljske obrane. Naše odjeljenje ostalo je do smjene navečer na položaju Sveti Martin. Zamijenila nas je borbeno skupina jakosti pješackog voda od 17. 5. (nedjelja navečer) do 20. 5. (srijeda). Ova skupina prolazila je teška granatiranja srpskog topništva. Već 18. 5. (ponedjeljak) ono je bilo dosta izraženo, a posebno je teško bilo 19. 5. (utorak), kada je položaj Sveti Martin bio pod jakom minobacačkom paljbom i paljbom iz višecijevnih bacača raketa. Naše odjeljenje i par dragovoljaca, oko petnaestak ljudi, je ponovno došlo na smjenu 20. 5. (srijeda) i ondje ostalo sljedeća tri dana (20. - 23. 5.). U te dane je bila nešto povoljnija situacija što se tiče opasnosti od djelovanja srpskog topništva. Dana 22. 5. 1992., u večernjim satima obaviješteni smo da će se neprijatelj predati, a naša borbeno skupina je dobila zadaću uputiti se kao borbeno osiguranje na Igljica brig. Na dogovorenu poziciju, nama dobro poznatu od ranijih izvidanja, došli smo malo prije nego je njima u susret došla borbeno grupa s dva tenka i oklopnim transporterom iz smjera Babinduba. Čuli su se povici s njihove strane da se ide naprijed, prema Svetom Martinu, ali do toga ipak nije došlo. Po povlačenju neprijateljskih snaga s brda Križa, položaj su odmah zaposjele hrvatske snage unatoč noći i mitskim poljima. Na uspjeh

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Sv. Martin, 1992., slijeva: Miro Pavić (Krasonja), Vlado Zubak, Željko Sudinja (Turko), Boris Nadinčić (Staljin).

MEMOARSKO GLEDIŠTE

akcije Jaguar utjecalo je više čimbenika, ponajprije je to bio čimbenik iznenađenja jer su dočekani u zasjedi na najmanje očekivanom mjestu te unakrsna paljba po neprijateljskoj koloni iz smjera Svetog Martina i Dračevca i pravodobno i učinkovito djelovanje našeg topništva. Nadalje, bitnim ističem djelovanje protuavionskog mitraljeza s brda Sveti Martin, koji je napravio pravu pomutnju među njihovim vojnicima, posebno prvog dana kad je presječen put, a i u danima kasnije kada su pokušali pristupiti borbenim sredstvima u bibinskom polju i kada su pokušali izvršiti napad prema Svetom Martinu. Međutim, ključ uspjeha akcije Jaguar bio je u hrabrom držanju sudionika akcije, koji su bili motivirani za borbena djelovanja po cijenu života, bez kalkulacije.

Sukošan, 22. 11. 2021.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Sukošan, 1992., pripadnici 2. satnije 2. bojne 159. brigade HV-a.

Željko Perić

Postrojba: 2. satnija 2. bojne 159. br. HV-a

Dužnost: zapovjednik satnije

Dob u akciji Jaguar: 39

Za vrijeme pripreme i izvođenja akcije Jaguar obnašao sam dužnost zapovjednika 2. satnije 2. bojne, a zamjenik zapovjednika satnije bio je Željko Kralj. Područje odgovornosti satnije se odnosilo na prostor od brda Velika glava preko brda Sveti Martin do poletno-sletne staze Zračne luke Zadar. Borbena zadaća satnije je bila provoditi upornu obranu u širem području brda Sveti Martin te spriječiti prodor neprijateljskih snaga prema Sukošanu i Jadranskoj magistrali, a po otpočinjanju akcije Jaguar djelovati bočno po neprijateljskoj koloni u bibinjskom polju i po neprijateljskim položajima na crti Babindub - Zračna luka Zemunik. U području odgovornosti satnije borbeno je djelovao protuoklopni vod kojim je zapovijedao Vitomir Burčul, a zamjenik je bio Božo Belić. Položaj na Svetom Martinu je bio isturen naprijed i jako važan za kontrolu neprijateljskih snaga koje su vršile smjenu na brdu Križu. Trebalo je izraditi zaklone, rovove i skloništa, znači provesti inženjerijsko osiguranje jer smo očekivali njihovo žestoko djelovanje kada počnu aktivna borbeno djelovanja. Na položajima smo imali bestrajni top, minobacače MB 60 mm, jedan protuavionski mitraljez 14,5 mm te pridodani protuoklopni raketni sustav „Milan” te Maljutku. Prvi dan akcije Jaguar prošao je po planu, žestoko smo djelovali po neprijateljskoj koloni u bibinjskom polju iz protuavionskog mitraljeza i puškomitraljezom te iz bestrajnog topa. Djelovanje po neprijateljskoj koloni protuoklopnim vodenim raketama, kada je zaustavljen tenk, izvršila je protuoklopna raketna skupina kojom je zapovijedao Danijel Telesmanić (Did). U popodnevnim satima smo spriječili njihov protunapad iz smjera Babinduba bočnim djelovanjem. Sutradan, 18. 5. 1992., neprijateljske snage su pokušale uz pratnju UNPROFOR-a doći do onesposobljenih borbenih vozila u bibinjskom polju i dalje krenuti prema radarskoj postaji na brdu Križu. Spriječili smo to na način da smo odaslali poruku preko sredstava veze da će se otvoriti jaka paljba bez obzira tko bio u nastupnoj koloni, a da je izvidničko-diverzantska skupina bojne u noći postavila minsko-eksplozivnu zapreku tako da ionako nisu mogli dalje od uništenog tenka T-34. S takvom situacijom neprijatelj se nije mirio pa je organizirao tenkovsko-pješački napad uz jaku topničku paljbu po položajima na Dračevcu i na Svetom Martinu, ali nisu uspjeli. Trećeg dana akcije Jaguar srpsko topništvo

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Pripadnici 2. bojne 159. brigade HV-a.

MEMOARSKO GLEDIŠTE

je djelovalo po položajima na Svetom Martinu zapaljivim granatama, došlo je do požara, gorjela je šuma i nisko raslinje. Ostali smo na položaju jer smo bili dobro utvrđeni. Toga dana, kao i prethodnih dana, palo je stotine razornih granata po položajima koje je uporno držala naša satnija. Pokušali su u više navrata proboj, međutim nisu mogli prići niti blizu Križu, već bi bili zaustavljeni blizu Iglića briga. Pripadnici 2. satnije, mogu reći, prkosili su neprijatelju žilavim otporom koristeći sva raspoloživa borbena sredstva. Nismo dozvolili da nas neprijateljske snage pregaze i izvrše prodor prema Jadranskoj magistrali i unatoč svakodnevnom djelovanju srpskog topništva i tenkova, nismo popustili. Znali smo da imamo nezamjenjivu ulogu i da nemamo rezervni položaj tako da smo dali sve od sebe i uspjeli obraniti područje Svetog Martina. Akcija blokade, odnosno oslobađanja brda Križa trajala je od nedjelje do petka, odnosno šest dana teških borbi u pretpolju, odnosno na rubovima bibinjskog polja i borbi oko neprijateljske utvrde na brdu Križu. Svakodnevno djelovanje srpskog topništva po položajima hrvatskih snaga nije poljuljalo borbeni moral hrvatskih vojnika. Po zapovijedi zapovjednika 159. brigade o žurnom stavljanju u borbenu spremnost hrvatskih snaga za upornu obranu brda Križa, ujutro 23. 5. 1992. zajedno sa zamjenikom zapovjednika 2. bojne Marinom Žepinom i još četvoricom kolega uputio sam se na brdo Križ. Prilikom dolaska u blizinu neprijateljskog uporišta Križ s istočne strane, ranjeni smo svi od aktiviranja protupješačke rasprskavajuće mine. Ponosan sam na akciju Jaguar i na sve pripadnike 2. satnije i njihov doprinos obrani i oslobađanju brda Križa te upornoj obrani položaja na brdu Sveti Martin.

Zadar, 14. 10. 2021.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Pripadnici 2. bojne 159. br. HV-a.

Denis Perkov

Postrojba: 2. satnija 2. bojne 159. br. HV-a

Dužnost: vojnik strijelac

Dob u akciji Jaguar: 26

Bio sam vojnik u 2. satniji koje je bio zapovjednik Željko Perić. Na brdu Sveti Martin većinu vremena sam proveo na položaju na sjevernoj strani brda - Škavaca s kojeg puca pogled na Igljica brig i prema brdu Križu. Desetak dana prije akcije Jaguar izvedena je ograničena akcija na neprijateljsku smjenu koja je vozila ručak i opremu na brdo Križ iz Zračne baze Zemunik, cestom Babindub - Križ. Izvedena je diverzantska akcija na način da se na njih djelovalo protuklopnim sredstvima za blisku borbu, a moja grupa je povremeno djelovala iz Browninga i pješačkog naoružanja kako bismo privukli pažnju te omogućili diverzantima da se približe na udaljenost s koje mogu učinkovito djelovati. Sa mnom su bili Dani Škara, Šime Vezilj, Singer, Šljive i drugi. Nismo znali što se sprema, ali nekako smo slutili da je to bilo „ispitivanje terena“ za akciju zauzimanja brda Križa, međutim nitko o tome nije pričao od nadređenih zapovjednika. Za akciju Jaguar doznali smo ujutro 17. 5. 1992. kada je ona i započela. Zapovjednik satnije Perić je došao na naš položaj i uputio me s Danijem Škarom u stari vinograd između Škavaca i Igljica briga kako bi bili bliže neprijatelju i osmatrali cestu Babindub - Križ. Na dan znak je počeo djelovanje, prvo se čula jaka i brza paljba u bibinjskom polju, zatim sa svih strana, iz smjera Svetog Martina, Dračevca, Križa i djelovanje našeg topništva. Mi smo pazili na put od Babinduba prema polju, odnosno da neprijatelj ne bi izvršio napad s boka na naše snage koje su napravile zasjedu. Nakon što je kolona zaustavljena, a većina tehnike je oštećena ili uništena, njihovi vojnici su se razbježali s mjesta okršaja, a oni su nas zasuli minobacačkim granatama. Kako se večer približavala, smanjivao se intenzitet djelovanja topništva i drugog oružja. Sutradan, 18. 5. 1992., srpsko topništvo je od jutra počelo žestoko djelovati po Svetom Martinu, posebno po prostoru Škavaca. Lijevo od mene je bio dragovoljac iz 112. brigade Sveto Ikač s bestrzajnim topom, odličan ciljač, a desno su bili Vitomir Burčul i Božo Belić sa svojom protuklopnom grupom. Neprijateljske granate su padale sve bliže i bliže našim rovovima. U jednom trenutku javio nam je Dani Škara da ide tenk iz pravca Babinduba prema Igljica brigu. Sveto Ikač se pripremio za djelovanje iz bestrzajnog topa, ali se tenk vratio natrag i sklonio u obližnju šumicu. Svi mi koji smo tada istrčali, praktički krenuli u susret tenku, vratili smo se u rovove. I dalje su nas držali pod jakom topničkom paljbom. Jedna granata je probila rov i detonacija me bacila u stranu izvan rova.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Pripadnici 2. bojne 159. brigade HV-a.

MEMOARSKO GLEDIŠTE

Od dima i prašine nije se ništa vidjelo. Nakon što se dim razišao, ugledao sam Vitomira Burčula i Božu Belića koji su nešto uzvikivali, nisam dobro mogao čuti niti razumjeti. Zatim sam pogledao prema rovu, moja puška je bila uništena, prepolovljena, isto tako i RAP od puške. Krv mi se sledila u žilama, ništa nisam mogao čuti, osjećaj kao da sam izgubio sluh. Ubrzo sam se pribrao, shvatio da sam mogao umrijeti, ali sam preživio i zahvalio se Bogu i Gospi koja me sačuvala, a držao sam je u lijevom džepu maskirne odore. Bio sam izvan sebe od sreće da sam ostao živ. Ostali iz rova su me grlili i tapšali, još uvijek sam ih slabo čuo, a kroz glavu mi je samo strujala misao: „Živ sam, ja sam još uvijek živ... hvala ti, Bože!“ Završetak akcije Jaguar sam dočekao na brdu Sveti Martin. Kada smo dobili obavijest radiovezom da je Križ u našim rukama nastala je neopisiva euforija. Tada sam bio malo ljut na zapovjednika bojne Ivana Vitanovića koji je obećao da će moju grupu za osvajanje brda Križa, a čujemo da je pao. Međutim, nemamo mu što zamjeriti jer pokazao je izuzetnu hrabrost i odlučnost, nije nas htio nepotrebno izložiti opasnosti. Ono što je postavio pred nas mi smo odradili u potpunosti. Priznanje ide svim sudionicima akcije, suborcima i dragovoljcima, Sukošancima, Debeljačanima, Bibinjcima i dečkima s Dračevca i na kraju i nama Zadranima što smo dali svoj doprinos da akcija Jaguar bude uspješno izvedena.

Zadar, 26. 11. 2021.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Brdo Križ, nakon oslobađanja, motrilačka postaja (kupola).

MEMOARSKO GLEDISTE

Krsto Sikirić

Postrojba: 2. vod 3. satnije 2. bojne 159. br. HV-a

Dužnost: zapovjednik voda

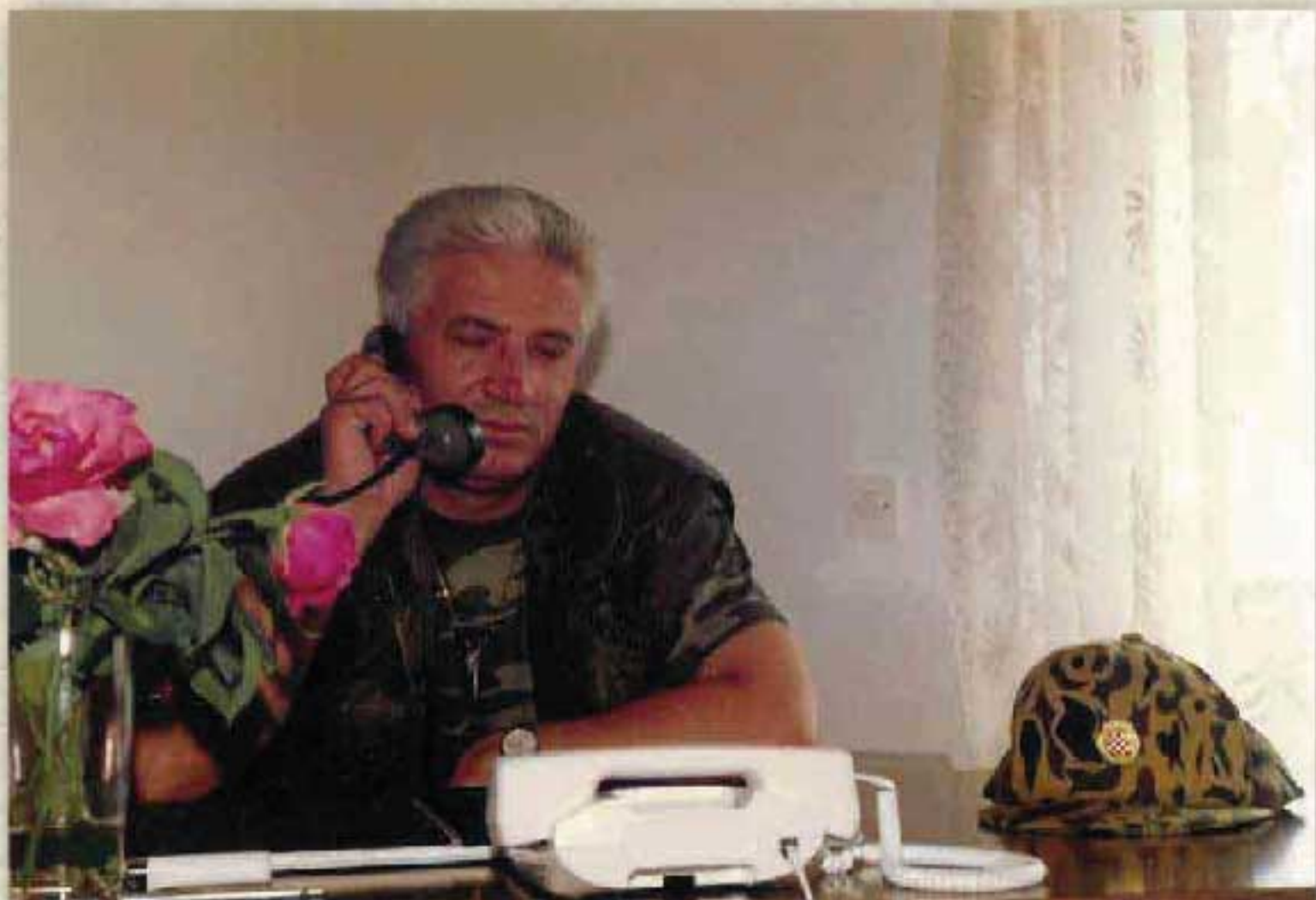
Dob u akciji Jaguar: 42

Za vrijeme akcije Jaguar, a i poslije nje, obnašao sam dužnost zapovjednika pješackog voda. U dogovoru i po zapovijedi zapovjednika satnije Vinka Šimunića Bubnja, pripadnici voda su bili angažirani na izvidanju i osmatranju te držanju položaja na zapadnoj strani brda Križa, brda Pleć i Požar. Po potrebi smo imali potporu protuoklopne grupe i minobacača koji su se nalazili podno kamenoloma. Dan prije početka akcije Jaguar, izdao sam zapovijed da se pola voda prebaci što bliže Križu kako bi mogli uspješno djelovati po neprijateljskim snagama unutar uporišta Križ, dok je ostatak voda ostao raspoređen uz prometnicu (Rampada) prema Babindubu jer se očekivao protunapad prema Bibinju. Neprijatelj nije imao nikakve šanse u akciji Jaguar, pogotovo jer nije uspio protunapad s Babinduba, što ih je psihološki dokrajčilo i prisililo na predaju. U dane izvođenja akcije Jaguar sve dobivene zadaće od zapovjednika satnije smo odradili u potpunosti, a 23. 5. 1992. u ranim jutarnjim satima vod je raspoređen na brdo Križ. Zatekli smo puno naoružanja i opreme koja je dobro došla za upornu obranu položaja u danima koji su slijedili jer neprijatelj nije prihvatio poraz. Pripadnici 2. voda i ja bili smo jako sretni i ponosni što smo uspješno izvršili sve postavljene borbene zadaće.

Bibinje, 28. 10. 2021.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Sukošan 1992., Frane Šarić na zapovjednom mjestu 159. br. HV-a.

Frane Šarić

Postrojba: 159. brigada HV-a

Dužnost: zapovjednik brigade

Dob u akciji Jaguar: 46

Za vrijeme pripreme i izvođenja akcije Jaguar obnašao sam dužnost zapovjednika 159. brigade Hrvatske vojske. Borbena zadaća brigade bila je da u suradnji sa 112. i 134. brigadom sprječava eventualne pokušaje prodora neprijatelja na smjerovima: Škabrnja - Galovac - Debeljak i Gornji i Donji Zemunik - Galovac - Zrakoplovna baza Zemunik - Sukošan, te Crno - Zadar. Zapovjedno mjesto brigade je bilo u Sukošanu. Dolaskom snaga UNPROFOR-a trebalo je uspostaviti linije razgraničenja snaga, a neprijatelj se nije imao namjeru povući s nekih važnih kota na zadarskoj bojišnici pa je Zapovjedništvo zadarskog sektora sredinom svibnja 1992. godine planiralo pokrenuti napadnu operaciju kojom će se uspostaviti povoljniji operativni raspored, kojim je zapovijedao Josip Tuličić. Zadaća 159. brigade je bila formiranje borbenih grupa i ostalim snagama brigade izvršiti okruženje neprijateljskih snaga na objektu Križ, zatim u mjestima Musapstan, Crno i Babindub, a na ostalom dijelu bojišnice provoditi upornu obranu. Međutim, kako je neprijateljsko uporište na brdu Križu bilo stalna prijetnja destabilizaciji obrane brigade, upornu obranu položaja na crti Dračevac - kamenolom - Gola glava - Sveti Martin - južna strana civilne piste, povjerio sam 2. bojni kojom je zapovijedao Ivan Vitanović. S njim sam tijekom travnja 1992. godine više puta razgovarao o pripremi namjenskih snaga kojima će on zapovijedati u akciji oslobađanja brda Križa. Inače sam s njim imao izvrsnu suradnju. Ivo Vitanović je preuzeo inicijativu i odgovornost te me blagovremeno izvještavao o stanju na terenu i borbenoj spremnosti te ulijevao povjerenje u uspjeh akcije Jaguar. Prolazili su tjedni jedan za drugim, a motivacija pripadnika postrojbe je rasla iz dana u dan tako da smo dočekali spremni akciju koja je počela 17. 5. 1992. zasjedom nad neprijateljskom kolonom u bibinjskom polju, odnosno blokadom smjene za njihov položaj na brdu Križu koja se kretala iz smjera Babinduba. Na glavnom udaru srpskog topništva našli su se pripadnici 2. satnije 2. bojne, kojom je zapovijedao Željko Perić. Inače, prostor brda Sveti Martin je ojačan borbenim sredstvima i ljudstvom neposredno prije početka akcije, a sve to kako bi mogli učinkovito djelovati po neprijateljskoj koloni koja je trebala proći uobičajenom rutom kroz bibinjsko polje za uporište Križ. U sklopu 2. bojne

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Sukošan 1992., pripadnici 2. bojne 159. brigade HV-a.

MEMOARSKO GLEDIŠTE

bila je 3. satnija Bibinje, kojom je zapovijedao Vinko Šimunić Bujanj. Pripadnici ove satnije uspješno su branili Jadransku magistralu i naselje Bibinje unatoč nepovoljnom taktičkom položaju, a u akciji Jaguar bili su tik uz ogradu na južnoj strani uporišta Križ i držali neprijatelja pod pješačkom paljbom. Po oslobađanju kote Križ povjerena im je zadaća provođenja uporne obrane uz potporu ostalih snaga brigade. Sve vrijeme trajanja akcije Jaguar, čvrstu obranu Dračevca je držala 1. satnija kojom je zapovijedao Drago Dunatov te su dijelom snaga sudjelovali u zasjedi u bibinjskom polju i držanju neprijateljskih snaga u okruženju na brdu Križu. Akcija Jaguar je protekla po prethodno utvrđenom planu, nismo imali izvanredne situacije. Brigada je izvršila borbenu zadaću osloncem na paljbenu potporu topništva 112. i 134. brigade za neutralizaciju ciljeva u dubini neprijateljskog rasporeda i za odbijanje napredovanja srpskih snaga prema gradu Zadru i prema Jadranskoj magistrali. Nakon prvog dana akcije, srpske snage su više puta pokušale izvesti proboj u cilju deblokiranja okruženih vojnika na brdu Križu, ali nisu u tome uspjele. Šesti dan, kako nisu imali izbora, predali su se i po dogovoru otpraćeni prema Babindubu. Budući je kota Križ bila strateška točka za neprijateljske snage, ovaj uspjeh 159. brigade je bio izuzetno značajan za zonu odgovornosti brigade i Zadarski sektor, a to se vidjelo u narednim mjesecima koje je bilo olakšanje za civilno stanovništvo u gradu Zadru i okolici. Spriječili smo svakodnevne izravne udare srpskog topništva, omogućili neometan promet Jadranskom magistralom i opskrbu, osigurali kakav takav život u gradu Zadru te značajno umanjili opasnost od pogibelji civilnog stanovništva. Od velikog značaja je bilo oslobađanje brda Križa za provođenje aktivne obrane i povoljniju operativnu situaciju za vojno-redarstvenu operaciju Maslenica. Kao zapovjednik brigade osjećao sam veliki ponos što su pripadnici prije svega 2. bojne, ali i drugi pripadnici brigade koji su sudjelovali u akciji Jaguar, pokazali veliki moral i spremnost odraditi tako složenu i rizičnu borbenu zadaću.

Zadar, 12. 10. 2021.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Vinko Šimunić (Bubanjski) i Vitomir Burčul.

Vinko Šimunić (Bubanji)

Postrojba: 3. satnija 2. bojne 159. br. HV-a.

Dužnost: zapovjednik satnije

Dob u akciji Jaguar: 43

Od početka rata, najveća opasnost i problemi za mještane Bibinja i promet Jadranskom magistralom dolazila je s neprijateljskog uporišta na brdu Križu. Pješačka satnija Bibinje bila je raspoređena na borbeni položaj od Požara do Duboke drage s glavnom zadaćom uporne obrane prostora ponad naselja Bibinja. Prvi ozbiljniji napad na neprijateljske snage zbio se 18. 12. 1991. kada smo iz barutane podno Križa izvukli veliku količinu eksplozivnih sredstava u dogovoru s Omerom Mičićem, koji je sa svojom grupom organizirao blokadu sjeverne strane brda Križa. Drugog dana uništen je transporter, dvije cisterne i kamion nailaskom na protuoklopne mine koje su ranije postavljene, čime je prekinuto prometovanje pravcem preko Lebertuše. Idući pravac opskrbe bio je prometnica: Babindub - Svrđla - Široki klanac - Križ. U prvoj polovici siječnja 1992. godine na tom pravcu uništeno je terensko motorno vozilo - „kambanjo” pa su se morali odlučiti na treći pravac opskrbe: Babindub - Igljica Stan - Igljica brig - Potok - Križ. Početkom veljače 1992. prekinuta je i ta prometnica uništenjem teretnog vozila TAM 110. Uvidjevši da nigdje nisu sigurni, angažirali su inženjerijsku satniju za zaprečivanje protupješačkim minama prostora oko jedinog preostalog pristupnog puta za opskrbu radarske postaje na brdu Križu: Babindub - Staro - Dumoštak - Potok - Križ. Temeljem prikupljenih podataka procijenili smo da su bočne strane puta osigurali s oko četiristo protupješačkih mina. Bez obzira na opasnost od mina krajem trećeg mjeseca 1992. u suradnji sa Suljom Cepićem iz Zagreba, iz zasjede uništeno je teretno vozilo TAM 110 u području Potoka, ali su se tada umiješale snage UNPROFOR-a. U dogovoru sa zapovjednikom 2. bojne Ivanom Vitanovićem, pripadnici 3. satnije su dobili zadaću neutralizacije paljbene potpore s Križa, dok se naše snage ne izvuku na sigurno. Iako je akcija zaustavljena, ovo je imalo dodatan psihološki pritisak na neprijatelja jer smo kontrolirali prostor za opskrbu i mogli potpuno blokirati neprijateljsku radarsku postaju na Križu. Izvrsno smo poznavali teren, svaku škrapu, smreku, bor i grm, a te lokalne nazive smo koristili u internoj komunikaciji. Imali smo inicijativu u prostoru već od prosinca 1991. pa smo procijenili da su stvoreni preduvjeti da se može pokrenuti akcija njihovog konačnog protjerivanja s brda Križa što je zapovjednik 2. bojne Ivan Vitanović pokrenuo.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Na sastanku u zapovjedništvu 3. satnije izvijestio sam zapovjednika bojne Vitanovića o bojnoj spremnosti te smo usuglasili mogući datum izvođenja akcije Galeb (Jaguar) za 17. 5. 1992. godine. Borbena zadaća 3. satnije Bibinje odnosila se na neutralizaciju paljbene potpore s brda Križa za vrijeme napada na neprijateljsku kolonu u bibinjskom polju te ih držati u napetosti i neizvjesnosti. Sva četiri pješačka voda bila su raspoređena u neposrednoj blizini neprijateljske utvrde na brdu Križu kako bi njihove snage držali u polukruženju, a izvidnička desetina je bila uz minsko polje. Prije otvaranja paljbe na neprijateljsku kolonu u bibinjskom polju, tri sata prije same akcije Jaguar Marijan Kero, Ante Delija i ja smo ušli u područje radarske postaje, zaustavili smo se u podnožju same kupole s tri MGL-a. Osiguranje za naše izvlačenje, ukoliko bi došlo do stradavanja, bili su moj zamjenik Vlado Fuzul (Šagle) s izvidničko-diverzantskom desetinom i dio protuoklopne grupe. Akcija Jaguar je počela žestoko jer neprijatelj nije očekivao zasjedu u bibinjskom polju, a još manje nas u krugu radarske postaje na Križu. Držali smo ih prikovane za bunkere, toliko da se nisu usudili proviriti van. Danju i noću smo ih psihički i fizički lomili do te mjere da su više puta tražili topničko djelovanje po krugu radarske postaje, a mi bismo se sklonili u njihove zaklone. Znali smo kada će otvoriti topničku paljbu po nama jer smo prisluškivali njihovu radiovezu. Lomili smo ih malo-pomalo, pozivali na predaju, ostavljajući im slobodan prolaz pravcem Križ - Petrina - Široki klanac - Babindub s jamstvom da nitko neće pucati na njih. Bili su uvjereni da im je samo preostalo predati se, spasiti živu glavu, što nam je potvrdio njihov vojnik Darko Nanić koji se predao zadnjeg dana od početka akcije. Detaljno nam je ispričao kaotično stanje i prenio želju većine da se žele predati. Brojno stanje, prema njegovoj izjavi, bilo je 51, među kojima jedan poginuli i jedan teže ranjeni. Teško psihofizičko stanje, nedostatak hrane, nemogućnost obavljanja osnovne higijene doveli su ih do toga da pregovaraju o mogućem napuštanju radarske postaje iako je među njima bilo nekoliko ekstremista koji su u početku govorili da će radije poginuti nego se predati. Na zapovjednom mjestu satnije izvijestio sam nadredene o stanju te im predao Nanića na daljnje ispitivanje. Tog dana, 22. 5. 1992., u večernjim satima došlo je do pregovora zapovjednika 2. bojne Ivana Vitanovića i njihovog zapovjednika Ćire Bjelanovića, što je rezultiralo predajom njihovih vojnika koji su s osobnim naoružanjem ispraćeni prema Babindubu.

MEMOARSKO GLEDIŠTE

Po mom dubokom uvjerenju i mojih suboraca, zapovjednik bojne Vitanović je napravio izvrstan posao jer ih je uspio pridobiti na predaju. Kada sam saznao da je Križ naš, javio sam svima putem radioveze i zapovjedio da se prestane pucati, ali da budu na oprezu. Oko jedan sat iza ponoći uputili smo se na Križ i utvrdili da je sve točno što nam je izjavio Darko Nanić. Vjerovao sam da će Križ pasti jer je motivacija i hrabrost sudionika u akciji bila neopisiva, idemo do kraja kako ne bi uspio plan Ratka Mladića da Bibinje postane Ravno, a to znači kompletno ga srušiti i bagerima gurnuti u more. Bibinjska satnija je svoju zadaću odradila u potpunosti, nema vage koja to može mjeriti. Tridesetak sudionika akcije Jaguar je pohvaljeno i nagrađeno, od čega njih trinaest su pripadnici 3. satnije Bibinje. Tijekom izvođenja akcije Jaguar nismo imali žrtava, osim nekoliko lakše ranjenih, nažalost nakon pada neprijateljskog uporišta na brdu Križu imali smo tri poginula vojnika i pet poginulih civila, a dvadeset ih je što lakše, što teže ranjeno. Na prilazu radarskoj postaji na brdu Križu iz smjera Svetog Martina došlo je do ranjavanja od protupješačke rasprskavajuće mine zamjenika zapovjednika 2. bojne Marina Žepine, zapovjednika 2. satnije Željka Perića i njegovog zamjenika Željka Kralja, zapovjednika protuoklopne grupe Mire Labusa i dvojice vojnika Darka Bičića i Marinka Raše. Budući da je zapovjednik 2. bojne raspoređen na drugu dužnost, bojna i satnija na Svetom Martinu su ostali bez zapovjednog kadra pa sam na poziv zapovjednika brigade Frane Šarića, te u razgovoru s kolegama Vitom Burčulom, Marijom Banićem i Davorom Dukom prihvatio mjesto zapovjednika 2. bojne. Istog dana ustrojio sam novo zapovjedništvo bojne i odredio zapovjednike satnije na Svetom Martinu, u Debeljaku i Bibinjama. Pored toga, zapovjedio sam uspostavu nove crte obrane prema naprijed za oko dva kilometra na Iglia brig - Iglia Stan radi lakše kontrole Babinduba i puta prema Galovcu. Bila mi je čast i ponosan sam što sam vodio ovako odlučne, hrabre „male ljude“ velikog srca. Posebno se zahvaljujem svim pripadnicima 3. satnije Bibinje na doprinosu u obrani naselja i protjerivanju neprijateljskih snaga s brda Križa i drugima koji su bili uz nas, primjerice Tomi Karabanu, „njegovom bratu Ići“, pokojnom Brunu Bosancu i njegovom bratu Branku (Boko), Niki Šindiži, Zdravku Lisici (Suri), Željku Suraću (Kiku), Alenu Šimuniću (Cigi) i svim dragovoljcima iz drugih postrojbi, kao i kolegama iz ronilačkog kluba Zadar koji su se također ponudili, ali srećom nije bilo potrebe.

Bibinje, 22. 10. 2021.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Pripadnici 3. satnije 2. bojne 159. br. HV-a, peti slijeva sjedi Ante Šindija.

Ante Šindija

Postrojba: 1. vod 3. satnije 2. bojne 159. br. HV-a

Dužnost: vojnik strijelac

Dob u akciji Jaguar: 27

Za vrijeme priprema i izvođenja akcije oslobađanja brda Križa po zapovijedi zapovjednika voda Ante Delije vršio sam svakodnevno izvidanje skupa sa Željkom Lisicom, a svoja zapažanja i prikupljene podatke sam prosljeđivao zapovjedniku satnije Vinku Šimuniću Bubnju. Početkom akcije pozvan sam u zapovjedništvo satnije radi preuzimanja RBR-a Osa budući da sam imao iskustva u gađanju dok sam bio pripadnik specijalne policije. Dobio sam raketni bacač i tri rakete za zadaću neutraliziranja izvidnice na vrhu kupole radarske postaje, koja je bila zaštićena betonskim gredicama. Bespogovorno sam prihvatio zadaću i otišao sa zapadne strane Križa s Borom Karabanom koji je nosio rakete. Iako sam bio miran, promašio sam prvom raketom, ali s dvije preostale pogodio sam metu i time smo izvršili zadaću. Prebacili smo se na južnu stranu gdje je bio Vlado Fuzul (Šagle) na izvidnici s koje je navodio minobacačku paljbu (izvidnica na stablu bora). Posudio sam RPG-7 od kolega, zatim MGL kako bih gađao male bunkere oko radara na Križu. Ovu zadaću sam obavljao u narednim danima sve do noći 22. 5. 1992. kada su se neprijateljski vojnici predali jer nisu imali izbora. Privolu na predaju s neprijateljskim zapovjednikom uspio je napraviti naš zapovjednik bojne Ivan Vitanović. Za doprinos u akciji Jaguar pohvaljen sam od zapovjednika brigade.

Bibinje, 24. 10. 2021.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Pripadnici 2. bojne 159. br. HV-a u stacionaru na Križu.

Niko Šindija

Postrojba: 3. vod 3. satnije 2. bojne 159. br. HV-a

Dužnost: vojnik strijelac

Dob u akciji Jaguar: 39

Iz jakog uporišta na brdu Križu neprijatelj je gotovo svakodnevno granatirao naselje Bibinje i Jadransku magistralu. Djeca su provodila dane i noći u podrumima, žene molile, a mi smo borbenim akcijama pokušavali uzdrmati moral neprijateljskim vojnicima na Križu. Imao sam obitelj, četvero djece, od kojih najmlađe četiri godine. Istinski poriv da moja obitelj bude sigurna i da ih zaštitim, potaklo me da se dragovoljno stavim na raspolaganje svojoj domovini. Za vrijeme pripreme akcije Jaguar bili smo stacionirani u kući Marka Spahije i Čibukinoj kući. Bio sam pripadnik 3. voda 3. satnije, u desetini koje je bio zapovjednik Dragan Kero, dok je zapovjednik voda bio Mojmir Sikirić, a zapovjednik satnije Vinko Šimunić Bubanj. Neposredno prije akcije Jaguar k meni dolazi zapovjednik satnije Šimunić Bubanj i pita me da li bih kao mitraljezac sudjelovao izravno u borbenim aktivnostima s protuoklopnom grupom. Zadaću sam prihvatio bez razmišljanja, a osjećao to kao svoju dužnost. Nas trojica Bibinjaca, Neven Bugarija, Leonardo Petković i ja smo se pridružili borbenoj skupini koju će voditi zapovjednik 2. bojne Ivan Vitanović. U toj grupi je bio još jedan Bibinjac, glazbenik Bačo Režan. Zapovjednik Vitanović nas je upoznao s planom napada na neprijateljsku smjenu u bibinjskom polju. Neprijateljska kolona koja će se kretati iz smjera Babinduba treba biti onesposobljena ili uništena. Neven, Leonardo i ja smo bili naoružani mitraljezima. Naš zadatak je bio zauzeti položaj u bibinjskom polju, predio Rude, na uzvisini između potoka i brda Križa, mjesto s kojeg smo imali odličan pregled prema polju i smjeru iz kojeg će doći neprijateljska kolona. Zapovjednik Vitanović je pripremio zasjedu uz potok. Inače, Neven je bio na izravnoj radiovezi s Vitanovićem. Kada je neprijateljska kolona stigla na udaljenost pogodnu za djelovanje naših protuoklopnih sredstava, nas trojica smo otvorili baražnu paljbu iz mitraljeza i privukli njihovu pažnju. Panika i usporeno kretanje kolone dobro je došlo pripadnicima protuoklopne grupe da bolje naciljaju dogovorene mete tako da je pogoden tenk na početku kolone i još dva kamiona. Nedugo zatim pogodeno je borbeno oklopno vozilo na začelju kolone na koje se djelovalo iz bestrajnog topa iz smjera Dračevca i protuoklopnim sredstvima za blisku borbu iz smjera Igljica briga. Gotovo trenutno se aktivirala paljba s brda Sveti Martin te jaka paljba po neprijateljskom uporištu na brdu Križu. Neprijatelj se dao u bijeg prema

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Pripadnici 2. bojne 159. br. HV-a.

MEMOARSKO GLEDIŠTE

Babindubu, a naše snage se iz bibinjskog polja prebacuju na sjevernu stranu Križa radi uspostave potpunog okruženja. Akcija Jaguar se nastavlja, 2. satnija iz područja brda Sveti Martin i 1. satnija s Dračevca drže pod paljbom Babindub i odbijaju sve pokušaje protunapada, dok 3. satnija i izvidničko-diverzantske grupe drže u okruženju neprijateljske snage na brdu Križu. Ovakvo stanje je trajalo pet dana. Akcija Jaguar ne bi bila uspješna da nije bilo puno manjih akcija u kojima su se čeličili mnogi momci i stjecali dragocjeno borbeno iskustvo. Kruna takvog pristupa i nastojanja je bilo konačno protjerivanje neprijateljskih snaga s brda Križa uz veliku hrabrost pojedinaca, inicijativu zapovjednika, male ljudske geste što su i mene tjerale naprijed.

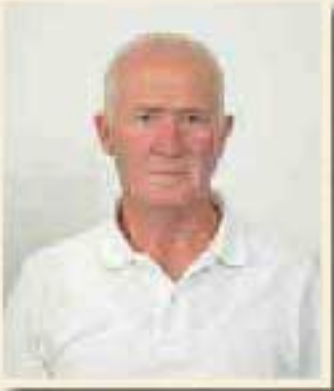
Bibinje, 25. 10. 2021.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Pripadnici 4. satnije 2. bojne 159. br. HV-a.

Neven Torbarina

Postrojba: 4. satnija 2. bojne 159. br. HV-a

Dužnost: zapovjednik satnije

Dob u akciji Jaguar: 32

Zapovijedao sam 4. satnijom Debeljak u kojoj su zapovjednici vodova bili Žarko Smolić, Mladen Jerak i Ante Torbarina (Suhec). Neposredno prije akcije Jaguar dobili smo zapovijed za uspostavu novih položaja uz cestu, koja vodi paralelno s civilnom pistom, od Svetog Martina prema odvojkju ceste prema naselju Galovac. U međuprostoru, ispred naših položaja patrolu i izvidanje prostora provodila je borbena skupina „Riva” kojim je zapovijedao Vitomir Burčul. Usmenu zapovijed za akciju Jaguar dobio sam od zapovjednika 2. bojne Ivana Vitanovića. Bobrena zadaća koja se odnosila na moju satniju bila je osiguranje i sprječavanje prodora neprijateljskih snaga iz smjera Zrakoplovne baze Zemunik. Pored toga, odredio sam borbenu grupu, koju je vodio Goran Pavić, za ispomoć protuoklopnoj grupi „Riva”. Njihova zadaća se odnosila na osiguranje njihovog sigurnog izvlačenja nakon djelovanja po borbenom oklopnom vozilu na začelju kolone. Aktiviranjem bojišnice, 17. 5. 1992. u popodnevnim satima poveo sam jednu borbenu skupinu na brdo Sveti Martin te smo se priključili djelovanju po neprijateljskim snagama u području Babinduba jer se očekivalo kako će neprijateljske snage pokušati organizirati napad na tom smjeru. Kako smo imali na raspolaganju vod minobacača MB 120 mm djelovali smo po neprijateljskim položajima. Protuoklopna grupa „Riva” koju je vodio Vitomir Burčul, nakon borbenog djelovanja po borbenom oklopnom vozilu i borbenom osiguranju u podnožju Iglia briga prema polju, izvukla se putem koji vodi od Babinduba preko Iglia briga, putem dalje do južne strane civilne piste. U danima koji su slijedili, čuvali smo položaje uz cestu, davali paljbenu potporu i s jednom borbenom skupinom smo sudjelovali u obrani položaja na brdu Sveti Martin kada su neprijateljske snage pokušale izvršiti napad iz smjera Babinduba preko Iglia briga. Po završetku akcije Jaguar bili smo presretni, moral nam je bio neopisiv jer su neprijateljske snage zauvijek protjerane s brda Križa. Za uspjeh akcije Jaguar smatram presudnim kvalitetnu pripremu, prethodno izvidanje i uspješne izvidničko-diverzantske akcije te planiranje i vodenje od strane zapovjednika bojne Ivana Vitanovića i hrabrost i motiviranost svih sudionika akcije.

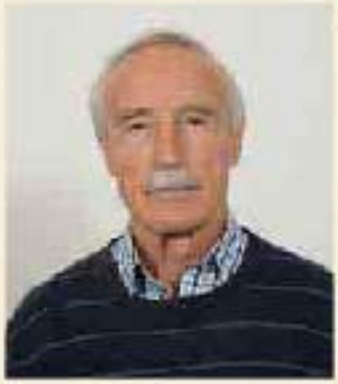
Zadar, 21. 11. 2021.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Ivan Vitanović, zapovjednik 2. bojne 159. br. HV-a, u obilasku postrojbe.

Ivan Vitanović

Postrojba: 2. bojna 159. br. HV-a

Dužnost: zapovjednik bojne

Dob u akciji Jaguar: 44

Za vrijeme akcije Jaguar obnašao sam dužnost zapovjednika 2. pješačke bojne 159. brigade te sam neposredno vodio akciju. Borbena zadaća bojne bila je provoditi upornu obranu na crti bojišnice: Dračevac - Lavčevića kava - pruga - Sveti Martin - južni dio piste civilnog aerodroma - stari radar te Jadranska magistrala i naselja po dubini. Zapovjedno mjesto bojne bilo je u Sukošanu. Bojni raspored je bio u jednoj liniji: 1. pješačka satnija Dračevac, zapovjednik je bio Drago Dunatov i zamjenik Tomo Matešić; 2. pješačka satnija Sukošan, zapovjednik Željko Perić i zamjenik Željko Kralj; 3. pješačka satnija Bibinje, zapovjednik Vinko Šimunić Bubanj i zamjenik Vlado Fuzul (Šagle); 4. pješačka satnija Debeljak, zapovjednik Neven Torbarina i zamjenik Željko Musić; protuoklopna grupa, zapovjednik Vitomir Burčul i zamjenik Božo Belić; minobacački vod MB 82 mm, zapovjednik Branko Burčul i zamjenik Damir Perić; logistički vod, zapovjednik Milivoj Juranov; izvidnička desetina, zapovjednik Nenad Curiš; desetina veze, zapovjednik Ivan Džaja. U užem timu zapovjedništva bojne su bili: zamjenik zapovjednika bojne Marin Žepina, pomoćnik zapovjednika za logistiku Mario Banić; pomoćnik za informativno-političku djelatnost Vlado Klarin i pomoćnik za sigurnosno-izvještajnu službu Mladen Kačan. Neprijateljski položaj na brdu Križu bio je „trn u oku“ za borbeni raspored 2. bojne jer su s njega imali vizualnu i paljbenu kontrolu, a ujedno su imali osmatračnicu za upravljanje topničkom paljbom po gradu Zadru i okolici. Dana 7. 4. 1992. bio sam na razgovoru kod zapovjednika 159. brigade Frane Šarića radi podizanja borbene spremnosti jer se očekivao neprijateljski napad prema Dračevcu. Uvečer sam otišao na izvidanje neprijateljskih položaja na brdu Križ. Došao sam s južne strane, tik do žičane ograde, ali nisam imao dovoljnu preglednost terena pa sam se popeo na obližnje stablo radi pogleda na objekte, zaklone i borbena sredstva. Međutim, izložio sam se opasnosti za slučaj ako me primijete jer sam im bio na puškomet. Napravio sam skicu objekata i oruda te procijenio njihovu obrambenu sposobnost. Inače, toga dana je bilo zatišje na bojišnici do večeri. Oko 19 sati svjedočio sam granatiranju srpskog topništva po gradu Zadru, čuo sam njihove glasove za navođenje topničke paljbe. Upravo je ta večer za mene bila presudna u odluci da pristupim žurnim pripremama za akciju kojom ćemo potjerati neprijateljske snage s brda Križa. U narednim danima pojačao sam motrenje i izvidanje neprijateljskih snaga s posebnom pažnjom na njihov položaj na brdu Križu te sam pripremao namjenski organizirane snage koje će u bibinjskom polju prvog dana akcije onesposobiti njihovu smjenu snaga za položaj na brdu Križu, koja je dolazila svaka

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Bibinjsko polje, 8. srpnja 1992., Denis Bračić i Ivan Vitanović.

MEMOARSKO GLEDIŠTE

dva tjedna iz vojarne u Zemunik. Paralelno s time planirao sam staviti u potpuno okruženje neprijateljsku utvrdu i držati ih pod neprekidnom paljbom topništva. Došao je i taj dan, 17. 5. 1992., kada se očekivala smjena njihovih snaga na brdu Križu. Kako bi bilo sve spremno, borbene skupine sam uputio u jutarnjim satima na dogovorene pozicije, a nailazak neprijateljske kolone se očekivao oko 14 sati. Najzahtjevnija zadaća je bila za borbenu skupinu koja je trebala onesposobiti hodnu kolonu u bibinjskom polju, koju su činili: tenk T-34 na čelu kolone, pet vojnih kamiona u pratnji pješništva i na začelju BOV PZO 20/3. Kolona je sačekana u bibinjskom polju uz sam potok i blizu puta koji vodi prema Križu od strane borbene skupine koju sam vodio. Pogoden je tenk, kolona je zaustavljena, a to je bio signal ostalim snagama za djelovanje po neprijateljskoj koloni i 3. satniji Bibinje za neposredno djelovanje po položajima na brdu Križu, što je ujedno omogućilo 2. satniji Sukošan djelovanje iz smjera Svetog Martina pješničkim naoružanjem i protuoklopnim sredstvima pod zapovijedanjem Danijela Telesmanića (bočno po neprijateljskoj koloni koja je zaustavljena u polju). U isto vrijeme protuoklopna grupa kojom je zapovijedao Vitomir Burčul djelovala je po njihovom borbenom osiguranju iz neposredne blizine s Igljica briga, a zadaća im je bila uništiti BOV na začelju kolone i vezivanje neprijateljskih snaga. Djelovanje po neprijateljskoj koloni izvršila je protuoklopna grupa 1. pješačke satnije Dračevac iz bestrzajnog topa, kojom je zapovijedao Tomislav Matešić. Većina borbenih sredstava u koloni je uništena ili onesposobljena u pola sata, a pješništvo se dalo u bijeg prema Babindubu. Neprijateljski položaj na brdu Križu do kasnih večernjih sati bio je pod paljbenim nadzorom hrvatskog topništva u kojem je glavnu ulogu imala minobacačka bitnica MB 120 mm kojom je zapovijedao Bruno Milin i minobacački vod MB 82 mm kojim je zapovijedao Branko Burčul. Bobbene skupine iz bibinjskog polja poslijepodne su prerasporedene na položaje oko ograde neprijateljskog uporišta na brdu Križu. Neprijatelj je sutradan i u danima do 22. 5. 1992. pokušao više puta svim raspoloživim snagama izvršiti proboj do Križa i uspostaviti opskrbu i smjenu. Zbog siline neprijateljskog djelovanja, u aktivnu obranu šireg područja su se uključile snage 112. i 134. brigade i Specijalne jedinice policije Zadar. Posebno je važno istaći njihovu paljbenu potporu koju su pružali u akciji Jaguar za neutralizaciju i uništavanje ciljeva te time ograničavanje njihovih mogućnosti za organizaciju proboja prema uporištu na Križu. Presudni trenutak za uspješno okončanje akcije Jaguar je pristanak neprijateljskih vojnika iz utvrde Križ na pregovore 22. 5. 1992. godine. Bilo je očigledno kako su izgubili svaku nadu da će se do njih probiti njihove snage, a noć prije naše su snage djelovale najžešće do tada iz neposredne blizine (MGL, RBR, RPG i puškostrojnica) i topništvom. U večernjim satima, njihovim pristankom na pregovore nazirao se mogući kraj akcije, ali još uvijek je bila neizvjesna situacija. Nakon što sam dobio megafon, pozvao sam njihove vojnike na predaju uz jamstvo da će im se osigurati odlazak s osobnim naoružanjem prema Babindubu. Bilo je grubih riječi, ali su pristali da dodemo kod njih pa sam s izvidnicima Denisom Bračićem i Đinkom Denonom otišao do njihovog zapovjednog tornja. U hodu smo dogovorili predaju. Nakon što smo se uvjerali da nisu objekti minirani, neprijateljski vojnici su uz našu pratnju napustili uporište Križ. Prema dogovoru otpratili smo ih do uništenog BOV-a u bibinjskom polju, dok se jedan vojnik sredinom dana predao 3. satniji Bibinje. Nešto prije pola noći stigao sam s izvidničkom skupinom na zapovjedno mjesto brigade u Sukošan, ponosni i sretni što smo izvršili ono o čemu smo sanjali zadnjih mjesec dana, ali dio časnika bio je u nevjerici da se to doista dogodilo, da su hrvatske snage na brdu Križu. Od početka pa do samog kraja akcije Jaguar, neposredni sudionici akcije pokazali su veliku motivaciju, spremnost te iznimnu hrabrost i učinkovitost. Sve borbene zadatke su odradili u složenim i rizičnim uvjetima na bojišnici.

Zadar, 8. 10. 2021.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Sukošan, zapovjedno mjesto 2. bojne 159. br. HV-a, Marin Žepina.

Marin Žepina

Postrojba: 2. bojna 159. br. HV-a

Dužnost: zamjenik zapovjednika bojne

Dob u akciji Jaguar: 43

Za vrijeme akcije Jaguar obnašao sam dužnost zamjenika zapovjednika 2. bojne 159. brigade. Nalazio sam se na zapovjedništvu bojne u Sukošanu zadužen za operativne poslove. Ustrojbene cjeline bojne su činile: 1. satnija Dračevac, 2. satnija Sukošan, 3. satnija Bibinje, 4. satnija Debeljak, vod minobacača MB 82 mm na paljbenom položaju ponad pruge na zapadnom dijelu naselja Sukošan, protuoklopni vod za šire područje Svetog Martina, logistički vod u Sukošanu, izvidničko odjeljenje za izvršavanje izvidničko-diverzantskih zadaća i odjeljenje veze. Imali smo ojačanje na brdu Sveti Martin s protuoklopnom grupom iz 112. brigade. Početkom akcije Jaguar oslonili smo se na paljbenu potporu mješovitog artiljerijskog divizionara, a u danima koji su slijedili, po potrebi smo tražili gađanje ciljeva po dubini topništvom 112. i 134. brigade. Akcija Jaguar je počela 17. 5. 1992. u 14.25 sati uspješnim napadom iz zasjede na neprijateljsku kolonu u bibinjskom polju i djelovanjem protuoklopnim sredstvima iz smjera Dračevca i Svetog Martina. Zatim je uslijedila jaka topnička paljba kako bi se omogućilo izvlačenje naše borbene grupe iz bibinjskog polja. U večernjim satima smo izvršili pregrupiranje snaga i sredstava unutar borbenog rasporeda bojne s ciljem blokiranja radarske postaje na Križ. Srpsko topništvo je uzvratilo jakom paljbom po položajima i naseljima uz obalu. Drugog dana akcije, neprijateljske snage su u prijepodnevnim satima pokušale izvući dio borbene tehnike iz bibinjskog polja. Neprijateljske snage su bile primorane vratiti se prema Babindubu. Trećeg dana akcije su opet pokušali izvršiti proboj prema Križu, no nisu ni došli do Igljica briga jer ih je naše topništvo zaustavilo zaprečnom paljbom istočno od Babinduba. Četvrti i peti dan akcije prošao je u međusobnom otvaranju topničke paljbe i čvrstom držanju u okruženju radarske postaje na brdu Križu, u kojem su sudjelovali dragovoljci Specijalne jedinice policije Zadar te intenzivnije djelovanje noću iz MGL-ova. Jako bitnim ističem predaju jednog neprijateljskog vojnika šestog dana akcije jer smo od njega dobili dragocjene informacije o moralnom stanju i spremnosti neprijateljskih vojnika na predaju. Tijekom dana naše borbene grupe su djelovale iz neposredne blizine protuoklopnim sredstvima, MGL-ovima i pješačkim sredstvima po bunkerima i skloništima. U večernjim satima tog dana, neprijateljski vojnici su se odlučili na predaju i po dogovoru između

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Dračevac, 1992., pripadnici 2. bojne 159. br. HV-a, pored tenka uništenog u listopadu 1991.

MEMOARSKO GLEDIŠTE

našeg zapovjednika bojne Ivana Vitanovića i njihovog zapovjednika Ćire Bjelanovića napustili su brdo Križ kroz bibinjsko polje prema Babindubu. Malo prije ponoći, možda oko 23 sata, primio sam izvješće od zapovjednika 2. satnije Željka Perića da je brdo Križ oslobođeno jer je njega radiovezom obavijestio zapovjednik bojne Vitanović koji je s još dvojicom izvidnika otpratio neprijateljsku kolonu. Po primitku ove informacije, putem žične veze obavijestio sam zapovjedništvo brigade, zapovjednike 1. i 3. satnije. Nedugo zatim nazvao me zapovjednik brigade Frane Šarić radi dogovora oko zaposjedanja položaja te mi rekao da je Bruno Milin određen za zapovjednika obrane brda Križa, koji je dobio zadaću žurnog premještanja paljenog položaja bitnice MB 120 mm u prostor radarske postaje. Ujutro je Bruno Milin izvijestio zapovjedništvo brigade da je na Križu dosta ljudi, što iz 2. bojne tako i dragovoljaca iz drugih postrojbi. Razlog je to da me nazvao zapovjednik brigade Šarić, izdao mi zapovijed da odem na brdo Križ kako bih dogovorio uspostavu čvrste obrane. Oko 8 sati sam krenuo sa zapovjednikom 2. satnije Željkom Perićem, njegovim zamjenikom Željkom Kraljem, Mirom Labusom, Darkom Bičićem i Marinkom Rašom. Penjući se prema neprijateljskom uporištu, na padini brda Križa s jugoistočne strane jedan od nas je zapeo za žicu protupješačke rasprskavajuće mine od koje smo ranjeni, ali na sreću smo preživjeli, neki od nas su imali po život opasne rane. Ponosan sam na akciju Jaguar i na sve pripadnike 2. bojne i njihov doprinos u osvajanju radarske postaje. Oslobođanjem brda Križa omogućeno je da više nikada ne poleti granata srpskog topništva ili da se ispali metak prema gradu Zadru i okolnim naseljima. Napokon je nestala mora koja je mjesecima trajala, a neprijatelj je dobio lekciju i poruku kako moraju napustiti svaki pedalj hrvatske zemlje.

Zadar, 23. 11. 2021.

ZAKLJUČAK

Srpske snage i JNA na zadarskom području predvodila je 180. motorizirana brigada 9. korpusa JNA sa sjedištem u Benkovcu. Borbena djelovanja usmjerena prema gradu Zadru provodila je osloncem na snage ojačanja smještene u Zračnoj luci Zemunik, koja je tada bila glavno uporište za pripremu i provođenje napadnih borbenih djelovanja. Od velikog značaja za uspješno provođenje borbenih aktivnosti bilo im je brdo Križ, kao dominantna točka s koje se vizualno nadzire Zadar i okolna naselja. Osim toga, to uporište koristilo se za neprijateljsku medijsku ratnu propagandu putem priloga pojedinih jugoslavenskih TV postaja koje su na njemu snimale ratna događanja i prenosi le izjave vojnika i zapovjednika JNA.

Brdo Križ bilo je jako dobro utvrđeno i opasano minskim poljima, ali zbog stalnih izvidničko-diverzantskih akcija hrvatskih snaga, ljudstvo JNA na njemu se kontinuirano osipalo što stradavanjem što dezertiranjem. Posebna opasnost bila je izmjena ljudstva i dovođenje logistike kroz međuprostor, odnosno preko zemlje ni pod čijom kontrolom, preko bibinjskog polja. Osim toga, zbog izoliranosti i izloženosti stalnim napadima i stradavanjima među vojnicima i zapovjednicima počelo se širiti nezadovoljstvo, defetizam i pad morala.

Hrvatske snage su krajem 1991. držale položaje oko Zračne luke, odnosno kontrolirale su južnu stranu civilne piste, te se primicale i motrile aktivnosti srpskih snaga. Izvidanjima brda Križa uočavale su se slabe točke obrane, ali i opasnosti za hrvatske snage koje bi izvodile napad, prvenstveno od protupješačkih mina i paljenog djelovanja iz puškostrojnica. Neposredne pripreme za napadnu akciju u cilju oslobađanja Križa dogovorene su na taktičkoj razini, uz nekoliko probnih udara minobacačima i protuoklopnim sredstvima te uspješnim provođenjem izvidničko-diverzantskih aktivnosti u području odgovornosti 2. bojne 159. brigade. Osnovni motiv za pokretanje akcije oslobađanja Križa bilo je uklanjanje opasnosti koje je srpsko topništvo predstavljalo za grad Zadar, njegovu okolicu i za prometovanje na tom dijelu Jadranske magistrale. Vojnu akciju *Jaguar* bilo je nužno provesti čim prije jer su snage UNPROFOR-a počele preuzimati linije razgraničenja pa bi u slučaju ostanka Križa u rukama JNA to strateški važno mjesto i nadalje predstavljalo veliku prijetnju sigurnosti Zadru i okolici.

Komparativna analiza dostupnih dokumenata srpske strane, hrvatske strane, medijskih objava i memoarskoga gradiva pokazala je da je vojna akcija *Jaguar* dobila adekvatan prostor u hrvatskim medijima, da su preneseni događaji vjerno prikazani te da se arhivsko i memoarsko gledište poklapaju u svim bitnim informacijama u vezi s tijekom akcije. Pokazalo se da je oslobađanje brda Križa bio veliki uspjeh zajedničkog djelovanja pripadnika 159. brigade, ponajprije 2. bojne, dijela specijalne policije PU Zadar, te topništva 112. i 159. brigade HV-a. Vojnom akcijom *Jaguar* ublažio se pritisak na Zadar i okolicu te su se smanjile žrtve na hrvatskoj strani, pogotovo civilne. Visok moral, spretnost i snalažljivost, kao i iznimna hrabrost ljudi koji su na hrvatskoj strani sudjelovali u akciji odigrali su bitnu ulogu za uspjeh akcije, a velika pomoć hrvatskim snagama bili su pad morala i motivacije te strah kod dijela vojnika JNA izoliranih na Križu. Ovladavanjem položajem na Križu značajno se smanjila operativna prednost srpskih snaga na zadarskoj bojišnici, što je imalo pozitivan utjecaj na pripremu za oslobađanje prostora vojne baze, odnosno Zračne luke Zemunik u operaciji *Maslenica* početkom 1993. godine. Oslobađanjem Križa hrvatska strana oslobodila je dominantnu kotu strateške važnosti, ujedno i čimbenik sigurnosti za grad Zadar i okolicu.

LITERATURA I IZVORI:

Knjige:

- Jelić, Ivo (2005) *4. brigada ŽNG – čovjek i rat 90/92.*, Hrvatski časnički zbor grada Splita, Split.
- Kaleb, Jadranko (1999) *Zadar u Domovinskom ratu 1990. – 1991.*, Udruga dragovoljaca i veterana RH zadarske županije, Zadar.
- Kaleb, Jadranko (2004) *Zadar u Domovinskom ratu 1992. – 1993.*, Udruga dragovoljaca i veterana RH zadarske županije, Zadar.
- Nazor, Ante (2011) *Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih*, HMDCDR, Zagreb.
- Pokaz, Ivan (2015) *Oluja – odgovor na strategiju realne prijetnje*, HMDCDR, Zagreb.
- Radoš Ivan (2018) *Vojni ustroj i djelovanje pobunjenih Srba na području sjeverne Dalmacije 1991. – 1995.* (doktorska disertacija), Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
- Rakić, Rajko i Dubravica, Branko (2009) *Kratki pregled vojnih djelovanja u Domovinskom ratu: 1991. – 1995.*, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Zagreb.
- Šulj, Tomislav i Brnardić, Vladimir (2014) *Operacija „Maslenica“ – sjećanja sudionika*, HMDCDR, Zagreb.
- Vitanović, Ivan (2012) *Operacija „Jaguar“ oslobađanje brda Križ*, Privatna naklada, Zadar.
- 4. gandijska brigada Hrvatske vojske Pauci* (ur. Josip Lucić), MORH, Glavni stožer OS RH, Zagreb, 2011.

Članci i rasprave:

- Čerina, Josip (2008) Branitelji benkovačkog kraja u Domovinskom ratu. *Društvena istraživanja*, 17 (3), 415-435.
- Čerina, Josip (2012) Ratno izvještavanje u kontekstu suvremenih oružanih sukoba i novih medijskih tehnologija. *Polemos*: 15 (29), 101-117.
- Marić, Ivan, Šiljeg, Ante i Sabolović, Marin (2018) Vojno-geografska analiza taktičke zadaće Jaguar 1992. godine. *Časopis za suvremenu povijest* 50 (1), Zagreb.
- Raguž, Jakša (2016) Operacija Udar '91 – okupacija Novigrada 1991./1992., *Novigrad nekad i sad*, Sveučilište u Zadru, Zadar.
- Mučalo, Marina (1999) Novinarstvo u ratnim uvjetima. *Politička misao: časopis za politologiju*, 36 (2): 120-135.
- Šulj, Tomislav (2016) Uloga i značaj zračne baze Zemunik u Domovinskom ratu, *Zemunik u prostoru i vremenu*, Sveučilište u Zadru, Zadar.
- Šulj, Tomislav (2019) Topnički napadi po civilnim ciljevima na primjeru grada Biograda na Moru, *Biogradsko-benkovački kraj u Domovinskom ratu*, HMDCDR – Udruga hrvatskih vojnih invalida Domovinskog rata Donat, Zagreb.
- Nazor, Ante (2015) Napadna operacija Udar-91 – pokušaj osvajanja Zadra 1991./1992. (III. dio), *Hrvatski vojnik* br. 488, Zagreb.

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

Izvori:

Hrvatski državni arhiv, Zagreb:

HR-HDA-1745, Operativni štab MUP-a RH.

Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb:

HR-HMDCDR, 2., Paradržavne i paravojne postrojbe na okupiranom teritoriju Republike Hrvatske.

HR-HMDCDR, 7., 9. korpus Jugoslavenske narodne armije (1972. – 1992.).

HR-HMDCDR, 18., Digitalna zbirka dokumenata.

Središnji vojni arhiv Ministarstva obrane Republike Hrvatske:

Fond Glavni stožer Oružanih snaga Republike Hrvatske.

Fond Zapovjedništvo Operativne zone / Zbornog područja Split.

Objavljeni izvori:

Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Dokumenti, knjiga 19., 9. korpus JNA (1991.), (ur. Ivan Brigović, Ivan Radoš), HMDCDR, Zagreb, 2016.

Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990. – 1995., Dokumenti, knjiga 20., 9. korpus JNA (1992.), (ur. Ivan Brigović, Ivan Radoš), HMDCDR, Zagreb, 2017.

Periodika:

Večernji list (1992., 1993.)

Vjesnik (1992.)

Slobodna Dalmacija (1992.)

Internetski izvori:

<https://hkm.hr/domoljubne-minute/>

<https://daniponosa.hrt.hr/domovinski-rat/22-svibnja-1992-akcija-jaguar-3605707>

<https://www.youtube.com/watch?v=EQkOK7WFHa4>

KRATICE

AP – automatska puška	OT – otporna točka	v/o – vojni obveznik
br – brigada	OZ – operativna zona	VP – vojna pošta
BOV – borbeno oklopno vozilo	PA – protuavionski	ZL – zračna luka
BST – bestrzajni top	PAT – protuavionski top	ZNG – Zbor narodne garde
BrAG – brigadna artiljerijska grupa	PKT – puškomitraljez tenkovski	z/o – zona odgovornosti
BVG – brigadna vatrena grupa	PT – protutenkovska	ZP – Zborna područje
GS HV – Glavni stožer Hrvatske vojske	PTT – poštansko–telegrafsko– telefonska	
HAD – haubički artiljerijski divizijun	PU – policijska uprava	
HDA – Hrvatski državni arhiv	PVO – protivzračna o(d)brana	
HINA – Hrvatska izvještajna novinska agencija	PZO – protuzračna obrana	
HMDCDR – Hrvatski memorijalno– dokumentacijski centar Domovinskog rata	PZT – protuzrakoplovni top	
HRT – Hrvatska radiotelevizija	RH – Republika Hrvatska	
HV – Hrvatska vojska	RPG – laki ručni raketni bacač	
IZM – izdvojeno zapovjedno mjesto	RRB – ručni raketni bacač	
JNA – Jugoslavenska narodna armija	RSK – Republika Srpska Krajina	
KM – komandno mjesto	RVi PVO – ratno vazduhoplovstvo i protuvazdušna odbrana	
lad – laki artiljerijski divizijun	RVS – rezervni vojni sastav	
LRL – laki raketni lanser	SJP – specijalna jedinica policije	
MAD – mješoviti artiljerijski divizijun	SO – samohodno oruđe	
MB – minobacač	SVA – Središnji vojni arhiv	
MGL – višecijevni bacač granata	SVBR – samohodni višecijevni bacač raketa	
MIO – motrenje i obavješćivanje	SVK – Srpska vojska Krajine	
MIS – minsko–informacijski sustav	TAM – Tvornica automobila Maribor	
MORH – Ministarstvo obrane Republike Hrvatske	TM – tromblonska mina	
MTS – materijalno–tehnička sredstva	TO – Teritorijalna obrana	
MUP – Ministarstvo unutarnjih poslova	tt – trigonometrijska točka	
mtb – motorizirani bataljon	TV – televizija	
mtč – motorizirana četa	UHDDR – Udruga hrvatskih dragovoljaca Domovinskog rata	
MT – model topa	UN – Ujedinjeni narodi	
m/v – motorno vozilo	UNPROFOR – Zaštitne snage Ujedinjenih naroda	
MZ – mjesna zajednica	VA KOV – vojna akademija kopnene vojske	
OBP – obavještajni poslovi	VBR – višecijevni bacač raketa	
OSRH – Oružane snage Republike Hrvatske		

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

KAZALO OSOBNIH IMENA

A

Alavanja Goran, 51
Alvir Tomislav, 103

B

Babaić Edo, 161
Bajlo Hrvoje, 145
Banić Mario, 36, 102, 103, 181, 191
Begonja Enio, 105, 119
Belić Božo, 31, 41, 105, 117, 119, 121, 123, 165, 169, 171, 191
Bičić Darko, 29, 69, 147, 161, 181, 197
Bjelanović Ćiro, 26, 27, 28, 29, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 61, 72, 97, 180, 197
Bogunović Momčilo, 58
Bosanac Branko (Boko), 181
Bosanac Bruno, 181
Bračić Denis, 21, 32, 54, 60, 61, 62, 87, 89, 93, 108, 109, 110, 122, 123, 127, 128, 129, 153, 192, 193
Bralić Boris, 44, 112, 113, 139
Bralić Marin, 112
Bralić Tonči, 112, 113
Brkić Igor (Ture), 161
Bučić Biserka, 49, 67
Bučić Miljenko, 48, 67, 74
Budiša Božidar, 106, 107
Budiša Dražen, 21
Bugarija Mate, 32, 121, 123
Bugarija Neven, 185
Burčul Branko, 43, 44, 45, 113, 114, 115, 191, 193
Burčul Vitomir, 31, 36, 41, 43, 89, 103, 116, 117, 118, 121, 123, 165, 169, 171, 178, 181, 189, 191, 193

C

Carić Estera, 65, 66, 67
Cepić Suljo, 179
Čindrić Antonija, 32, 121, 123
Curiš Nenad, 31, 32, 59, 60, 89, 109, 117, 121, 191

Č

Čečović Tripko, 13, 17, 18
Čirjak Ivica, 153

D

Damjanović Zoran, 44, 53
Delija Ante, 46, 54, 124, 125, 135, 143, 151, 180, 183
Denona Dinko, 54, 60, 61, 62, 64, 65, 109, 111, 126, 127, 193
Denona Sveto, 59, 64, 67, 127
Despot Marko, 30
Dević Božo, 107, 145, 149
Dilber Željko, 50, 155
Dijan Tomislav (Komarac), 161
Dujčić Marinko, 102
Duka Davor, 102, 103, 181
Dunatov Drago, 41, 153, 155, 177, 191

DŽ

Džaja Ivan, 191

F

Fatović Zlatko, 145
Firšt Marijan, 45, 157
Franić Marinko (Kamura), 69, 130, 131, 157
Franić Željko (Cigo), 133
Franov Milivoj, 54, 109, 127, 128
Fuzul Dragan, 135
Fuzul Vlado (Šagle), 46, 135, 137, 141, 143, 151, 180, 183, 191
Fuzul Željko, 135

G

Gagić Nedjeljko, 49, 67
Gajić Drago, 145
Gašparović Ivo (Brdo), 161
Grzunov Goran, 59, 60, 69, 123

H

Herenda Edmond, 107, 133, 145, 149
Hordov Silvijo, 145

I

Ikač Sveto, 105, 119, 133, 169

J

Jerak Božo, 121
Jerak Mladen, 189
Juranov Milivoj, 191
Jurić Enriko, 48
Jurić Ivan, 59
Jurišić Ivica, 122, 153

K

Kaćan Mladen, 191
Kapović Igor, 153
Kamenarik Edi, 105, 117, 119
Karaban Boro, 183
Karaban Mladen (Solejac), 44, 113, 138, 139
Karaban Tomo, 181
Kero Dragan, 185
Kero Hrvoje, 141
Kero Marijan, 46, 135, 143, 180
Klarin Vlado, 191
Klinac Dario, 32
Košević Denis, 107, 133, 145, 149
Kovačev Dragan – Bugi, 32, 54, 108, 109, 110, 122, 123, 127, 153
Kralj Željko, 69, 70, 89, 145, 165, 181, 191, 197

L

Labus Miro, 56, 69, 107, 131, 133, 145, 147, 149, 181, 197
Lender Željko, 69, 70
Lisica Grozdan, 151
Lisica Mile, 135
Lisica Nino, 135
Lisica Zdravko, 181
Lisica Željko, 183
Longin Željko, 107, 131, 133, 145, 149
Lonić Dragan, 112
Lonić Ivica, 112

Lonić Mladen, 112

M

Mackanić Nikola, 25

Majstorović Slavko, 49, 67

Malnar Zdenko, 106

Malnar Željko, 107

Marketin Branislav, 59

Matešić Tomislav, 41, 43, 89, 133, 152, 153, 191, 193

Meštrović Vedran (Maljutka), 105, 116, 119

Mičić Omer, 18, 54, 62, 64, 109, 111, 126, 127, 128, 129, 179

Milin Bruno, 43, 45, 69, 70, 89, 97, 99, 113, 156, 157, 158, 193, 197

Mladić Ratko, 18, 22, 181

Morić Branko, 97

Morović Želimir, 145

Musić Željko, 191

Mustapić Branko, 44, 139

Mužanović Elvis, 145

N

Nadinić Andrija, 102

Nadinić Ante (Bacalja), 160

Nadinić Boris (Staljin), 107, 160, 161, 162

Nadinić Željko (Pipac), 32, 60, 121, 123

Nanić Darko, 58, 60, 68, 97, 113, 180, 181

Nekić Petar, 32, 54, 108, 109, 110, 122, 123, 127, 153

Nekić Predrag, 153

O

Olujčić Svetozar, 48, 49

Oljica Vedran, 130

P

Pantalon Volga, 49, 67

Pavić Dani, 102

Pavić Goran, 119, 189

Pavić Milorad, 121, 161

Pavić Miro, 161

Pavić Miro (Krasonja), 161, 162

Pavlinović Siniša, 153

Perkov Denis, 119, 169

Petković Leo, 32, 121, 123, 185

Perić Damir, 191

Perić Željko, 34, 40, 51, 52, 69, 87, 91, 107, 131, 145, 147, 149, 157, 161, 165, 169, 175, 181, 191, 197

Peričić Petrimir (Pjero), 32, 121, 123

Polovina Miroslav, 29

Popović Mila, 63, 67

R

Radmilović Špiro, 29, 31

Radović Edi, 153

Rašo Marinko, 69, 147, 181, 197

Rašo Veljko (Brice), 161

Režan Dalibor, 32, 123, 185

Rudan Ante, 48, 49, 67, 74

Rudić, 145

S

Sabolić Srećko, 103

Sandrić Neven, 69, 157

Sikirić Boris, 135

Sikirić Krsto, 173

Sikirić Mojmir, 185

Smolić Darko – Ročak, 91

Smolić Žarko, 189

Soljačić Anton, 153

Spahija Marko, 185

Strenja Zoran, 102

Sudinja Željko (Turko), 161, 162

Surać Željko (Kik), 181

Svetić Goran, 153

Š

Šarić Frane, 23, 34, 35, 37, 39, 40, 50, 59, 60, 62, 68, 69, 75, 79, 83, 129, 157, 174, 175, 181, 191, 197

Šimunić Alen (Cigo), 181

Šimunić Bujanj Vinko, 18, 19, 25, 44, 45, 46, 50, 54, 58, 69, 83, 89, 91, 113, 125, 135, 139, 141, 143, 151, 157, 173, 177, 178, 179, 183, 185, 191

Šindija Ante, 182, 183

Šindija Niko, 141, 181, 185

Škara Dani, 119, 169

T

Telesmanić Danijel (Did), 43, 131, 145, 165, 193

Tomas Leonardo, 153

Torbarina Ante (Suhec), 189

Torbarina Neven, 41, 46, 119, 189, 191

Torbarina Željko, 127

Tuličić Josip, 38, 59, 175

V

Vezilj Ivo, 32

Vezilj Šime, 169

Vičinović Dragan (Dade), 161

Vitanović Ivan, 7, 18, 19, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 40, 41, 43, 44, 46, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 75, 77, 79, 83, 85, 89, 91, 93, 95, 97, 99, 105, 109, 111, 115, 117, 119, 121, 123, 127, 128, 129, 131, 137, 141, 143, 147, 149, 153, 157, 171, 175, 178, 180, 181, 183, 185, 189, 190, 191, 192, 197, 199

Vodeničarski Ljupčo, 13, 16, 17, 21, 27, 28, 29, 30, 31, 33, 47, 48, 51, 52, 53, 68, 70, 72

Vranješ Ratomir, 59

Vranković Milan, 61

Vučetić Dragan, 153

Vučetić Renato, 153

Vujević Jerko, 153

Vuković Vladimir, 21

Vukša Predrag, 70

Vuruna Branko, 70

Z

Zelić Mario, 69, 70, 159

Zubak Vlado, 161, 162

Ž

Žepina Marin, 69, 75, 91, 147, 167, 181, 191, 194, 195

Žgela Josip, 91, 95

Žunić Dragan, 59, 127

VOJNA AKCIJA JAGUAR 1992

KAZALO ZEMLJOPISNIH NAZIVA

B

Babindub, 12, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 25, 27, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 70, 71, 72, 73, 74, 81, 83, 91, 93, 95, 97, 105, 107, 109, 111, 113, 115, 117, 119, 121, 123, 127, 128, 131, 133, 137, 141, 143, 145, 147, 153, 157, 161, 165, 169, 173, 175, 177, 179, 180, 181, 185, 187, 189, 193, 195, 197

Baričevići, 11

Benkovac, 9, 11, 13, 23, 28, 29, 30, 45, 52, 55, 56, 57, 60, 72, 97, 198

Bibinje, 7, 9, 11, 14, 16, 17, 18, 19, 28, 29, 30, 34, 39, 43, 45, 50, 62, 63, 77, 79, 81, 85, 91, 95, 97, 111, 113, 125, 139, 141, 157, 173, 177, 179, 181, 185

Bibinjsko polje, 12, 25, 31, 32, 35, 37, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 60, 61, 62, 70, 79, 83, 105, 107, 109, 111, 117, 119, 120, 123, 125, 127, 129, 131, 133, 135, 137, 143, 145, 147, 153, 157, 159, 165, 167, 169, 175, 177, 180, 185, 187, 191, 192, 193, 195, 197, 198

Bili Brig, 11, 46, 47, 48, 52, 64

Biljane Donje, 52, 55, 57, 63, 65

Biograd na Moru, 36, 38, 39, 46, 47, 49, 51, 63, 65, 66, 67, 81

Bokanjac, 11, 28, 57, 65, 79

Briševo, 11, 13, 57

Bulevar, 46

C

Crno, 17, 23, 28, 29, 36, 37, 38, 44, 45, 48, 49, 51, 52, 55, 64, 65, 70, 79, 87, 95, 157, 175

Č

Čubrijan, 64, 65

D

Dalmacija, 11, 13, 21, 38, 47, 67, 71

Debeljak, 23, 26, 46, 47, 55, 57, 63, 77, 79, 83, 175, 181

Domeštak, 179

Donji Zemunik, 11, 22, 23, 27, 49, 51, 52, 55, 63, 64,

175

Dračevac, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 26, 28, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 41, 43, 46, 47, 49, 50, 52, 55, 56, 57, 63, 64, 65, 77, 79, 87, 89, 91, 93, 107, 109, 117, 123, 127, 131, 133, 137, 138, 145, 149, 153, 163, 165, 169, 171, 175, 177, 185, 187, 191, 195, 196

G

Galovac, 11, 13, 23, 36, 45, 46, 48, 52, 55, 57, 157, 175, 181, 189

Gornji Zemunik, 22, 36, 39, 52, 55, 57, 63, 65, 95, 175

H

Hrvatska, 7, 9, 11, 21, 22, 23, 53, 66, 79, 83, 141

I

Iglića brig, 12, 25, 32, 35, 36, 41, 43, 45, 51, 52, 60, 61, 62, 105, 107, 109, 117, 119, 121, 123, 129, 133, 144, 147, 161, 167, 169, 179, 181, 185, 189, 193, 195

Islam Grčki, 48, 64

Islam Latinski, 52, 57, 64

J

Jadranska magistrala, 7, 9, 11, 12, 18, 37, 38, 39, 46, 47, 64, 68, 71, 75, 83, 115, 125, 141, 165, 167, 177, 178, 185, 191, 198

K

Kali, 63

Knin, 13, 21, 23, 24, 26, 56, 73

Kožine, 65

Križ, često 7 – 198

L

Lavčevići (kamenolom), 45, 139, 157, 191

Lebertuša, 113, 179

M

Mostar Zemunički, 27, 46

Murvica, 15, 17, 28, 39, 49, 51, 53, 63, 64, 65, 66,
70, 95, 127, 129

Musapstan, 15, 17, 28, 37, 39, 44, 48, 49, 51, 52, 55,
63, 64, 65, 70, 77, 79, 81, 87, 95, 175

N

Nin, 63, 65

Novigrad, 11, 22, 40

O

Obrovac, 26, 60

P

Pag, 39, 47, 51, 63

Paljuv, 11, 22

Paški most, 46, 66

Pašman, 66

Petrina, 58, 143, 180

Ploča, 11, 15, 17, 20, 55, 64, 65, 79

Podgradina, 11, 22, 39, 52

Poličnik, 22, 36, 49, 52, 55, 57, 64, 65

Poljica, 13, 28, 63

Posedarje, 40, 49, 66

Preko, 37

Pridraga, 11, 22

Prkos, 49

R

Ravni kotari, 11, 15, 30, 40, 52, 66, 70, 125

Ražovljeva glava, 55, 63

Rupalj, 49, 64

S

Slivnica, 49, 52, 55, 57, 63, 64

Smilčić, 36, 55, 56, 57

Smoković, 22, 28, 36, 39, 49, 52, 55, 57, 63, 64, 65,
66, 77, 79, 81, 87, 95, 97

Stara Karaula, 29, 48, 51

Suhovare, 11, 22, 57, 64, 65

Sukošan, 7, 12, 23, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 43, 44,
45, 46, 49, 50, 51, 54, 55, 57, 60, 62, 63, 64, 65, 79,

85, 91, 93, 103, 105, 111, 115, 121, 123, 127, 129, 145,
164, 165, 174, 175, 176, 191, 193, 194, 195

Sveti Martin, 11, 17, 21, 27, 28, 31, 32, 33, 34, 35,
36, 37, 40, 41, 43, 44, 46, 50, 51, 52, 55, 56, 57, 59,
63, 64, 70, 83, 87, 89, 91, 93, 105, 106, 107, 109,
111, 117, 119, 121, 123, 127, 130, 131, 132, 133, 139,
140, 145, 147, 149, 157, 160, 161, 162, 163, 165, 167,
169, 171, 175, 181, 185, 187, 189, 191, 193, 195
Svrđla, 19, 143, 179

Š

Škabrnja, 11, 16, 23, 36, 57, 63, 175

T

Travičina glava, 24, 25, 28, 29, 30, 34, 36, 39, 45,
48, 49, 51, 53, 65, 70, 81, 93, 95

U

Ugljan, 37, 63, 64, 66

V

Visočani, 28, 65

Z

Zadar, često 7 – 198

Zaton, 63, 65

Zeleni hrast, 30, 39, 51, 52, 57, 64

Zračna luka Zemunik (ZL Zemunik), 9, 12, 13,
14, 15, 16, 17, 18, 20, 22, 23, 24, 26, 28, 29, 36, 39,
40, 44, 51, 52, 54, 56, 57, 58, 63, 71, 72, 77, 79, 81,
89, 91, 93, 95, 97, 113, 117, 127, 139, 141, 143, 165,
169, 175, 189, 193, 198

Ž

Žegar, 58, 68, 97

Bilješka o autorima:

Dr. sc. Josip Čerina, zaposlen je u Ministarstvu unutarnjih poslova, Ravnateljstvo civilne zaštite, Hrvatski centar za razminiranje. Magistar je odgojnih znanosti i doktor informacijskih i komunikacijskih znanosti u zvanju docenta. Dragovoljac je Domovinskog rata, pukovnik u miru, odlikovan je za ratne zasluge sa šest odličja. Objavio je dvije knjige i dvadeset i dva znanstvena i stručna rada. Znanstveni interesi: društvena uloga medija, građanska sigurnost i ratno izvješćivanje.

Dr. sc. Roman Domović, profesor je na Informatičko-računarskom odjelu Tehničkog veleučilišta u Zagrebu te potpredsjednik Instituta za istraživanje hibridnih sukoba iz Zagreba. Doktor je informacijskih i komunikacijskih znanosti, a područja interesa su mu informacijska sigurnost, informacijske operacije i hibridni sukobi. Objavljuje znanstvene i stručne radove te je autor jedne knjige.

Tomislav Šulj, magistar povijesti. Zaposlen je kao arhivist u Hrvatskom memorijalno-dokumentacijskom centru Domovinskog rata. Objavio je tri knjige i više znanstvenih i stručnih radova, te sudjelovao u međunarodnim i domaćim projektima na temu Domovinskog rata. Autor je više scenarija dokumentarnih filmova i serijala koji tematiziraju razdoblje Domovinskog rata. Uže područje istraživačkog interesa: metodologija usmene povijesti (obavio je više od 400 strukturiranih intervjua sa sudionicima Domovinskog rata).

Izražavamo zahvalnost:

Ivanu Vitanoviću za stručnu suradnju,
Vinku Šimuniću Bubnju i Vitomiru Burčulu
za prikupljanje iskaza i ratnih fotografija

te sudionicima vojne akcije *Jaguar* za iskaze koji su objavljeni u ovoj knjizi.

Autori

Izražavamo zahvalnost donatorima:

Turisthotel d.d. Zadar
Zračna luka d.o.o. Zadar
Ilirija d.d. Biograd na Moru

te Ministarstvu hrvatskih branitelja,
Zadarskoj županiji, Gradu Zadru i općinama Bibinje i Sukošan
za financijsku potporu tiska ove knjige.

Nakladnici

HRVATSKI
MEMORIJALNO
DOKUMENTACIJSKI CENTAR
DOMOVINSKOG RATA

